

**STRATEGIA ROZWOJU
GMINY BOLIMÓW
NA LATA 2022 - 2030**

SPIS TREŚCI

1. Wstęp.....	5
2. Aktualna sytuacja społeczno – gospodarcza na obszarze objętym Strategią.....	7
2.1. Podstawowe dane dotyczące obszaru.....	7
2.1.1. Położenie	7
2.1.2. Powierzchnia.....	12
2.1.3. Ludność	13
2.1.4. Środowisko przyrodnicze	14
2.1.5. Rys historyczny	25
2.1.6. Rys kulturowy, powiązania funkcjonalne	27
2.2. Zagospodarowanie przestrzenne	33
2.2.1. Infrastruktura techniczna	45
2.2.2. Własność nieruchomości.....	54
2.2.3. Stan obiektów dziedzictwa kulturowego	55
2.2.4. Uwarunkowania ochrony środowiska	57
2.3. Sfera społeczna	59
2.3.1. Sytuacja demograficzna i społeczna na danym obszarze.....	59
2.3.2. Warunki i jakość życia mieszkańców	71
2.3.3. Oświata i edukacja	78
2.3.4. Opieka zdrowotna	81
2.3.5. Określenie grup społecznych wymagających wsparcia	82
2.3.6. Rynek pracy	87
2.4. Sfera gospodarcza	95
2.4.1. Gospodarka	95
2.4.2. Turystyka	110
2.5. Wyniki badań ankietowych	116
2.6. Analiza SWOT.....	118
2.7. Identyfikacja najważniejszych problemów występujących na danym terenie	122
3. Trendy rozwojowe	124
4. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej gminy	127
5. Ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w gminie	130
6. Cele strategiczne rozwoju w wymiarze społecznym, gospodarczym i przestrzennym..	132
7. Kierunki działań podejmowanych dla osiągnięcia celów strategicznych.....	139
8. Wytyczne do sporządzania dokumentów wykonawczych	148
9. Oczekiwane rezultaty planowanych działań.....	150
10. Źródła finansowania	152
11. System wdrażania Strategii	154
12. Sposoby monitorowania, oceny i komunikacji społecznej Strategii	156
12.1. System monitorowania.....	156

12.2. Sposób oceny.....	157
13. Zgodność ze Strategią Rozwoju Województwa Łódzkiego 2030	159

SPIS TABEL

Tabela 1 Zbiorcze zestawienie danych dotyczących gruntów, stan na dzień 1 stycznia 2020 roku (powierzchnia geodezyjna)	13
Tabela 2 Wykaz dróg gminnych na terenie gminy Bolimów.....	46
Tabela 3 Kierunki interwencji dla poszczególnych obszarów interwencji	58
Tabela 4 Ludność faktycznie zamieszkała na obszarze gminy Bolimów w latach 2011 – 2020	60
Tabela 5 Dynamika liczby ludności w latach 2011 - 2020 - analiza porównawcza	60
Tabela 6 Przyrost naturalny, urodzenia, zgony na terenie gminy Bolimów (stan w dniu 31XII) w latach 2011 – 2020	62
Tabela 7 Przyrost naturalny, urodzenia, zgony na 1000 ludności na terenie gminy Bolimów (stan w dniu 31 XII) w latach 2011 – 2020	62
Tabela 8 Przyrost naturalny w gminach ościennych, powiecie łowickim, skierniewickim, sochaczewskim i żyrardowskim oraz województwie łódzkim w latach 2011 – 2020 – analiza porównawcza	63
Tabela 9 Migracje wewnętrzne i zagraniczne w gminie Bolimów w latach 2011 – 2020	64
Tabela 10 Saldo migracji ogółem w gminach ościennych, powiecie łowickim, skierniewickim, sochaczewskim i żyrardowskim oraz województwie łódzkim w latach 2011 – 2020 – analiza porównawcza	65
Tabela 11 Ludność w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym w gminie Bolimów w latach 2011 – 2020.....	66
Tabela 12 Ludność wg ekonomicznych grup wieku w 2020 r. – analiza porównawcza.....	67
Tabela 13 Prognoza liczby ludności w gminie Bolimów.....	69
Tabela 14 Prognoza liczby ludności z 2017 roku na lata 2020 – 2030 – analiza porównawcza.....	70
Tabela 15 Zasoby mieszkaniowe w 2020 roku – analiza porównawcza.....	72
Tabela 16 Zasoby mieszkaniowe w gminie Bolimów w latach 2011 – 2020.....	74
Tabela 17 Mieszkania wyposażone w instalacje – w % ogółu mieszkań w 2020 roku w gminie Bolimów oraz gminach ościennych – analiza porównawcza	74
Tabela 18 Uczniowie w placówkach oświatowych w gminie Bolimów w latach 2011 – 2020	79
Tabela 19 Dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego w gminie Bolimów w latach 2011 – 2020.....	79
Tabela 20 Gospodarstwa domowe oraz liczba osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w gminie Bolimów w latach 2011 – 2020	82
Tabela 21 Korzystający ze środowiskowej pomocy społecznej w 2020 roku – analiza porównawcza	83
Tabela 22 Wydatki z budżetu gminy Bolimów w roku 2020 (w zł)	84
Tabela 23 Udział wydatków na pomoc społeczną w wydatkach ogółem w gminie Bolimów w latach 2013 – 2020.....	84
Tabela 24 Wydatki ogółem oraz na pomoc społeczną, udział wydatków na pomoc społeczną w wydatkach ogółem – analiza porównawcza w 2020 roku	85
Tabela 25 Bezrobotni zarejestrowani z obszaru gminy Bolimów w latach 2011 – 2020	87
Tabela 26 Udział % bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w gminie Bolimów	88
Tabela 27 Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym (w %) w latach 2011 - 2020 – analiza porównawcza	89
Tabela 28 Odsetek bezrobotnych zarejestrowanych wg poziomu wykształcenia (%) w powiecie skierniewickim w latach 2011 – 2020	90
Tabela 29 Bezrobocie rejestrowane w powiecie skierniewickim w latach 2011 – 2020.....	90
Tabela 30 Pracujący z terenu gminy Bolimów w latach 2011 – 2020	91
Tabela 31 Współczynnik pracujących na 1000 mieszkańców w latach 2011 – 2020 – analiza porównawcza	93
Tabela 32. Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru Regon w gminie Bolimów w latach 2011 – 2020	96
Tabela 33 Podmioty gospodarki narodowej w gminie Bolimów wpisane do rejestru Regon wg sekcji PKD 2007 (stan w dniu 31.XII).....	97
Tabela 34 Podmioty gospodarki narodowej w gminie Bolimów w latach 2014-2020 wg rejestru REGON	99
Tabela 35 Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru Regon – analiza porównawcza	100
Tabela 36 Poziom aktywizacji gospodarczej w gminach w latach 2011 – 2020 – analiza porównawcza	101
Tabela 37 Saldo ilości firm w ostatnich 3 latach (2017/2020) – analiza porównawcza.....	102
Tabela 38 Gospodarstwa rolne wg grup obszarowych użytków rolnych w gminie Bolimów w 2010 roku.....	103
Tabela 39 Wyniki finansowe samorządu gminy Bolimów w latach 2016 – 2020	104
Tabela 40 Dochody i wydatki w przeliczeniu na 1 mieszkańca w latach 2018 – 2020 – analiza porównawcza ..	106
Tabela 41 Struktura dochodów na 1 mieszkańca w gminie Bolimów w zł w latach 2011 – 2020	109
Tabela 42 Przewidywane źródła finansowania inwestycji.....	152

SPIS MAP

Mapa 1 Mapa administracyjna województwa łódzkiego	7
Mapa 2 Mapa administracyjna województwa łódzkiego – przybliżenie, Gmina Bolimów.....	8
Mapa 3 Gmina Bolimów - sieć dróg.....	10
Mapa 4 Gmina Bolimów – sieć dróg w przybliżeniu.....	11

SPIS WYKRESÓW

Wykres 1 Liczba mieszkańców w gminie Bolimów w latach 2011 – 2020	60
Wykres 2 Przyrost naturalny ludności w gminie Bolimów w latach 2011 – 2020	62
Wykres 3 Saldo migracji w gminie Bolimów w latach 2011 – 2020.....	64
Wykres 4 Saldo migracji ogółem w 2020 roku – analiza porównawcza.....	65
Wykres 5 Podział ludności wg ekonomicznych grup wieku w 2020 r w gminie Bolimów	68
Wykres 6 Liczba mieszkańców w gminie Bolimów w latach 2020-2030 – prognoza	69
Wykres 7 Liczba ludności – analiza porównawcza wg stanu na rok 2020 oraz prognozy na rok 2030	70
Wykres 8 Budynki mieszkalne w 2020 roku w gminach – analiza porównawcza	71
Wykres 9 Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej w gminie Bolimów w latach 2011 – 2020	83
Wykres 10 Bezrobotni zarejestrowani z obszaru gminy Bolimów z podziałem na płeć w latach 2011 – 2020.....	88
Wykres 11 Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym (w %) w latach 2011 -2020 – analiza porównawcza	89
Wykres 12 Aktywność zawodowa mieszkańców gminy Bolimów w latach 2011 – 2020	92
Wykres 13 Współczynnik pracujących na 1000 mieszkańców w gminie Bolimów.....	92
Wykres 14 Współczynnik pracujących na 1000 mieszkańców - analiza porównawcza, rok 2020	93
Wykres 15 Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru Regon w gminie Bolimów w latach 2011 – 2020	96
Wykres 16 Rozkład podmiotów gospodarki narodowej według klasy wielkości (stan na dzień 31.12.2020 r.)	98
Wykres 17 Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru Regon – analiza porównawcza	100
Wykres 18 Poziom aktywizacji gospodarczej w latach 2011 - 2020 w gminie Bolimów.....	102
Wykres 19 Struktura dochodów i wydatków gminy Bolimów w latach 2016 – 2020	105
Wykres 20 Dochody i wydatki w przeliczeniu na 1 mieszkańca w gminie Bolimów w latach 2011 – 2020	106
Wykres 21 Dochody w przeliczeniu na jednego mieszkańca w latach 2018 – 2020 - analiza porównawcza	108
Wykres 22 Wydatki w przeliczeniu na jednego mieszkańca w latach 2018 – 2020 - analiza porównawcza.....	108
Wykres 23 Struktura dochodów w gminie Bolimów w latach 2018 – 2020	110

SPIS RYSUNKÓW

Rysunek 1 Położenie Gminy Bolimów na tle regionów fizyczno – geograficznych.....	14
Rysunek 2 Położenie geologiczne gminy Bolimów.....	15
Rysunek 3 Tereny i obszary górnicze oraz złoża na terenie gminy Bolimów.....	16
Rysunek 4 Obszarowe formy ochrony przyrody na terenie gminy Bolimów	19
Rysunek 5 Obszary siedliskowe Natura 2000 w gminie Bolimów.....	23
Rysunek 6 Obszary w gminie Bolimów narażone na niebezpieczeństwo powodzi.....	23
Rysunek 7 Sieć dróg na terenie Gminy Bolimów.....	48
Rysunek 8 Obszar Zielonej Gospodarki	161

SPIS FOTOGRAFII

Fotografia 1 Miasto Bolimów - rynek	9
Fotografia 2. Ośrodek Zaścianek Babie Lato przy rzece Rawce, miejscowość Ziemiary	34
Fotografia 3. Rzeka Rawka na terenie gminy Bolimów	35
Fotografia 4. Autostrada A2 na skraju Puszczy Bolimowskiej	36
Fotografia 5. Droga wojewódzka nr 705 nad autostradą A2	37
Fotografia 6. Centrum miasta Bolimów.....	38
Fotografia 7 Droga wojewódzka nr 705	46
Fotografia 8 Rondo w Kolonii Bolimowskiej Wsi.....	47
Fotografia 9 Rzeka Rawka w Bolimowie	111
Fotografia 10 Miasto Bolimów	128

1. Wstęp

Strategia rozwoju Gminy Bolimów jest formalnym dokumentem, który określa strategiczne kierunki rozwoju gminy na lata 2022 - 2030. Jest ona komplementarna z innymi regulacjami planistyczno-strategicznymi, obowiązującymi w gminie w województwie łódzkim. Dokument będzie nadrzędny względem dokumentów sektorowych dotyczących obszaru Gminy Bolimów, jednocześnie będzie spójny z dokumentami wyższego rzędu - *Strategią Rozwoju Województwa Łódzkiego 2030+*, a także *Krajową Strategią Rozwoju Regionalnego 2030*. Strategia będzie wyznaczała ramy dla planów i programów powstających w gminie podczas jej obowiązywania. *Strategia Rozwoju Gminy Bolimów na lata 2022 - 2030* została opracowana na podstawie aktualnych dokumentów planistycznych, sprawozdań oraz danych statystycznych. Diagnoza strategiczna została uzupełniona o analizę ankiet wypełnionych przez mieszkańców. Ważnym źródłem informacji było spotkanie konsultacyjne. Podstawowym dokumentem prawnym określającym zadania gminy, na którym opierano się podczas przygotowywania Strategii, jest ustawa z dnia 15 lipca 2020 r o zmianie ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju oraz niektórych innych ustaw oraz ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym. Ponadto, w trakcie prac nad Strategią przeanalizowano poniższe akty prawne pod kątem powiązania z celami i kierunkami rozwoju opisanymi w Strategii:

- ustawę z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami,
- ustawę z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym,
- ustawę z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami,
- ustawę z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska,
- ustawę z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie,
- ustawę z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej,
- ustawę z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej,
- ustawę z dnia 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym,
- ustawę z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji.

Prace nad Strategią rozpoczęto w sierpniu 2021 roku, kiedy to Rada Miasta i Gminy Bolimów podjęła decyzję o przystąpieniu do opracowywania dokumentu. Proces tworzenia Strategii poprzedzono analizą sytuacji społeczno-gospodarczej gminy, którą pogłębiano podczas warsztatów strategicznych oraz badania ankietowego. Na tej podstawie wyznaczono obszary problemowe, z których wynikają cele strategiczne. Te z kolei zostały podzielone na cele operacyjne, a dla nich wyznaczono zadania i działania, których realizacja wpłynie na osiągnięcie postawionych celów. Powstały w ten sposób projekt dokumentu strategicznego udostępniono mieszkańcom z prośbą o zapoznanie się i przekazanie uwag. Ostateczny dokument uwzględni opinie mieszkańców gminy.

Prace nad strategią Gminy Bolimów toczyły się z uwzględnieniem następujących zasad:

- zasada koncentracji na realnych siłach Gminy Bolimów – strategia powinna zmierzać do wszechstronnego wykorzystania unikalnych zasobów lokalnych, w szczególności historycznych, przyrodniczych, a także kapitału ludzkiego oraz cennych odmienności. Dlatego

zawartość celów strategicznych to przede wszystkim pomysły na wykorzystanie atutów lokalnych, na które zarówno samorząd gminy Bolimów, jak i sami mieszkańcy mają największy wpływ;

- zasada koncentracji na zagadnieniach najistotniejszych dla przyszłości – przyjęto, że każdy potencjalny cel strategiczny powinien być rozpatrywany w kontekście jego doniosłości dla przyszłości gminy. Dokonano zatem selekcji i wyodrębniono cele o najwyższym priorytecie;
- zasada koncentracji tematycznej – *Strategia Rozwoju Gminy Bolimów na lata 2022 – 2030* będzie koncentrowała się na niewielu, ale najważniejszych zagadnieniach z punktu widzenia rozwoju społeczno-gospodarczego. Ta swojego rodzaju wybiórczość zapobiega stworzeniu dokumentu, który będzie obejmował wszystkie cele, a faktyczna realizacja następuje tylko w niewielu przypadkach.

Realizacja zadań określonych w Strategii przypada na okres programowania Unii Europejskiej i zawiera się w latach 2021 – 2027. Rezultaty i oddziaływania niektórych zadań, szczególnie tych rozpoczętych w latach 2018 – 2027 obejmą także następny okres programowania.

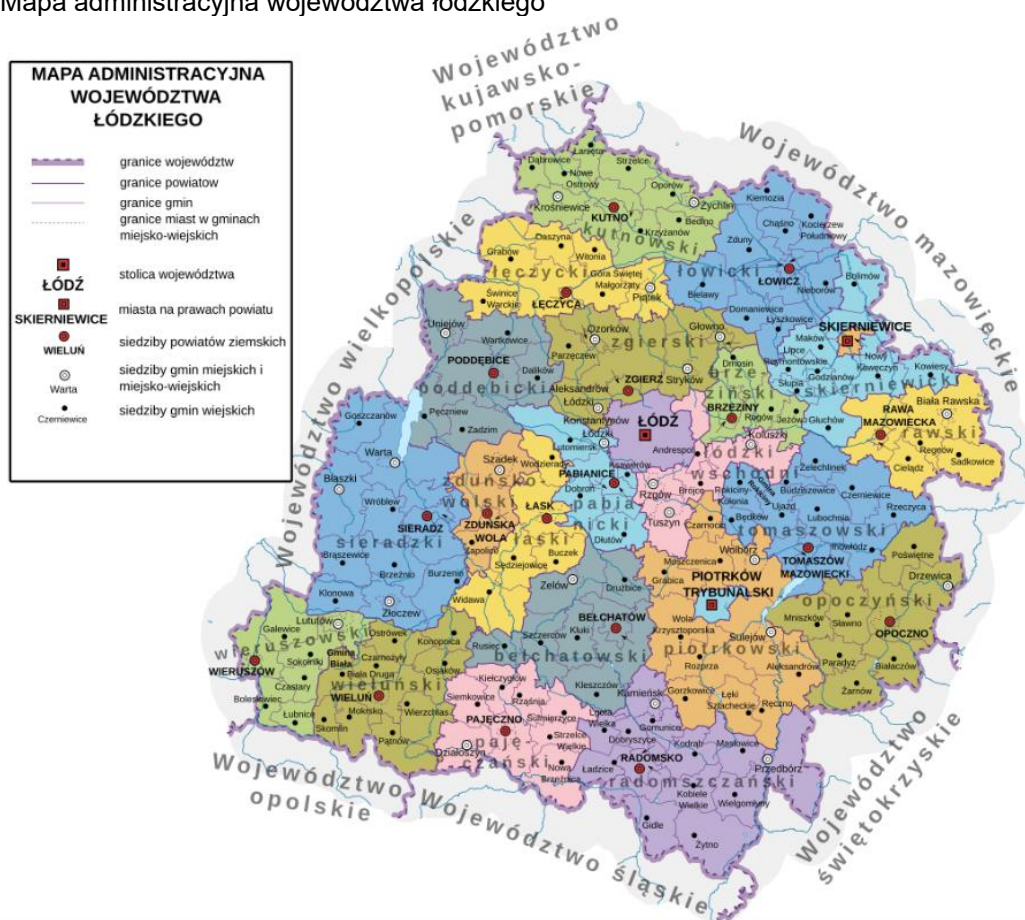
2. Aktualna sytuacja społeczno – gospodarcza na obszarze objętym Strategią

2.1. Podstawowe dane dotyczące obszaru

2.1.1. Położenie

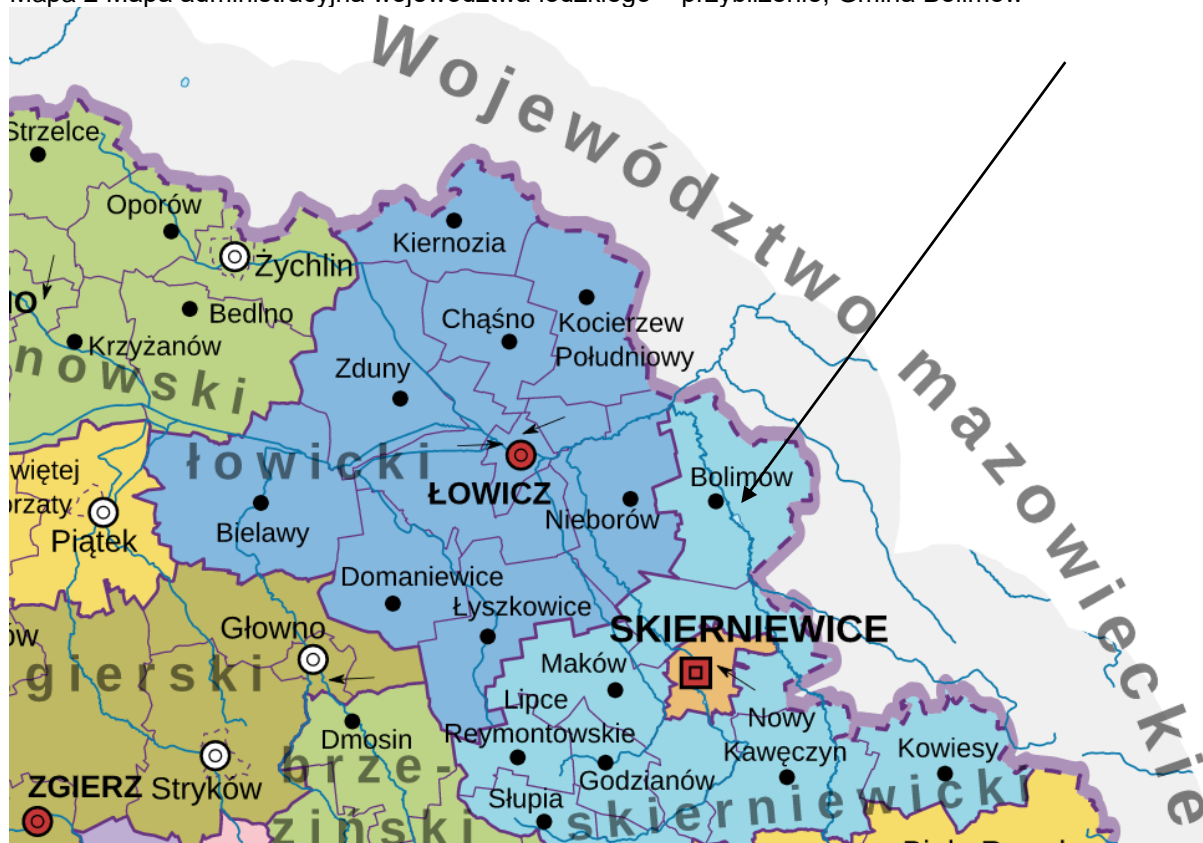
Gmina Bolimów znajduje się w centralnej Polsce, w środkowej części Mazowsza, na skraju województwa łódzkiego. Położona jest w północnej części powiatu skierniewickiego, w miejscu gdzie graniczy on z trzema innymi powiatami: łowickim, sochaczewskim i żyrardowskim.

Mapa 1 Mapa administracyjna województwa łódzkiego

Źródło: https://pl.wikipedia.org/wiki/Wojew%C3%B3dztwo_%C5%82%C3%B3dzkie

Mapa 2 Mapa administracyjna województwa łódzkiego – przybliżenie, Gmina Bolimów

Źródło: https://pl.wikipedia.org/wiki/Wojew%C3%B3dztwo_%C5%82%C3%B3dzkie

Gmina Bolimów sąsiaduje z następującymi jednostkami samorządu terytorialnego:

- od południa – gmina Skierniewice,
- od zachodu – gmina Nieborów (województwo łódzkie, powiat łowicki),
- od północy – gmina Nowa Sucha (województwo mazowieckie, powiat sochaczewski),
- od wschodu – gminy: Puszcza Mariańska i Wiskitki (województwo mazowieckie, powiat żyrardowski).

Kierując się położeniem gminy, w analizach porównawczych w kolejnych rozdziałach strategii uwzględniono ww. gminy ościenne oraz pozostałe gminy powiatu skierniewickiego. Tam gdzie było to zasadne – w celu ukazania skali zjawiska - dane statystyczne dotyczące gminy Bolimów porównano również do danych na poziomie powiatów skierniewickiego, łowickiego, sochaczewskiego i żyrardowskiego oraz województwa łódzkiego. Gminy wybrane do analiz porównawczych zostały wytypowane zarówno ze względu na podobieństwo do gminy Bolimów (podobne uwarunkowania rozwoju), jak i ze względu na bliskie położenie w jej bezpośrednim sąsiedztwie. Przedstawione w analizie dane statystyczne dotyczą ostatnich dostępnych danych GUS i dotyczą gminy wiejskiej Bolimów. Od 1 stycznia 2022 r. na mapie Polski pojawiło się 10 kolejnych miejscowości ze statusem miasta, wśród nich Bolimów, który po 152 latach ponownie został miastem, a gmina uzyskała status gminy miejsko – wiejskiej. Granice nie uległy zmianie.

Miarą spójności terytorialnej jest między innymi dostępność komunikacyjna obszaru gminy. Podstawowym elementem systemu transportowego gminy jest układ drogowy, który zapewnia zarówno powiązania zewnętrzne w skali regionu i kraju, jak i powiązania wewnętrzne gminnej sieci osadniczej.

Przez Gminę przebiegają następujące połączenia drogowe:

- autostrada A2 Poznań – Łódź – Warszawa, ze zjazdem w sąsiednich gminach, w miejscowościach Nieborów i Wiskitki;
- droga wojewódzka nr 705 Skierniewice – Sochaczew;
- sieć dróg powiatowych i gminnych.

Przez Gminę przebiega trasa kolejowa E 20 Rzepin - Poznań - Warszawa - Terespol, łącząca wschód Europy z zachodem. Na jej odcinku położonym w gminie Bolimów znajdują się dwa przystanki kolejowe w Kęszycach i Jasionnie.

Ponadto Gmina Bolimów leży w pobliżu dwóch międzynarodowych lotnisk – warszawskiego Okęcia oraz łódzkiego Lublinka.

Siedziba Gminy – miasto Bolimów znajduje się w podanych poniżej odległościach od poszczególnych miast:

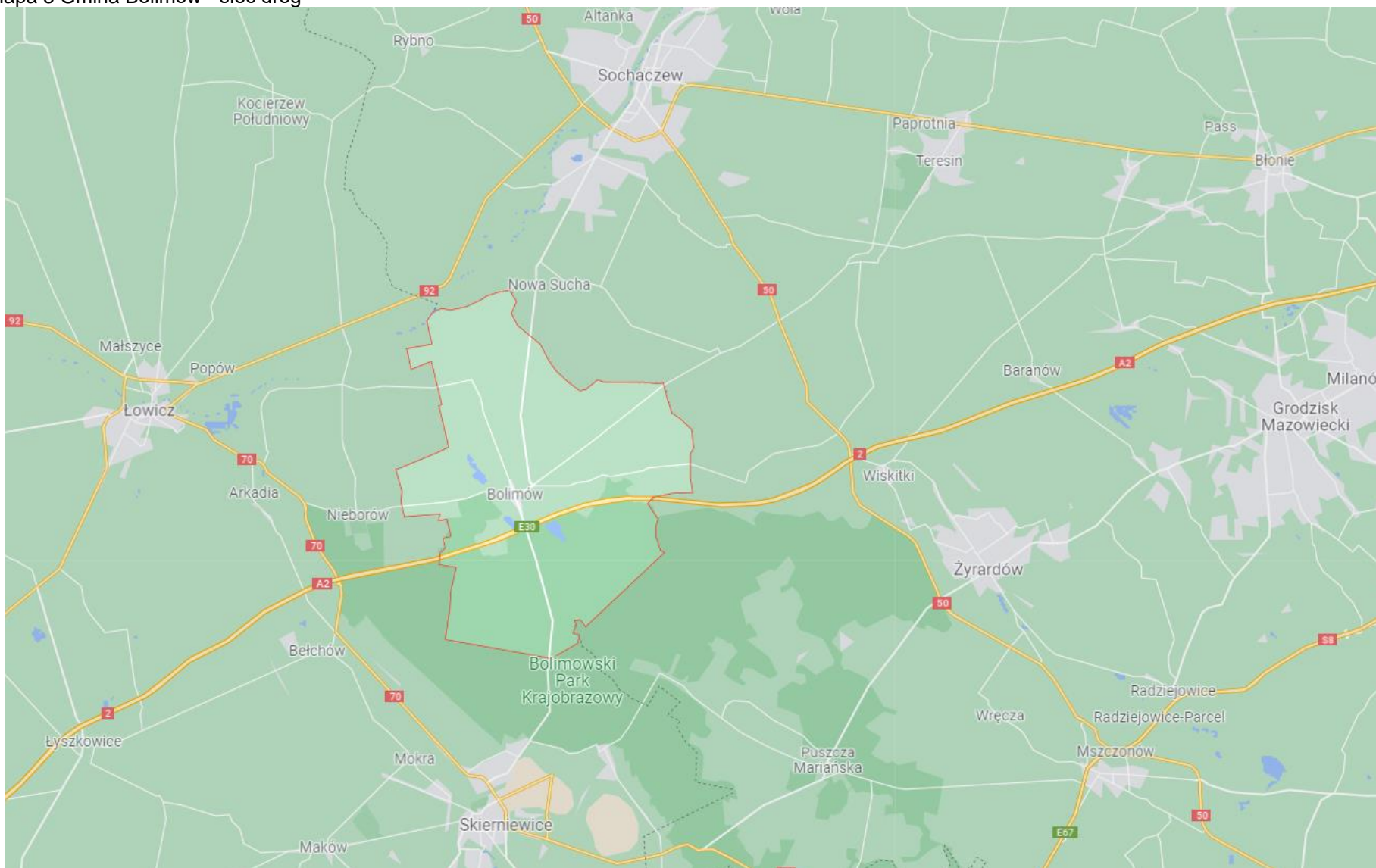
- Łódź – ok. 70 km;
- Skierniewice – ok. 15 km;
- Warszawa – ok. 70 km;
- Łowicz – ok. 17 km;
- Sochaczew – ok. 19 km;
- Rawa Mazowiecka – ok. 40 km.

Fotografia 1 Miasto Bolimów - rynek

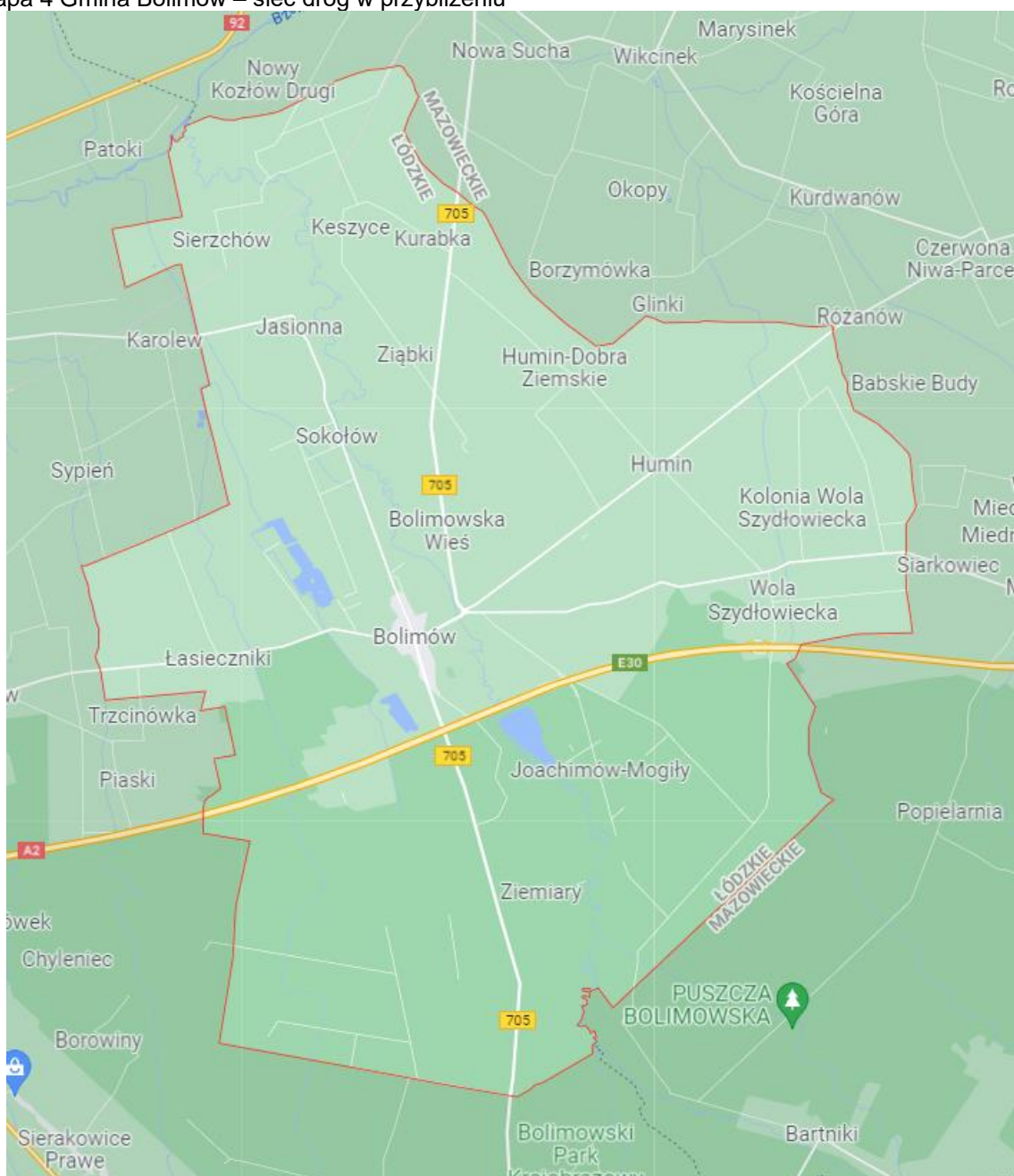
Źródło: Fotografia własna

Mapa 3 Gmina Bolimów - sieć dróg

Źródło: www.google.pl/maps

Mapa 4 Gmina Bolimów – sieć dróg w przybliżeniu

Źródło: www.google.pl/maps

Gmina leży pomiędzy dwiema największymi aglomeracjami w Polsce - warszawską i łódzką. Ponadto ulokowana jest w centrum regionu w bezpośrednim sąsiedztwie: Żyrardowa, Skierniewic, Sochaczewa i Łowicza, a więc miast, które w ostatnich latach bardzo dynamicznie się rozwijają i znajduje się w sferze ich oddziaływania. Atrakcyjność inwestycyjna poszczególnych gmin zmienia się z czasem i jest wypadkową oddziaływania na rynek wielu czynników lokalnych, począwszy od obiektywnych, geograficznych, a skończywszy na jakości zarządzania lokalnego i wizerunku danego ośrodka.

Z ośrodków wielkomiejskich promieniują nie tylko czynniki pozytywne (koniunktura i atrakcyjność inwestycyjna), ale także negatywne.

Powyższe uwagi należy interpretować następująco:

- wpływ dużych ośrodków miejskich (Łódź) przeważnie skutkuje „zapożyczeniem” ich wizerunku, a w przyszłości może „oddalić” mieszkańców od dorobku kulturalnego gminy,
- następują migracje, głównie ludzi młodych do większych aglomeracji,
- z sąsiednich ośrodków będą napływać:
 - o klienci usług świadczonych przez podmioty z terenu gminy (w tym – usług obsługi biznesu),
 - o nabywcy nieruchomości mieszkalnych na tym terenie,
 - o zewnętrzni usługodawcy na rzecz mieszkańców i podmiotów lokalnych.

Od sytuacji w pobliskich miastach zależy więc w istotnym stopniu koniunktura lokalna. Siła nabywcza i aktywność inwestycyjna podmiotów z tych ośrodków kształtuje w znacznym stopniu koniunkturę lokalną w gminie Bolimów.

2.1.2. Powierzchnia

W skład Gminy Bolimów wchodzi miasto Bolimów (do 31.12.2021 r. była to miejscowość - wieś Bolimów) oraz następujące miejscowości - wsie: Bolimowska Wieś, Kolonia Bolimowska-Wieś, Humin-Dobra Ziemskie, Humin, Joachimów-Mogiły, Nowe Kęszyce, Kęszyce-Wieś, Ziąbki, Kurabka, Łasieczniki, Sokółów, Podsokółów, Jasionna, Sierzchów, Ziemiary, Wólka Łasiecka, Józefów, Wola Szydłowiecka oraz Kolonia Wola Szydłowiecka.

Całkowita powierzchnia gminy Bolimów wynosi 11 171 ha, co stanowi około 14,8% powierzchni powiatu skierniewickiego. Gmina jest obszarem o profilu rolniczym, co potwierdza struktura użytkowania gruntów. W powierzchni gminy dominują użytki rolne zajmując 6637 ha, czyli 59,41% całkowitej powierzchni. Znaczny udział mają również grunty leśne, stanowiąc 34,85% powierzchni. Grunty zabudowane to 3,91% powierzchni, niewielki odsetek (poniżej 1%) zajmują kolejno: grunty pod wodami (0,9%), użytki ekologiczne (0,56%) oraz nieużytki (0,37%).

Warto zauważyć, iż większość użytków rolnych, a jednocześnie niemalże połowę powierzchni gminy zajmują grunty orne (47,8%), za nimi plasują się zaś lasy obejmujące 34,85% powierzchni, następnie: pastwiska trwałe (3,95%), drogi (2,65%), łąki trwałe (2,53%), grunty rolne zabudowane (1,85%), grunty zadrzewione i zakrzewione na użytkach rolnych (1,57%). Tereny mieszkaniowe zajmują zaledwie 0,45%, zaś tereny przemysłowe jedynie 0,07% całkowitej powierzchni gminy Bolimów.

Tabela 1 Zbiorcze zestawienie danych dotyczących gruntów, stan na dzień 1 stycznia 2020 roku (powierzchnia geodezyjna)

Rodzaj gruntów	Gmina ogółem [ha]	udział % w powierzchni gminy ogółem
Użytki rolne	6637	59,41%
grunty orne	5340	47,80%
sady	83	0,74%
łąki trwałe	283	2,53%
pastwiska trwałe	441	3,95%
grunty rolne zabudowane	207	1,85%
grunty pod stawami	43	0,38%
grunty pod rowami	65	0,58%
grunty zadrzewione i zakrzewione na użytkach rolnych	175	1,57%
Nieużytki	41	0,37%
Grunty leśne	3893	34,85%
Lasy	3893	34,85%
grunty zadrzewione i zakrzewione	0	0,00%
Grunty zabudowane i zurbanizowane	437	3,91%
tereny mieszkaniowe	50	0,45%
tereny przemysłowe	8	0,07%
inne tereny zabudowane	43	0,38%
zurbanizowane tereny niezabudowane lub w trakcie zabudowy	3	0,03%
tereny rekreacji i wypoczynku	10	0,09%
użytki kopalne	0	0,00%
drogi	296	2,65%
tereny kolejowe	27	0,24%
inne tereny komunikacyjne	0	0,00%
grunty przeznaczone pod budowę dróg publicznych lub linii kolejowych	0	0,00%
Grunty pod wodami	101	0,90%
morskimi wewnętrznymi	0	0,00%
powierzchniowymi płynącymi	58	0,52%
powierzchniowymi stojącymi	43	0,38%
Użytki ekologiczne	62	0,56%
Tereny różne	0	0,00%
Razem	11171	100,00%

Źródło: geoportal województwa łódzkiego, <https://mapy.lodzkie.pl/mapa/struktura-wladania-gruntow-w-województwie-lodzkiem/>

2.1.3. Ludność

Zgodnie z danymi GUS, na dzień 31.12.2020 r. liczba ludności faktycznie zamieszkałej na obszarze gminy Bolimów wyniosła 4 026 osób (ostatnie dostępne dane statystyczne). Zarejestrowano 88 więcej kobiet niż mężczyzn. W badanym okresie liczba osób zamieszkujących gminę zmniejszyła się o 65 osób. W gminie dominuje ludność w wieku produkcyjnym (58,5%), niekorzystnym zjawiskiem jest zwiększenie udziału osób w wieku poprodukcyjnym (22,3%) i stopniowy spadek udziału osób w wieku przedprodukcyjnym (19,2% ogółu ludności).

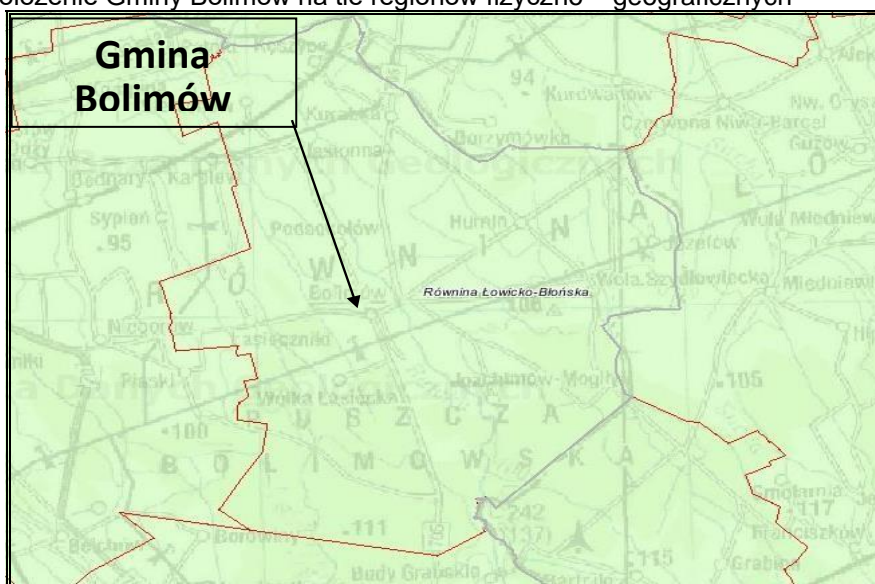
2.1.4. Środowisko przyrodnicze

Gmina Bolimów to jedno z najpiękniejszych miejsc w województwie łódzkim. Przepiękne, pachnące lasy, wijąca się rzeka, stwarzają niezwykły mikroklimat. Bolimowski Park Krajobrazowy tworzy w przybliżeniu wielki trójkąt o bardzo poszarpanych bokach, w którego wierzchołkach tkwią: Skierniewice, Żyrardów i Nieborów. Puszcza Bolimowska stanowi pomnik przyrody, który przypomina nam, jak powinniśmy dbać o otaczający nas świat. Puszcza jest największym zasobem gminy Bolimów, wokół której można rozwijać sektor turystyczny i pokrewne.

RZEŻBA TERENU

Pod względem geograficznym Gmina położona jest w centralnej części mezoregionu. Równiny Łowicko – Błońskiej, stanowiącego południowo - wschodnią część makroregionu Niziny Środkowomazowieckiej i środkowy fragment podprowincji Niziny Środkowopolskiej. Równina stanowi płaski poziom denudacyjny z wysokościami kształtującymi się w strefie rzędnych 85 – 110 m n. p. m. Powierzchnia Gminy zlokalizowana jest w obszarze staroglacjalnym, na skłonie wysoczyzny polodowcowej powstałej w okresie megaglacjału zlodowaceń środkowopolskich. W rzeźbie powierzchni terenu można więc wyróżnić dwie główne jednostki, które są dwiema jednostkami geomorfologicznymi. Są to: wysoczyzna polodowcowa oraz dolina rzeki Rawki wraz z jednostkami o mniejszym zasięgu. Generalnie, teren Gminy jest płaski, nachylony z południa ku północy. Największe wysokości terenu znajdują się w południowej części Gminy, gdzie na wysoczyźnie osiągają wartość 106 m n.p.m., a w dolinie rzeki Rawki 96 m n.p.m. Najniżej położona jest północna część Gminy, gdzie wysokości nie przekraczają wartości 80 m n.p.m. (wysoczyzna) i 78 m n.p.m. (dolina Rawki). Dolina rzeki Rawki zbudowana jest z utworów plejstoceniowych, na które składają się namulki, mułki i piaski. Wypełniają one dno doliny, jej terasę zalewową i nadzalewową.

Rysunek 1 Położenie Gminy Bolimów na tle regionów fizyczno – geograficznych

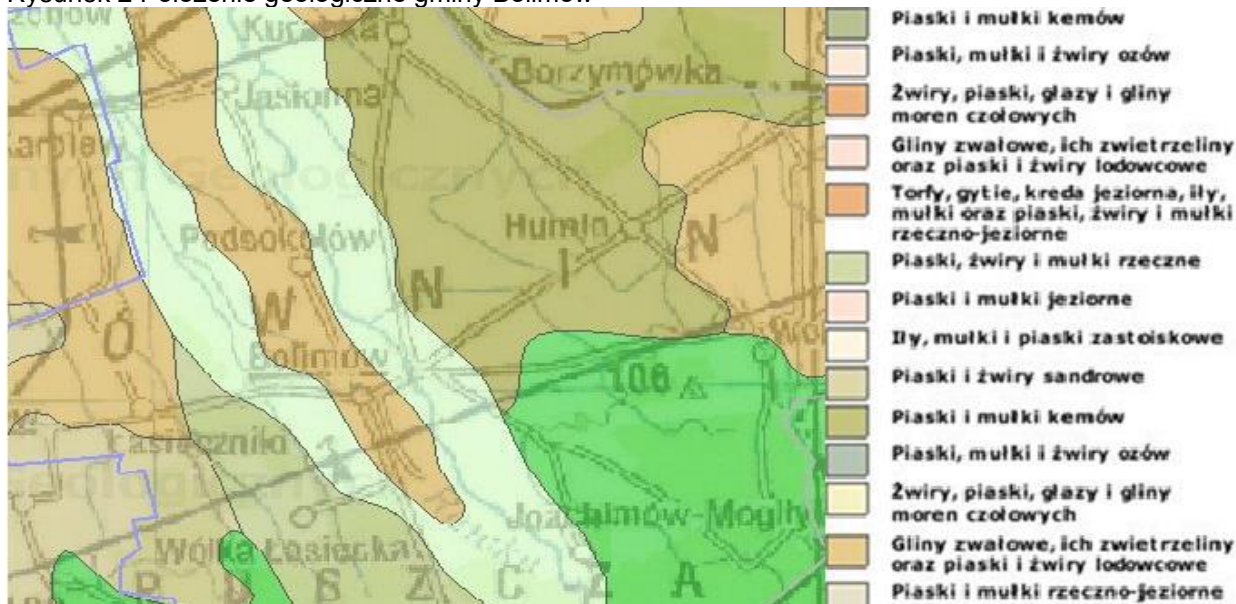
Źródło: Program Ochrony Środowiska dla Gminy Bolimów na lata 2019-2022 z perspektywą na lata 2023-2026

Równina Łowicko-Błońska – jest to równina będąca południowo-zachodnią częścią Niziny Środkowomazowieckiej, położona na południe od dolin Wisły i Bzury. Głównymi miastami leżącymi na obszarze równiny są: Błonie, Grodzisk Mazowiecki, Łowicz, Pruszków, Skierniewice, Sochaczew oraz Żyrardów. Obszar ten jest morenową równiną denudacyjną i tworzy jeden z najbardziej płaskich krajobrazów na Mazowszu. Przez równinę przepływają z południa na północ liczne dopływy Bzury, spośród których najważniejsze to: Moszczenica, Mroga, Skierniewka, Rawka, Sucha, Pisia i Utrata. Na terenie równiny istnieją korzystne warunki do rozwoju rolnictwa, zwłaszcza sadownictwa i warzywnictwa, a to dzięki obecności gleb pyłowych i czarnych ziem.

BUDOWA GEOLOGICZNA I ZASOBY NATURALNE

Według Centralnej Bazy Danych Geologicznych na terenie gminy dominują piaski i mułki kemów, piaski, żwirki i mułki rzeczne, piaski, żwirki i mułki ozów oraz gliny zwałowe, ich zwietrzliny oraz piaski i żwiry lodowcowe. Ich rozmieszczenie zaprezentowane zostało na poniższym rysunku.

Rysunek 2 Położenie geologiczne gminy Bolimów

Źródło: *Prognoza oddziaływania na środowisko dla „Programu Ochrony Środowiska dla Gminy Bolimów na lata 2019-2022 z perspektywą na lata 2023-2026”*

Surowcem budowlanym na terenie gminy Bolimów jest kruszywo mineralne. W Gminie Bolimów wydane zostały następujące koncesje na wydobycie kruszywa naturalnego:

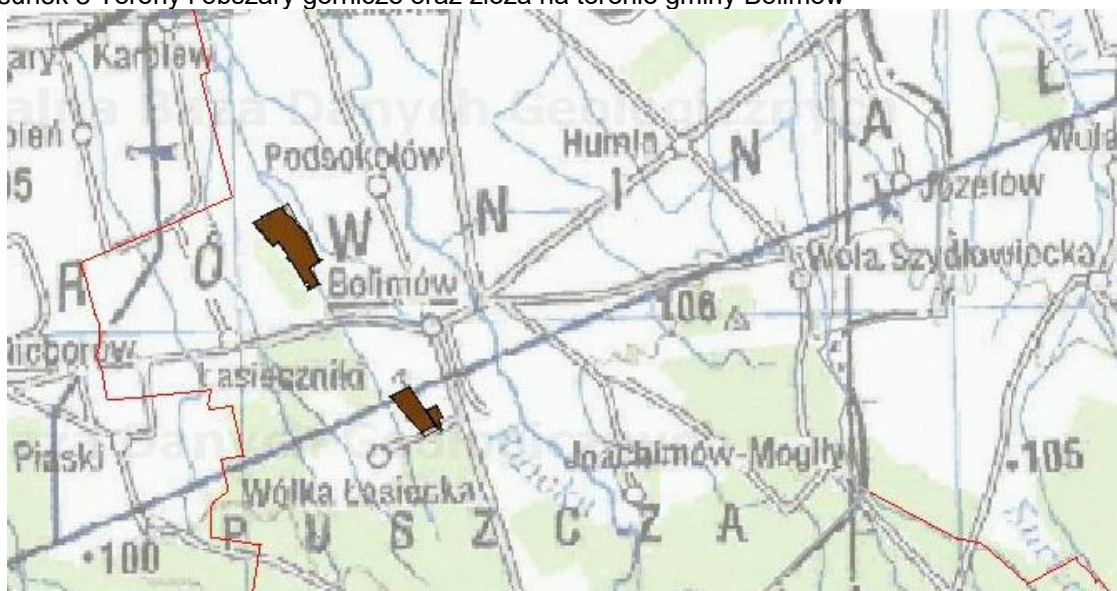
- Złoże „BOLIMÓW II” - decyzja Wojewody Łódzkiego z dnia 11.02.2003 r. nr SR.VII-7412 2/62/02 udzielająca koncesji na wydobycie piasku ze złoża „BOLIMÓW II” w granicach określonych w uproszczonej dokumentacji geologicznej złoża w kat. C1 na obszarze o powierzchni 14,2 ha, położonego w m. Bolimów i Podokołów;
- Złoże „BOLIMÓW III” - decyzja Marszałka Województwa Łódzkiego z dnia 4.02.2011 r., znak: RO.V-CF-7513-2/2011, zmieniona decyzją znak: ROV.7422.2.54.2011.CF z dnia 25 lipca 2011 r. udzielająca koncesji na wydobywanie kopaliny ze złoża kruszywa naturalnego „BOLIMÓW III” w granicach określonych w dodatku nr 2 do projektu zagospodarowania złoża

o zasobach przemysłowych wynoszących 2 626,89 tys. ton, położonego w miejscowości Bolimów;

- Złoże „PODSOKOŁÓW” - decyzja Marszałka Województwa Łódzkiego z dnia 18.04.2011r., znak: RO.V.7422.2.11.2011.CF udzielająca koncesji na wydobywanie kopaliny ze złoża „PODSOKOŁÓW” w granicach określonych w projekcie zagospodarowania złoża o zasobach przemysłowych wynoszących 4 225,76 tys. ton;
- Złoże „KURABKA” - decyzja Marszałka Województwa Łódzkiego z dnia 17.06.2011 r., znak: RO.V.7422.2.31.2011.CF udzielająca koncesji na wydobywanie kopaliny ze złoża „KURABKA” w granicach określonych w projekcie zagospodarowania złoża o zasobach przemysłowych 81,27 tys. ton.

Zakończono eksploatację złóż: „Bolimów” i „Bolimów II”.

Rysunek 3 Tereny i obszary górnicze oraz złoże na terenie gminy Bolimów

Źródło: Prognoza oddziaływania na środowisko dla „Programu Ochrony Środowiska dla Gminy Bolimów na lata 2019-2022 z perspektywą na lata 2023-2026”

GLEBY

Gmina Bolimów posiada niezbyt korzystne warunki dla rozwoju i intensyfikacji produkcji rolnej. Występują tutaj gleby na ogół słabej jakości. Przede wszystkim na obszarze gminy przeważają gleby lekkie wytworzone z piasków i glin południowej części przeważają gleby lekkie, wytworzone z glin i piasków. Lokalnie w środkowej części Gminy występują czarne ziemie i gleby murszowo-mineralne. Na północy Gminy Bolimów występuje klasa ziemi V, VI oraz poza klasowa.

WODY PODZIEMNE I POWIERZCHNIOWE

Wody podziemne

Pod względem geologicznym gmina Bolimów położona jest w zachodniej części Niecki Warszawskiej, w pobliżu Wału Kujawskiego. W obszarze gminy Bolimów występują następujące poziomy wodonośne:

- Kredy górnej – piaskowce oraz mułki i piaski w rejonie ujęcia Bolimów – Pasieczniki; wody naporowe występują w szczelinach piaskowców i w piaskach na głębokości około 150 metrów. Wydajności potencjalne studni wynoszą 10–30 m³/h oraz 30–50 m³/h. Przewodność od 4 do 106 m²/24h. Układ hydroizohips wykazuje, że poziom wodonośny w kredzie górnej nie ma łączności hydraulicznej z wyżej występującymi poziomami: trzeciorzędowym i czwartorzędowym.
- Trzeciorzędu – piaski i piaskowce paleocenu w okolicach Bolimowa, mułki i węgiel brunatny miocenu na obszarze staro–czwartorzędowej depresji Rybna. W części zachodniej występuje trzeciorzędowy, główny poziom wodonośny użytkowy w części północnej jego zasięgu na głębokości 107 metrów, w części południowej – poniżej 60 metrów. Wydajności potencjalne studni wynoszą od 30–50 m³/h, lokalnie 10–30 m³/h. Przewodność od 26 do 285 m²/24h. Wody naporowe – artezyjskie i subartezyjskie związane są z osadami piaszczystymi- mioceńskimi. Układ hydroizohips wykazuje, że poziom trzeciorzędowy wodonośny pozostaje w łączności hydraulicznej z poziomem czwartorzędowym.
- Czwartorzędu – miąższości od 14 metrów do ponad 140 metrów z wyraźnym podziałem na obszary: środkowy – staro - czwartorzędowa depresja Rybna z kontynuacją na północ o miąższości ponad 130 metrów; południowy o miąższości 14 – 70 metrów; wschodni 22 metry. W obrębie gminy wydzieliła się dwa użytkowane poziomy wodonośne, tj. – w części północno–zachodniej, w rejonie Sierzchowa i Jasioniej występuje jeden główny poziom wodonośny o miąższości warstw wodonośnych od 22,5 do 43 metrów, w przedziale głębokości 50–100 metrów. Wydajności potencjalne studni wahają się od 50 do 70 m³/h. Przewodność 92 - 690 m²/24h. Na pozostałym obszarze występuje jeden główny poziom wodonośny, w części północnej, od głębokości 9 metrów do 29 metrów, w części środkowej i południowej od głębokości około 18 metrów do 38 metrów; wydajności potencjalne studni na przeważającym obszarze wynoszą 30 - 50 m³/h, lokalnie 10 - 30 m³/h, a miejscami poniżej 10 m³/h. Przewodność waha się od 16 do 244 m²/24h. Wodonośne, holocenijskie piaski tarasów rzecznych oraz obniżień, wykorzystywane są przez studnie kopane przez małe gospodarstwa. Wody podziemne poziomów czwartorzędowych wodonośnych niezależnie od głębokości ich występowania, pozostają w łączności hydraulicznej. Generalny kierunek przepływu wód podziemnych w głównym poziomie użytkowym – czwartorzędowym, trzeciorzędowym i kredowym jest północny – do doliny rzeki Bzury. Na większości obszaru gminy pierwszy poziom wód gruntowych, przy stanie zbliżonym do średniego, znajduje się na głębokości większej niż 3 m p.p.t. Obszary o wysokim poziomie wód gruntowych to przede wszystkim dolina rzeki Rawki, gdzie w obrębie terasy zalewowej poziom wód gruntowych występuje zazwyczaj płycej niż 1 m p.p.t.. Wysoki poziom wód gruntowych utrzymuje się również na rozległych obszarach w rejonie Ziąbek, Kurabki oraz Humina, a także w obrębie licznych zagłębień bezodpływowych, obecnych dość licznie na terenie gminy. Wody gruntowe występują tu przeważnie na głębokości od 1 m do 1,5 m p.p.t. Cały obszar gminy charakteryzuje się

stosunkowo płytkim występowaniem wód gruntowych (do 4,0 m p.p.t.), w przewodzie o niskiej odporności na zanieczyszczenie.”¹

Wody powierzchniowe

„Największym ciekim wodnym w gminie Bolimów jest rzeka Rawka, ustanowiona wraz z 10 metrowym pasem po obu stronach rzeki rezerwatem przyrody. Rawka jest prawobrzeżnym dopływem Bzury, a jej długość całkowita wynosi 89,9 km. Na terenie gminy znajduje się odcinek dolny biegu rzeki, który tworzy liczne meandry, o pętłach często przecinanych i skracanych. Z przeprowadzonych w 2004 r. badań kontrolnych wynika, że rzeka Rawka wraz z dopływami: Krzemionką, Białką wg oceny diagnostycznej prowadziła wody zaklasyfikowane do III klasy – wód o zadawalającej jakości. Wskaźnikami decydującymi o końcowej klasyfikacji były wskaźniki tlenowe (BZT₅, ChZT-Mn, ChZT-Cr, OWO), biogenne (azotany, azotyny, azot Kjeldahla) oraz zanieczyszczenia sanitarne. Stopień zaspokojenia potrzeb melioracyjnych gminy jest wysoki i wynosi około 90%, co plasuje gminę na 3 miejscu w powiecie skierniewickim. Najwięcej zmeliorowanych gruntów znajduje się we wsiach Humin, Kolonia Bolimowska Wieś i Kolonia Wola Szydłowiecka, gdzie areał zmeliorowanych gruntów przekracza 400 ha. W 2001 r. na rzece Rawce zbudowano zbiornik wodny, którego investorem był WZMiUW w Łodzi, O/Rawa Mazowiecka. Zbiornik Joachimów-Ziemiary ma powierzchnię lustra wody 33,2 ha i pojemność całkowitą 0,66 mln m³. Powstał on w wyniku realizacji Programu Małej Retencji w zlewni rzeki Rawki, mającego na celu zwiększenie retencji dolinowej w związku ze zbyt szybkim wyczerpywaniem się zasobów wodnych. Zbiornik jest częścią składową Bolimowskiego Parku Krajobrazowego, który podlega ochronie i podnoszącego walory turystyczno-krajobrazowe tego terenu.”²

Po zakończonej eksploatacji złóż „Bolimów” i „Bolimów II” pozostały wody powierzchniowe w miejscowości Bolimów, które mogą zostać w przyszłości wykorzystane na cele rekreacyjno-turystyczne.

Na terenie Gminy zlokalizowane są następujące jednolite części wód powierzchniowych (JCWP) i podziemnych (JCWPd)³:

JCWP:

- RW2000172725949 – Dopływ z Sypniewa;
- RW20001727259929 – Dopływ spod Skierniewic;
- RW2000172727129 – Dopływ z Humina;
- RW2000172727299 – Sucha (Nazwa: Chelмна);
- RW2000192726999 – Rawka od Korabiewki do ujścia.

JCWPd:

- PLGW200063;
- PLGW200065.

¹ Zmiana Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Bolimów

² Program Ochrony Środowiska dla Gminy Bolimów

³ Prognoza oddziaływania na środowisko dla „Programu Ochrony Środowiska dla Gminy Bolimów na lata 2019-2022 z perspektywą na lata 2023-2026”

KLIMAT

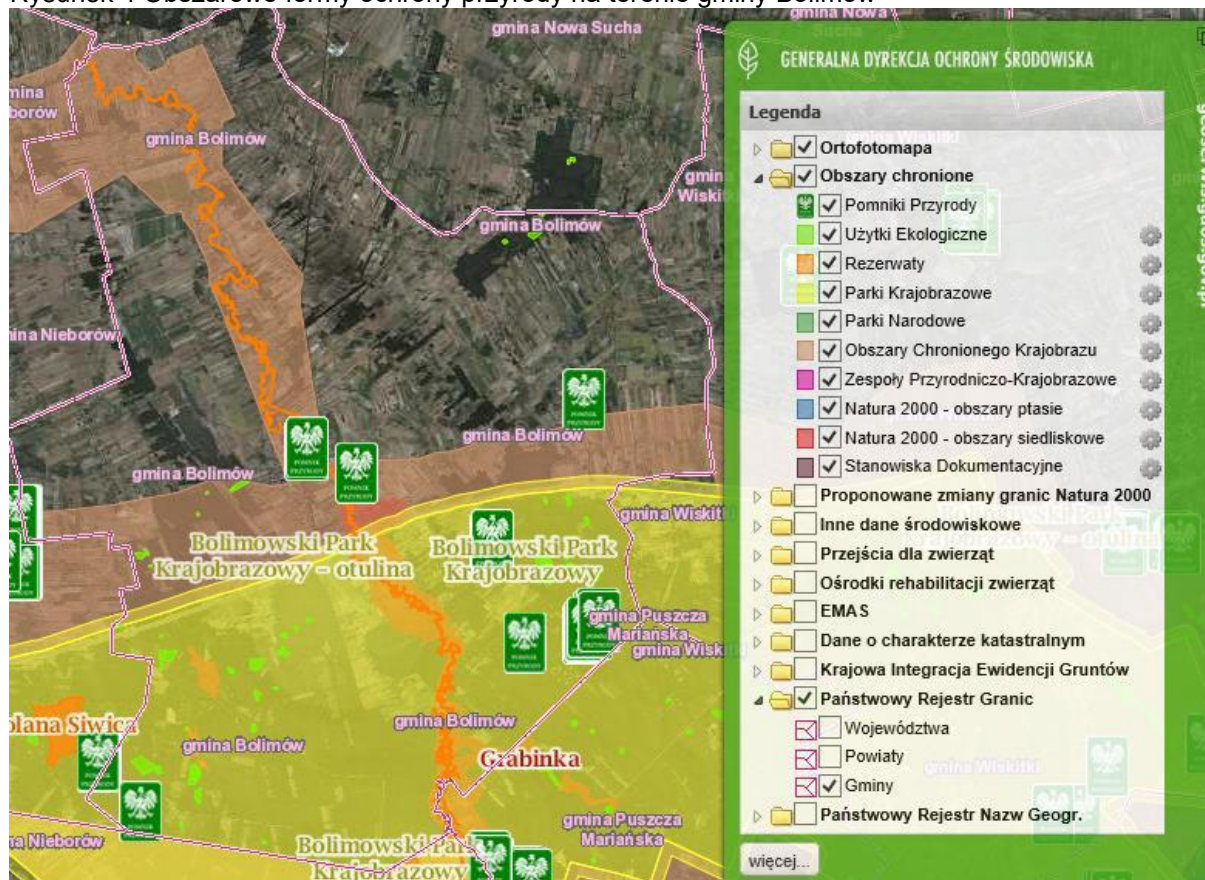
Gmina Bolimów, zgodnie z regionalizacją rolniczo – klimatyczną wg W. Okołowicza i D. Martyn, znajduje się w obrębie zaliczanym do mazowiecko-podlaskiej dzielnicy rolniczo klimatycznej. Obszar ten charakteryzuje się najniższymi opadami atmosferycznymi w Polsce. Średnioroczna suma opadów nie przekracza 550 mm. Długość okresu wegetacyjnego wynosi od 200 – 220 dni. Około 30-50 dni w roku charakteryzuje się temperaturą ujemną. Pokrywa śnieżna utrzymuje się na obszarze przez około 38-60 dni w roku. Średnia roczna temperatura kształtuje się w okolicach 7,7°C. Zachmurzenie ogólne nieba wynosi 65%.

OBSZARY PRAWNIE CHRONIONE NA TERENIE GMINY

Teren gminy Bolimów jest atrakcyjny przyrodniczo. Około 3801 ha powierzchni gminy jest objęte ochroną w granicach Bolimowskiego Parku Krajobrazowego, 2302 ha obejmuje Obszar Chronionego Krajobrazu Pradoliny Warszawsko-Berlińskiej, a 98,41 ha to teren rezerwatu rzeki Rawki. Oprócz tego ochroną objęto pomniki przyrody i użytki ekologiczne. Teren Gminy to obszar występowania trzech obszarów NATURA 2000.

Obszary te cenne są oczywiście przede wszystkim ze względu na bogactwo przyrody tam występującej. Równoległe do północnych granic gminy przebiega Pradolina Warszawsko-Berlińska. Pradolina ciągnie się równoleżnikowo od okolic Warszawy aż po Berlin.

Rysunek 4 Obszarowe formy ochrony przyrody na terenie gminy Bolimów

Źródło: Prognoza oddziaływania na środowisko dla „Programu Ochrony Środowiska dla gminy Bolimów na lata 2019-2022 z perspektywą na lata 2023-2026”

Na analizowanym obszarze występują:

- Bolimowski Park Krajobrazowy;
- pomniki przyrody;
- Obszar Chronionego Krajobrazu Pradoliny Warszawsko-Berlińskiej;
- Rezerwat Przyrody Rawka;
- użytki ekologiczne;
- obszary NATURA 2000 do których należą:
 - Dolina Rawki (kod PLH100015);
 - Grabinka (kod PLH140044);
 - Polany Puszczy Bolimowskiej (kod PLH100028).

Bolimowski Park Krajobrazowy

Na obszarze gminy Bolimów powstał Bolimowski Park Krajobrazowy. Park chroni dolinę Rawki wraz z przyległymi lasami Puszczy Bolimowskiej, głównie różnowiekowymi borami mieszanymi oraz wielogatunkowymi lasami liściastymi i mieszanymi o charakterze naturalnym; liczne śródleśne polany będące ostoją rzadkich gatunków roślin łąkowych i torfowiskowych; jest to ostoja cennych gatunków flory i fauny. BPK został utworzony w 1986 roku, obejmuje powierzchnię 23 614 ha, z czego ponad 30% znajduje się w granicach Gminy Bolimów. Bogactwo przyrodnicze Parku koncentruje się wokół doliny rzeki Rawki, która niemal w całości zachowała swój naturalny charakter. Bogactwo flory i fauny czyni teren wyjątkowo atrakcyjnym. Prawdziwym ewenementem są zaś „Polany Puszczy Bolimowskiej”, rozległe śródleśne podmokłe łąki i pastwiska, niespotykane w innych rejonach środkowej Polski. Na terenie Parku utworzono 5 rezerwatów chroniących najwartościowsze przyrodniczo tereny: „Rawka”, „Puszcza Mariańska”, Ruda – Chlebacz”, „Kopanicha” i „Siwica”.

Pomniki przyrody

Wg ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody „pomnikami przyrody są pojedyncze twory przyrody żywej i nieożywionej lub ich skupiska o szczególnej wartości przyrodniczej, naukowej, kulturowej, historycznej lub krajobrazowej oraz odznaczające się indywidualnymi cechami, wyróżniającymi je wśród innych tworów, okazałych rozmiarów drzewa, krzewy gatunków rodzimych lub obcych, źródła, wodospady, wywierzyśka, skałki, jary, głazy narzutowe oraz jaskinie”.

Na terenie gminy ustanowiono kilkadziesiąt pomników przyrody ich wykaz został przedstawiony w *Prognozie oddziaływania na środowisko dla „Programu Ochrony Środowiska dla Gminy Bolimów na lata 2019-2022 z perspektywą na lata 2023-2026”*.

Obszar chronionego krajobrazu Pradoliny Warszawsko-Berlińskiej

Na obszarze Gminy występuje Obszar Chronionego Krajobrazu Pradoliny Warszawsko-Berlińskiej. Obszar chroni cenne walory przyrodnicze największej na terenie województwa pradolina powstałej w okresie plejstoceniowym o specyficznych, choć w znacznym stopniu przekształconych, warunkach środowiska przyrodniczego, wykorzystanej obecnie przez doliny Bzury i Neru; stanowi część korytarza ekologicznego o znaczeniu krajowym łączącego dolinę Wisły z doliną Warty.

Rezerwat przyrody Rawka

Na obszarze gminy wyznaczono Rezerwat Przyrody Rawka. Rezerwat chroni koryto rzeki Rawki z rozgałęzieniami od źródeł do ujścia. Dolinę Rawki wypełniają rozległe, bogate łąki i pastwiska, gęste zarośla, oczka wodna, starorzecza. Dolina Rawki jest korytarzem ekologicznym o randze krajowej, którym przemieszczają się gatunki pomiędzy Puszczą Kampinoską a położonymi nad Pilicą Lasami Spalskimi. Spotkać tu można: łosie, jelenie, dziki, sarny, daniela, lisy, borsuki, wydry i bobry. Gniazduje tu około 100 gatunków ptaków, m.in.: zimorodek, brzegówka, remiza i bąk. Rawka to także doskonały szlak kajakowy.

Użytki ekologiczne

Na terenie gminy Bolimów występują również użytki ekologiczne. „Użytkami ekologicznymi są zasługujące na ochronę pozostałości ekosystemów mających znaczenie dla zachowania różnorodności biologicznej – naturalne zbiorniki wodne, śródpolne i śródleśne oczka wodne, kępy drzew i krzewów, bagna, torfowiska, wydmy, płaty nieużytkowanej roślinności, starorzecza, wychodnie skalne, skarpy, kamieńce, siedliska przyrodnicze oraz stanowiska rzadkich lub chronionych gatunków roślin, zwierząt i grzybów, ich ostoje oraz miejsca rozmnażania lub miejsca sezonowego przebywania.”

Obszary NATURA 2000 do których należą:

– Dolina Rawki (kod PLH100015)

„Obszar (...) położony jest pomiędzy Łodzią a Warszawą, w obrębie dwóch województw: łódzkiego i mazowieckiego. Obejmuje powierzchnię 2525,4 ha w granicach administracyjnych gmin: Rawa Mazowiecka w powiecie rawskim; Nowy Kawęczyn, Skierniewice i Bolimów w powiecie skierniewickim, miasto Skierniewice oraz Puszcza Mariańska w powiecie żyrardowskim. (...) Rzeka Rawka oraz jej dolina stanowią jeden z najważniejszych elementów przyrodniczo-krajobrazowych zachodniego Mazowsza. (...) Duże zróżnicowanie występujących tu siedlisk implikuje obecność cennych gatunków fauny i flory. Z brzegami rzeki związana jest obecność roślinności łąkowej i łąkowej. W obrębie starorzeczy i zagłębień występują zbiorowiska roślinności wodnej, bagiennej i szuwarowej. Duże zróżnicowanie cechuje zbiorowiska naturalnych i półnaturalnych łąk, szuwarów i torfowisk. Na opisywanym obszarze notowano ponad 540 gatunków roślin naczyniowych, w tym 27 chronionych. (...) Dolina Rawki to również siedlisko wielu cennych gatunków zwierząt, m.in.: głowacz białopłetwy, piskorz, koza i minóg strumieniowy. Dolina rzeki jest również siedliskiem bobra i wydry. Na uwagę zasługują także występujące tu gatunki ptaków. (...) Obszar stanowi ważny szlak migracyjny dla dużych ssaków, zwłaszcza łosi. Obszar mający znaczenie dla Wspólnoty Dolina Rawki PLH100015 stanowi integralną część systemu korytarzy ekologicznych w Polsce. Opisywany obszar, wraz z Bolimowskim Parkiem Krajobrazowym, zaklasyfikowany został jako krajowy węzeł ekologiczny w sieci ekologicznej ECONET. Dolina Rawki łącząc się z korytarzem doliny Bzury funkcjonuje również jako korytarz ekologiczny rangi krajowej. Elementami składowymi lokalnego systemu korytarzy są również: prawy dopływ Rawki - Grabinka (obszar Natura 2000 PLH140044), Obszary Chronionego Krajobrazu: Bolimowsko-Radziejowicki z Doliną środkowej Rawki oraz Pradoliny Warszawsko-Berlińskiej.

(...) W obrębie opisywanego obszaru Natura 2000 znajdują się ponadto dwa rezerваты przyrody: "Kopanicha" i "Ruda-Chlebacz".

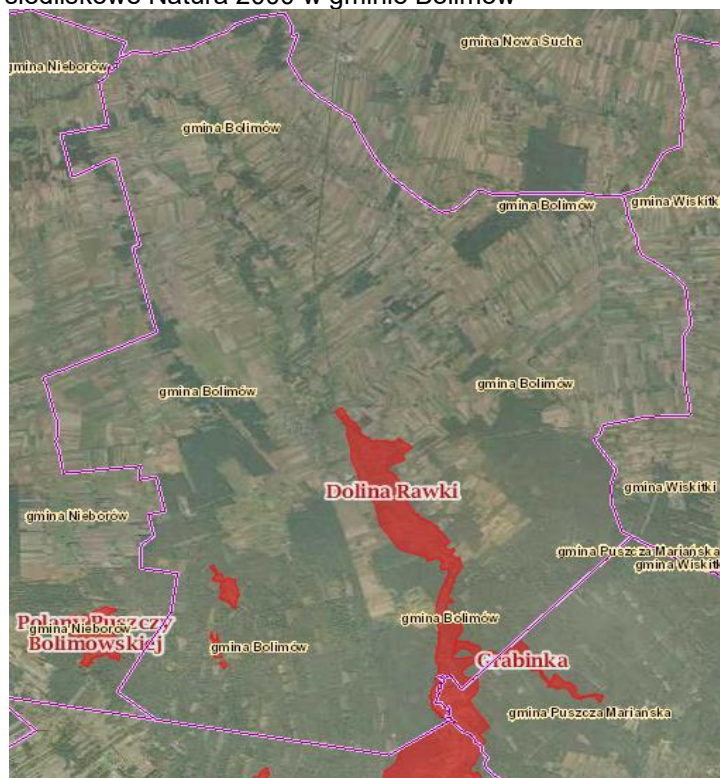
– **Grabinka (kod PLH140044)**

„Obszar PLH140044 Grabinka w całości położony na terenie Lasów Państwowych i podlega nadleśnictwu Radziwiłłów. (...) Obejmuje niewielki ciek (Grabinka), wraz z wąską doliną i fragmentami terenów przylegających. (...) Lasy w dolinie należą do grupy lasów ochronnych. (...) Flora roślin naczyniowych liczy co najmniej 80 gatunków, z czego 5 jest pod ochroną gatunkową (...). Wartości przyrodnicze obszaru podnosi dodatkowo bogata fauna bezkręgowców oraz kręgowców, w tym m.in. dzięcioł czarny (*Dryocopus martius*). Obszar charakteryzuje się naturalnością doliny i koryta cieku oraz wysokim stopniem naturalności szaty roślinnej. W szerszym kontekście trzeba podkreślić, że dolina Grabinki łączy się z doliną Rawki (obszar Natura2000 PLH100015 Dolina Rawki) i tworzy z nią całość przyrodniczo-przestrzenną. (...)” Występują tu olchy, brzozy, klon zwyczajny, lipa drobnolistna pojedynczo jesion, leszczyna zwyczajna, jarząb pospolity, trzmielina brodawkowata oraz kruszyna. W runie występują, m.in.: podagrycznik zwyczajny, zawilec gajowy, kopytnik, turzyca palczasta, gwiazdnica wielkokwiatowa, perlówka zwisła i inne.

– **Polany Puszczy Bolimowskiej (kod PLH100028)**

„Obszar składa się z czterech, starych, śródleśnych polan, z których dwie najcenniejsze mają pochodzenie autogeniczne (Stożyska, Siwica), a dwie - antropogeniczne (Olszówka, Bielawy). Zaproponowane do objęcia ochroną polany to ostatnie refugia półnaturalnych łąk ze związków Molinion i Arrhenatherion tak starych, że odznaczają się stabilnością pozwalającą im trwać mimo permanentnego niedoboru wód gruntowych i wieloletniego braku użytkowania. (...) Bardzo istotnym aspektem ochrony charakteryzowanego obszaru jest fakt, iż położone wśród lasów Puszczy Bolimowskiej polany, chronione w granicach Bolimowskiego Parku Krajobrazowego, są poddawane stosunkowo znikomej antropopresji; fakt ten sprzyja zachowaniu bogatej różnorodności biologicznej polan oraz może dodatkowo wzmocnić efekt ochrony czynnej.” Na uwagę zasługują tu, zanikające w szybkim tempie w całej Europie, łąki trzęślicowe z zestawem gatunków charakterystycznych oraz występująca tu unikatowa fauna.

Rysunek 5 Obszary siedliskowe Natura 2000 w gminie Bolimów

Źródło: Program Rewitalizacji Gminy Bolimów na lata 2017 - 2023

ZAGROŻENIA ŚRODOWISKA

Powodzie

Według Map zagrożenia powodziowego i map ryzyka powodziowego, dostępnych na stronie internetowej Informatycznego Systemu Osłony Kraju, na terenie Gminy Bolimów występują obszary zagrożone występowaniem powodzi.

Rysunek 6 Obszary w gminie Bolimów narażone na niebezpieczeństwo powodzi

Źródło: Prognoza oddziaływania na środowisko dla „Programu Ochrony Środowiska dla Gminy Bolimów na lata 2019-2022 z perspektywą na lata 2023-2026”

Pożary

Skutkiem długotrwałej suszy mogą być również pożary lasów. Występujące na terenie gminy Bolimów lasy, wchodzące w skład obszaru Nadleśnictwa Skierniewice i Nadleśnictwa Radziwiłłów, zaliczone są do terenów, na których zagrożenie pożarowe nie występuje. Jednakże nadleśniczy może wprowadzić okresowy zakaz wstępu do lasu jeśli wystąpi duże zagrożenie pożarowe tj. gdy przez kolejnych 5 dni wilgotność ściółki mierzona o godz. 9.00 będzie niższa niż 10%. Oprócz suszy przyczynami pożarów lasów mogą być: uderzenia piorunów, podpalenia, sabotaż, zaproszenie ognia.

Huragany, gradobicia i oblodzenia

Prawdopodobieństwo powstania na terenie gminy Bolimów huraganów czy przejścia trąb powietrznych jest niewielkie. Nie można ich jednak wykluczyć. Bardziej prawdopodobne są silne wichury, których prędkość dochodzi do ponad 100 km/h. Trudno jest określić obszary zagrożeń związanych z silnymi wiatrami, dlatego ważne jest możliwie wczesne podjęcie działań profilaktycznych oraz poinformowanie społeczeństwa o istniejącym zagrożeniu. Z kolei intensywne, trwające do kilku dni, opady deszczu wiążą się z zagrożeniem powodziowym oraz katastrofalnymi zatopieniami. Deszcze przechodzące w deszcz ze śniegiem powodują niebezpieczną gołoledź, a osiadając na drzewach i infrastrukturze technicznej nadmiernie je obciążają i niejednokrotnie niszczą, powodując m.in. utrudnienia w komunikacji oraz awarie linii energetycznych, co paraliżuje pracę zakładów przemysłowych oraz znacznie utrudnia codzienne życie mieszkańców. Gradobicia, czyli intensywne opady gradu, występujące najczęściej z burzami, są zjawiskiem coraz częstszym w okresie letnim, powodując dotkliwe zniszczenia polonów i mienia.

Poważne awarie

Na terenie gminy Bolimów nie występują większe zakłady przemysłowe, w których prawdopodobne jest wystąpienie zdarzenia o znamionach poważnej awarii.

Transport substancji niebezpiecznych

Poważne zagrożenie w powiecie skierniewickim oraz dla gminy Bolimów stanowić może również transport substancji niebezpiecznych w ruchu drogowym. Obecność na terenie gminy ważnych szlaków komunikacyjnych stanowi nie tylko potencjał rozwojowy gminy, ale także zwiększa możliwość wystąpienia zagrożeń związanych z transportem substancji niebezpiecznych.

Inne zagrożenia

Wśród innych zagrożeń, które mogą wystąpić na terenie gminy, można wyróżnić: zagrożenia radiacyjne (skażenia promieniotwórcze), chemiczne (zagrożenie toksycznymi środkami przemysłowymi i innymi substancjami chemicznymi), biologiczne: epidemie, epizootie (plagi zwierzęce), epifitozy (choroby populacji roślinnej), awarie urządzeń infrastruktury technicznej (gazowe, energetyczne, wodociągowe), terrorystyczne (z wykorzystaniem broni, bomb, materiałów wybuchowych, środków chemicznych oraz biologicznych).

Z ogólnodostępnych informacji wynika, że na terenie gminy Bolimów w ostatnim czasie nie wystąpiły zdarzenia o znamionach poważnych awarii.

Gmina posiada *Program Ochrony Środowiska na lata 2019 - 2022 z perspektywą do roku 2026* wraz z *Prognozą oddziaływania na środowisko dla „Programu Ochrony Środowiska dla Gminy Bolimów na lata 2019-2022 z perspektywą na lata 2023-2026”*.

2.1.5. Rys historyczny

Najstarsze ślady osadnictwa w okolicach Bolimowa pochodzą z epoki brązu. Już w X wieku stał tu gród, wokół którego z czasem wyrosła osada targowa. Do XIV wieku Bolimów należał do kasztelanii łowickiej, potem wszedł w skład Księstwa Rawskiego, którego władca Siemowit III nadał mu około 1370 roku przywilej lokacyjny na prawie chełmińskim. Prawdopodobnie niedługo po tym pojawił się herb Bolimowa. Świadczyć by o tym mogły trzy zachowane odciski pieczęci miejskich pochodzących z XVI i XVIII wiecznych dokumentów. Na otoku jednej z nich, widnieje gotycki napis „Sigillum opidi Bolemoſ” na kolejnej „Sigillum oppidi Bolomof : AD 1443”, wreszcie na ostatniej „Sigillum oppidi bolmu: A. 1443”, co można przetłumaczyć jako „Znak miejski Bolimowa”. Na wszystkich tych pieczęciach wyobrażona jest ta sama figura herbowa, dwa nałożone na kij przedmioty o nieustalonym znaczeniu.

Odciski pieczęci są na tyle niewyraźne, że uniemożliwiają pewną ich identyfikację. Zakładano, że mogą to być wiaderka ogniowe na kij, puklerze przebite strzałą czy wreszcie muszelki. Obecnie przyjmuje się, że są to muszle na tle łaski pielgrzymiej. W 2000 roku uchwałą Rady Gminy ustanowiono herb Gminy Bolimów, nawiązujący do herbu historycznego.

W 1476 roku Bolimów wraz z resztą ziemi sochaczewskiej przyłączony został do Korony, a w 1481 roku stał się własnością Kazimierza Jagiellończyka. W 1519 roku przywilej lokacyjny Bolimowa potwierdził Zygmunt I (Stary). Około 1580 roku miasto stało się siedzibą starostwa niegrodowego. W XVIII wieku, jednym ze starostów Bolimowa był mecenas sztuki i kompozytor poloneza „Pożegnanie z Ojczyzną”, Michał Kazimierz Ogiński. Dzięki korzystnemu położeniu i nadanym przywilejom, miasto szybko stało się prężnym ośrodkiem gospodarczym. Lata największej świetności przeżywało w XVI i w pierwszej połowie XVII wieku. Rozwijało się rzemiosło. Liczni byli zduni, bednarze, smolarze, kołodzieje, garncarze oraz malarze i handlarze świętymi obrazami. Działający wówczas w Bolimowie jeden z największych tartaków w Rzeczypospolitej zwany „bolimowską piłą”, dostarczał desek, belek i innych materiałów drzewnych na rozbudowę Warszawy. Miasto liczyło wtedy blisko trzy tysiące mieszkańców, miało trzy kościoły, młyn o pięciu kołach, łaźnię miejską, jatki, karczmy oraz drewniany dwór starościński, z kamienną wieżą zwany „zamkiem”.

Dynamiczny rozwój przerwany został przez „potop”. Miasto spalone zostało przez Szwedów w 1657 r. w odwecie za udział chorągwi starosty bolimowskiego Zygmunta Grudzińskiego w antyszwedzkiej partyzantce. W tym samym roku kolejnych spustoszeń dokonały wojska Rakoczego. Miary klęsk dopełniły kolejne zarazy w latach 1658, 1667, 1710 i 1713. Z lustracji przeprowadzonej w 1661 r. wynika, że w całym Bolimowie pozostało tylko 10 domów i ani jednego rzemieślnika.

W trakcie powstania listopadowego w Bolimowie przez pewien czas przebywał generał Jan Skrzynecki. Tutaj też pozbawiono go dowództwa i przekazano je generałowi Dembińskiemu. Piękną kartę zapisał Bolimów w czasie powstania styczniowego, kiedy to miasto było „bazą” partii sformowanej przez byłego oficera armii carskiej Władysława Stroynowskiego. Wraz z około 150 ludźmi, uzbrojonymi w rewolwery, strzelby myśliwskie i kosy udało się przeprowadzić kilka skutecznych akcji, zmuszających wojska rosyjskie do zdecydowanych przeciwdziałań. Dowodzone przez pułkownika Hagemejstra wojska carskie w sile 600 żołnierzy i kilka sotni kozackich wkroczyły rankiem

7 lutego 1863 roku do Bolimowa, rozpoczynając oblęg na oddział Stroynowskiego. Do bitwy doszło przed południem tego samego dnia. Po półtorej godzinie powstańcy zmuszeni zostali do wycofania się. Ich straty wyniosły piętnastu zabitych i kilkunastu rannych. Wydarzenie to upamiętnia stojący w pobliżu wsi Joachimów-Mogiły pomnik. W 1870 r. za udział w powstaniu car ukarał Bolimów kontrybucją i pozbawieniem praw miejskich.

Podczas I wojny światowej w latach 1914-1915 na linii Rawki i Bzury ustaliła się linia frontu, toczyły się uporczywe walki pozycyjne i pojedynki artyleryjskie. Niemcy w działaniach wojennych w styczniu 1915 r. użyli pocisków artyleryjskich wypełnionych, wywołującym łzawienie bromkiem ksylitu, niezbyt jednak skutecznie. W maju 1915 r. w okolicach Bolimowa po raz pierwszy użyto chloru do celów bojowych. Inicjatorem i gorącym zwolennikiem tej broni chemicznej był prof. Fritz Haber wizytujący teatr działań wojennych w Bolimowie. Na linii frontu od Tartaku po Suchą w okopach umieszczono 12 tys. butli sprężonych chlorem. Rosjanie byli bezbronni wobec ataków gazowych. Według rosyjskich danych zagazowanych zostało od 1 500 do 21 000 żołnierzy. Ofiarami chloru byli także sami Niemcy; podczas 3-go ataku 7 lipca wiatr zmienił kierunek powodując śmierć 12 000 żołnierzy niemieckich. Według niektórych źródeł w wyniku starć nad Rawką podczas I wojny światowej zginąć miało łącznie aż 70 000 żołnierzy. Świadectwem tamtych wydarzeń są liczne ślady po okopach, ziemiankach i działobitniach w miejscowości Joachimów Mogiły, Wola Szydłowiecka i Kol. Wola Szydłowiecka a także cmentarze w Joachimowie-Mogiłach, Kolonii Bolimowskiej i Huminie.

W toku kampanii wrześniowej 1939 r. w okolicy Bolimowa działały jednostki 10 dywizji piechoty armii „Poznań”. W latach okupacji utrzymywało się tu kilka oddziałów partyzanckich A.K. i G.L. Miejscowość została wyzwolona 17 stycznia 1945 roku przez Armię Czerwoną.

W historię Bolimowa zapisali się również Żydzi Bolimowscy, którzy osiedlali się w Bolimowie od 1779 roku. W ciągu XIX wieku liczba żydowskich mieszkańców Bolimowa systematycznie rosła. W 1827 roku mieszkało tutaj 233 wyznawców judaizmu (24%), w 1857 — 339 (30%). W 1878 roku w całej gminie bolimowskiej żyło 505 Żydów. W 1897 roku w Bolimowie mieszkało 339 Żydów. Większość Żydów utrzymywała się z handlu i rzemiosła. W 1925 r w ich rękach było 16 sklepów i 12 warsztatów rzemieślniczych. W 1940 roku zostało utworzone w Bolimowie getto bolimowskie przez które przeszło około 1500 osób. W marcu 1941 roku wszystkich wywieziono do getta w Warszawie. Zginęli niemal wszyscy. Po bolimowskich Żydach pozostała synagoga oraz zniszczony rozkradziony po wojnie cmentarz żydowski. Cmentarz położony jest w pobliżu cmentarza parafialnego, na miejscu dawnego dworu starostów. Na terenie Kirkutu przetrwało zaledwie kilka nagrobków. Na świecie żyją nieliczni potomkowie dziadków, którzy mieszkali w „małym miasteczku Bolimowie”.

Dnia 22 marca 2021 roku Rada Gminy Bolimów podjęła Uchwałę nr XXX/170/2021 w sprawie wystąpienia z wnioskiem o nadanie statusu miasta miejscowości Bolimów. Na podstawie art. 4 ust. 2 oraz art. 4b ust. 1-3 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2020 r. poz. 713 ze zm.), §1 ust. 1 oraz §2 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 9 sierpnia 2001r. w sprawie trybu postępowania przy składaniu wniosków dotyczących tworzenia, łączenia, dzielenia, znoszenia i ustalania granic gmin, nadawania gminie lub miejscowości statusu miasta, ustalania i zmiany nazw gmin i siedzib ich władz oraz dokumentów wymaganych w tych sprawach (Dz. U. z 2014 r. poz. 310) Rada Gminy Bolimów przekazała do Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji wniosek o nadanie

statusu miasta miejscowości Bolimów, wraz z załącznikami. Na mocy Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 30 lipca 2021 r. w sprawie ustalenia granic niektórych gmin i miast oraz nadania niektórym miejscowościom statusu miasta stała się rzecz historyczna - z dniem 1 stycznia 2022 r. nadano status miasta miejscowości Bolimów – w gminie Bolimów, w powiecie skierniewickim, w województwie łódzkim. Tym samym „małe miasteczko Bolimów” odzyskało prawa miejskie utracone w 1870 r. w ramach represji.

2.1.6. Rys kulturowy, powiązania funkcjonalne

Głównym podmiotem odpowiedzialnym za prowadzenie działalności kulturalnej na terenie gminy Bolimów jest ośrodek kultury, który w związku ze zmianą od 1 stycznia 2022 roku statusu gminy, uchwałą nr XXXVII/235/2021, Rady Gminy Bolimów z dnia 22 listopada 2021 roku otrzymał nazwę: Miejsko-Gminny Ośrodek Kultury w Bolimowie. Ośrodek działa na podstawie przyjętego przez Radę Gminy, Statutu Miejsko - Gminnego Ośrodka Kultury w Bolimowie.

Według przyjętego statutu „Celem Ośrodka jest prowadzenie wielokierunkowej działalności rozwijającej i zaspokajającej potrzeby kulturalne mieszkańców gminy Bolimów, krzewienie, upowszechnianie oraz ochrona dziedzictwa narodowego.” Do podstawowych działań Ośrodka należą w szczególności:

- organizowanie różnorodnych form edukacji kulturalnej i wychowania przez sztukę;
- stwarzanie warunków dla amatorskiego i profesjonalnego ruchu artystycznego, kół, klubów zainteresowań, sekcji, zespołów i innych;
- utrwalanie w społeczeństwie dziedzictwa i tradycji kultury, także kultury ludowej, upowszechnianie humanistycznych treści kultury narodowej;
- organizowanie spektakli, koncertów, festiwali, wystaw, odczytów, imprez artystycznych rozrywkowych, turystycznych i innych;
- organizowanie różnorodnych zajęć dla różnych grup społecznych i wiekowych służących rozwojowi i pogłębianiu ich zainteresowań i aktywności twórczej;
- prowadzenie kursów językowych, fotograficznych, szachowych, warsztatów artystycznych itp.;
- koordynacja działalności na terenie gminy w zakresie organizacji imprez kulturalnych i sportowych;
- współdziałanie z placówkami oświatowymi, instytucjami, organizacjami społecznymi oraz stowarzyszeniami w zakresie rozwijania i zaspokajania potrzeb edukacyjnych i kulturalnych społeczeństwa;
- współorganizowanie wymiany kulturalnej między placówkami partnerskimi;
- wyrabianie w dzieciach i młodzieży aktywnych postaw wobec zjawisk kulturalnych, organizowanie działań popularyzujących różne dziedziny kultury i sztuki;
- wspieranie miejscowych tradycji i inicjatyw kulturalnych;
- **prowadzenie Biblioteki**, w tym:
 - gromadzenie, opracowywanie, przechowywanie i ochrona zbiorów bibliotecznych,

- obsługa użytkowników Biblioteki poprzez:
 - zaspokajanie potrzeb informacyjnych, edukacyjnych i samokształceniowych,
 - gromadzenie piśmiennictwa oraz wszelkich materiałów dokumentujących dorobek kulturalny, gospodarczy i naukowy Gminy i Miasta Bolimów,
 - udostępnianie zbiorów na miejscu, wypożyczanie na zewnątrz, prowadzenie wymiany międzybibliotecznej,
 - tworzenie i udostępnianie własnych komputerowych baz danych, katalogowych, bibliograficznych i faktograficznych,
 - badanie potrzeb czytelnich mieszkańców gminy oraz skuteczności i warunków ich zaspokajania,
 - współdziałanie z bibliotekami innych sieci, muzeami, ośrodkami informacji naukowej i archiwami w rozwijaniu i zaspokajaniu potrzeb użytkowników biblioteki;
- prowadzenie **Izby Pamięci**, w tym:
 - pozyskiwanie, gromadzenie, przechowywanie i ochrona zbiorów,
 - udostępnianie zbiorów na miejscu

W ofercie Ośrodka znajdziemy m.in. organizację cyklicznych wystaw malarstwa nieprofesjonalnego, wystaw historycznych, konkursów literackich i konkursów wiedzy, spektakli, koncertów, imprez artystycznych, rozrywkowych i rekreacyjnych, prowadzenie zajęć tanecznych, wokalnych i plastycznych. Na terenie gminy Bolimów organizowanych jest wiele wydarzeń kulturalnych, rekreacyjnych i sportowych o zasięgu lokalnym jak i ponadlokalnym. Podczas imprez podziwiać można artystów lokalnych, jak również zagranicznych. Do najważniejszych wydarzeń zaliczyć można⁴:

- „Dni Bolimowa”,
- „Międzynarodowy Festiwal Rzemiosła Dawnego w Bolimowie”
- Międzynarodowy Złot Historyczny Bolimów 1915 – Rekonstrukcja Bitwy pod Bolimowem
- „Integracyjne plenery malarskie”
- „Bal Ostatkowy Przebierańców”
- „Dzień Kobiet”

Ponadto, aby zwiększyć wielokierunkową działalność kulturalną, w 2020 roku Ośrodek został Beneficjentem Programu Narodowego Centrum Kultury „Dom Kultury+ Inicjatywy lokalne 2020”. W ramach projektu przeprowadzono badania potrzeb lokalnej społeczności względem oferty GOK. Na podstawie zebranych danych opracowano diagnozę identyfikującą oczekiwania kulturowe mieszkańców Gminy Bolimów. Przeprowadzono także konkurs inicjatyw lokalnych pt.: „Festiwal pomysłów”, na który wpłynęło 6 inicjatyw⁵:

1. Warsztaty teatralne dla młodzieży.
2. Warsztaty kowalstwa.
3. Bolimów w świecie koloru – warsztaty, plener i wystawa malarska.
4. Spotkania z tańcem regionalnym – warsztaty taneczne zakończone przedstawieniem.

⁴ <https://www.bolimow.pl/>

⁵ *Raport o stanie Gminy Bolimów za rok 2020*

5. Ceramika bolimowska dawniej i dzisiaj- warsztaty ceramiki bolimowskiej zakończone wystawą.

6. Dlaczego Bolimów? - warsztaty dziennikarskie.

W 2020 roku w Ośrodku Kultury odbywały się stałe zajęcia w tym:

bezpłatne

- Bolimowska Orkiestra Dęta (zajęcia w Domu Ludowym),
- Zajęcia wokalne,
- Zajęcia plastyczne,
- Kurs komputerowy dla dorosłych,
- Warsztaty garncarskie w ramach DK+ IL 2020,
- Warsztaty teatralne w ramach DK+ IL 2020,
- Warsztaty taneczne w ramach DK+ IL 2020,
- Warsztaty kowalstwa w ramach DK+ IL 2020,
- Warsztaty dziennikarskie w ramach DK+ IL 2020,
- Warsztaty malarskie w ramach DK+ IL 2020,

płatne

- ZUMBA dla dzieci,
- Break Dance (zajęcia na Hali Sportowej),
- Język angielski dla dzieci i dorosłych,
- Robotyka,
- Junior Odkrywca,

zajęcia w czasie przerw edukacyjnych:

- FERIE – uczestniczyło 586 osób;
 - zabawy sportowe oraz dmuchany plac zabaw na hali sportowej,
 - wyjazdy: do kina, sali zabaw Łódź Park, Zagrody w Zakrzewiu, Sochaczewa Junior Odkrywca, Warszawy - lodowisko, górka lodowa, Zimowy Narodowy, park trampolin,
 - zwiedzanie OSP w Bolimowie,
 - zimowy bal z animatorem,
 - zajęcia wokalne oraz koncert kolęd,
 - warsztaty scrapbookingu,
 - zajęcia plastyczne.
- WAKACJE – uczestniczyły 192 osoby
 - 2 projekcje filmów rodzinnych w ramach „Bolimowskiego Kina Plenerowego” – udział 124 osób,
 - Zajęcia scrapbookingu, plastyczne i biblioteczne,
 - Warsztaty bibułkarskie,
 - 28 sierpnia koncert Krzysztofa Gwiazdy i Anny Cymerman „Mój dom Polska”.

Prowadzenie Miejsko-Gminnej Biblioteki Publicznej

W ramach działalności biblioteki publicznej w Bolimowie, w roku 2020 dokonano zakupu nowości książkowych - zakupy dokonywano zgodnie z potrzebami i zainteresowaniem czytelników. Poszerzono ofertę o literaturę współczesną polską i obcą, powieści sensacyjne i kryminalne, literaturę podróżniczą, biografie oraz literaturę historyczną, związaną głównie z zagadnieniami wojennymi. Dodatkowo uzupełniono braki lektur szkolnych.

Gminna⁶ Biblioteka Publiczna w Bolimowie przystąpiła także do projektu Instytutu Pamięci Narodowej „Biblioteka na to czeka”, w ramach którego otrzymała bezpłatnie 22 publikacje o tematyce historycznej. Celem akcji jest upowszechnienie wiedzy z zakresu najnowszej historii Polski poprzez udostępnienie czytelnikom bibliotek dorobku wydawniczego IPN.

Biblioteka prenumerowała również 11 tytułów czasopism, a prowadzona na bieżąco analiza prasy pomaga dostosować prenumeratę do potrzeb użytkowników biblioteki.

W 2020 r. zakupiono także 62 szt. gier planszowych (zbiory specjalne), które udostępniono czytelnikom w ramach wypożyczeń.

Bolimowska biblioteka czynnie propagowała rozwój czytelnictwa w ramach udziału w projektach:

- „Mała książka – Wielki Człowiek” – 12 dzieci w wieku 3-6 lat założyło swoje karty biblioteczne;
- „Narodowe Czytanie” - W dniu 05.09.2020 r. „Balladynę” czytali uczniowie klasy VII i VIII ze Szkoły Podstawowej w Bolimowie. Dzięki tej inicjatywie zawiązał się Młodzieżowy Dyskusyjny Klub Książki;
- „Noc Bibliotek” – dnia 10.10.2020 r. dzieci i młodzież z terenu gminy Bolimów uczestniczyli w podchodach i queście historycznym zorganizowanym w Bolimowie. Na koniec w Bibliotece wzięli udział w projekcji filmowej;
- Tydzień bibliotek „Zasmakuj w Bibliotece”;
- Dyskusyjny Klub Książki w Bolimowie - W ramach jego działalności w dniu 09.09.2020 r. odbyło się spotkanie autorskie z Joanną Jax.

Bolimowska biblioteka uzyskała dla czytelników dostęp do elektronicznych zbiorów: POLONA, Wolne lektury.

Przy GOK (obecnie MGOK) utworzono wolną przestrzeń „Czytelnię plenerową”, gdzie czytelnicy mogli oddać się lekturze na świeżym powietrzu, włączyć się do akcji bookcrossingowej – wymianie książek pomiędzy mieszkańcami gminy. Tam też odbywały się zajęcia wakacyjne i pokazy filmowe.

⁶ Obecnie Miejsko-Gminna Bibliotek Publiczna w Bolimowie

Źródło: Raport o stanie Gminy Bolimów za rok 2020

W roku 2020 zakupiono 595 woluminów. Stan księgozbioru na dzień 31.12.2020 roku wyniósł 23 171 woluminów. Czytelnia zaopatrzona była w prasę (11 tytułów). Biblioteka prowadziła szeroką działalność popularyzatorską mającą na celu promocję czytelnictwa.

Izba pamięci

Do najważniejszych elementów działalności realizowanej w roku 2020 zalicza się wystawa historyczna pt.: „Bolimów - na drodze ku niepodległości”. Projekt uzyskał dofinansowanie z Programu Biura Niepodległa „Koalicje dla Niepodległej - #wiktoria 1920”. W dniu 13.09.2020 r. nastąpiło uroczyste otwarcie wystawy historycznej z okazji 105- lecia ataków gazowych pod Bolimowem w okresie I wojny światowej. W ramach wystawy zostały zaprezentowane artefakty wojenne, zdjęcia i mapy tematyczne, prelekcje historyczne, prezentacja materiałów filmowych z planu filmu Ireneusza Skruczaja „Obłoki Śmierci – Bolimów 1915” oraz widowisko „Skamieniały las 1914-1920” w wykonaniu KG Band i Związek Piłsudczyków O/Łódzki. Na mocy podpisanych porozumień nawiązano współpracę z 5 koalicjantami projektu: Gminą Bolimów, Stowarzyszeniem „Inicjatywa Ziemi Bolimowskiej”, HIGH TECH Karol Urbański, CREW Production Ireneusz Skruczaj oraz Parafią Rzymskokatolicką Świętej Trójcy w Bolimowie. Przy organizacji wystawy czynnie pomagali także wolontariusze - mieszkańcy gminy Bolimów, strażacy OSP z terenu gminy, działacze lokalnych organizacji pozarządowych.

Na terenie Gminy Bolimów działają następujące **organizacje pozarządowe**:

- Stowarzyszenia „Inicjatywa Ziemi Bolimowskiej” – celem stowarzyszenia jest promowanie i rozwój gminy Bolimów oraz społeczności ją zamieszkującej, a także wspieranie rozwoju demokracji lokalnej.
- Stowarzyszenie Activus - celem stowarzyszenia jest działalność w zakresie edukacji, kultury i sportu dzieci, młodzieży i osób dorosłych.
- Klub Sportowy Rawka – zrzesza zawodników seniorskiej piłki nożnej w OZPN Skierniewice, grając w rozgrywkach A klasy.

- Stowarzyszenie Inicjatyw Społecznych „Zróbmy to” – celem stowarzyszenia jest pomoc społeczna oraz ochrona i pielęgnowanie cmentarzy wojennych i cmentarza żydowskiego w Bolimowie.
- Koło Gospodyń Wiejskich Bolimów, Koło Gospodyń Wiejskich Sierzchów, Koło Gospodyń Wiejskich Kęszyce.
- Klub Sportowy Rawka Bolimów.

Na terenie Gminy Bolimów działa również Stowarzyszenie Towarzystwo Oświatowe Gminy Bolimów, które prowadzi dwie jednostki oświatowe:

- Towarzystwo Oświatowe Gminy Bolimów – Szkoła Podstawowa w Huminie;
- Towarzystwo Oświatowe Gminy Bolimów - Szkoła Podstawowa w Kęszycach.

Powiązania funkcjonalne oraz współpraca z innymi jednostkami samorządu terytorialnego

Gmina Bolimów w ramach współpracy z organizacjami zrzeszającymi samorządy w regionie należy do Lokalnej Grupy Działania „Gniazdo” oraz Stowarzyszenia Powiatów i Gmin Dorzecza Bzury.

Stowarzyszenie Powiatów i Gmin Dorzecza Bzury

Stowarzyszenie Powiatów i Gmin Dorzecza Bzury jest organizacją samorządów związanych z subregionem dorzecza Bzury, mające na celu wspieranie idei samorządności, ochrony wspólnych interesów oraz współdziałania na rzecz rozwoju gospodarczego i kulturowego tego obszaru.

W skład SPIGDB wchodzi 46 JST z powiatu łowickiego, skierniewickiego, miasta na prawach powiatu - Skierniewice, kutnowskiego, łęczyckiego, zgierskiego, brzezińskiego i rawskiego, a teren działań Stowarzyszenia obejmuje cały obszar Rzeczypospolitej Polskiej.

Stowarzyszenie Lokalnej Grupy Działania „Gniazdo”, którego celem jest realizacja Lokalnej Strategii Rozwoju obszaru gmin wchodzących w jego skład, tj. między innymi działanie na rzecz zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich, aktywizowanie ludności wiejskiej, wspieranie rozwoju edukacji i przedsiębiorczości oraz inicjatyw lokalnych, a także działanie służące upowszechnianiu kultury fizycznej i sportu. Stowarzyszenie skupia dziewięć gmin z powiatu skierniewickiego.

2.2. Zagospodarowanie przestrzenne

Zagospodarowanie przestrzenne gminy warunkuje jej rozwój, wpływa na atrakcyjność inwestycyjną i turystyczną. Gmina Bolimów posiada potencjał do rozwoju funkcji turystycznej i rekreacyjnej z wykorzystaniem zasobów przyrodniczych - posiada zatem warunki do stworzenia unikalnych produktów turystycznych. W szerokim ujęciu produktu turystycznego może być odzwierciedlona jego istota poprzez dostępność na rynku jako pakietu materialnych i niematerialnych składników, umożliwiających realizację celu wyjazdu turystycznego. W literaturze⁷ najczęściej wyróżnia się pięć najważniejszych składników produktu turystycznego, które stanowią:

- atrakcje i środowisko miejsca docelowego, np. środowisko naturalne, zabytki, atrakcje kulturowe i religijne;
- infrastruktura miejsca docelowego (baza noclegowa, gastronomiczna, transport w miejscu docelowym);
- dostępność miejsca docelowego;
- środki transportu, a także infrastruktura;
- wizerunek miejsca docelowego, istniejący w świadomości potencjalnych klientów i mający ogromny wpływ na podejmowanie przez nich decyzji o wyjeździe w określone miejsce;
- cena płacona przez konsumenta, uzależniona np. od standardu świadczonych usług, pory roku, miejsca.

Należy jednak stwierdzić, że gmina Bolimów w tym momencie nie wytworzyła markowych produktów turystycznych, choć posiada wiele cech umożliwiających ich stworzenie. Najważniejszym elementem rozwoju jest położenie. Gmina jest jednym z najpiękniejszych miejsc w województwie łódzkim. Puszcza Bolimowska to niezwykle i unikalny kompleks leśny w dorzeczach: Suchej, Rawki i Pisi. Na obszarze puszczy w 1986 roku utworzono Bolimowski Park Krajobrazowy. Bolimowski Park Krajobrazowy obejmuje kompleks lasów Puszczy Bolimowskiej, rozciągającej się pomiędzy: Skierniewicami, Łowiczem, Bolimowem i Żyrardowem. Lasy te są ostatnią pozostałością historycznych puszczy: Bolimowskiej, Wiskickiej, Miedniewickiej, Korabiewskiej oraz Jaktorowskiej i stanowią cenną przyrodniczo enklawę wśród wylesionych terenów rolniczych. Przez środek Puszczy przepływa rzeka Rawka, która zachowała naturalny charakter silnie meandrującej rzeki nizinnej, a jej dolina stanowi ważny korytarz ekologiczny i objęta jest ochroną w ramach rezerwatu przyrody Rawka. W krajobrazie parku dominuje lekko falista równina polodowcowa, a rzeźbę terenu urozmaicają wcięte w kilkanaście metrów doliny Rawki i jej większych dopływów, terasy oraz nieliczne wydmy piaszczyste. To właśnie rzeka Rawka stanowić może ważny produkt turystyczny. Choć dostęp do niej jest trudny, istnieje już drobna infrastruktura turystyczna, która wykorzystuje walory rzeki.

⁷ Kompendium wiedzy o turystyce, red. G. Gołębki, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa–Poznań 1998.

Fotografia 2. Ośrodek Zaścianek Babie Lato przy rzece Rawce, miejscowość Ziemiary

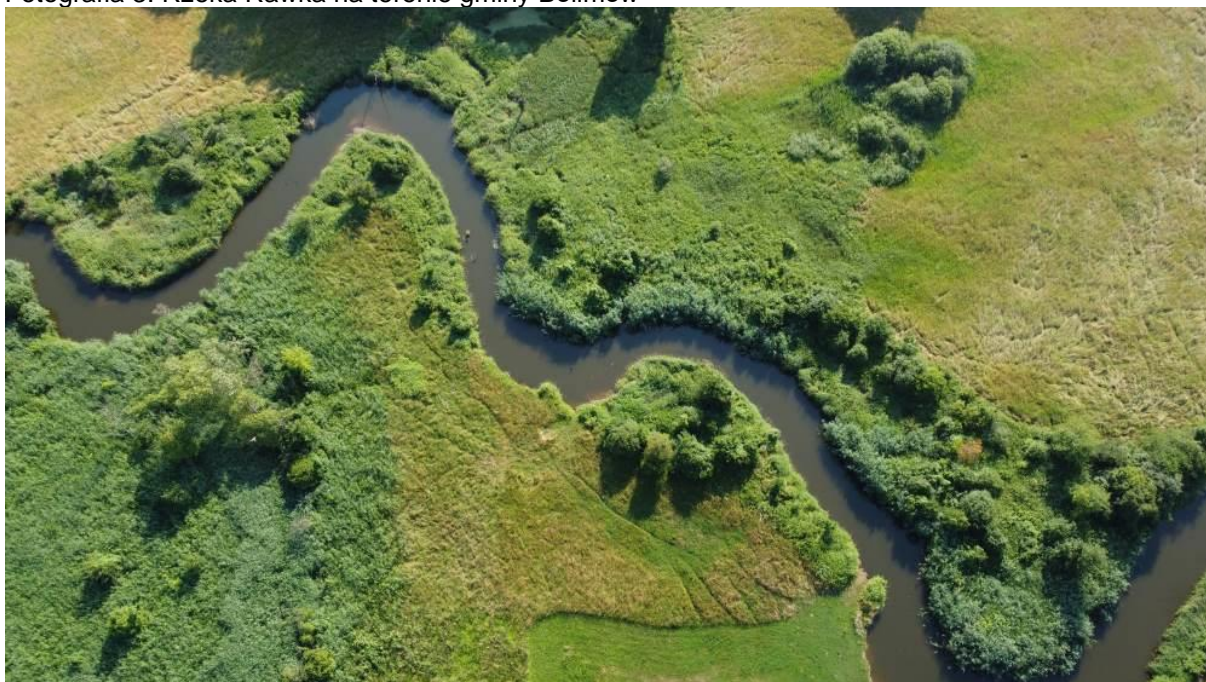

Źródło: Fotografia własna

Rozwój bazy turystycznej przy rzece Rawce wiązać się musi z zachowaniem wszelkich przepisów z zakresu ochrony środowiska naturalnego. W dalszym ciągu jest możliwość tworzenia baz turystycznych w okolicach rzeki i dojść do rzeki. Możliwy jest również rozwój sieci kajakowej. Rzeka dla kajakarzy jest niezwykle ciekawa i urozmaicona. Szlak jest bezpieczny i przystosowany również dla kajakarzy początkujących. Najciekawszy odcinek szlaku znajduje się właśnie na terenie gminy Bolimów. Należy wskazać, że odcinek przebiegający przez gminę Bolimów jest najtrudniejszy. W niektórych miejscach istnieje konieczność przeniesienia kajaka, co tylko urozmaica szlak.

Rozwój szlaku kajakowego jest uzależniony od współpracy z gminami ościennymi i przedsiębiorcami. Szlak od Skierniewic powinien być spójny i prawidłowo oznakowany. Gminy powinny również podjąć wspólne działania zmierzające do promocji szlaku i produktów powiązanych. Przedsiębiorcy natomiast powinni wziąć na siebie ciężar stworzenia bazy turystycznej, miejsc biwakowych, postojowych, drobnej infrastruktury gastronomicznej oraz noclegowej.

Fotografia 3. Rzeka Rawka na terenie gminy Bolimów

Źródło: Fotografia własna

Jednym z najważniejszych elementów kreowania produktu turystycznego jest dostępność komunikacyjna. Gmina Bolimów posiada niezwykle potencjał dla dobrego systemu bezpośrednich połączeń z dwoma największymi miastami w kraju – Łodzią i Warszawą, ale również z systemem sieci TEN-T. Obecnie na terenie gminy brakuje zjazdu z autostrady A2, najbliższe znajdują się w Nieborowie oraz w Wiskitkach. Autostrada A2 dzieli gminę na dwie części o innych funkcjach. Część na południe od autostrady to Puszcza Bolimowska z małymi miejscowościami, min. Joachimów – Mogiły, Ziemiary. Tam też skumulowana jest funkcja turystyczna. Istnieje wiele domów letniskowych, wspaniałe warunki do uprawiania turystyki aktywnej. Część północna posiada funkcję rolniczą. Mało jest tam terenów zielonych. Poza miastem Bolimów, większość miejscowości posiada typową funkcję rolniczą. Z jednej strony autostrada stanowi szansę na rozwój gminy pod względem gospodarczym, pod warunkiem budowy zjazdu na terenie gminy. Bezpośredni zjazd z autostrady może przyczynić się do wzrostu konkurencyjności i atrakcyjności inwestycyjnej obszaru. Z drugiej zaś strony droga ta stanowi zagrożenie dla bardzo wrażliwych, lokalnych ekosystemów. Choć pod autostradą zlokalizowano miejsca migracji zwierząt, to zaburza ona w sposób znaczący lokalny ekosystem. Największym zagrożeniem jest hałas oraz zanieczyszczenie powietrza pochodzące ze spalania paliw płynnych. Należy również zwrócić uwagę na zagrożenia mogące powstać w czasie wypadków i poważnych awarii na autostradzie. Dlatego kluczowe wydaje się zapewnienie służbom ratunkowym odpowiedniego sprzętu i przeszkolenia na wypadek awarii na autostradzie A2.

Fotografia 4. Autostrada A2 na skraju Puszczy Bolimowskiej

Źródło: Fotografia własna

Innym produktem turystycznym, który może być z powodzeniem rozwijany w gminie, jest turystyka rowerowa. Stała się ona bardzo popularna w ostatnich latach. Liczba rowerzystów i szlaków rowerowych w całej Polsce szybko wzrasta. Rowerzyści z Łodzi i Warszawy bardzo często odwiedzają gminę Bolimów w poszukiwaniu ciekawych tras i niezwykłości przyrody. Jednak zaznaczyć należy, że gmina nie posiada prawidłowo oznakowanych tras rowerowych, punktów obsługi rowerzysty, ani żadnej infrastruktury dla rowerów. W całym województwie łódzkim znajduje się tylko kilka bardzo krótkich prawidłowo przygotowanych tras rowerowych (np. w gminie Mniszków nad Zalewem Sulejowskim). Przygotowanie tras rowerowych wymaga współpracy pomiędzy innymi gminami zlokalizowanymi w powiecie skierniewickim i łowickim. Rowerzyści najczęściej łączą trasę ze zwiedzaniem Nieborowa czy Arkadii. Turyści ze Skierniewic dojeżdżają do Bolimowa od strony Skierniewic, gdzie istnieje przygotowana droga rowerowa w ciągu drogi wojewódzkiej nr 705.

Prawidłowo przygotowana turystyczna trasa rowerowa posiadać musi ponad 30 km długości, przebiegać przez ciekawe i urozmaicone obszary, posiadać utwardzoną nawierzchnię z punktami obsługi podróżnego (stojak, wiata) oraz prawidłowe oznaczenie. Trasa powinna zawierać informacje o regionie oraz dostępnych punktach gastronomicznych i noclegowych. Kolejne lata zdominuje silnie rozwijająca się branża rowerów elektrycznych. Daje to niesamowite możliwości spędzania wolnego czasu przez osoby, które dotychczas nie korzystały z rowerów z różnych powodów. Wspomaganie pomoże im miło spędzić czas. Branża ta bardzo silnie rozwija się w wielu krajach. Tworzone są wypożyczalnie rowerów elektrycznych, punkty ładowania i obsługi.

W województwie łódzkim istnieje niewiele terenów o tak dużym potencjale rozwojowym w obszarze turystyki rowerowej, jak w gminie Bolimów (okolice Spały, Działoszyna oraz Zalew Sulejowski). Dlatego turystyka rowerowa powinna stać się podstawą budowania zintegrowanej oferty turystycznej. Wokół turystyki rowerowej można budować inne produkty np. związane z historią I wojny światowej.

Fotografia 5. Droga wojewódzka nr 705 nad autostradą A2.

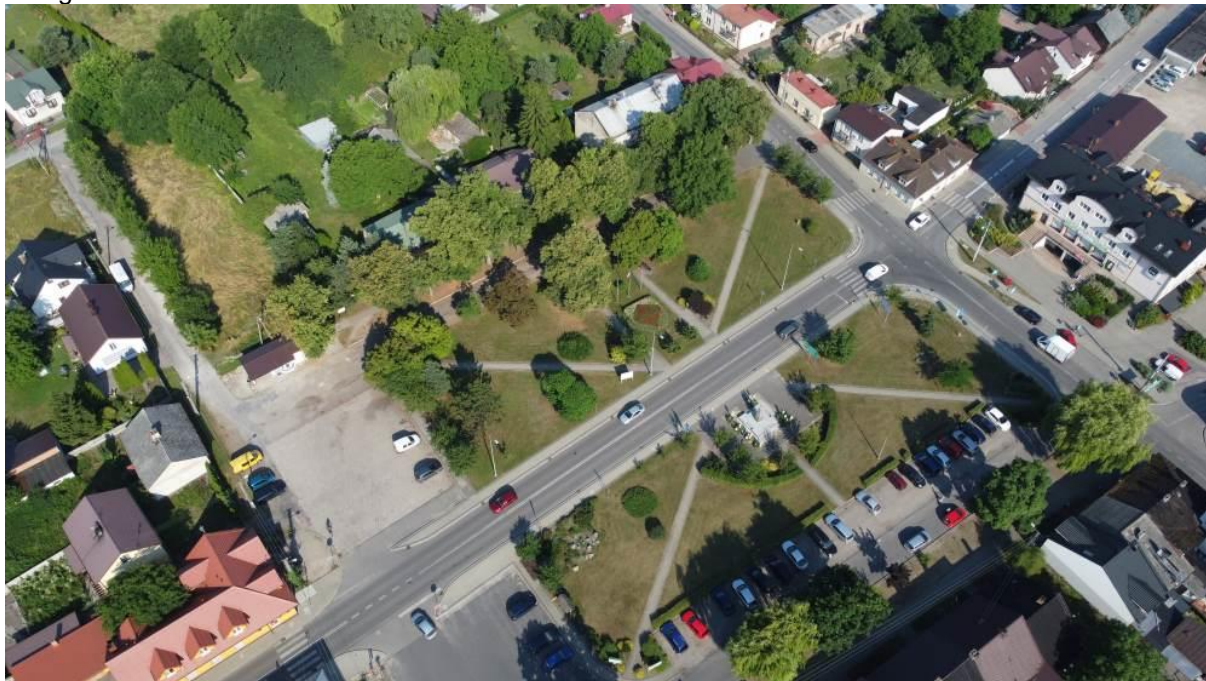
Źródło: Fotografia własna

Część gminy położona na północ od autostrady posiada doskonale warunki do rozwoju rolnictwa oraz przedsiębiorczości. Istnieją również grunty pod działalność gospodarczą. Niestety przyciągnięcie do gminy dużego inwestora jest niezwykle trudne, ze względu na brak bezpośredniego zjazdu z autostrady. Choć dostępne grunty znajdują się przy autostradzie, to dojazd do nich zajmie dodatkowo około 30 minut. Dlatego też inwestorzy wybierają bardziej dostępne lokalizacje w Wiskitkach lub Strykowie. Najwięcej przedsiębiorstw znajduje się w mieście Bolimów i w jego pobliżu. Rekomenduje się stworzenie zintegrowanej oferty inwestycyjnej i promocji gminy w kolejnych latach. Może być to niezwykle trudne ponieważ tempo rozwoju nowych inwestycji w Polsce spada.

Gmina posiada duży areał pól uprawnych, jednak już od wielu lat dochodowość małych gospodarstw rolnych maleje. Coraz więcej gruntów jest wyłączonych z produkcji rolniczej. Rolnicy znajdują pracę w firmach zlokalizowanych w okolicach. Łatwy dojazd do Sochaczewa lub Skierniewic sprawia, iż wiele osób podejmuje pracę właśnie tam. Jako kierunek zmian należy wskazać możliwość rozwoju rolnictwa ekologicznego. W południowej części gminy szansą stają się usługi turystyczne i obsługa turystyki. Niezwykle ważna i potrzebna dla gminy staje się budowa dużego lub średniego hotelu, co pozwoliłoby na działalność turystyczną przez cały rok. Dziś działalność turystyczna ogranicza się do miesięcy ciepłych.

W 2022 roku miejscowość Bolimów odzyskała prawa miejskie. Miasto stanowi centrum administracyjne, gospodarcze i społeczne. Znajduje się w centralnej części gminy. W ostatnich latach miasto zostało zrewitalizowane, jego centrum stanowi historyczny rynek. W rynku znajduje się wiele punktów handlowych i usługowych. Sam plac posiada wiele powierzchni zielonych, co podkreśla charakter miasta i całej gminy. Utrzymanie zieleni jest niezwykle ważne. Pomaga utrzymać powierzchnie biologicznie czynne oraz tworzy mikroklimat miejsca.

Fotografia 6. Centrum miasta Bolimów

Zródło: Fotografia własna

POWIĄZANIA INFRASTRUKTURALNE I FUNKJONALNE⁸

Powiązania funkcjonalno-przestrzenne uwidaczniają się poprzez zależności wynikające ze struktury zarządzania terytorialnego, związków i zależności gospodarczych, zasięgu obsługi usług ponadlokalnych oraz poprzez urządzenia infrastruktury technicznej i komunikację, a także dotyczą środowiska przyrodniczego i kulturowego. Gmina Bolimów pomimo położenia w obszarze powiatu skierniewickiego, oddzielona jest od miasta Skierniewice zwartym kilkunastokilometrowym kompleksem leśnym, co wpłynęło na znaczną autonomię obszaru gminy i samego Bolimowa, a także wzrost znaczenia powiązań z okolicznymi miastami średnimi, tj. Łowiczem, Sochaczewem i Żyrardowem, pełniących wobec mieszkańców gminy funkcje ośrodków obsługi ponadlokalnej. Z uwagi na położenie gminy oraz możliwość wjazdu na autostradę A2 w Wiskitkach i Nieborowie, można zdiagnozować w zakresie powiązań gospodarczych (zwłaszcza w zakresie przetwórstwa rolno-spożywczego) i rynku pracy – ciążenie ku Warszawie i ośrodkom miejskim wchodzących w skład Warszawskiego Obszaru Metropolitalnego (Błonie, Ożarów).

Powiązania komunikacyjne zapewnia położenie w rejonie skrzyżowania dróg łączących Skierniewice z Sochaczewem (droga wojewódzka nr 705) oraz Łowicz z Żyrardowem (drogi powiatowe, umożliwiające dojazd do najbliższych węzłów autostradowych na autostradzie A2). Paneuropejskie powiązanie obszaru zapewni w przyszłości projektowana autostrada A2 Świecko – Terespol oraz projektowana kolej wysokich prędkości. Mają one jednak przebiegać w oddzielnych korytarzach, tworząc kolejne enklawy na obszarze Gminy, co może powodować problemy natury społecznej i gospodarczej. W obrębie gminy przebiega linia kolejowa E-20 Berlin – Warszawa – Moskwa.

⁸ *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Bolimów, aktualizacja poszczególnych informacji*

Przystanki dla potrzeb lokalnego ruchu pasażerskiego relacji Łowicz – Sochaczew – Warszawa to Kęszyce i Jasionna Łowicka.

Powiązania infrastrukturalne to: istniejąca radiolinia, linie energetyczne WN: 110 kV Skierniewice – Sochaczew, 220 kV Janów – Mory, 400 kV Płock – Miłosna. Przyszłościowo przewidywana jest gazyfikacja części gminy poprzez doprowadzenie gazociągu z kierunku Nieborowa w stronę Nowej Suche lub Wiskitek. Istnieje również koncepcja gazyfikacji miasta Bolimów z wykorzystaniem stacji regazyfikacji gazu w okolicy skrzyżowania autostrady A2 i drogi wojewódzkiej nr 705.

Powiązania przyrodnicze obszaru gminy wynikają z jej ważnego położenia w korytarzu ekologicznym doliny rzeki Rawki i Bzury i ich otoczenia oraz częściowo – w obszarze węzłowym, jakim są kompleksy leśne Bolimowskiego Parku Krajobrazowego na południu gminy. Wykształcony historycznie krajobraz kulturowy, walory przyrodnicze, bliskość unikatowych atrakcji turystycznych, jak zespół pałacowo-parkowy Arkadia–Nieborów, a także istniejące tradycje letniskowe gminy z Bolimowem, jako historycznym ośrodkiem miejskim, decydują o znaczeniu obszaru gminy w powiązaniach decydujących o rozwoju ruchu turystycznego. Przyszłościowo sprzyjać temu może wykorzystanie wód geotermalnych (preferowana strefa ich pozyskania przebiega w południowo–zachodniej części gminy).

STUDIUM I PLANY MIEJSCOWE – STOPIEŃ POKRYCIA OBSZARU GMINY I STRUKTURA PRZEZNACZENIA TERENÓW⁹

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Bolimów określa cele i kierunki polityki przestrzennej gminy, które realizować będzie samorząd gminy Bolimów. . Przedmiotem studium jest obszar gminy w granicach administracyjnych, z uwzględnieniem jego powiązań z obszarami sąsiednimi. Podstawową zasadą przyświecającą przy opracowywaniu studium gminy było wytyczenie podstaw i kierunków jej zrównoważonego i harmonijnego rozwoju. Zakres opracowania obejmuje całokształt zagadnień związanych z rozwojem społeczno-gospodarczym gminy z uwzględnieniem walorów środowiska przyrodniczego oraz jego ochrony. Problematykę studium przedstawiono w następujących, głównych, ściśle ze sobą korespondujących, działach:

- uwarunkowania rozwoju gminy,
- kierunki zagospodarowania przestrzennego i gospodarczego gminy,
- kierunki polityki przestrzennej gminy,
- zadania priorytetowe zagospodarowania przestrzennego i gospodarczego gminy.

Obszar gminy Bolimów jest częściowo objęty miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego ustalającymi, jako przepis prawa miejscowego przeznaczenie terenów. Na pozostałych terenach, nie posiadających planów miejscowych, kreślenie sposobów zagospodarowania i warunków zabudowy następuje w drodze decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu.

Na terenie Gminy Bolimów obowiązują następujące miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego:

⁹ *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Bolimów*

- Uchwała nr XXXI41/97 Rady Gminy w Bolimowie z dnia 30 grudnia 1997 r. w sprawie zmiany miejscowego ogólnego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Bolimów, fragment wsi Bolimowska Wieś, Bolimów, Humin, Humin Dobra Ziemskie, Jasionna, Joachimów-Mogiły, Kęszyce-Wieś, Kol. Bolimowska Wieś, Nowe Kęszyce, Podsokołów, Ziąbki;
- Uchwała Nr XXX/42/97 Rady Gminy Bolimów z dnia 30 grudnia 1997 r. w sprawie zmiany miejscowego ogólnego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Bolimów, fragment wsi Jasionna, Kol. Bolimowska-Wieś;
- Uchwała Nr VIII/23/99 Rady Gminy w Bolimowie z dnia 29 czerwca 1999 r. w sprawie zmiany miejscowego ogólnego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy Bolimów, fragment wsi Joachimów-Mogiły;
- Uchwała Nr XVII/23/2000 Rady Gminy Bolimów z dnia 9 czerwca 2000 r. w sprawie miejscowego ogólnego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy Bolimów, fragment wsi Bolimów, Podsokołów;
- Uchwała Nr XXV/20/2001 Rady Gminy Bolimów z dnia 21 czerwca 2001 r. w miejscowego ogólnego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy Bolimów fragment wsi Jasionna, Kęszyce-Wieś, Kol. Bolimowska-Wieś;
- Uchwała Nr V/13/03 Rady Gminy w Bolimowie z dnia 21 marca 2003 r. w sprawie zmiany miejscowego ogólnego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Bolimów;
- Uchwała Nr XII/77/07 Rady Gminy Bolimów z dnia 29 listopada 2007 roku w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Bolimów dla fragmentu obszaru miejscowości Bolimów;
- Uchwała Nr XXXII/189/09 Rady Gminy Bolimów z dnia 21 września 2009 r. w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Bolimów, fragment obszaru wsi Bolimów;
- Uchwała nr XXXIII/208/09 Rady Gminy Bolimów z dnia 30 października 2009 r. w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Bolimów, fragment obszaru wsi Humin;
- Uchwała Nr XI/63/2011 Rady Gminy Bolimów z dnia 2 września 2011 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Bolimów, fragment obszaru wsi Kolonia Bolimowska Wieś;
- Uchwała nr IX/44/2011 Rady Gminy Bolimów z dnia 28 czerwca 2011 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Bolimów, fragment obszaru wsi Humin;
- Uchwała Nr IX/45/2011 Rady Gminy Bolimów z dnia 28 czerwca 2011 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Bolimów, fragment obszaru wsi Wólka Łasiecka;
- Uchwała Nr XVII/92/2012 Rady Gminy Bolimów z dnia 27 stycznia 2012 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru wsi Joachimów Mogiły i Kolonia Bolimowska-Wieś;

- Uchwała Nr XXV/131/2012 Rady Gminy Bolimów z dnia 26 października 2012 r. w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Bolimów, fragment obszaru wsi Humin;
- Uchwała Nr XVII/92/2012 Rady Gminy Bolimów z dnia 27 stycznia 2012 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego fragmentu obszaru wsi Joachimów Mogiły i Kolonia Bolimowska-Wieś;
- Uchwała Nr XXXV/192/2013 Rady Gminy Bolimów z dnia 25 lipca 2013 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Bolimów, fragment obszaru wsi Humin;
- Uchwała Nr XXXIII/181/2013 Rady Gminy Bolimów z dnia 4 czerwca 2013 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Bolimów, fragment obszaru wsi Bolimów i Ziemiary;
- Uchwała Nr XXXVI/197/2017 Rady Gminy Bolimów z dnia 1 grudnia 2017 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru obejmującego fragment obrębu wsi Joachimów-Mogiły w granicach A-K.;
- Uchwała Nr XVIII/95/2020 z dnia 31 stycznia 2020r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Bolimów, fragment obszaru wsi Bolimów.

STRUKTURA OSADNICZA¹⁰

W obrębie gminy Bolimów znajduje się 20 jednostek osadniczych. Największą i dominującą w gminie jest Bolimów, który z czasów historycznych odziedziczył miejski charakter zabudowy, z tradycyjnym rynkiem i przyrynkowym układem ulic. W Bolimowie dominuje zabudowa mieszkaniowa, w centrum często z usługami wbudowanymi. Obecny układ przestrzenny Bolimowa kształtował się od XV do XX w. W granicach historycznego rynku w Bolimowie i posesji przyległych występuje zabudowa zwarta, na pozostałym terenie – wolnostojąca lub bliźniacza. Poza Bolimowem na sieć osadniczą składają się w większości wsie z zabudową skupioną, usytuowaną jednostronnie wzdłuż ciągów komunikacyjnych. Ten typ zabudowy charakterystyczny jest dla jednostek osadniczych takich jak: Humin, Sokołów, Nowe Kęszyce Wieś, Łasieczniki, Jasionna, Podsokołów, Ziąbki, Kurabka, Wólka Łasiecka, Ziemiary. Skupioną i obustronną zabudową drogi wyróżnia się Wierzchów i Kęszyce Wieś. Na terenie gminy występuje również zabudowa rozproszona, charakteryzująca się oddaleniem od zabudowy skupionej oraz ciągów komunikacyjnych. Ten typ zabudowy jest charakterystyczny dla wsi: Joachimów Mogiły, Humin Dobra Ziemska, Kolonia Bolimowska Wieś i Kolonia Wola Szydłowiecka. Dawne zespoły dworsko–parkowe zachowały się w Woli Szydłowieckiej i Krasnowie. Pod względem liczby ludności wielkość jednostek osadniczych w gminie jest dość zróżnicowana. Spośród wszystkich wyróżnia się zdecydowanie Bolimów z największą liczbą ludności, który prawie trzykrotnie pod tym względem przewyższa kolejne miejscowości: Humin, Jasionna i Ziąbki. Najmniejszymi jednostkami osadniczymi w gminie są: Wólka Łasiecka Józefów, Sokołów.

¹⁰ *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Bolimów*

Tendencje zmian w zagospodarowaniu przestrzennym wskazują na koncentrację nowej zabudowy i inwestycji pozarolniczych w Bolimowie i przyległych miejscowościach (Bolimowska Wieś, Kolonia Bolimowska Wieś) oraz – w miejscowościach o dobrej dostępności komunikacyjnej (Humin i Kurabka) oraz – w Joachimowie Mogiłach – w zakresie zabudowy letniskowej, a także zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej. Znacząca w tym kontekście jest tendencja przekształcania istniejących zespołów zabudowy letniskowej na cele mieszkalnictwa jednorodzinnego lub rekreacji o charakterze całorocznym. Nakładanie się różnych funkcji można odnotować w Huminie i Kolonii Bolimowskiej Wsi, gdzie funkcje zabudowy zagrodowej mieszają się z innymi tendencjami rozwojowymi – głównie w kierunku zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej i usług. Podobne zjawisko występuje w Woli Szydłowieckiej i Ziemiarach – rozwoju zabudowy zagrodowej oraz letniskowej i mieszkaniowej. Zaś w miejscowościach: Kęszyce Wieś, Nowe Kęszyce i Łasieczniki – utrzymanie dotychczasowych tendencji rozwoju zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej. Tendencje przekształceń w pozostałych miejscowościach nie wskazują na odejście od wiodącej funkcji rolniczej.

REWITALIZACJA (OBSZAR ZDEGRADOWANY, OBSZAR REWITALIZACJI, ZAŁOŻENIA I PRZEDSIĘWZIĘCIA REWITALIZACYJNE)

Gmina posiada *Program Rewitalizacji Gminy Bolimów na lata 2017 – 2023*, który został wpisany do wykazu programów rewitalizacji, dla których przeprowadzono z wynikiem pozytywnym weryfikację spełnienia wymogów dotyczących cech i elementów programu określonych w Załączniku do *Wytycznych w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020*. Instytucja Zarządzająca Regionalnym Programem Operacyjnym Województwa Łódzkiego wydała pozytywną opinię dnia 30.01.2017 roku.

Program wytycza obszar zdegradowany, który obejmuje teren Bolimowa, jako obszar na którym nastąpiła kumulacja zjawisk kryzysowych. Granica obszaru rewitalizacji obejmuje miasto Bolimów, za wyjątkiem zlokalizowanych na jego terenie trzech kopalni: Bolimów, Bolimów II oraz Bolimów III, a także terenu należącego do obszaru Natura 2000 Dolina Rawki. Obszar rewitalizacji obejmuje m.in. ściśle centrum urbanistyczne Bolimowa wraz z Rynkiem im. T. Kościuszki w Bolimowie oraz obszarem przyległym.

OBSZARY INWESTYCJI CELU PUBLICZNEGO O ZNACZENIU LOKALNYM

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Bolimów wskazuje, iż: „Do inwestycji celu publicznego służących zaspokojeniu potrzeb mieszkańców o znaczeniu lokalnym zaliczają się: realizacja dróg gminnych i ulic, budowa chodników i ścieżek rowerowych oraz oświetlenia ulicznego, obiekty usług publicznych, których utrzymanie należy do kompetencji gminy (w szczególności przedszkola, szkoły podstawowe (...), gminne ośrodki kultury, gminne obiekty sportu i rekreacji, OSP, obiekty administracji itd.), a także inwestycje w zakresie lokalnej gospodarki wodno–ściekowej i utrzymania czystości oraz porządku w gminie.”

OBSZARY INWESTYCJI CELU PUBLICZNEGO O ZNACZENIU PONADLOKALNYM

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Bolimów określa następujące obszary, na których rozmieszczone mogą być inwestycje celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym:

- tereny dróg i ulic o znaczeniu ponadlokalnym: powiatowych, wojewódzkich i autostrada A2 wraz z pasem terenu przyległym do tych dróg, w którym mogą być prowadzone sieci i realizowane urządzenia służące ochronie środowiska oraz urządzenia infrastruktury technicznej w sposób nie kolidujący z inwestycjami drogowymi;
- tereny wzdłuż pasa drogowego dróg o znaczeniu ponadlokalnym (w terenach zabudowy dopuszcza się realizację inwestycji w zakresie infrastruktury technicznej w pasie drogowym, jednak poza koroną drogi), w których mogą być prowadzone sieci i realizowane urządzenia infrastruktury technicznej w sposób nie kolidujący z zabudową;
- modernizacja drogi wojewódzkiej nr 705 do parametrów drogi klasy Z wraz z budową obwodnicy miejscowości Bolimów w ciągu tej drogi; przy czym rozważa się wariant „wschodni” i „zachodni”; poprawa bezpieczeństwa ruchu (w tym realizacja: realizacja ścieżek rowerowych i chodników przede wszystkim w terenach zabudowanych i przeznaczonych pod zabudowę lub stanowiących element szlaków turystycznych);
- modernizacja dróg powiatowych w celu poprawy przepustowości oraz bezpieczeństwa ruchu (w tym: realizacja ścieżek rowerowych i chodników w terenach zabudowanych lub stanowiących element szlaków turystycznych);
- realizacja sieci i urządzeń infrastruktury technicznej o znaczeniu ponadlokalnym: gazociąg wysokoprężny – którego lokalizację wraz ze stacją redukcyjną, z uwagi na problematyczną opłacalność inwestycji, traktuje się jako kierunkową – do realizacji w miarę wzrostu zapotrzebowania na gaz sieciowy;
- sieci teletechniczne i telekomunikacyjne, w tym światłowodowe ponadlokalne;
- utrzymanie radiolinii;
- realizacja linii energetycznych WN i SN niezbędnych dla zwiększenia niezawodności działania systemu energetycznego – na podstawie stosownych planów rozwoju sieci energetycznej oraz planu zaopatrzenia w energię gminy Bolimów, o ile inwestycje te nie będą kolidowały z przeznaczeniem terenów dla innych celów inwestycyjnych; poza tym inwestycje te winny być skoordynowane z przedsięwzięciami w zakresie budowy i eksploatacji obiektów elektrowni wiatrowych i innych proekologicznych przedsięwzięć dot. pozyskiwania energii.

OBSZARY WYMAGAJĄCE PRZEKSZTAŁCENIA, REHABILITACJI I REKULTYWACJI¹¹

W obrębie gminy Bolimów nie występują obecnie obszary wymagające przekształceń i rekultywacji. Występujące w obrębie gminy tereny wyrobiskowe jak również tereny oznaczone w studium wymagać będą rekultywacji. Dopuszcza się rekultywację na cele rolne, leśne lub – na inne

¹¹ Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Bolimów

przedsięwzięcia, które stanowią przedsięwzięcia nieuciążliwe w rozumieniu niniejszej zmiany studium, przy zachowaniu przepisów odrębnych dotyczących w szczególności ochrony przyrody.

TERENY ZAMKNIĘTE I ICH STREFY OCHRONNE¹²

W obrębie gminy Bolimów terenem zamkniętym jest istniejąca linia kolejowa E20 Warszawa – Poznań. Teren ten nie posiada strefy ochrony.

INNE OBSZARY PROBLEMOWE¹³

Wymienia się następujące obszary problemowe:

- Obszary tworzące system ekologiczny (przyrodniczy) gminy, w szczególności doliny cieków wodnych i kompleksy leśne – predysponowane do działań mających na celu zachowanie integralności obszaru, zachowanie i zwiększenie bioróżnorodności i odbudowę powiązań zewnętrznych.
- Historycznie ukształtowane tereny osadnictwa – do zainwestowania ściśle powiązanego z ochroną krajobrazu i dziedzictwa kulturowego, kształtowanie przestrzeni centrów poszczególnych miejscowości.
- Kształtowanie terenów osadnictwa związanego z funkcjami pozarolniczymi (w tym: rekreacja, turystyka, usługi i funkcje produkcyjno-usługowe) uwarunkowane rozbudową sieci i urządzeń technicznego uzbrojenia terenu, zapewnienia dobrej dostępności komunikacyjnej, zharmonizowania z istniejącymi strukturami przestrzennymi i krajobrazem oraz ograniczania ewentualnego niekorzystnego wpływu na otoczenie.
- Obszary możliwego pozyskiwania energii z alternatywnych źródeł (w szczególności: rozpoznanie i pozyskiwanie energii ze źródeł geotermalnych, promocja pozyskiwania energii wiatrowej, wykorzystania energii wód płynących) – skorelowanej ze strategiami i programami branżowymi oraz regionalnymi, w szczególności planem rozwoju sieci energetycznej oraz rozwoju terenów wiejskich itp..
- Doliny rzeczne Rawki i Chełmny – obszary inwestycji w zakresie gospodarki wodnej (z uwzględnieniem roli dolin rzecznych w systemie przyrodniczym gminy i regionu) w ramach „małej retencji wodnej” zgodnie z obowiązującym Programem małej retencji dla województwa łódzkiego i wymogami ochrony przeciwpowodziowej.
- Tereny rolno-leśne – obszary działań w zakresie zalesień i zadrzewień oraz rozwoju funkcji turystycznych uwzględniających powiązania z regionalnym systemem powiązań przyrodniczych.
- Obszary o wyodrębnionych cechach tożsamości lokalnej w mieście Bolimów i jego otoczeniu – wspieranie inwestycji w zakresie rewitalizacji obszaru i zagospodarowania obszarów historycznie ukształtowanej przestrzeni publicznej.
- Tereny zieleni i usług nieuciążliwych wraz z miejscami obsługi turystów i szlakami turystycznymi (w tym adaptacji istniejącego zagospodarowania i zabudowy, tworzenie systemu miejsc obsługi

¹²Ibidem

¹³ Ibidem

turystyki i rekreacji w celu odciążenia terenów przyrodniczo cennych od nadmiernej penetracji turystycznej) z dostosowaniem do różnych rodzajów ruchu turystycznego i chłonności terenu, wspieranie działań w zakresie informacji turystycznej i tworzenia produktu turystycznego.

2.2.1. Infrastruktura techniczna

Infrastrukturą techniczną nazywa się zbiór różnego rodzaju urządzeń i obiektów o charakterze publicznym, niezbędnych do poprawnego funkcjonowania gospodarki narodowej oraz społeczeństwa na określonym terytorium¹⁴. Stan i poziom nowoczesności infrastruktury warunkują zatem z możliwości rozwoju danego obszaru oraz poziom życia społeczeństwa zamieszkującego go. W ramach infrastruktury technicznej wyróżnia się infrastrukturę: transportu, energetyczną, wodnokanalizacyjną, związaną z gospodarką odpadami oraz infrastrukturę łączności.

INFRASTRUKTURA TRANSPORTU

Gmina Bolimów posiada dość dobrze rozwiniętą sieć komunikacyjną. Przez gminę przebiegają drogi wojewódzkie, powiatowe i gminne, a także trasa kolejowa relacji Rzepin – Poznań – Warszawa – Terespol, łącząca wschód Europy z zachodem. Przez obszar gminy prowadzi **autostrada A2** Poznań – Łódź – Warszawa, jednak jak wspomiano wcześniej, na obszarze gminy nie został zlokalizowany zjazd.

Drogi wojewódzkie:

Przez teren gminy przebiega droga wojewódzka nr 705 Skierniewice-Sochaczew. Natężenie ruchu na tym odcinku jest duże i stanowi potencjalne zagrożenie dla środowiska naturalnego na tym obszarze. Wykonana w listopadzie 2019 r. „Analiza porealizacyjna dla inwestycji: Rozbudowa drogi wojewódzkiej nr 705 na odcinku Bolimowska Wieś – Skierniewice” w części punktów pomiarowych wykazała występowanie przekroczeń dopuszczalnego poziomu hałasu komunikacyjnego zarówno w porze dnia jak i w nocy. Zarząd Dróg Wojewódzkich w Łodzi został zobowiązany przez Starostę Skierniewickiego do:

- niezwłocznego podjęcia działań celem egzekwowania ograniczenia prędkości pojazdów poruszających się drogą wojewódzką do wartości 50 km/h w porze dnia i nocy w Bolimowie oraz Bolimowskiej Wsi, podjęcia z inicjatywy własnej dalszych działań mających na celu zabudowę stacjonarnego urządzenia rejestrującego prędkość pojazdów, zgodnie z aktualnie obowiązującym stanem prawnym, ujęcia w opracowywanym przez Zarząd Dróg Wojewódzkich przeglądzie budowy obwodnic, budowy obwodnicy Bolimowa, a następnie podjęcia dalszych działań determinujących realizację tej obwodnicy w terminie do końca 2027 roku.

¹⁴ „Znaczenie infrastruktury komunalnej dla rozwoju lokalnego i regionalnego – przykład województwa łódzkiego” Katedra Zagospodarowania Środowiska i Polityki Przestrzennej, Uniwersytet Łódzki, dr Bartosz Bartosiewicz – prezentacja, www.rpo.lodzkie.pl

Fotografia 7 Droga wojewódzka nr 705

Źródło: Fotografia własna

Drogi powiatowe:

Drogi powiatowe realizują powiązania z sąsiednimi gminami oraz obsługują przyległe zagospodarowania. Układ dróg powiatowych na terenie gminy tworzą drogi wymienione poniżej:

- 1322E Bolimów – Nieborów;
- 1325E Joachimów – Mogiły – Krasnów;
- 1326E Bolimów – Miedniewice;
- 1327E Bolimów – Aleksandrów;
- 2700E Bolimów – Bednary – Janowice – Mysłaków;
- 2705E Karolew – Łasieczniki – Nieborów;
- 1328E Humin – Kurabka – Kęszyce – Kozłów Szlachecki.

Drogi gminne:

Na terenie gminy Bolimów znajduje się 55,832 km dróg gminnych. Sieć dróg gminnych jest dobrze rozwinięta i umożliwia komunikację między poszczególnymi jednostkami osadniczymi gminy.

Tabela 2 Wykaz dróg gminnych na terenie gminy Bolimów

Lp.	Numer drogi	Nazwa drogi
1	115001E	Jasionna – Sierzchów – Kęszyce - Kęszyce Wieś
2	115002E	Jasionna - Parcel
3	115003E	Humin Mizerka – Ziąbki - Kurabka
4	115004E	Humin (łączy drogi powiatowe nr 1327E i nr 1326E)
5	115005E	Humin Dobra Ziemskie - Józefów
6	115006E	Humin Dobra Ziemskie – Kolonia Wola Szydłowiecka
7	115007E	droga przez Wolę Szydłowiecką (Humin-Wola)
8	115008E	Wólka Łasiecka – gr. Gm. Nieborów – (Gajówka – Osada – Polesie)
9	115009E	Joachimów – Mogiły w kierunku cmentarza

Lp.	Numer drogi	Nazwa drogi
10	115010E	Wólka Łasińska – do drogi powiatowej nr 1322E
11	115011E	Bolimów - Ziemiary
12	115012E	droga przez Wołę Szydłowiecką
13	115013E	droga przez Nowe Kęszyce
14	115014E	Nowe Kęszyce – do linii PKP
15	115015E	ul. Farna w Bolimowie
16	115016E	ul. Wodociągowa w Bolimowie
17	115017E	ul. Kajaka w Bolimowie
18	115018E	ul. Zastodolna w Bolimowie
19	115019E	ul. Stroynowskiego w Bolimowie
20	115020E	ul. Grunwaldzka w Bolimowie
21	115021E	Sokołów - Ziąbki
22	115022E	droga w m. Bolimowska Wieś (część dz. 187, 23,103,75)
23	115026E-	ul. Kozia w Bolimowie,
24	115027E	ul. Żabia w Bolimowie
25	115028E	ul. Polna w Bolimowie
26	115029E	ul. Leśna w Bolimowie
27	115030E	ul. Sportowa w Bolimowie
28	115031E	ul. Słoneczna w Bolimowie
29	115032E	droga w miejscowości Łasieczniki (tzw. Trzciniówka)
30	115023E	ul. Dworska i Senatorska
31	115024E	ul. Szkolna
32	115025 E	droga w miejscowości Kolonia Bolimowska Wieś
Razem: 55,832 km		

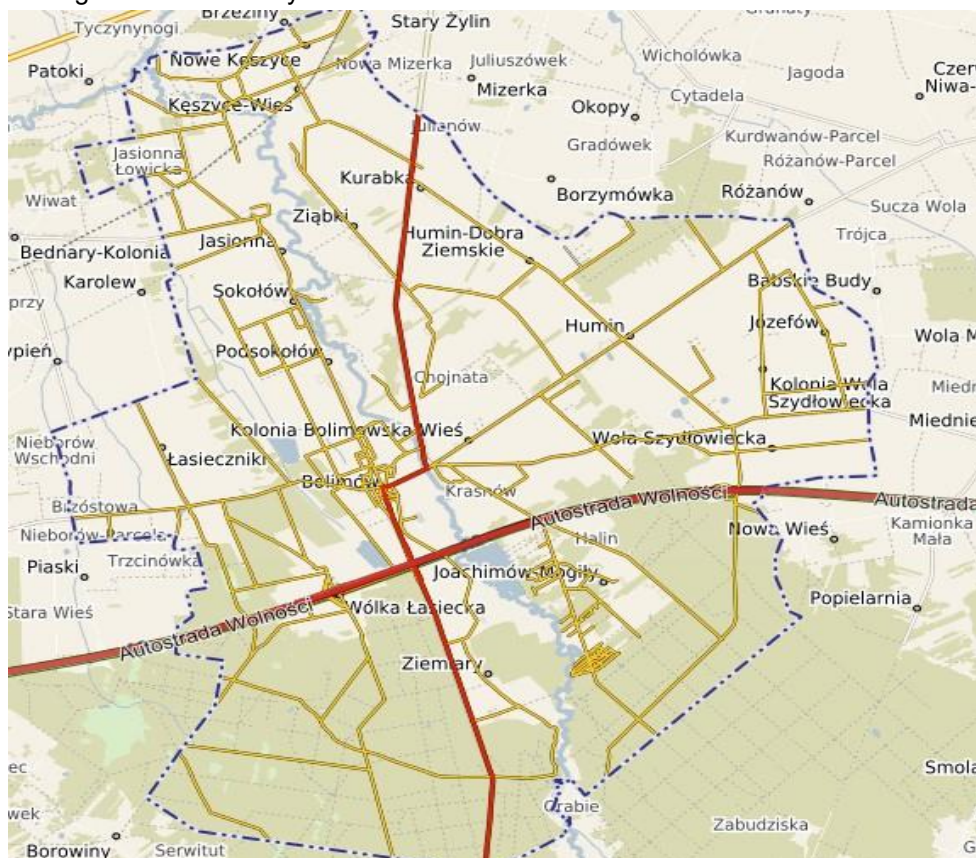
Źródło: Raport o stanie Gminy Bolimów za rok 2020

Fotografia 8 Rondo w Kolonii Bolimowskiej Wsi

Źródło: Fotografia własna

Rysunek 7 Sieć dróg na terenie Gminy Bolimów

Źródło: Program Ochrony Środowiska dla Gminy Bolimów na lata 2019-2022 z perspektywą na lata 2023-2026

Przystanki komunikacyjne

W ramach infrastruktury drogowej na terenie gminy Bolimów funkcjonuje 45 przystanków komunikacyjnych których właścicielem lub zarządzającym jest Gmina Bolimów. Warunki korzystania z przystanków komunikacyjnych oraz ich lokalizacja zostały określone uchwałą Rady Gminy Bolimów w sprawie określenia przystanków komunikacyjnych oraz warunków korzystania z przystanków komunikacyjnych, których właścicielem lub zarządzającym jest Gmina Bolimów. Umowy użyczenia na korzystanie z przystanków posiadają dwa przedsiębiorstwa komunikacyjne.

W gminie brak jest infrastruktury sprzyjającej rozwojowi elektromobilności.

Ścieżki rowerowe (drogi dla rowerów)

Według danych na portalu <https://bdl.stat.gov.pl/> długość ścieżek rowerowych (dróg dla rowerów), w gminie Bolimów w 2020 roku wynosiła 6,6 km, ścieżki są pod zarządem Urzędu Marszałkowskiego. Ruch rowerowy w większości jednak odbywa się na ogólnodostępnych jezdniach dróg publicznych. Brak większej ilości wyznaczonych ścieżek jest bardzo odczuwalny dla mieszkańców gminy, poruszających się jednośladami, ale również dla kierowców, którzy muszą zachowywać jeszcze większą czujność na drogach. Ścieżki w gminie są niezbędne. Przez obszar gminy przebiegają turystyczne szlaki rowerowe.

Kolej

Przez gminę przebiega paneuropejska trasa kolejowa E 20 Rzepin – Poznań – Warszawa – Terespol. Na jej odcinku położonym w gminie Bolimów znajdują się dwa przystanki kolejowe relacji regionalnych w Kęszycach i Jasionie Łowickiej.

Obecnie na terenie gminy trwa modernizacja linii kolejowej E-20 na odcinku Warszawa – Kutno – Poznań – pozostałe roboty, odcinek Sochaczew – Swarzędz, a także budowę Kolei Dużych Prędkości (KDP) Wrocław/Poznań – Łódź – Warszawa wraz z tunelowym przejściem przez Łódź. Na odcinku gminy Bolimów linia kolejowa KDP przewidywana jest do realizacji na północ od autostrady A2, zgodnie z Master Plan dla transportu kolejowego w Polsce do 2030 roku¹⁵.

28 października 2020 r. Rada Ministrów przyjęła uchwałę w sprawie ustanowienia programu wieloletniego: Program inwestycyjny Centralny Port Komunikacyjny. Etap I. 2020-2023. W pierwszym etapie zaplanowanym na lata 2020-2023 zostaną wykonane prace przygotowawcze dla Portu Solidarność - nowego lotniska centralnego dla Polski - i sieci nowych linii kolejowych, w tym kolei dużych prędkości. Centralny Port Komunikacyjny to planowany węzeł przesiadkowy między Warszawą i Łodzią, który zintegruje transport lotniczy, kolejowy i drogowy. W ramach tego projektu w odległości 37 km na zachód od Warszawy, na obszarze ok. 3.000 hektarów zostanie wybudowany Port Solidarność, który w ramach pierwszego etapu będzie w stanie obsługiwać 40 mln pasażerów rocznie. Na inwestycje kolejowe CPK na terenie województwa łódzkiego składa się m.in. „Budowa linii kolejowej nr 85 na odcinku Warszawa Zachodnia - CPK - Łódź Niciarniana bez odcinka w obrębie węzła kolejowego CPK”, dla której decyzją Marszałka Województwa Łódzkiego zatwierdzono projekt robót geologicznych dla oceny warunków hydrogeologicznych dla ww. projektu.¹⁶

Według planów – oceny powiązań funkcjonalnych otoczenia CPK, Gmina Bolimów położona jest niemalże w centralnej części regionu CPK – obszaru wytypowanego do dalszych prac nad wspólną strategią rozwoju.

INFRASTRUKTURA ENERGETYCZNA

Energia elektryczna

Przez Gminę Bolimów przebiegają następujące linie wysokiego napięcia:

- Linia 110 kV relacji Skierniewice-Sochaczew,
- Linia 220 kV relacji Janów – Mory,
- Linia 400 kV o relacji Rogowiec – Miłosna.

Linie przesyłowe 400 kV i 220 kV nie wchodzi bezpośrednio w zasilanie gminy w energię elektryczną. Obszar gminy zasilany jest z istniejącej napowietrznej sieci średniego napięcia 15 kV z głównych punktów zasilania (GPZ 110/15 kV) znajdujących się poza jej terenem. Zaopatrzenie w energię poszczególnych odbiorców następuje z wykorzystaniem istniejących sieci energetycznych NN i SN oraz stacji trafo, z sukcesywną rozbudową sieci w miarę wzrostu zapotrzebowania na moc¹⁷.

¹⁵ *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Bolimów*

¹⁶ <https://www.cpk.pl/pl/region>

¹⁷ *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Bolimów*

Na terenie gminy wykorzystywana jest energia wody płynącej – znajdują się tu 3 małe elektrownie wodne na rzece Rawce¹⁸:

- Bolimowska Wieś (100 kW);
- Sokołów (77 kW);
- Kęszyce Wieś (67 kW)

Rośnie zainteresowanie pozyskiwaniem energii z alternatywnych źródeł, z wykorzystaniem energii wiatru oraz biomasy. Rada Gminy Bolimów ze względu na negatywny oddźwięk społeczny przyjęła uchwałę intencyjną zakazującą realizacji na terenie gminy Bolimów biogazowni. Biorąc pod uwagę istniejące zainwestowanie terenów oraz istniejącą infrastrukturę energetyczną możliwości zlokalizowania obiektów elektrowni wiatrowych występują na gruntach rolnych w miejscowościach: Humin, Kurabka i Kolonia Wola Szydłowiecka, z zachowaniem stref ochronnych od zabudowy, dróg i terenów leśnych zgodnej z przepisami odrębnymi.

W Gminie istnieje sieć średniego napięcia 15 kV, ale jej zasięg oddziaływania nie jest wystarczający i potrzebuje zagęszczenia.

Ciepłownictwo

Na terenie Gminy Bolimów nie funkcjonuje sieć ciepłownicza. Ogrzewanie budynków realizowane jest indywidualnie. W części budynków mieszkalnych i niektórych obiektach usługowych wykorzystywane jest ogrzewanie olejowe oraz gazowe, jednak głównym produktem do ogrzewania budynków jest węgiel.

Zaopatrzenie w gaz

Na terenie Gminy Bolimów nie funkcjonuje sieć gazowa. Mieszkańcy Gminy zaopatrzą się w gaz propan-butan. Taka forma zaopatrzenia w gaz jest znacznym utrudnieniem dla mieszkańców oraz wpływa negatywnie na rozwój gospodarczy obszaru.

Odnawialne Źródła Energii

Odnawialne źródła energii stanowią alternatywę dla tradycyjnych i nieodnawialnych jej nośników, czyli paliw kopalnych. OZE są zasobami niewyczerpalnymi. Energia odnawialna pochodzi bowiem z powtarzających się procesów przyrodniczych.

W warunkach krajowych energia ze źródeł odnawialnych obejmuje:

- energię z bezpośredniego wykorzystania promieniowania słonecznego (uzyskiwana jest energia elektryczna bądź cieplna),
- wiatr,
- zasoby geotermalne (z wnętrza Ziemi),
- wodę,
- biomasę,
- biogaz,
- biopaliwa ciekłe.

¹⁸ Program Ochrony Środowiska dla Gminy Bolimów na lata 2019-2022 z perspektywą na lata 2023-2026

Możliwość eksploatacji i rozwój ekologicznych źródeł energii jest szansą na zwiększenie bezpieczeństwa energetycznego, a także stwarza możliwość poprawy zaopatrzenia w energię terenów o słabo rozwiniętej infrastrukturze energetycznej. Powstawanie w gminie nowych inwestycji w zakresie odnawialnych źródeł energii (OZE) przyczyni się również do redukcji emisji CO₂ oraz wpłynie na oszczędność energii i zwiększenie efektywności energetycznej. Montaż tego typu urządzeń wiąże się z dość wysokimi nakładami na etapie inwestycyjnym, natomiast w fazie eksploatacji pozwala na duże oszczędności w opłatach za energię w porównaniu do powszechnie stosowanych źródeł ciepła opalanych węglem, olejem czy gazem.

Energia wiatru

Na terenie gminy Bolimów funkcjonuje jedna elektrownia wiatrowa w miejscowości Humin. Ze względu na ograniczenia wprowadzone ustawą z dnia 20 maja 2016 roku o inwestycjach w zakresie elektrowni wiatrowych, na terenie gminy Bolimów nie ma dogodnych lokalizacji ferm wiatrowych, które spełniałyby wymogi ustawy.

Energia wody

Obecnie na terenie analizowanej jednostki samorządu terytorialnego funkcjonują małe elektrownie wodne na rzece Rawce w miejscowościach: Bolimowska Wieś (100 kW), Sokołów (77 kW) i Kęszyce Wieś (67 kW).

Energia z biomasy i biogazu

Rolniczy charakter gminy Bolimów sprawia, że tereny te dysponują potencjałem w zakresie wykorzystania biomasy.

Jednym ze sposobów produkcji biomasy jest także uprawa roślin energetycznych. Obecnie ocenia się, że biomasa jest źródłem energii odnawialnej o największym potencjale do wykorzystania w Polsce.

Na terenie gminy Bolimów nie przewiduje się lokalizacji biogazowni. Uchwałą intencyjną w tym zakresie przyjęła Rada Gminy Bolimów.

Energia geotermalna

Gmina Bolimów znajduje się na terenie okręgu grudziądzko-warszawskiego. Temperatura wód geotermalnych na głębokości 2000 m p.p.t. wynosi ok. 50°C. Położenie takie stanowi korzystne źródło pozyskiwania energii. Na terenie gminy w chwili obecnej energia ze źródeł geotermalnych nie jest wykorzystywana i nie planuje się wykorzystywania źródeł geotermalnych. Możliwy jest jednak rozwój pomp ciepła na potrzeby grzewcze m.in. dla domów jednorodzinnych, do ogrzewania dużych obiektów czy też do chłodzenia i klimatyzacji.

Energia słoneczna

Energię słoneczną wykorzystuje się, przetwarzając ją w inne użyteczne formy, a więc w energię:

- ciepłą – za pomocą kolektorów;
- elektryczną – za pomocą ogniw fotowoltaicznych.

Na terenie gminy Bolimów istnieją pojedyncze instalacje wykorzystujące energię słoneczną. Są to kolektory słoneczne służące do produkcji ciepłej wody użytkowej. W roku 2021 pojawił się trend lokalizacji na terenie gminy farm fotowoltaicznych. Część inwestycji jest w fazie planowania. Zrealizowane zostały dwa obiekty. W miejscowości Wola Szydłowiecka i Kurabka. Intensywnie rozwija się również fotowoltaika na budynkach mieszkalnych do celów indywidualnych. Problemem jest jednak przestarzała sieć energetyczna, która stwarza ograniczenia w produkcji prądu.

INFRASTRUKTURA WODNOKANALIZACYJNA

Obecność sieci wodociągowej i kanalizacyjnej na terenie jednostki samorządu terytorialnego istotnie podnosi jakość życia mieszkańców poprzez zapewnienie ciągłości dostaw wody spełniającej wszelkie normy sanitarne oraz odbioru i oczyszczania ścieków. Wyposażenie obszaru w podstawową infrastrukturę techniczną zwiększa również atrakcyjność osiedleńczą dla potencjalnych mieszkańców oraz inwestorów.

Sieć wodociągowa

Zgodnie z danymi zawartymi w Banku Danych Lokalnych GUS na dzień 31.12.2020 r., długość eksploatowanej sieci wodociągowej (rozdzielczej i przesyłowej) będącej w zarządzie lub administracji gminy wynosiła 94,1 km, a liczba mieszkańców korzystająca z sieci wodociągowej wynosiła 3 494 osoby. Na podstawie powyższych danych stwierdzić można, iż prawie 86,8% gminy zostało zwodociągowane. Na dzień 31 grudnia 2020 r., ilość odbiorców usług wodociągowych na dzień 31.12.2021 roku wynosiła 1 680,

Wszystkie miejscowości Gminy Bolimów są podłączonych do sieci wodociągowej, która jest obsługiwana przez:

- Stację Uzdatniania Wody Kolonia Wola Szydłowiecka,
- Stację Uzdatniania Wody Bolimów,
- Stację Uzdatniania Wody Humin..

Sieć kanalizacyjna

Sieć kanalizacyjna będąca w zarządzie lub administracji gminy, zgodnie z danymi GUS na dzień 31 grudnia 2020 r. wynosiła 27,9 km, a w 2020 r. korzystały z niej 1 342 osoby, co oznaczało, iż niespełna 33,3% ogółu ludności gminy korzystało z sieci kanalizacyjnej.

Na dzień 31 grudnia 2020 r. do zbiorczej sieci kanalizacyjnej było podłączonych 548 budynków mieszkalnych.

W tym samym czasie w gminie funkcjonowało 555 zbiorników bezodpływowych oraz 17 oczyszczalni przydomowych.

Na terenie Gminy Bolimów funkcjonują dwie oczyszczalnie ścieków:

- Gminna oczyszczalnia ścieków w Bolimowie;
- Zakładowa oczyszczalnia ścieków w Bolimowie – należy do Przedsiębiorstwa Produkcyjno-Handlowego „FRUCTODOR” Sp. z o.o. w Bolimowie.

INFRASTRUKTURA ZWIĄZANA Z GOSPODARKĄ ODPADAMI¹⁹

W 2020 roku systemem gospodarowania odpadami komunalnymi na terenie gminy Bolimów zostały objęte nieruchomości zamieszkałe. Pozostałe nieruchomości niezamieszkałe, w tym miejsca prowadzenia działalności gospodarczej oraz budynki użyteczności publicznej były zobowiązane do posiadania umowy na odbiór odpadów z firmą wpisaną do rejestru działalności regulowanej, prowadzonej przez Wójta (obecnie Burmistrza) Gminy Bolimów.

Na nieruchomościach zamieszkałych selektywna zbiórka odpadów odbywa się za pomocą worków do segregacji. W systemie workowym „u źródła” gromadzone są odpady następujących frakcji: papier, tworzywa sztuczne, metale, opakowania wielomateriałowe, szkło. Niesegregowane (zmieszane) odpady komunalne powstające na terenie nieruchomości gromadzone są w pojemnikach o pojemności 110 l, 120 l i 240 l.

Pojemniki na zużyte baterie znajdują się w obiektach użyteczności publicznej tj. w Urzędzie Miasta i Gminy Bolimów i Miejsko-Gminnym Ośrodku Kultury w Bolimowie.

W ramach gospodarki odpadami prowadzonej przez Urząd Gminy zbierane były również przeterminowane leki, które można było wrzucać do pojemnika ustawionego w aptece w Bolimowie.

Zużyty sprzęt elektryczny i elektroniczny pochodzący z terenu nieruchomości:

- odbierany jest przez firmę wywozową w ramach zorganizowanej akcji raz w roku;
- można dostarczać do punktów sprzedaży detalicznej, przy zakupie sprzętu tego samego rodzaju, co zużyty sprzęt, w ilości nie większej niż ilość kupionego nowego sprzętu;
- można dostarczać do Punktu Selektywnego Zbierania Odpadów Komunalnych (PSZOK) w Bolimowie, mieszczącego się przy Gminnej oczyszczalni ścieków komunalnych w Bolimowie, ul. Sokołowska 78.

Odpady wielkogabarytowe pochodzące z terenu nieruchomości:

- odbierane są przez firmę wywozową w ramach zorganizowanej akcji raz w roku;
- można dostarczać do PSZOK w Bolimowie.

Odpady budowlane i rozbiórkowe wytwarzane w gospodarstwach domowych można dostarczać do PSZOK w Bolimowie.

Zużyte opony pochodzące z terenu nieruchomości zamieszkałych (bez opon pochodzących z działalności rolniczej i gospodarczej):

- odbierane są przez firmę wywozową w ramach zorganizowanej akcji raz w roku;
- można dostarczać do PSZOK w Bolimowie.

Odpady ulegające biodegradacji, w tym odpady zielone powstałe na nieruchomościach:

- kompostowano w przydomowych kompostowniach;
- można dostarczać do PSZOK w Bolimowie.

Punkt Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych w Bolimowie jest realizowany etapowo i wymaga doposażenia (p.. wagi, baksów na odpady, wiat, ogrodzenia, zaplecza socjalnego, dróg i placów manewrowych), aby prawidłowo funkcjonował. Odpady z PSZOK-u odbierane są przez firmę w ramach tej samej umowy, co odbiór odpadów z nieruchomości. Gmina nie zleciła prowadzenia PSZOK-u innemu

¹⁹ Raport o stanie gminy Bolimów za rok 2020

podmiotowi, prowadzi go samodzielnie, ale z uwagi na brak wagi nie ma prowadzonej gminnej ewidencji zebranych odpadów.

W 2020 r. zakupiono do PSZOK w Bolimowie rębak do gałęzi.

Ilość odpadów komunalnych wytworzonych na terenie gminy Bolimów w 2020 roku:

1. zmieszane odpady opakowaniowe – 129,395 Mg (sposób zagospodarowania: R12);
2. odpady betonu oraz gruz betonowy z rozbiórek i remontów – 7,94 Mg (sposób zagospodarowania: R5);
3. opakowania ze szkła – 49,34 Mg, w tym PSZOK – 2,8 Mg (sposób zagospodarowania: R13);
4. szkło – 45,18 Mg, w tym PSZOK – 2,8 Mg (sposób zagospodarowania: R12);
5. papier i tektura – 8,81 Mg (sposób zagospodarowania: R12);
6. odpady ulegające biodegradacji – 74,04 Mg, w tym PSZOK - 17,41 Mg (sposób zagospodarowania: R3);
7. odpady wielkogabarytowe – 95,76 Mg, w tym PSZOK – 62,82 Mg (sposób zagospodarowania: R12);
8. zużyte opony – 16,42 Mg, w tym PSZOK – 5,04 Mg (sposób zagospodarowania: R12);
9. zużyte urządzenia elektryczne i elektroniczne inne niż wymienione w 20 01 21, 20 01 23 i 20 01 35 – 2,7 Mg, w tym PSZOK – 0,1 Mg (sposób zagospodarowania: R13);
10. leki inne niż wymienione w 20 01 31 – 0,08 Mg (sposób zagospodarowania: R12);
11. niesegregowane (zmieszane) odpady komunalne – 596,12 Mg (sposób zagospodarowania: R12).

Osiągnięty poziom recyklingu, przygotowania do ponownego użycia frakcji odpadów komunalnych: papieru, metali, tworzyw sztucznych i szkła wyniósł 34,24 %. Wymagany poziom recyklingu nie został osiągnięty przez Gminę.

Osiągnięty poziom ograniczenia masy odpadów komunalnych ulegających biodegradacji kierowanych do składowania wyniósł: 4,89 %. Wymagany poziom został osiągnięty przez Gminę.

INFRASTRUKTURA ŁĄCZNOŚCI

Gmina Bolimów zarządza kanalizacją teletechniczną o długości 29 km wraz z serwerownią. Do sieci przyłączone są 103 gospodarstwa domowe oraz 3 szkoły. Przedmiotowa sieć po wyrażeniu zgody przed Radę Miasta i Gminy Bolimów zostanie przeznaczona do sprzedaży.

2.2.2. Własność nieruchomości

Gmina Bolimów dysponuje wszystkimi obiektami użyteczności publicznej, gdzie prowadzi działalność publiczną. Część z nich stanowi własność Gminy, część jest natomiast wydzierżawiona.

2.2.3. Stan obiektów dziedzictwa kulturowego

„Do rejestru zabytków wpisuje się zabytek nieruchomy na podstawie decyzji wydanej przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków z urzędu bądź na wniosek właściciela zabytku nieruchomego lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy. Do rejestru może być również wpisane otoczenie zabytku wpisanego do rejestru zabytków, a także jego nazwa geograficzna, historyczna lub tradycyjna (art. 8, 9 pkt. 1, 2).”²⁰

Na terenie gminy Bolimów znajdują się liczne zabytki pozostałe po bogatej przeszłości. W Bolimowie warto zwiedzić kościół Św. Anny ze szczególnie ciekawym ołtarzem głównym, jak również zajrzeć do kościoła farnego p.w. Świętej Trójcy, który znajduje się nad rzeką Rawką.

Na podstawie „Wykazu zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków - stan na 31 grudnia 2021 roku”, do obiektów zabytkowych na obszarze gminy Bolimów zalicza się²¹:

✓ **Bolimowska Wieś**

- cmentarz wojenny z I wojny światowej (żołnierzy niemieckich), nr rej.: 897 z 21.12.1992

✓ **Bolimów**

- strefy ochrony konserwatorskiej (plac rynkowy z zabudową...), nr rej.: 792 z 10.08.1989

- kościół par. p.w. Świętej Trójcy, 1660-67, nr rej.: R.96-VI-5 z 29.03.1949 oraz 107 z 15.08.1961

Źródło: www.bolimow.pl

- cmentarz rzym.-kat., Poświętne, XVII-XIX, nr rej.: 938 z 10.11.1993

- kościół fil. p.w. św. Anny, 1635, nr rej.: R.97-VI-6 z 29.03.1949 oraz 108 z 15.08.1961

²⁰ Narodowy Instytut Dziedzictwa www.nid.pl

²¹ Narodowy Instytut Dziedzictwa www.nid.pl

Źródło: www.bolimow.pl

- cmentarz rzym.-kat., ul. Skierniewicka, nr rej.: 939 z 19.11.1993
- cmentarz żydowski, nr rej.: 898 z 21.12.1992
- dom, ul. Farna 14, drewn., XVIII/XIX, nr rej.: 101-VI-10 z 29.03.1949 i z 16.03.1961

Źródło: www.bolimow.pl

✓ **Humin**

- cmentarz wojenny z I wojny światowej, nr rej.: 853 z 31.12.1991

✓ **Joachimów - Mogiły**

- cmentarz wojenny z I i II wojny światowej (żołnierzy niemieckich), nr rej.: 994 A z 22.06.1995

Źródło: www.bolimow.pl

✓ **Krasnów**

- zespół dworski, pocz. XX:

dwór, nr rej.: 606 z 28.07.1983

park, nr rej.: 534 z 5.05.1980

✓ **Wola Szydłowiecka**

- dwór, 2 poł. XIX, nr rej.: 791 z 15.10.1989

Źródło: www.bolimow.pl

Większość zabytków wymaga odnowy, pozostają one w średnim/dobrym stanie technicznym. Pełne wykorzystanie ich walorów nastąpi tylko wtedy, kiedy zostanie przywrócona im dawna świetność. Jest to niezwykle ważne zarówno dla zachowania dziedzictwa historycznego i kulturowego gminy, jak i dla podniesienia atrakcyjności turystycznej tego obszaru. W gminie prowadzona jest Gminna Ewidencja Zabytków.

2.2.4. Uwarunkowania ochrony środowiska

Ochrona środowiska w gminie Bolimów prowadzona jest w oparciu o *Program Ochrony Środowiska dla Gminy Bolimów na lata 2019-2022 z perspektywą na lata 2023-2026*. Jest to strategiczny dokument dotyczący ochrony środowiska na terenie gminy. W dokumencie dokonano analizy stanu środowiska, zarówno w obecnym kształcie, jak i w latach poprzednich i przyszłych. Przedstawiono również zadania jakie będą realizowane przez gminę w latach 2019 - 2022 dla poprawy stanu środowiska. Na podstawie diagnozy stanu środowiska w *Programie Ochrony Środowiska dla Gminy Bolimów*, wyznaczono cel nadrzędny, który otrzymał następujące brzmienie:

„Zrównoważony rozwój gminy Bolimów wpływający na wysoką jakość życia mieszkańców oraz zachowanie walorów przyrodniczych na terenie gminy”

Obszary interwencji określone w *Programie Ochrony Środowiska dla Gminy Bolimów* są następujące:

- Ochrona klimatu i jakości powietrza;
- Zagrożenia hałasem;
- Pola elektromagnetyczne;
- Gospodarowanie wodami;
- Gospodarka wodno-ściekowa;
- Zasoby geologiczne;
- Gleby;
- Gospodarka odpadami i zapobieganie powstawaniu odpadów;
- Zasoby przyrodnicze;
- Zagrożenia poważnymi awariami.

Przedstawione powyżej obszary interwencji i podporządkowane im cele dążą konsekwentnie do poprawy środowiska naturalnego, zapewnienia bezpieczeństwa ekologicznego, ochrony dziedzictwa przyrodniczego, racjonalnego użytkowania zasobów przyrody oraz równoważonego wykorzystania surowców, materiałów, wody i energii gminy Bolimów.

Na podstawie diagnozy stanu istniejącego oraz zagrożeń środowiska przyrodniczego gminy, zachowując spójność z dokumentami strategicznymi i planistycznymi na szczeblu krajowym, wojewódzkim oraz powiatowym, dla każdego z obszarów interwencji określono kierunki interwencji oraz wyznaczono cele i zadania do realizacji.

Tabela 3 Kierunki interwencji dla poszczególnych obszarów interwencji

L.P.	OBSZAR INTERWENCJI	KIERUNKI INTERWENCJI
1.	OCHRONA KLIMATU I JAKOŚCI POWIETRZA	✓ Ograniczanie zanieczyszczeń pochodzących ze źródeł niskiej emisji ✓ Modernizacja energetyczna budynków ✓ Edukacja ekologiczna
2.	ZAGROŻENIA HAŁASEM	✓ Ograniczenie natężenia hałasu wzdłuż ciągów komunikacyjnych ✓ Poprawa stanu technicznego infrastruktury drogowej
3.	POLA ELEKTROMAGNETYCZNE	✓ Ograniczanie zagrożenia polami elektromagnetycznymi
4.	GOSPODAROWANIE WODAMI	✓ Poprawa jakości wód powierzchniowych i podziemnych. ✓ Ochrona i zrównoważone gospodarowanie zasobami wodnymi
5.	GOSPODARKA WODNOŚCIEKOWA	✓ Rozbudowa infrastruktury wodno – kanalizacyjnej ✓ Poprawa jakości wód powierzchniowych i podziemnych
6.	ZASOBY GEOLOGICZNE	✓ Zabezpieczenie przestrzenne obszarów pod kątem ochrony zasobów powierzchni ziemi
7.	GLEBY	✓ Ochrona powierzchni ziemi i gleb przed degradacją rolniczą
8.	GOSPODARKA ODPADAMI I ZAPOBIEGANIE POWSTAWANIU ODPADÓW	✓ Ograniczenie ilości odpadów trafiających bezpośrednio na składowisko oraz zmniejszenie uciążliwości odpadów. ✓ Promowanie wśród mieszkańców gminy segregacji odpadów
9.	ZASOBY PRZYRODNICZE	✓ Promocja i utrzymanie walorów przyrodniczych
10.	ZAGROŻENIA POWAŻNYMI AWARIAMI	✓ Minimalizacja możliwości wystąpienia poważnych awarii ✓ Zwiększenie wsparcia dla jednostek straży pożarnych

Źródło: Program Ochrony Środowiska dla Gminy Bolimów na lata 2019-2022 z perspektywą na lata 2023-2026

Ochrona środowiska uwzględniona została również w *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Bolimów* oraz w *Planie Gospodarki Niskoemisyjnej dla Gminy Bolimów*.

Edukacja ekologiczna²²

Zgodnie z przepisem art. 77 z ustawy z dnia 14 grudnia 2017 roku *Prawo Ochrony Środowiska*, problematykę ochrony środowiska uwzględnia się w podstawach programowych kształcenia ogólnego dla wszystkich typów szkół. Obowiązkiem tym ustawodawca objął również organizatorów kursów prowadzących do uzyskania kwalifikacji zawodowych. Konstytucyjnych podstaw dla realizacji edukacji ekologicznej należy upatrywać w zasadzie zrównoważonego rozwoju (art. 5 Konstytucji Rzeczypospolitej Polski z dnia 2 kwietnia 1997 r.) oraz w generalnym obowiązku każdego obywatela do dbałości o stan środowiska oraz odpowiedzialności za spowodowane przez siebie jego pogorszenie określonym w art. 86 Konstytucji RP.

Ocenia się jednak, że poziom świadomości mieszkańców gminy oraz lokalnych interesariuszy w zakresie efektywności energetycznej i możliwości oszczędzania energii jest nieduży. Niski poziom świadomości społeczeństwa spowodowany jest przede wszystkim brakiem działań, których celem jest komunikacja z mieszkańcami i lokalnymi interesariuszami oraz podniesienie ich wiedzy w zakresie efektywności energetycznej. W związku z tym, Gmina Bolimów powinna podejmować działania w celu poprawy świadomości ekologicznej mieszkańców, nie tylko tych najmłodszych. Proponowane zadania w zakresie edukacji ekologicznej to:

- edukacja lokalnej społeczności w zakresie gospodarki odpadami oraz z zakresu efektywności energetycznej i odnawialnych źródeł energii;
- prowadzenie kampanii informacyjno–promocyjnej w zakresie gospodarki niskoemisyjnej oraz wymagań dotyczących charakterystyki energetycznej budynków;
- promowanie atrakcyjności transportu publicznego, pieszego i rowerowego;
- promowanie ochrony środowiska przyrodniczego na terenie gminy;
- działania zmierzające do różnicowania rolnictwa w kierunku rolnictwa ekologicznego.

2.3. Sfera społeczna

2.3.1. Sytuacja demograficzna i społeczna na danym obszarze

Gmina Bolimów należy do województwa łódzkiego, powiatu skierniewickiego, zamieszkuje ją 10,5% ludności powiatu, stanowi 14,8% powierzchni powiatu. Gmina Bolimów pod względem liczby mieszkańców jest jedną z średnich gmin wiejskich powiatu skierniewickiego.

²² *Prognoza oddziaływania na środowisko dla „Programu Ochrony Środowiska dla Gminy Bolimów na lata 2019-2022 z perspektywą na lata 2023-2026”*

LICZBA LUDNOŚCI

Zgodnie z danymi GUS, na dzień 31.12.2020 r. liczba ludności faktycznie zamieszkałej na obszarze gminy Bolimów wyniosła 4 026 osób (ostatnie dostępne dane statystyczne). Zarejestrowano więcej kobiet niż mężczyzn, różnica wyniosła 88 osób. Na przestrzeni badanych lat liczba osób zamieszkujących gminę zmniejszyła się o 65 osób. Wśród kobiet odnotowujemy spadek o 37 osób, natomiast wśród mężczyzn spadek o 28 osób. W roku 2020 kobiety stanowiły 51,09% ogółu ludności.

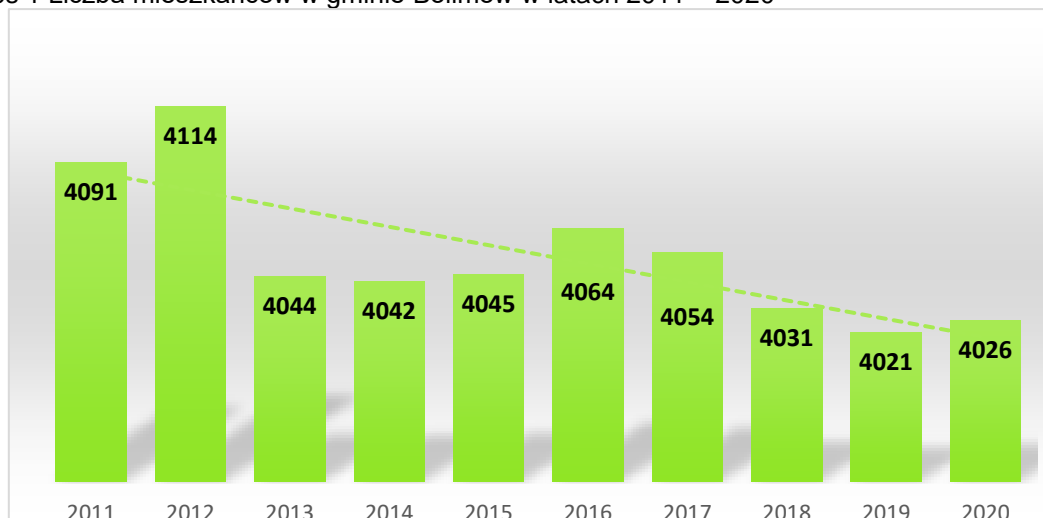
Tabela 4 Ludność faktycznie zamieszkała na obszarze gminy Bolimów w latach 2011 – 2020

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
ogółem	4091	4114	4044	4042	4045	4064	4054	4031	4021	4026
kobiety	2094	2106	2073	2075	2069	2088	2084	2073	2066	2057
mężczyźni	1997	2008	1971	1967	1976	1976	1970	1958	1955	1969

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

W analizowanych latach zauważalne są nieznaczne wahania w liczbie mieszkańców gminy. W roku 2012 liczba mieszkańców była najwyższa i wynosiła 4 114 osób. Najniższą odnotowano w roku 2019: 4021 osób. Na przestrzeni badanych lat trudno jest określić linię trendu, gdyż widoczne są nieznaczne zmiany w liczbie mieszkańców (rok do roku). Liczba mieszkańców w 2020 roku wynosi 4 026 i jest niższa o 65 osób w porównaniu z rokiem 2011.

Wykres 1 Liczba mieszkańców w gminie Bolimów w latach 2011 – 2020

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

Gmina Bolimów pod względem ilości mieszkańców klasyfikuje się po środku wśród analizowanych JST, najmniej mieszkańców jest w gminie Słupia (2 609 osób) oraz w gminie Godzianów (2665 osób) w powiecie skierniewickim. Najwięcej mieszkańców wśród gmin wiejskich liczy gmina Wiskitki w powiecie żyrardowskim (9 853 osoby).

Tabela 5 Dynamika liczby ludności w latach 2011 - 2020 - analiza porównawcza

Jednostka terytorialna	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Powiat łowicki	80 996	80 679	80 329	79 951	79 631	79 340	78 994	78 616	78 099	77 614
Nieborów	9 373	9 389	9 398	9 418	9 448	9 401	9 390	9 396	9 321	9 357
Powiat skierniewicki	38 234	38 313	38 292	38 198	38 177	38 198	38 224	38 195	38 174	38 173

Jednostka terytorialna	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Bolimów	4 091	4 114	4 044	4 042	4 045	4 064	4 054	4 031	4 021	4 026
Głuchów	5 926	5 921	5 910	5 875	5 842	5 829	5 813	5 760	5 724	5 701
Godzianów	2 636	2 625	2 613	2 616	2 595	2 611	2 631	2 654	2 644	2 665
Kowiesy	2 984	2 993	3 012	2 983	2 937	2 900	2 908	2 914	2 909	2 880
Lipce Reymontowskie	3 327	3 303	3 289	3 285	3 293	3 295	3 298	3 294	3 301	3 279
Maków	5 975	6 010	6 053	6 014	5 996	5 988	5 981	5 956	5 983	6 005
Nowy Kawęczyn	3 336	3 340	3 354	3 364	3 375	3 369	3 382	3 383	3 370	3 373
Skierniewice	7 265	7 290	7 305	7 324	7 392	7 484	7 506	7 574	7 609	7 635
Słupia	2 694	2 717	2 712	2 695	2 702	2 658	2 651	2 629	2 613	2 609
Skierniewice (miasto)	48 658	48 695	48 634	48 660	48 388	48 327	48 308	48 178	48 089	47 655
Powiat sochaczewski	85 095	85 162	85 155	85 100	85 167	85 175	85 175	85 105	85 045	84 804
Nowa Sucha	6 294	6 378	6 451	6 478	6 519	6 570	6 586	6 647	6 686	6 702
Powiat żyrardowski	76 590	76 573	76 391	76 420	76 138	76 164	76 056	75 848	75 749	75 370
Puszcza Mariańska	8 416	8 469	8 456	8 484	8 545	8 601	8 630	8 630	8 661	8 673
Wiskitki	9 864	9 857	9 829	9 875	9 842	9 875	9 870	9 883	9 880	9 853
województwo łódzkie	2 533	2 524	2 513	2 504	2 493	2 485	2 476	2 466	2 454	2 437
	681	651	093	136	603	323	315	322	779	970

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

W większości analizowanych jednostek terytorialnych odnotowano zmniejszenie się liczby ludności w roku 2020 w stosunku do roku 2011. Spadek ten w poszczególnych gminach wynosi:

- gmina Nieborów – 16 osób (zmniejszenie o 0,17%);
- gmina Bolimów – 65 osób (zmniejszenie o 1,59%);
- gmina Głuchów - 225 osób (zmniejszenie o 3,80%);
- gmina Kowiesy - 104 osoby (zmniejszenie o 3,49%);
- gmina Lipce Reymontowskie - 48 osób (zmniejszenie o 1,44%);
- gmina Słupia - 85 osób (zmniejszenie o 3,16%);
- miasto Skierniewice - 1 003 osoby (zmniejszenie o 2,06%);
- gmina Wiskitki - 11 osób (zmniejszenie o 0,11%);

Natomiast wzrost liczby mieszkańców odnotowały:

- gmina Godzianów – 29 osób (wzrost o 1,10%);
- gmina Maków – 30 osób (wzrost o 0,50%);
- gmina Nowy Kawęczyn – 37 osób (wzrost o 1,11%);
- gmina Skierniewice – 370 osób (wzrost o 5,09%);
- gmina Nowa Sucha – 408 osób (wzrost o 6,48%);
- gmina Puszcza Mariańska – 257 osób (wzrost o 3,05%);

W tym samym czasie w powiecie skierniewickim liczba mieszkańców zmniejszyła się o 61 osób (-0,16%), w powiecie łowickim o 3 382 osób (-4,18%), powiecie sochaczewskim o 291 osób (-0,34%), powiecie żyrardowskim o 1 220 osób (-1,59%), a w województwie łódzkim o 95 711 osób (-3,78%).

PRZYROST NATURALNY

Na zmianę liczby mieszkańców wpływ mają wysokość przyrostu naturalnego (różnica między liczbą urodzeń i zgonów) oraz saldo migracji (różnica między napływem ludności na dany teren i odpływem z niego). W latach poddanych analizie (poza 2014 rokiem), przyrost naturalny w gminie Bolimów był ujemny co oznacza, iż liczba urodzeń żywych była niższa od liczba zgonów. Najniższą wartość ujemną odnotowano w roku 2013 (-37).

Tabela 6 Przyrost naturalny, urodzenia, zgony na terenie gminy Bolimów (stan w dniu 31XII) w latach 2011 – 2020

Ruch naturalny (osoba)	Lata									
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Urodzenia żywe ogółem	49	43	29	51	36	41	50	37	34	40
Urodzenia żywe mężczyźni	31	23	19	20	17	20	23	21	18	26
Urodzenia żywe kobiety	18	20	10	31	19	21	27	16	16	14
Zgony ogółem	50	51	66	49	44	47	56	55	49	48
Zgony mężczyźni	26	27	39	25	21	28	32	31	28	20
Zgony kobiety	24	24	27	24	23	19	24	24	21	28
Przyrost naturalny ogółem	-1	-8	-37	2	-8	-6	-6	-18	-15	-8
Przyrost naturalny mężczyźni	5	-4	-20	-5	-4	-8	-9	-10	-10	6
Przyrost naturalny kobiety	-6	-4	-17	7	-4	2	3	-8	-5	-14

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

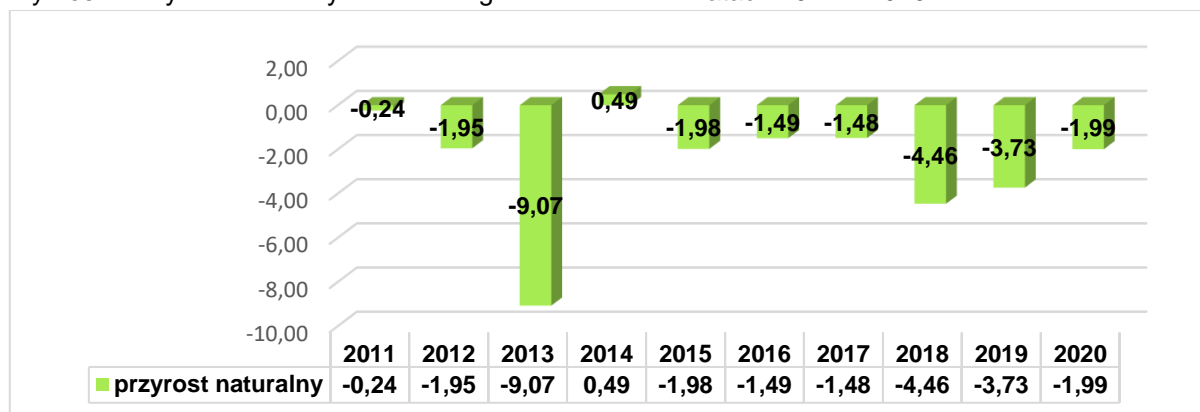
Urodzenia są kluczowym czynnikiem wpływającym na strukturę ludności. Według danych GUS w gminie Bolimów w 2020 roku odnotowano 40 żywych urodzeń, w tym 26 mężczyzn i 14 kobiet. Na terenie gminy w roku 2020 odnotowano więcej zgonów niż żywych urodzeń (48 osób), zatem przyrost naturalny jest ujemny (- 8 osób). W analizowanych latach przyrost naturalny ogółem wynosi (-105 osób), w tym (-59 mężczyzn) oraz (-46 kobiet). Najniższa wartość wskaźnika na 1000 ludności w gminie została odnotowana w roku 2013 (-9,07).

Tabela 7 Przyrost naturalny, urodzenia, zgony na 1000 ludności na terenie gminy Bolimów (stan w dniu 31 XII) w latach 2011 – 2020

Na 1000 ludności:	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
urodzenia żywe	11,94	10,49	7,11	12,61	8,89	10,17	12,31	9,17	8,46	9,94
zgony	12,19	12,45	16,17	12,12	10,87	11,66	13,79	13,64	12,19	11,93
przyrost naturalny	-0,24	-1,95	-9,07	0,49	-1,98	-1,49	-1,48	-4,46	-3,73	-1,99

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

Wykres 2 Przyrost naturalny ludności w gminie Bolimów w latach 2011 – 2020

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

W analizie porównawczej w latach 2011 – 2020 przyrost naturalny w prawie wszystkich analizowanych JST był przeważnie ujemny. Na tle gmin wiejskich wyraźnie wyróżnia się gmina Godzianów w powiecie skierniewickim, a także gmina Nowa Sucha w powiecie sochaczewskim. W gminie Godzianów badana cecha przyjmuje wartości naprzemienne od ujemnych do dodatnich, w analizowanych latach wskaźnik przyjmował wartości dodatnie aż 5 razy. W gminie Nowa Sucha badana cecha przyjmuje wartości dodatnie poza latami 2011 oraz 2020. Na uwagę zasługuje także miasto Skierniewice, w którym to badana cecha do roku 2019 przyjmowała wartości dodatnie. Rosnący ujemny przyrost naturalny w województwie łódzkim na przestrzeni badanych lat pokazuje skalę problemu w regionie. W tabeli poniżej kolorem oznaczono wartości dodatnie przyrostu naturalnego, poza gminą Godzianów miastem Skierniewice i gminą Nowa Sucha są to sporadyczne przypadki. Ujemny przyrost naturalny w gminie Bolimów nie jest zatem cechą wyjątkową gminy i dotyczy całego powiatu skierniewickiego, łowickiego i żyrardowskiego jest również charakterystyczny dla całego województwa łódzkiego.

Tabela 8 Przyrost naturalny w gminach ościennych, powiecie łowickim, skierniewickim, sochaczewskim i żyrardowskim oraz województwie łódzkim w latach 2011 – 2020 – analiza porównawcza

Jednostka terytorialna	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Powiat łowicki	-2,05	-3,41	-2,36	-2,36	-3,11	-1,86	-2,78	-3,21	-4,35	-5,67
Nieborów	-4,89	-2,56	-1,71	-1,91	-0,53	-1,91	-1,49	-2,99	-2,88	-5,03
Powiat skierniewicki	-2,28	-0,76	-2,61	-1,46	-2,20	-2,91	-1,31	-2,38	-1,18	-4,35
Bolimów	-0,24	-1,95	-9,07	0,49	-1,98	-1,49	-1,48	-4,46	-3,73	-1,99
Głuchów	-1,35	0,51	-3,55	-2,54	-0,51	-3,26	-4,12	-2,76	-4,18	-4,74
Godzianów	-3,78	2,28	-4,59	0,77	-1,53	-0,38	2,67	2,66	-0,38	2,26
Kowiesy	-6,37	0,00	-2,66	-0,33	-9,12	-6,51	-0,34	-4,47	-1,03	-9,36
Lipce Reymontowskie	-0,60	-1,21	0,00	-3,04	-0,61	0,00	-1,52	-5,17	4,53	-3,65
Maków	-0,84	-0,33	-1,33	-2,15	-2,84	-2,18	-1,67	-2,17	2,51	-2,34
Nowy Kawęczyn	-11,06	-3,89	-2,98	-4,46	-4,16	-7,10	-2,07	-0,89	-3,84	-7,41
Skierniewice	0,28	-2,48	-0,27	-1,51	0,41	-1,34	-0,94	-2,66	-1,71	-6,03
Słupia	-2,61	2,60	-0,74	1,85	-4,45	-7,06	1,13	0,76	-2,30	-4,99
Skierniewice (miasto)	1,89	2,40	0,12	1,97	0,29	0,64	1,22	0,31	-0,08	-3,44
Powiat sochaczewski	-0,95	0,12	0,23	-0,54	-0,25	0,45	0,52	-0,16	-1,21	-2,42
Nowa Sucha	-1,75	3,16	1,87	0,46	0,46	1,22	0,46	3,01	0,45	-1,20
Powiat żyrardowski	-0,92	-0,27	-1,31	-0,90	-0,81	-0,85	-1,57	-2,57	-2,35	-5,34
Puszczka Mariańska	-1,79	-1,19	-2,00	-1,30	-1,29	-1,98	-0,81	-4,28	-3,01	-3,69
Wiskitki	-2,44	0,40	-2,44	-0,51	-0,91	-0,91	0,10	-2,43	-2,73	-7,02
województwo łódzkie	-2,70	-2,97	-3,51	-2,80	-3,61	-2,98	-2,98	-3,47	-3,64	-6,09

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

MIGRACJE

Czułym miernikiem zmian sytuacji społeczno-gospodarczej jest migracja. Ludzie osiedlają się na terenach, których perspektywy rozwojowe postrzegają z optymizmem, natomiast spontaniczna emigracja z danego terenu jest zawsze sygnałem zagrożenia zapaścią rozwojową.

Migracje ludności są bardzo istotnym czynnikiem wpływającym na liczbę i strukturę ludności danego regionu. „Migracjami (lub wędrówkami) ludności nazywamy całokształt przemieszczeń prowadzących do stałej lub okresowej zmiany miejsca zamieszkania osób. Migracje uważa się za najważniejszy przejaw przestrzennej mobilności ludności”.²³

²³ Definicja zaczerpnięta z „Materiałów dydaktycznych Zakładu Demografii i Gerontologii Społecznej UŁ” www.demografia.uni.lodz.pl

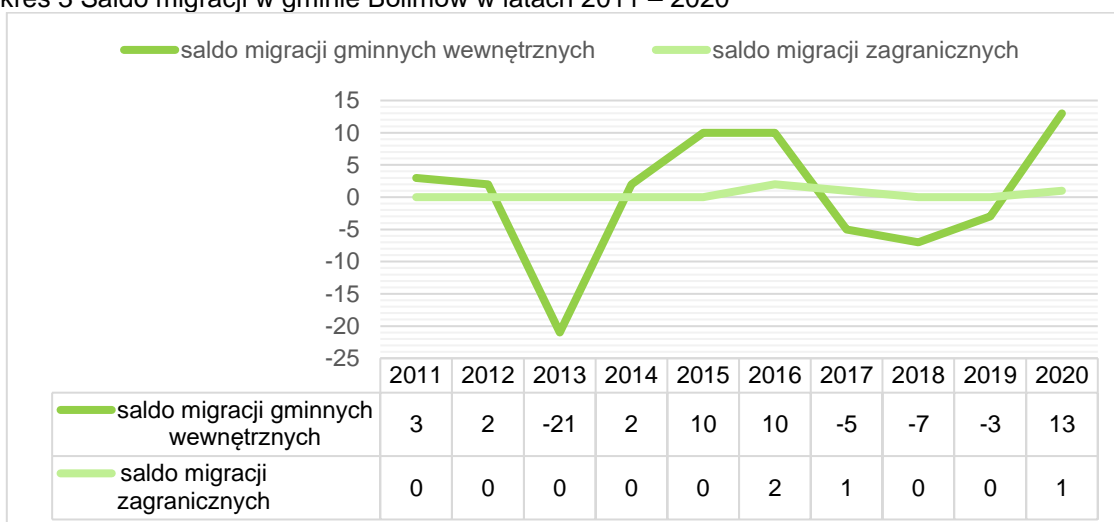
Tabela 9 Migracje wewnętrzne i zagraniczne w gminie Bolimów w latach 2011 – 2020

Migracje na pobyt stały	Lata									
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Zameldowania w ruchu wew. ogółem	41	46	26	40	43	42	32	22	39	36
Zameldowania z zagranicy ogółem	0	0	0	0	0	2	1	0	1	1
Zameldowania ogółem	41	46	26	40	43	44	33	22	40	37
Wymeldowania w ruchu wew.	38	44	47	38	33	32	37	29	42	23
Wymeldowania za granicę	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0
Wymeldowania ogółem	38	44	47	38	33	32	37	29	43	23
Saldo migracji ogółem	3	2	-21	2	10	12	-4	-7	-3	14
Saldo migracji wewnętrznych	3	2	-21	2	10	10	-5	-7	-3	13
Saldo migracji zagranicznych	0	0	0	0	0	2	1	0	0	1

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne), bd*.- brak danych

W gminie Bolimów w 2020 roku saldo migracji (ogółem) odnotowujemy na poziomie (+14) osób. Liczba osób zameldowanych w roku 2020 ogółem to 37 osób, natomiast wymeldowanych to 23 osoby. Zmiany miejsca zamieszkania występują głównie w obrębie kraju, regionu. Najwięcej osób wyprowadziło się z terenu gminy w roku 2013, aż 47 osób. Wymeldowania w ruchu wewnętrznym w gminie w ostatnich latach, kształtują się na podobnym poziomie. Według danych GUS saldo migracji zagranicznych kształtuje się od (0) do (+2). W gminie jedna osoba w analizowanych latach zdecydowała się na wymeldowanie za granicę.

Wykres 3 Saldo migracji w gminie Bolimów w latach 2011 – 2020

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

Wartość salda migracji wewnętrznych w analizowanych latach przyjmowała wartości naprzemienne od (- 21) w roku 2013 do (+13) w roku 2020. Należy jednak zauważyć, iż bilans salda migracji wewnętrznych na przestrzeni analizowanych lat jest dodatni i wynosi (+4) mieszkańców. Wartość salda migracji zagranicznych w analizowanym okresie również jest dodatnia i wynosi (+4). Wskazane powyżej wartości opisujące ruch migracyjny pokazują, że w ciągu ostatnich lat więcej osób zdecydowało się na zameldowanie w gminie Bolimów.

Tabela 10 Saldo migracji ogółem w gminach ościennych, powiecie łowickim, skierniewickim, sochaczewskim i żyrardowskim oraz województwie łódzkim w latach 2011 – 2020 – analiza porównawcza

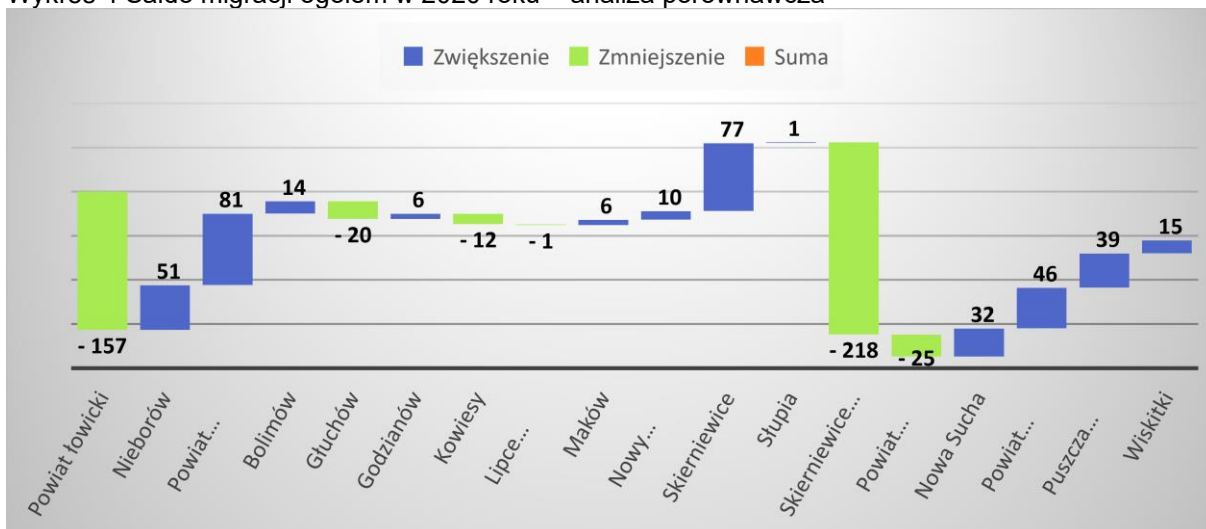
Jednostka terytorialna	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Powiat łowicki	-79	-168	-169	-172	bd*	-167	-184	-157	-230	-157
Nieborów	4	24	12	26	bd*	-18	7	5	-22	51
Powiat skierniewicki	45	40	41	-20	bd*	46	44	24	30	81
Bolimów	3	2	-21	2	bd*	12	-4	-7	-3	14
Głuchów	-12	-20	-12	-21	bd*	-26	-11	-34	-13	-20
Godzianów	2	-29	-5	-13	bd*	15	8	7	-10	6
Kowiesy	25	9	18	-16	bd*	-14	6	16	7	-12
Lipce Reymontowskie	6	-11	-9	7	bd*	-6	-7	2	-6	-1
Maków	-11	54	30	-9	bd*	-4	-4	-4	12	6
Nowy Kawęczyn	10	14	9	36	bd*	20	27	2	4	10
Skierniewice	20	16	29	18	bd*	70	36	64	60	77
Słupia	2	5	2	-24	bd*	-21	-7	-22	-21	1
Skierniewice (miasto)	-67	-94	-159	-41	bd*	-104	-144	-96	-146	-218
Powiat sochaczewski	-5	60	21	6	bd*	-24	-4	-23	34	-25
Nowa Sucha	16	51	51	21	bd*	18	31	42	42	32
Powiat żyrardowski	151	62	-50	25	bd*	-14	73	10	58	46
Puszcza Mariańska	49	51	47	44	bd*	45	59	36	69	39
Wisłok	54	37	-12	4	bd*	23	-2	25	44	15
województwo łódzkie	-1 891	-1 828	-2 678	-2 045	bd*	-1 417	-1 789	-1 859	-2 510	-1 672

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

Wskaźnik salda migracji dla powiatu łowickiego oraz województwa łódzkiego, a także miasta Skierniewice i gminy Głuchów nie napawa optymizmem, gdyż w latach poddanych analizie przyjmuje wyłącznie wartości ujemne. Wśród gmin wiejskich kształtuje się różnie, przyjmując wartości od (-34) do (+77). Gminami, w których wskaźnik salda migracji w latach poddanych analizie jest co roku dodatni są: Nowy Kawęczyn, Skierniewice, Nowa Sucha oraz Puszcza Mariańska, co oznacza, iż stale zwiększa się liczba mieszkańców osiedlających się w tych jednostkach. Powiat Skierniewicki - poza rokiem 2014 - odnotowuje dodatnie salda migracji.

W roku 2020 wartość wskaźnika salda migracji ogółem w otoczeniu gminy Bolimów kształtowała się następująco:

Wykres 4 Saldo migracji ogółem w 2020 roku – analiza porównawcza

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

Saldo migracji dla gminy Bolimów, w roku 2020 wyniosło (+ 14) osób. Najtrudniejsza sytuacja jest w mieście Skierniewice, gdzie od lat wskaźnik przyjmuje wartości ujemne - w ciągu analizowanych lat z miasta wyemigrowało 1 069 osób, które zapewne wybierają inne ościennie gminy do zamieszkania.

EKONOMICZNE GRUPY WIEKU

W strukturze wieku ludności można wyróżnić trzy podstawowe kategorie, które są istotne z punktu widzenia rynku pracy i zasobów siły roboczej:

- ludność w wieku przedprodukcyjnym, tj. w wieku od 0 do 17 lat,
- ludność w wieku produkcyjnym, w tym: kobiety od 18 do 59 lat, a mężczyźni od 15 do 64 lat,
- ludność w wieku poprodukcyjnym, w tym: kobiety od 60 lat i więcej, a mężczyźni od 65 lat i więcej.

Osoby w wieku produkcyjnym dzielimy na dwie kategorie: osoby mobilne oraz osoby niemobilne. Osoby mobilne charakteryzują się gotowością do podjęcia zmian w swoim życiu zawodowym, zmianą pracy, stanowiska pracy, chęcią przekwalifikowania się, nabycia nowych umiejętności.

Osoby znajdujące się w przedziale wiekowym produkcyjnym niemobilnym to osoby, które nie wykazują chęci do zmiany pracy, stanowiska pracy, nie są zainteresowane zdobyciem nowych kwalifikacji zawodowych.

Tabela 11 Ludność w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym w gminie Bolimów w latach 2011 – 2020

Ludność w wieku:	Lata									
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Przedprodukcyjnym ogółem (17 lat i mniej)	800	805	772	771	768	769	785	767	758	773
Produkcyjnym ogółem	2524	2522	2474	2464	2458	2447	2415	2396	2377	2354
Produkcyjnym mobilnym	1558	1571	1553	1541	1529	1541	1507	1498	1482	1466
Produkcyjnym niemobilnym	966	951	921	923	929	906	908	898	895	888
Poprodukcyjnym ogółem	767	787	798	807	819	848	854	868	886	899
W % ogółem ludność w wieku:										
przedprodukcyjnym	19,6	19,6	19,1	19,1	19,0	18,9	19,4	19,0	18,9	19,2
produkcyjnym	61,7	61,3	61,2	61,0	60,8	60,2	59,6	59,4	59,1	58,5
poprodukcyjnym	18,7	19,1	19,7	20,0	20,2	20,9	21,1	21,5	22,0	22,3

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

Z powyższych danych wynika, że w latach 2011 - 2020 w gminie Bolimów obserwujemy:

- zmniejszenie się liczby ludności w wieku przedprodukcyjnym o 27 osób (- 3,37%),
- zmniejszenie się liczby ludności w wieku produkcyjnym o 170 osób (-6,73%),
- zwiększenie się liczby ludności w wieku poprodukcyjnym o 132osoby (17,20%).

W gminie dominuje ludność w wieku produkcyjnym obejmując 58,5% społeczeństwa, niekorzystnym zjawiskiem jest zauważalny na przestrzeni badanych lat ciągły wzrost liczby osób w wieku poprodukcyjnym osiągając 22,3% społeczeństwa i stopniowy spadek (z niewielkimi wahaniami rok do roku) liczby osób w wieku przedprodukcyjnym do 19,2% w roku 2020. Zmiany w strukturze wieku ludności (tendencja do zmniejszania się liczby dzieci i młodzieży) dają podstawy do twierdzenia, że proces ten będzie postępował. Problem dotyczy większości gmin województwa łódzkiego. Proporcje ekonomicznych grup wieku w gminach ościennych, powiecie łowickim, skierniewickim, sochaczewskim i żyrardowskim oraz województwie kształtują się następująco:

Tabela 12 Ludność wg ekonomicznych grup wieku w 2020 r. – analiza porównawcza

Jednostka terytorialna	ogółem	w wieku przedprodukcyjnym		w wieku produkcyjnym		w wieku poprodukcyjnym	
		liczba	udział %	liczba	udział %	Liczba	udział %
Powiat łowicki	77 614	13 685	17,6	45 775	59,0	18 154	23,4
Nieborów	9 357	1 747	18,7	5 595	59,8	2 015	21,5
Powiat skierniewicki	38 173	7 385	19,3	22 747	59,6	8 041	21,1
Bolimów	4 026	773	19,2	2 354	58,5	899	22,3
Głuchów	5 701	1 100	19,3	3 381	59,3	1 220	21,4
Godzianów	2 665	540	20,3	1 580	59,3	545	20,5
Kowiesy	2 880	524	18,2	1 709	59,3	647	22,5
Lipce Reymontowskie	3 279	628	19,2	1 906	58,1	745	22,7
Maków	6 005	1 146	19,1	3 627	60,4	1 232	20,5
Nowy Kawęczyn	3 373	604	17,9	2 062	61,1	707	21,0
Skierniewice	7 635	1 554	20,4	4 589	60,1	1 492	19,5
Słupia	2 609	516	19,8	1 539	59,0	554	21,2
Skierniewice (miasto)	47 655	8 855	18,6	27 202	57,1	11 598	24,3
Powiat sochaczewski	84 804	16 276	19,2	50 324	59,3	18 204	21,5
Nowa Sucha	6 702	1 440	21,5	4 013	59,9	1 249	18,6
Powiat żyrardowski	75 370	14 461	19,2	43 828	58,2	17 081	22,7
Puszcza Mariańska	8 673	1 679	19,4	5 110	58,9	1 884	21,7
Wiskitki	9 853	1 829	18,6	6 070	61,6	1 954	19,8
województwo łódzkie	2 437 970	416 152	17,1	1 420 323	58,3	601 495	24,7

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

W tabeli powyżej wyłoniono do analizy porównawczej dane wojewódzkie, powiatowe, jednostki samorządu terytorialnego w granicach administracyjnych powiatu skierniewickiego oraz gminy graniczące z gminą Bolimów. Kolorem pomarańczowym zaznaczono wskaźniki o najwyższych, zaś kolorem niebieskim o najniższych wartościach udziału % ludności w danej grupie wieku.

Najwyższy odsetek osób w wieku przedprodukcyjnym odnotowano w gminie wiejskiej Nowa Sucha tj. 21,5%, natomiast najniższy w gminie wiejskiej Nowy Kawęczyn 17,9%.

Najwyższy odsetek osób w wieku produkcyjnym przypada na gminę Wiskitki 61,6% ogółu ludności w gminie. Natomiast najniższy wśród badanych gmin wiejskich przypada na gminę Lipce Reymontowskie tj. 58,1% ogółu ludności, w której to wskaźnik ten jest nieznacznie wyższy bo o 1,0% od najniższego wskaźnika przypadającego na miasto Skierniewice 57,1%.

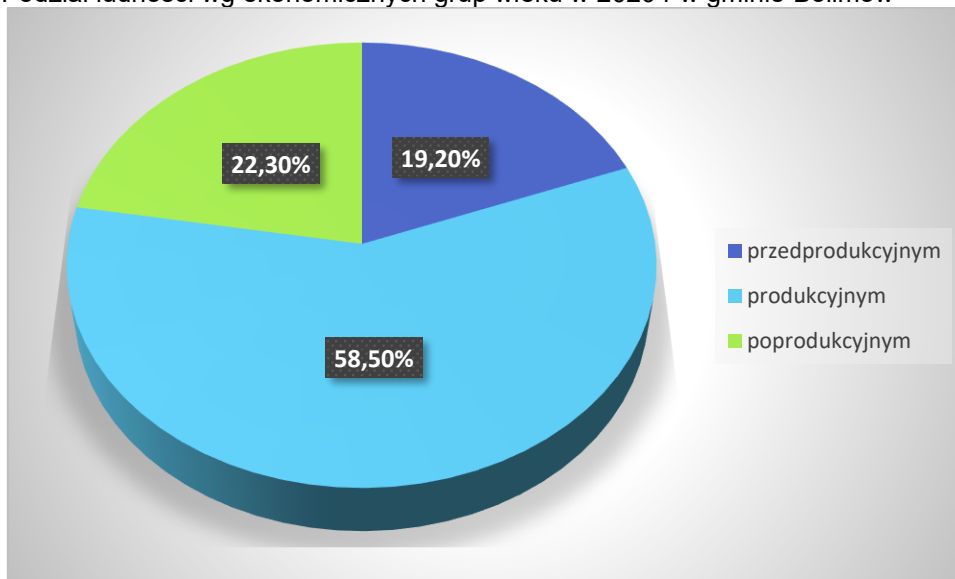
Największy udział % osób w wieku poprodukcyjnym wśród gmin wiejskich zaobserwowano w gminie Lipce Reymontowskie 22,7%, natomiast najniższy przypada na gminę Nowa Sucha tj. 18,6%.

W gminie Bolimów udział ludności wg ekonomicznych grup wieku w 2020 roku przedstawiał się następująco:

- ludność w wieku przedprodukcyjnym stanowiła 19,2% ogółu ludności w gminie,
- ludność w wieku produkcyjnym stanowiła 58,5% ogółu ludności w gminie,
- ludność w wieku poprodukcyjnym stanowiła 22,3% ogółu ludności w gminie.

Wskaźniki w gminie były niższe od średniej dla powiatu skierniewickiego oraz województwa łódzkiego w grupie osób w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym. Natomiast wartość wskaźnika dla grupy osób w wieku poprodukcyjnym w gminie jest wyższa.

Wykres 5 Podział ludności wg ekonomicznych grup wieku w 2020 r w gminie Bolimów

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

Wskaźniki w gminie były wyższe od średniej dla powiatu łowickiego oraz województwa łódzkiego w grupie osób w wieku przedprodukcyjnym. W grupie osób w wieku produkcyjnym wskaźnik był wyższy od średniej dla powiatu żyrardowskiego i województwa. Natomiast w grupie osób w wieku poprodukcyjnym wskaźnik był niższy od średniej dla obu powiatów: łowickiego i żyrardowskiego oraz województwa.

Ze strukturą wieku i płci ludności jest powiązany również wskaźnik obciążenia ekonomicznego ludności, czyli ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym. Dla gminy Bolimów wskaźnik ten wynosi (38,2 osoby) i jest wyższy niż ten sam wskaźnik dla powiatu skierniewickiego (35,3 osób) oraz niższy od wskaźnika obciążenia ekonomicznego ludności dla województwa (42,3 osoby). Im przedmiotowy wskaźnik jest wyższy, tym sytuacja demograficzna obszaru, z punktu widzenia ekonomicznego jest trudniejsza i świadczy o starzeniu się społeczeństwa. Systematyczny przyrost liczby osób w wieku poprodukcyjnym powoduje silną presję na system emerytalny (zapewnienie emerytur dla coraz liczniejszej populacji osób, które zakończyły aktywność zawodową) oraz na system opieki zdrowotnej (zapewnienie specjalistycznej opieki ludziom w podeszłym wieku).

PODSUMOWANIE:

Stan i struktura ludności w obrębie gminy Bolimów są podobne do sytuacji, jaka panuje w obrębie województwa łódzkiego. Liczba mieszkańców gminy stopniowo zmniejsza się, przyrost naturalny w gminie Bolimów w analizowanych latach (poza rokiem 2014) był ujemny. Saldo migracji w gminie przyjmuje w poszczególnych latach wartości zróżnicowane od ujemnych do dodatnich, lecz bilans migracji ogółem jest dodatni i wynosi (+8) mieszkańców. Udział osób w wieku przedprodukcyjnym w liczbie osób ogółem był niższy od liczby osób w wieku poprodukcyjnym. W powiatach łowickim, skierniewickim, sochaczewskim, żyrardowskim oraz w całym województwie łódzkim udział osób w wieku przedprodukcyjnym był również niższy od udziału osób w wieku poprodukcyjnym. Kolejne lata nie przedstawiają się zatem optymistycznie, jest to związane z obecną sytuacją epidemiologiczną w Polsce

i na świecie. W roku 2020 zanotowano dużą umieralność ludzi z powodu wirusa SARS - Covid 19, przy jednoczesnym spadku ilości porodów. Ujemny przyrost naturalny jest zatem jednym z głównych problemów gminy w wymiarze społecznym i gospodarczym. Problem dotyczy ogólnie całej Polski.

PROGNOZY DEMOGRAFICZNE

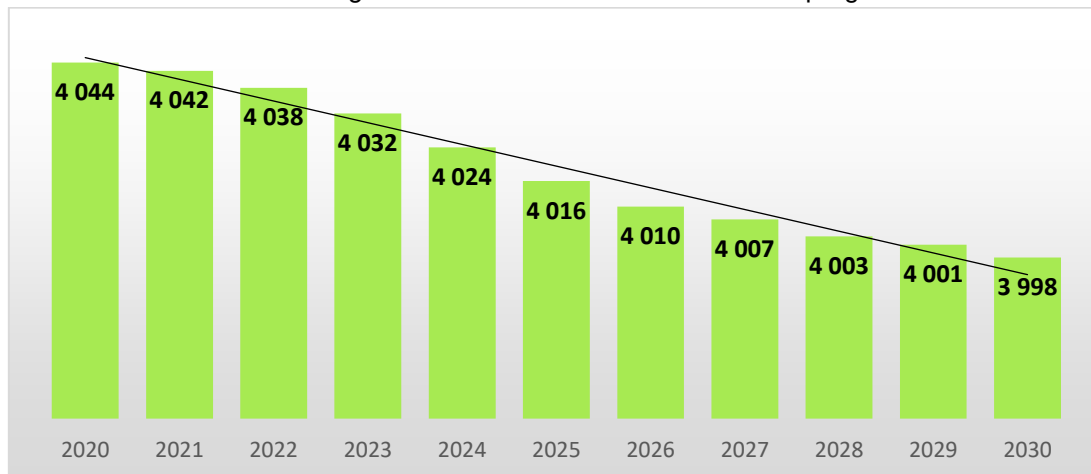
Prognozy GUS²⁴ wykonane w 2017 roku (na podstawie danych z lat 2013 – 2014) wskazują, iż liczba ludności zamieszkującej gminę Bolimów do roku 2030 będzie stopniowo maleć. Są to jednak pewne przypuszczenia, które nie muszą się sprawdzić, jednak zważywszy na statystyki oraz fakt, iż rozpoczęta w 2020 roku pandemia koronawirusa Covid -19 niesie ze sobą wysoką liczbę zgonów, może również prowadzić do zmniejszenia liczby urodzeń, występuje duże prawdopodobieństwo urealnienia prognoz. Należy zauważyć również, że w 2020 roku liczba mieszkańców wynosiła 4 026 osoby, a w prognozie założono dla tego roku liczbę 4 044 mieszkańców. Zatem dane zaprognozowane dla gminy były przeszacowane o 18 osób. Poniżej zaprezentowano prognozę na lata 2020 – 2030, czyli w czasie obejmującym ostatnie dane dostępne statystyczne oraz czas obowiązywania przedmiotowej Strategii.

Tabela 13 Prognoza liczby ludności w gminie Bolimów

	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030
ogółem	4 044	4 042	4 038	4 032	4 024	4 016	4 010	4 007	4 003	4 001	3 998
mężczyźni	1 958	1 960	1 956	1 954	1 949	1 948	1 947	1 947	1 949	1 950	1 951
kobiety	2 086	2 082	2 082	2 078	2 075	2 068	2 063	2 060	2 054	2 051	2 047

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

Wykres 6 Liczba mieszkańców w gminie Bolimów w latach 2020-2030 – prognoza

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

Dokonano analizy porównawczej prognozowanej liczby mieszkańców w latach 2020 - 2030. W żadnej z gmin nie prognozuje się drastycznych zmian w liczbie mieszkańców. Jednak przedstawione prognozy nie napawają optymizmem, gdyż w aż 7 z 14 analizowanych JST według prognoz zmaleje liczba ludności. Największy spadek spodziewany jest w mieście Skierniewice (-4,72%), gminie

²⁴ „Prognoza ludności gmin na lata 2017-2030”. Prognoza ta została opracowana w oparciu o długoterminowe założenia „Prognozy ludności Polski na lata 2014-2050” oraz „Prognozy dla powiatów i miast na prawie powiatu na lata 2014-2050.”

Godzianów (-4,43%), następnie w gminach: Głuchów (-3,63%), Kowiesy (-3,20%), Słupia (-2,40%), Lipce Reymontowskie (-1,86%), **Bolimów (-1,14%)**. Wzrost liczby mieszkańców spodziewany jest w gminach: Nieborów (+0,54%), Maków (+0,15%), Nowy Kawęczyn (+2,97%), Skierniewice (+3,94%), Nowa Sucha (+6,42%), Puszcza Mariańska (+2,17%) oraz Wiskitki (+1,31%).

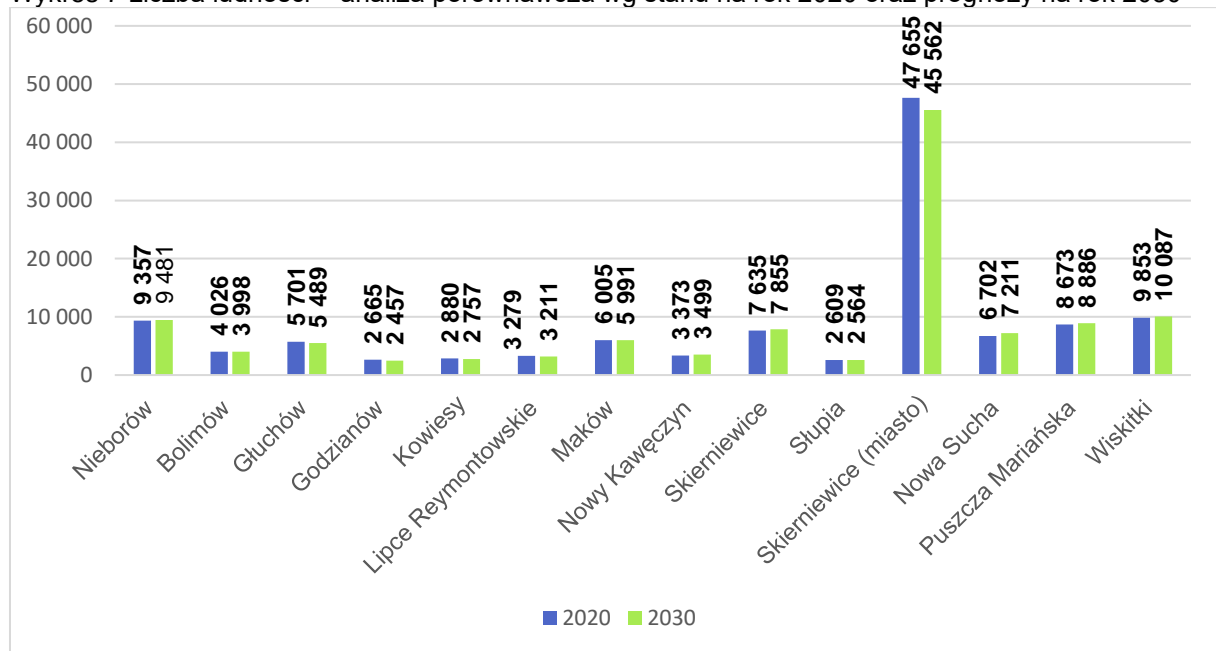
Tabela 14 Prognoza liczby ludności z 2017 roku na lata 2020 – 2030 – analiza porównawcza

Jednostka terytorialna	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030
Powiat łowicki											
Nieborów	9 430	9 438	9 449	9 458	9 467	9 472	9 481	9 485	9 486	9 484	9 481
Powiat skierniewicki											
Bolimów	4 044	4 042	4 038	4 032	4 024	4 016	4 010	4 007	4 003	4 001	3 998
Głuchów	5 696	5 666	5 639	5 616	5 595	5 572	5 550	5 532	5 517	5 504	5 489
Godzianów	2 571	2 560	2 548	2 537	2 526	2 515	2 504	2 493	2 482	2 469	2 457
Kowiesy	2 848	2 837	2 828	2 819	2 811	2 804	2 797	2 790	2 779	2 767	2 757
Lipce Reymontowskie	3 272	3 266	3 262	3 258	3 254	3 250	3 244	3 237	3 230	3 222	3 211
Maków	5 982	5 979	5 979	5 979	5 979	5 982	5 982	5 982	5 984	5 985	5 991
Nowy Kawęczyn	3 398	3 407	3 416	3 426	3 439	3 451	3 464	3 474	3 481	3 490	3 499
Skierniewice	7 557	7 584	7 612	7 646	7 675	7 708	7 739	7 770	7 799	7 826	7 855
Słupia	2 627	2 621	2 616	2 612	2 606	2 600	2 595	2 589	2 581	2 575	2 564
Skierniewice (miasto)	47 821	47 648	47 463	47 266	47 053	46 827	46 590	46 342	46 090	45 829	45 562
Powiat sochaczewski											
Nowa Sucha	6 776	6 823	6 869	6 914	6 958	7 001	7 047	7 090	7 135	7 176	7 211
Powiat żyrardowski											
Puszcza Mariańska	8 697	8 718	8 742	8 763	8 785	8 808	8 828	8 845	8 862	8 876	8 886
Wiskitki	9 957	9 975	9 993	10 010	10 026	10 040	10 049	10 063	10 074	10 081	10 087

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

Dokonano analizy porównawczej dla roku 2020 oraz 2030. W żadnej z gmin nie prognozuje się drastycznych zmian w liczbie mieszkańców. Największą zmianę przewiduje się w gminach: Godzianów (-7,80%) oraz w gminie wiejskiej Nowa Sucha (+7,59%) liczby mieszkańców z 2020 roku. Dla gminy Bolimów jest to spadek rzędu (- 0,70%).

Wykres 7 Liczba ludności – analiza porównawcza wg stanu na rok 2020 oraz prognozy na rok 2030

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

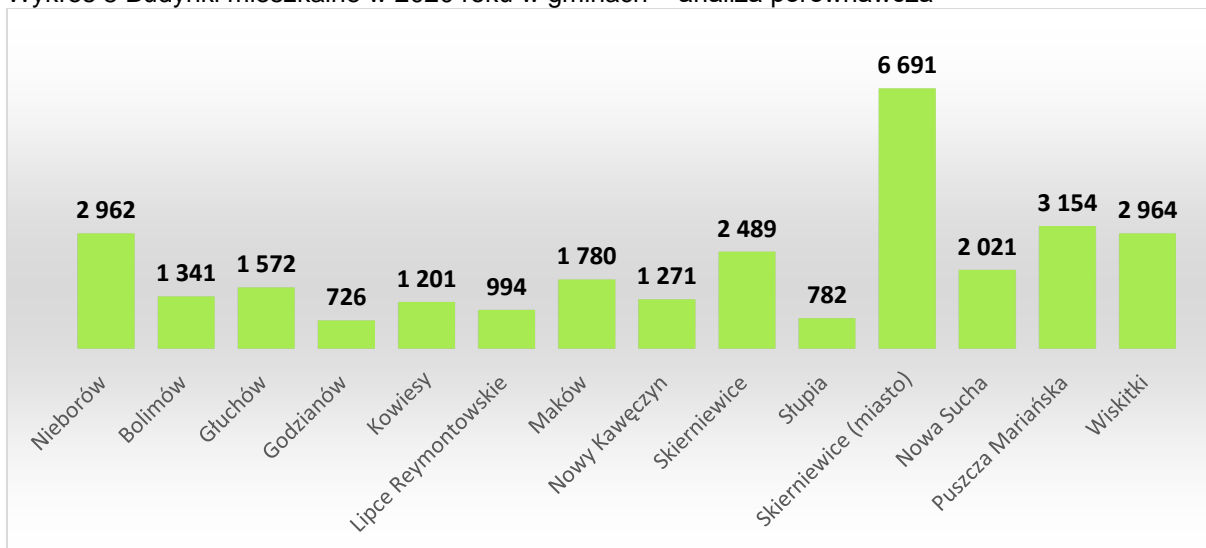
2.3.2. Warunki i jakość życia mieszkańców

Instytucje sprawujące funkcje administracji samorządowej szczebla powiatowego oraz administracji specjalnych dla obszaru gminy Bolimów znajdują się w mieście Skierniewice. Podobnie odnosi się to do innych obiektów o funkcjach użyteczności publicznej, w szczególności specjalistycznej służby zdrowia, szkolnictwa ponadpodstawowego, kultury.

ZABUDOWA, CHARAKTERYSTYKA ZASOBÓW MIESZKANIOWYCH

W 2020 roku w gminie Bolimów znajdowało się 1 341 budynków mieszkalnych. W gminach ościennych porównywalna ilość zabudowy mieszkaniowej zlokalizowana była w gminach Głuchów (1 572) i Nowy Kawęczyn (1 271).

Wykres 8 Budynki mieszkalne w 2020 roku w gminach – analiza porównawcza

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

W 2020 roku w gminie Bolimów przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania wynosiła 86,5 m², natomiast na 1 osobę przypadło 30,3 m². Dla porównania – w powiecie skierniewickim powierzchnia użytkowa mieszkania wynosiła 92,8 m², a na 1 osobę przypadło 30,9 m², zatem wartość wskaźnika – przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania jak i powierzchnia użytkowa mieszkania na osobę dla gminy Bolimów jest mniej korzystna. W porównaniu z powiatem łowickim wartość wskaźnika powierzchni użytkowa mieszkania jest taka sama natomiast powierzchnia przypadająca na 1 osobę w gminie jest ponownie niższa. W porównaniu z województwem łódzkim, oba wskaźniki w gminie są wyższe. Liczba mieszkań na 1000 mieszkańców w gminie wynosi 351,0 - jest to jedna z wyższych wartości wskaźnika spośród analizowanych gmin. W powiecie skierniewickim wynosi 332,8 i jest o 18,2 niższa od wskaźnika dla gminy Bolimów.

W powiecie skierniewickim w porównaniu do powiatu łowickiego odnotowano:

- wyższą przeciętną powierzchnię użytkową 1 mieszkania (+6,3 m²),
- mniejszą przeciętną powierzchnię użytkową mieszkania na 1 osobę (-0,4 m²),
- mniej mieszkań na 1000 mieszkańców (- 29,6).

W porównaniu do powiatu sochaczewskiego odnotowano:

- wyższą przeciętną powierzchnię użytkową 1 mieszkania (+12,5 m²),
- większą przeciętną powierzchnię użytkową mieszkania na 1 osobę (+2,2 m²),
- mniej mieszkań na 1000 mieszkańców (- 24,2).

W porównaniu do powiatu żyrardowskiego odnotowano:

- wyższą przeciętną powierzchnię użytkową 1 mieszkania (+23,8 m²),
- większą przeciętną powierzchnię użytkową mieszkania na 1 osobę (+1,5 m²),
- mniej mieszkań na 1000 mieszkańców (- 94).

W porównaniu zaś do danych dla województwa łódzkiego odnotowano:

- większą przeciętną powierzchnię użytkową 1 mieszkania (+22,9 m²),
- większą przeciętną powierzchnię użytkową mieszkania na 1 osobę (+ 1,0 m²),
- mniej mieszkań na 1000 mieszkańców (- 95,0).

Tabela 15 Zasoby mieszkaniowe w 2020 roku – analiza porównawcza

Gmina	Mieszkania	Mieszkania na 1000 mieszkańców	Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania w m ²	Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na osobę	Przeciętna liczba izb w mieszkaniu	Przeciętna liczba osób na mieszkanie	Budynki mieszkalne
Powiat łowicki	28 131	362,4	86,5	31,3	4,21	2,76	19 514
Nieborów	3 147	336,3	94,7	31,9	4,47	2,97	2 962
Powiat skierniewicki	12 704	332,8	92,8	30,9	4,28	3,00	12 156
Bolimów	1 413	351,0	86,5	30,3	4,09	2,85	1 341
Głuchów	1 633	286,4	103,9	29,8	4,46	3,49	1 572
Godzianów	749	281,1	100,0	28,1	4,54	3,56	726
Kowiesy	1 259	437,2	85,2	37,3	3,92	2,29	1 201
Lipce Reymontowskie	1 054	321,4	96,8	31,1	4,56	3,11	994
Maków	1 816	302,4	95,3	28,8	4,57	3,31	1 780
Nowy Kawęczyn	1 415	419,5	80,5	33,8	3,80	2,38	1 271
Skierniewice	2 602	340,8	94,3	32,2	4,33	2,93	2 489
Słupia	763	292,4	91,7	26,8	4,30	3,42	782
Skierniewice (miasto)	20 245	424,8	68,1	28,9	3,77	2,35	6 691
Powiat sochaczewski	30 278	357,0	80,3	28,7	3,98	2,80	19 956
Nowa Sucha	2 087	311,4	95,3	29,7	4,39	3,21	2 021
Powiat żyrardowski	32 166	426,8	69,0	29,4	3,50	2,34	15 314
Puszcza Mariańska	3 442	396,9	82,6	32,8	3,93	2,52	3 154
Wisłoki	3 441	349,2	83,0	29,0	3,90	2,86	2 964
województwo łódzkie	1 042 856	427,8	69,9	29,9	3,61	2,34	460 905

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

W zasobach mieszkaniowych w gminie Bolimów przeciętna powierzchnia użytkowa jednego mieszkania w 2020 roku wynosiła 86,5 m², w porównaniu do innych JST była to jedna ze średnich wartości wskaźnika. Wartość ta była taka sama jak dla powiatu łowickiego, niższa od wskaźnika dla powiatu skierniewickiego, ale wyższa od wskaźnika dla powiatu sochaczewskiego i żyrardowskiego, a także województwa łódzkiego. Wysoka przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania charakterystyczna jest dla obszarów wiejskich. Im bardziej zurbanizowany teren, tym wskaźnik ten maleje.

Gospodarowanie lokalami mieszkalnymi w gminie Bolimów odbywa się na podstawie Uchwały Nr XXXI/181/2021 Rady Gminy Bolimów z dnia 24 maja 2021 roku w sprawie przyjęcia *Wieloletniego Programu Gospodarowania Mieszkaniowym Zasobem Gminy Bolimów na lata 2021 – 2026*.

Według tego dokumentu mieszkaniowy zasób gminy Bolimów tworzy 8 lokali mieszkalnych:

- lokal w Domu Nauczyciela w Bolimowie o powierzchni 43,0 m², stan techniczny dobry, lokal wyposażony w centralne ogrzewanie, zimną wodę, kanalizację z odpływem do sieci kanalizacyjnej;
- lokal w budynku Szkoły Podstawowej w Huminie o powierzchni 38,0 m², stan techniczny dobry, lokal wyposażony w zimną wodę, centralne ogrzewanie, kanalizację z odpływem do szczelnego zbiornika do gromadzenia nieczystości ciekłych;
- lokal w budynku ośrodka zdrowia w Bolimowie o powierzchni 54,25 m²; stan techniczny dobry, lokal wyposażony w zimną i ciepłą wodę, centralne ogrzewanie, kanalizację z odpływem do sieci kanalizacyjnej;
- 3 lokale w Kurabce o powierzchni: 39,0 m, 40,0 m i 46,31 m²; stan techniczny dobry, lokale wyposażone w zimną wodę oraz kanalizację z odpływem do szczelnego zbiornika do gromadzenia nieczystości ciekłych;
- lokal w budynku świetlicy w Sokołowie o powierzchni 38,82 m²; stan techniczny dostateczny, lokal wyposażony w zimną wodę oraz kanalizację z odpływem do sieci kanalizacyjnej;
- lokal w miejscowości Łasieczniki o pow. 30,0 m²; lokal przeznaczony do remontu, lokal wyposażony w zimną wodę (projektowane przyłącze do sieci kanalizacji sanitarnej). Lokal ten został przeznaczony do sprzedaży.

Lokal znajdujący się w budynku świetlicy w Sokołowie służyć ma przede wszystkim jako lokal socjalny lub pomieszczenie tymczasowe.

Wieloletni program gospodarowania mieszkaniowym zasobem gminy Bolimów na lata 2021-2026, obejmuje w szczególności²⁵:

- prognozę dotyczącą wielkości oraz stanu technicznego zasobu mieszkaniowego;
- analizę potrzeb oraz plan remontów i modernizacji wynikających ze stanu technicznego budynków i lokali z podziałem na kolejne lata;
- planowaną sprzedaż lokali w kolejnych latach;
- zasady polityki czynszowej oraz warunki obniżania czynszu;
- sposób i zasady zarządzania lokalami i budynkami wchodzącymi w skład mieszkaniowego zasobu gminy oraz przewidywane zmiany w zakresie zarządzania mieszkaniowym zasobem gminy w kolejnych latach;
- źródła finansowania gospodarki mieszkaniowej w kolejnych latach;
- wysokość kosztów w kolejnych latach, z podziałem na koszty bieżącej eksploatacji, koszty remontów oraz koszty modernizacji lokali i budynków wchodzących w skład mieszkaniowego zasobu gminy, koszty zarządu nieruchomościami wspólnymi, których gmina jest jednym ze współwłaścicieli, a także koszty inwestycyjne;
- opis innych działań mających na celu poprawę wykorzystania i racjonalizację gospodarowania mieszkaniowym zasobem gminy.

W gminie Bolimów z roku na rok powoli, ale systematycznie przybywa mieszkań, zwiększa się przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania oraz powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę.

²⁵ Wieloletni programu gospodarowania mieszkaniowym zasobem gminy Bolimów na lata 2021-2026

Coraz więcej jest również mieszkań wyposażonych w urządzenia techniczno-sanitarne. Wskazują na to dane zawarte w poniższej tabeli.

Tabela 16 Zasoby mieszkaniowe w gminie Bolimów w latach 2011 – 2020

ZASOBY MIESZKANIOWE		lata									
		2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Mieszkania	mieszk.	1354	1363	1375	1379	1385	1393	1400	1402	1408	1413
Przeciętna powierzchnia użytkowa:											
1 mieszkania	m ²	83,7	84,4	84,9	85,1	85,4	85,6	85,7	86,0	86,3	86,5
na 1 osobę	m ²	27,7	28,0	28,9	29,0	29,2	29,4	29,6	29,9	30,2	30,3
Mieszkania wyposażone w urządzenia techniczno-sanitarne:											
wodociąg	mieszk.	1194	1203	1215	1219	1225	1234	1241	1244	1250	1255
ustęp splukiwany	mieszk.	1030	1039	1051	1055	1062	1071	1078	1081	1088	1093
łazienka	mieszk.	960	969	981	985	991	1000	1007	1011	1018	1023
centralne ogrzewanie	mieszk.	750	759	771	776	782	791	798	803	810	815
gaz z sieci	mieszk.	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Korzystający z instalacji w % ogółu ludności w gminie											
z wodociągu		86,7	86,7	86,9	87,0	88,4	86,6	86,8	86,6	86,7	86,8
z kanalizacji		24,7	30,5	31,5	31,5	35,0	30,5	31,2	32,4	33,0	33,3
z gazu		0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

Warunki życia mieszkańców w gminie są dobre, w porównaniu z innymi JST mieszkania są średnio wyposażone we wskazane instalacje techniczno-sanitarne. Jednak z roku na rok przybywa mieszkań wyposażonych w urządzenia techniczno-sanitarne oprócz instalacji gazowych z sieci. W 2020 roku w gminie Bolimów:

- 88,8% mieszkań było podłączonych do sieci wodociągowej,
- 72,4% mieszkań było wyposażonych w łazienkę,
- 57,7% mieszkań miało podłączone centralne ogrzewanie.

Tabela 17 Mieszkania wyposażone w instalacje – w % ogółu mieszkań w 2020 roku w gminie Bolimów oraz gminach ościennych – analiza porównawcza

Jednostka terytorialna	wodociąg	ustęp splukiwany	łazienka	centralne ogrzewanie	gaz sieciowy
Powiat łowicki	92,6	87,4	83,9	74,9	7,1
Nieborów	92,1	88,6	84,2	74,8	0,0
Powiat skierniewicki	87,5	79,9	75,9	68,8	0,9
Bolimów	88,8	77,4	72,4	57,7	0,0
Głuchów	91,0	85,0	81,8	72,7	0,6
Godzianów	92,5	85,6	82,0	75,8	0,0
Kowiesy	76,5	72,1	69,0	55,0	0,0
Lipce Reymontowskie	94,6	79,4	75,3	70,9	0,9
Maków	91,7	85,8	81,4	78,3	0,3
Nowy Kawęczyn	76,8	67,1	63,2	53,1	0,1
Skierniewice	87,3	82,9	78,5	75,6	3,3
Słupia	91,9	81,4	76,8	76,4	0,1
Skierniewice (miasto)	97,3	96,5	95,0	91,9	65,0
Powiat sochaczewski	93,8	90,5	87,8	81,2	4,3
Nowa Sucha	87,6	83,7	81,0	73,9	2,8
Powiat żyrardowski	94,2	89,2	85,0	78,9	47,7
Puszcza Mariańska	86,5	83,5	78,8	71,5	0,8
Wisitki	90,1	80,7	76,5	70,1	2,0
województwo łódzkie	94,9	89,9	86,0	78,0	45,3

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

Według przedstawionej analizy, najwięcej mieszkań wyposażonych w gminach wiejskich w wodociąg jest w gminie Lipce Reymontowskie (94,6%), ustęp splukiwany w gminie Nieborów (88,6%), łazienkę

również w gminie Nieborów (84,2%), centralne ogrzewanie w gminie Maków (78,3%), a gaz sieciowy w gminie wiejskiej Skierniewice (3,3%). Gmina Bolimów pod względem mieszkań wyposażonych w każdą z wymienionych instalacji znajduje po środku rankingu.

Sytuacja mieszkaniowa w gminie Bolimów systematycznie się polepsza. Liczba mieszkań w gminie przez ostatnie 10 lat wzrosła o 59. Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania również rośnie, w 2011 r. wynosiła 83,7 m², natomiast w 2020 r. – 86,5 m². Mieszkania w gminie Bolimów zazwyczaj mają 4 pokoje, przeciętna liczba izb w 1 mieszkaniu w 2020 r. wyniosła 4,09. W jednym mieszkaniu w 2020 r. średnio mieszkało 2,85 osoby, na 1 osobę przypadało 30,3 m² powierzchni użytkowej.

Podsumowując, warunki mieszkaniowe w gminie Bolimów są dobre, mieszkania są średnio wyposażone w instalacje w porównaniu z pozostałymi gminami wiejskimi powiatu skierniewickiego. Mankamentem jest niewystarczająco rozwinięta sieć kanalizacyjna oraz brak dostępu do sieci gazowej, co ma znaczny wpływ na jakość życia mieszkańców, ale także na stan środowiska przyrodniczego.

Rozwój zabudowy mieszkaniowej w gminie Bolimów nie jest dynamiczny i kształtuje się na poziomie kilku lub kilkunastu mieszkań na rok.

SPORT I REKREACJA

Jakość życia mieszkańców uzależniona jest również od infrastruktury sportu i rekreacji. Mogą one bowiem służyć wypełnieniu czasu wolnego mieszkańców, w tym głównie dzieci i młodzieży. Jak zapisano w *Raporcie o stanie z gminy Bolimów za rok 2020*, w gminie funkcjonują następujące obiekty i urządzenia sportowe:

- na terenie miejscowości Bolimów funkcjonuje ogólnodostępny kompleks sportowy w skład którego wchodzi:
 - hala sportowa,
 - boisko trawiaste do piłki nożnej,
 - boisko trawiaste (treningowe) do piłki nożnej,
 - boisko o nawierzchni sztucznej do piłki ręcznej i piłki nożnej,
 - boisko o nawierzchni sztucznej do siatkówki i koszykówki;

obok kompleksu zlokalizowano plac zabaw oraz siłownię zewnętrzną.

- w miejscowości Humin przy Szkole Podstawowej, zlokalizowane jest boisko sportowe o sztucznej nawierzchni do piłki ręcznej, siatkówki i koszykówki. Poza okresem lekcyjnym boisko jest udostępniane mieszkańcom gminy.
- w miejscowościach Sokółów i Kęszyce Nowe, przy świetlicach wiejskich funkcjonują siłownie zewnętrzne.

Aktywny wypoczynek to najlepszy sposób na relaks i dbanie o kondycję fizyczną. Jazda na rowerze, spacer, bieganie, gra w piłkę nożną, koszykówkę czy siatkówkę nie tylko doskonale wpływa na zdrowie, ale dostarcza również wiele radości i satysfakcji. Gmina Bolimów posiada dobrze rozwiniętą bazę sportowo-rekreacyjną, która umożliwia zarówno czynny wypoczynek, jak również uprawianie sportu wyczynowego.

Dzięki aktywnie działającym stowarzyszeniom:

- Klub Sportowy Rawka, który zrzesza zawodników seniorskiej piłki nożnej w OZPN Skierniewice grając w rozgrywkach A klasy,
- Stowarzyszenie Activus, którego celem jest działalność w zakresie edukacji, kultury i sportu dzieci, młodzieży i osób dorosłych,

młodzież z terenu gminy Bolimów ma szansę na aktywne spędzanie czasu wolnego, a organizowane zawody sportowe stanowią widowisko cieszące się dużym zainteresowaniem, które stwarza alternatywną formę spędzania czasu wolnego dla miejscowych obserwatorów, sympatyków i kibiców piłki nożnej.

W gminie Bolimów funkcjonują dwa kluby sportowe przynależne do Polskiego Związku Piłki Nożnej prowadzące rozgrywki ligowe²⁶:

- Klub Sportowy Rawka Bolimów – A klasa okręgu skierniewickiego,
- Klub Sportowy FOOT-BOL-AKI – rozgrywki w lidze okręgowej.

W celach rekreacyjnych mieszkańcy gminy mają do dyspozycji ww. obiekty sportowe oraz siłownie zewnętrzne, zaś dzieci mogą korzystać z kilku placów zabaw.

BEZPIECZEŃSTWO PUBLICZNE

Na jakość życia mieszkańców wpływa również poziom bezpieczeństwa publicznego. W powiecie skierniewickim działają Centra Reagowania Kryzysowego, które powołane są do zbierania informacji o zagrożeniach, ich przetwarzania i reagowania na występujące zagrożenia, co pozwala na racjonalizację wykorzystania wszystkich podmiotów działających w sferze ładu, porządku i bezpieczeństwa oraz prowadzenia akcji ratunkowych.

W zakresie bezpieczeństwa publicznego w gminie działa policja oraz straż pożarna. Na terenie gminy za bezpieczeństwo mieszkańców i mienia odpowiada Posterunek Policji z siedzibą w Bolimowie oraz 5 jednostek Ochotniczej Straży Pożarnej:

- OSP Bolimów;
- OSP Sierzchów;
- OSP Kęszyce;
- OSP Łasieczniki;
- OSP Ziąbki;

Jednostki OSP z Bolimowa i Sierzchowa należą do Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego, swoje zadania wykonują na obszarze całego województwa wykorzystując posiadany sprzęt specjalistyczny. Natomiast pozostałe jednostki Ochotniczej Straży Pożarnej tj. Ziąbki, Kęszyce i Łasieczniki działają głównie na obszarze gminy i nie posiadają specjalistycznego sprzętu, którego mogłyby użyć w sytuacjach zagrożenia – zjawiska atmosferyczne coraz częściej powodują podtopienia i powodzie, także podczas wypadków np. samochodowych potrzebny jest taki sprzęt.

Jednostki OSP posiadają 1 wóz ciężki, 5 wozów średnich i 4 wozy lekkie oraz skupiają łącznie 215 czynnych przeszkolonych do udziału w akcjach ratowniczych druhow.

²⁶ Raport o stanie z gminy Bolimów za rok 2020

Według *Raportu o stanie gminy Bolimów za rok 2020*, przedstawionych na zebraniach sprawozdawczych dla Zarządu Gminnego Ochotniczych Straży Pożarnych RP wyłoniono ilości ogłaszanych alarmów dla jednostek OSP które brały udział w realizacji zadań związanych z zapewnieniem bezpieczeństwa, ochroną i ratowaniem ludności na terenie gminy i nie tylko.

OSP Bolimów:

Akcje ratowniczo – gaśnicze:

- 90 razy w tym – 21 gaszenie pożarów, 67 - likwidacja miejscowych zagrożeń, w tym pomocy technicznej w wypadkach drogowych, pomocy medycznej, podtopienia, gaszenia traw, oraz likwidacje gniazd szerszeni, 2 alarmy fałszywe;
- łączna liczba ratowników biorących udział w akcjach i ochronie ludności to 3 zespoły ratownicze liczące 24 osób;
- przeglądu sprzętu pożarowego i sprawdzenia gotowości bojowej przez PSP w Skierniewicach nie było.

OSP Sierzchów

Akcje ratowniczo – gaśnicze:

- 30 razy / z tego 6 pożarowe, 12 ratownicze, 12 miejscowych zagrożeń związanych z COVID-19;
- łączna liczba ratowników biorących udział w akcjach i ochronie ludności to 2 zespoły ratownicze liczące 12 osób;
- przeglądu sprzętu pożarowego i sprawdzenia gotowości bojowej przez PSP w Skierniewicach nie było.

OSP Łasieczniki

Akcje ratownicze: 1 w tym gaszenie pożarów 1, 1 zespół ratowniczy liczący 7 osób

OSP Kęszyce

Akcje ratownicze: 3 w tym 2 pożary i 1 miejscowe zagrożenia – 1 zespół ratowniczy liczący 7 osób.

OSP Ziąbki

Akcje ratownicze: 1 raz, likwidacja miejscowego zagrożenia - 1 zespół ratowniczy liczący 7 osób.

Ogólnie jednostki uczestniczyły: 125 razy w akcjach ratowniczych, w których udział brało 5 jednostek 35 druhów.

Stan bezpieczeństwa i porządku publicznego²⁷

W okresie od 1.01.2020 do 31.12.2020 roku na terenie gminy Bolimów stwierdzono ogółem 67 przestępstw, z czego 46 to stwierdzone przestępstwa kryminalne. Wykrywalność przestępstw kryminalnych oscylowała na poziomie 61,19 %. W rozbiu na kwalifikację prawną zanotowano:

- Kradzież – 14;
- Kradzież z włamaniem – 14;
- Bójka i pobicie – 1;
- Uszkodzenie mienia – 3;

²⁷ *Raport o stanie z gminy Bolimów za rok 2020*

- Uszczerbek na zdrowiu – 0

W 2020 roku mieszkańcy gminy Bolimów 888 razy poprosili o interwencję (5,5% wszystkich interwencji KMP Skierniewice). Wśród zgłoszonych interwencji 615 to interwencje w miejscu publicznym, a 273 – interwencje domowe.

Na terenie gminy odnotowano 7 wypadków drogowych (w których 1 osoba poniosła śmierć, 9 osób zostało rannych) oraz 91 kolizji. Mieszkańcy gminy Bolimów zgłosili 28 przypadków zagrożenia bezpieczeństwa w ramach funkcjonowania Krajowej Mapy Zagrożeń.

2.3.3. Oświata i edukacja

W kompetencji Gminy leży prowadzenie i finansowanie przedszkoli oraz szkół podstawowych. W gminie Bolimów funkcjonują następujące placówki oświatowe:

Szkoły:

- Szkoła Podstawowa im. Henryka Dąbrowskiego w Bolimowie w Zespole Szkolno-Przedszkolnym w Bolimowie;
- Szkoła Podstawowa w Kęszycach z oddziałem przedszkolnym, prowadzona przez Stowarzyszenie Towarzystwo Oświatowe Gminy Bolimów;
- Szkoła Podstawowa w Huminie z oddziałem przedszkolnym, prowadzona przez Stowarzyszenie Towarzystwo Oświatowe Gminy Bolimów

Przedszkola:

- Przedszkole w Bolimowie w Zespole Szkolno-Przedszkolnym w Bolimowie,
- Przedszkole Niepubliczne językowo-artystyczne „Leśne Skrzaty” w Kurabce, prowadzone przez osobę fizyczną.

Szkoła Podstawowa im. Jana Henryka Dąbrowskiego w Bolimowie

W szkole dostępna jest pracownia komputerowa ze stanowiskami z dostępem do Internetu, sala gimnastyczna oraz kuchnia i stołówka szkolna. Plan zajęć urozmaicony jest o gimnastykę korekcyjną i lekcje judo. W ramach języków obcych prowadzone są zajęcia z języka angielskiego oraz niemieckiego. W szkole funkcjonuje biblioteka, świetlica, zorganizowane są wycieczki, turnieje judo i Dni Sportu. Uczniowie biorą udział w konkursach sportowych, festiwalach piosenki, konkursach plastycznych czy ekologicznych.

Szkoła Podstawowa w Huminie

W szkole dostępna jest pracownia komputerowa ze stanowiskami z dostępem do Internetu. Uczniowie chętnie biorą udział w różnych konkursach, odnosząc sukcesy. Przy szkole funkcjonuje: boisko sportowe o sztucznej nawierzchni do piłki ręcznej, boisko do siatkówki oraz boisko do koszykówki.

Szkoła Podstawowa w Kęszycach

W szkole dostępna jest pracownia komputerowa ze stanowiskami z dostępem do Internetu, boisko asfaltowe oraz boisko trawiaste. Prowadzone są zajęcia pozalekcyjne: koło ekologiczne, koło języka angielskiego, zajęcia plastyczne, gimnastyka korekcyjno- kompensacyjna, zajęcia dydaktyczno-

wyrównawcze z matematyki i języka polskiego, zajęcia matematyczne rozwijające umiejętności uczniów oraz koło europejskie. Uczniowie biorą udział w konkursach piosenki, czytelniczych, plastycznych, recytatorskich, zarówno na szczeblu gminnym jak i powiatowym. W szkole funkcjonuje również Dziecięcy Zespół Ludowy „Wianeczek”.

W gminie Bolimów zauważa się tendencję do wzrostu (z niewielkimi wahaniami w roku 2013, 2019 oraz 2020) poziomu liczby dzieci w wieku szkolnym oraz niewielki wzrost liczby dzieci w wieku przedszkolnym. W roku szkolnym 2017/2018 rozpoczęło się wdrażanie nowej reformy oświaty, a wraz z nią proces wygaszania gimnazjów. W związku z tym dane dotyczące liczby dzieci uczęszczających do gimnazjum dostępne są do 2018 roku.

Tabela 18 Uczniowie w placówkach oświatowych w gminie Bolimów w latach 2011 – 2020

Lata	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
szkoły podstawowe ogółem	250	262	236	259	285	262	305	343	333	316
prowadzone przez jednostki samorządu gminnego	250	262	148	163	183	166	193	215	205	190
prowadzone przez organizacje społeczne i stowarzyszenia	0	0	88	96	102	96	112	128	128	126
gimnazja dla dzieci i młodzieży bez specjalnych	121	118	113	115	113	106	71	34	-	-

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

W gminie Bolimów, liczba uczniów szkół podstawowych w latach 2011 - 2020 wzrosła o 66 osób. Najmniej uczniów odnotowujemy w roku 2013, tj. 236 osób.

Wychowanie przedszkolne jest pierwszym szczeblem w systemie edukacji, gdzie w sposób świadomy i zaplanowany oddziałuje się na dziecko. Wychowanie i nauczanie na tym etapie odbywa się według przyjętego programu przewidującego dla każdej grupy wiekowej specyficzne formy i sposoby kształcenia uwzględniające doświadczenie dzieci i poziom ich ogólnego rozwoju psychicznego. Wiek przedszkolny stanowi dla dziecka czas najistotniejszych, a zarazem największych zmian w jego dotychczasowym życiu, gdyż w okresie tym możliwości rozwojowe dzieci są największe. Działania edukacyjne, stymulowanie rozwoju intelektualnego i społecznego dziecka przynoszą najlepsze rezultaty właśnie w okresie przedszkolnym. Zapewnienie dziecku w tym wieku odpowiednich warunków do rozwijania wrodzonych umiejętności twórczych i intelektualnych czy odkrywania nowych zdolności ma decydujące znaczenie dla jego przyszłości. Jest to również najlepszy okres na zapobieganie ewentualnym trudnościom w nauce – niwelowanie dysharmonii rozwojowych, wyrównywanie zaniedbań środowiskowych. Edukacja przedszkolna ma zatem istotne znaczenie we wspomaganie rozwoju dziecka.

Tabela 19 Dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego w gminie Bolimów w latach 2011 – 2020

Placówki wychowania przedszkolnego	Lata									
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
przedszkola bez specjalnych	88	86	111	113	99	98	113	107	106	108
oddziały przedszkolne przy szkołach podstawowych	20	26	33	26	27	40	40	35	37	39

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

Najwięcej dzieci uczęszczających do przedszkoli (bez specjalnych) odnotowano w roku 2014 i 2017, tj. 113 osób. Ilość dzieci uczęszczających do oddziałów przedszkolnych od 2018 roku wzrasta.

Na przestrzeni badanych lat w przedszkolach bez specjalnych przybyło 20 przedszkolaków, w oddziałach przedszkolnych przy szkołach podstawowych przybyło 19 dzieci.

Samorządy terytorialne odgrywają kluczową rolę w finansowaniu zadań oświatowych. Prowadzenie szkół i placówek jest zadaniem własnym gminy, które finansowane są częścią oświatową subwencji. Wydatki na oświatę, to znacząca część budżetu i pokrywane były z subwencji oświatowej, dotacji oraz środków własnych gminy. Przepisy określające zasady finansowania oświaty stanowią, że liczba uczniów jest podstawowym elementem podziału subwencji oświatowej w budżecie państwa. Nie uwzględnia się w podziale subwencji indywidualnych uwarunkowań gmin i poszczególnych placówek oświatowych. W najbliższych latach kwota subwencji będzie malała bądź utrzymywała się na zbliżonym poziomie, bowiem nadal spada liczba urodzeń, a co za tym idzie, maleje na terenie gminy liczba dzieci objętych obowiązkiem szkolnym i nauki. Dotychczasowe zasady zwiększania subwencji nie rekompensują wysokich kosztów wynikających z niższej średniej liczby uczniów w oddziałach. Czynniki wpływające na ten stan rzeczy są w dużej mierze niezależne od samorządu, zaliczyć do nich należy: regulacje płacowe, urlopy dla poratowania zdrowia, awans zawodowy, obowiązek udzielania pomocy materialnej uczniom, obowiązek rocznego przygotowania przedszkolnego, koszty nauczania indywidualnego oraz innych form zajęć dodatkowych, konieczność udzielania i organizacji pomocy psychologiczno – pedagogicznej, zmiany zasad odpisu i zabezpieczenia pieniędzy na zakładowy fundusz świadczeń socjalnych dla nauczycieli czy też na dokształcanie nauczycieli.

Na obszarze gminy prowadzony jest Zespół Szkół w Bolimowie, który w ramach kształcenia licealnego oferuje nauczanie w klasach mundurowych: wojskowej, policyjnej, strażackiej oraz ratownictwa medycznego. W ten sposób szkoła upowszechnia pozytywny wizerunek służb mundurowych wśród uczniów. Realizując zadania, szkoła współpracuje z następującymi jednostkami:

- Komenda Miejska Policji w Skierniewicach,
- Komenda Miejska Państwowej Straży Pożarnej w Skierniewicach,
- Wojskowa Komenda Uzuppełnień w Skierniewicach,
- Akademia Sztuki Wojennej,
- Warszawska Brygada Raketowa Obrony Powietrznej,
- Związek Strzelecki Oddział Skierniewice,
- Ochotnicza Straż Pożarna w Bolimowie.

W szkole funkcjonuje biblioteka z centrum informacji, która jest miejscem często odwiedzanym przez uczniów i nauczycieli. Aktywnie uczestniczy w życiu szkoły poprzez uczestnictwo w organizowaniu różnych wystaw, konkursów i uroczystości szkolnych.

2.3.4. Opieka zdrowotna

Usługi z zakresu Podstawowej Opieki Zdrowotnej dla dorosłych i dzieci w Gminie Bolimów świadczy „Przychodnia Bolimów”. Na terenie placówki znajduje się gabinet zabiegowy wraz z punktem szczepień dla dorosłych i dzieci oraz punkt pobrań oferujący szeroki zakres badań laboratoryjnych.

Zakres usług POZ dla dorosłych:

- dostęp do wykwalifikowanej kadry medycznej: doświadczonych lekarzy rodzinnych/internistów, pielęgniarek i położnych środowiskowych zarówno w placówkach jak i w domu pacjenta;
- dostęp do punktu pobrań, pracowni RTG, pracowni ultrasonografii, gabinetu zabiegowego;
- realizacja progów profilaktycznych finansowanych przez NFZ;
- realizacja programu szczepień dla pacjentów >18 roku życia;
- realizacja innych świadczeń wynikających z potrzeb populacji objętej opieką, w tym:
 - kierowanie do poradni specjalistycznych i na leczenie szpitalne;
 - kierowanie na rehabilitację i leczenie uzdrowiskowe;
 - kwalifikowanie do świadczeń z zakresu transportu sanitarnego w POZ i wystawianie zleceń na przewóz, wystawienie;
 - zleceń na realizację świadczeń pozostających w zakresie zadań pielęgniarki POZ.

Zakres usług POZ Pediatria:

- dostęp do wykwalifikowanej kadry medycznej: pediatrów/lekarzy rodzinnych, pielęgniarek oraz położnych środowiskowych;
- realizacja wizyty patronażowych przez lekarza pediatrę oraz położną;
- w uzasadnionych przypadkach możliwość wizyty w domu pacjenta;
- dostęp do punktu pobrań, pracowni RTG, pracowni USG oraz gabinetu zabiegowego;
- realizacja programów profilaktycznych finansowanych przez NFZ;
- realizacja programu szczepień w zakresie podstawowym oraz rozszerzonym - w zależności od decyzji opiekuna;
- realizacja badań bilansów;
- realizacja innych świadczeń wynikających z potrzeb populacji objętej opieką w tym:
 - kierowanie do poradni specjalistycznych i na leczenie szpitalne;
 - kierowanie na rehabilitację i leczenie uzdrowiskowe, kwalifikowanie do świadczeń z zakresu transportu sanitarnego w POZ i wystawianie zleceń na przewóz;
 - wystawienie zleceń na realizację świadczeń pozostających w zakresie zadań pielęgniarki POZ.

W gminie Bolimów funkcjonuje 1 apteka. Leczenie szpitalne mieszkańców odbywa się w Wojewódzkim Szpitalu Zespolonym w Skierniewicach przy ulicy Rybickiego 1.

2.3.5. Określenie grup społecznych wymagających wsparcia

Efektywna realizacja usług społecznych i ich sprawne funkcjonowanie wymaga dopasowania oraz dostosowania działań z wielu obszarów do rzeczywistych potrzeb mieszkańców gminy. Gmina w zakresie polityki społecznej realizuje zadania własne i zlecone ustawami lub powierzone na podstawie porozumień w dość różnorodnym zakresie. Jednostką organizacyjną gminy utworzoną w celu realizacji tych zadań jest Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej, powołany Uchwałą Nr X/45/90 Rady Gminy z dnia 01.02.1990 roku. Siedzibę swą ma w budynku Urzędu Miasta i Gminy, przy ul. Łowickiej 9 i obejmuje swoim działaniem teren całej gminy.

Podstawowym trzonem jego działalności jest realizacja zadań z zakresu pomocy społecznej, w oparciu o instrumenty określone w ustawie o pomocy społecznej, a więc podejmowanie takich działań, których celem jest udzielenie osobom różnych form wsparcia, pozwalających na przezwycięzenie trudnych sytuacji życiowych, których nie są one w stanie samodzielnie pokonać przy wykorzystaniu własnych umiejętności, możliwości, zasobów i uprawnień.

Ośrodek realizuje zadania pomocy społecznej poprzez²⁸:

- tworzenie warunków organizacyjnych funkcjonowania pomocy społecznej;
- analizę i ocenę zjawisk rodzących zapotrzebowania na świadczenia pomocy społecznej, przyznawanie i wypłacanie przewidzianych ustawa świadczeń;
- pobudzanie społecznej aktywności w zaspokajaniu niezbędnych potrzeb życiowych osób i rodzin;
- świadczenie szeroko rozumianej pracy socjalnej.

Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej realizuje zadania pomocy społecznej na podstawie ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz.U. z 2004 r. Nr 64, poz. 593 z póź. zm.). Poprzez bezpośrednie wsparcie finansowe, rzeczowe, usługowe pomoc społeczna umożliwia osobom i rodzinom przezwycięzenie trudnych sytuacji życiowych, których nie są one w stanie pokonać wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości.

W 2020 roku w gminie Bolimów 80 gospodarstw domowych korzystało ze środowiskowej pomocy społecznej. Liczba osób korzystających z tego rodzaju wsparcia wyniosła 244 osoby, stanowiących 6,0% ludności gminy ogółem.

Tabela 20 Gospodarstwa domowe oraz liczba osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w gminie Bolimów w latach 2011 – 2020

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Gospodarstwa domowe ogółem	102	110	120	112	94	91	79	87	88	80
Osoby ogółem	361	384	423	382	311	297	278	278	276	242

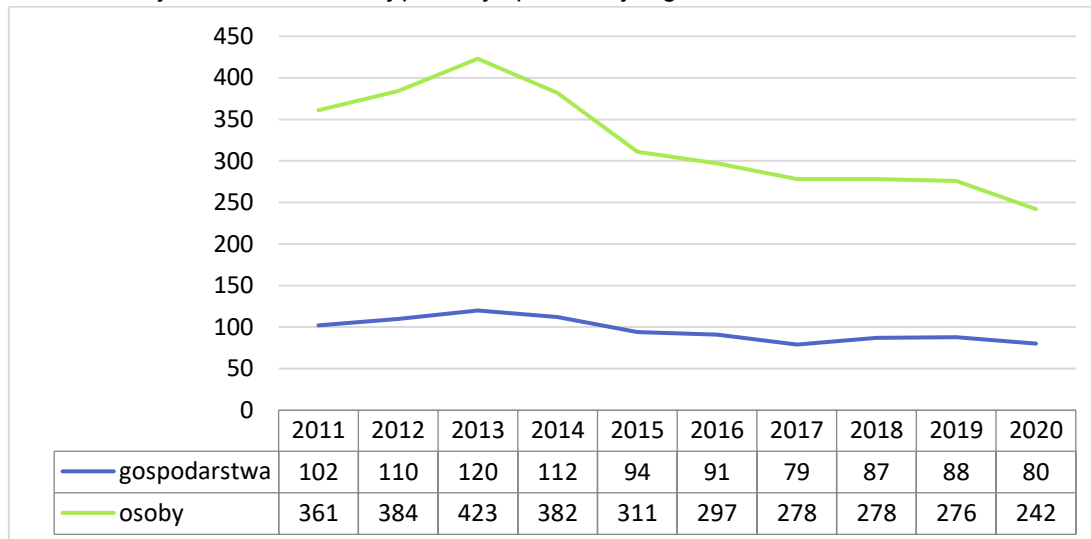
Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

Na przestrzeni badanych lat w gminie Bolimów zauważalna jest tendencja do spadku liczby gospodarstw domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej, z niewielkimi wahaniami w roku 2018 i 2019, gdzie odnotowano niewielki wzrost w porównaniu do lat poprzednich. W 2020 roku wskaźnik ten kształtował się na poziomie 80 gospodarstw i był niższy w stosunku do roku 2011

²⁸ Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Bolimów na lata 2021 – 2028

o 22 gospodarstwa. Nastąpił więc spadek wartości wskaźnika o 21,6%. Zmniejsza się również liczba osób korzystających ze wsparcia - w stosunku do roku 2011 wskaźnik ten zmniejszył się o 119 osób – czyli o około 33,0%.

Wykres 9 Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej w gminie Bolimów w latach 2011 – 2020

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

W gminach poddanych analizie, gminami w których wskaźnik - udział osób w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ludności ogółem w % - był najwyższy, były gminy wiejskie: Bolimów (6,0%) i Skierniewice (5,4%). Najniższy wskaźnik odnotowano w gminie Słupia (1,2%). Stosunkowo niską wartość wskaźnika odnotowały także gminy Nieborów i Maków (1,7%). Wskaźnik dla gminy Bolimów na poziomie (6,0%) jest najwyższy wśród analizowanych JST.

Tabela 21 Korzystający ze środowiskowej pomocy społecznej w 2020 roku – analiza porównawcza

Jednostka terytorialna	Gospodarstwa domowe korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej	Osoby korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej	Udział osób w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ludności ogółem w %
Powiat łowicki	1 178	2 434	3,1
Nieborów	74	161	1,7
Powiat skierniewicki	611	1 361	3,6
Bolimów	80	242	6,0
Głuchów	87	230	4,0
Godzianów	27	102	3,8
Kowiesy	54	108	3,8
Lipce Reymontowskie	38	75	2,3
Maków	56	100	1,7
Nowy Kawęczyn	41	61	1,8
Skierniewice	201	411	5,4
Słupia	27	32	1,2
Skierniewice (miasto)	856	1 567	3,3
Powiat sochaczewski	1 631	3 712	4,4
Nowa Sucha	83	240	3,6
Powiat żyrardowski	1 319	2 732	3,6
Puszczka Mariańska	193	404	4,7
Wisitki	203	434	4,4

Jednostka terytorialna	Gospodarstwa domowe korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej	Osoby korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej	Udział osób w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ludności ogółem w %
województwo łódzkie	51 552	97 437	4,0

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

W ramach wydatków z budżetu gminy poniżej przedstawiono te, na które przeznaczony jest największy budżet. Dominuje tutaj oświata i wychowanie (ok. 27,14%), następnie transport i łączność (ok. 13,21%), kolejno administracja publiczna (ok. 10,40%), gospodarka komunalna i ochrona środowiska (ok. 7,40%) oraz pomoc społeczna (ok. 2,76%).

Tabela 22 Wydatki z budżetu gminy Bolimów w roku 2020 (w zł)

wydatki z budżetu gminy ogółem	23 053 999,54
administracja publiczna	2 397 177,53
oświata i wychowanie	6 256 080,20
pomoc społeczna	637 261,06
gospodarka komunalna i ochrona środowiska	1 705 517,88
transport i łączność	3 044 351,13

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

Tabela poniżej przedstawia kształtowanie się wydatków ponoszonych na pomoc społeczną, począwszy od 2013 roku. Kwota ta generalnie ulega zmniejszeniu, poza rokiem 2016, w którym to udział wydatków na pomoc społeczną w wydatkach ogółem wyniósł aż 24,24%. W 2020 roku na pomoc społeczną przeznaczono 2,76% wydatków z budżetu gminy.

Tabela 23 Udział wydatków na pomoc społeczną w wydatkach ogółem w gminie Bolimów w latach 2013 – 2020

rok	wydatki z budżetu Gminy ogółem	wydatki na pomoc społeczną	udział wydatków na pomoc społeczną w wydatkach ogółem
2013	10 991 056,46	1 364 768,76	12,42%
2014	11 141 563,86	1 411 523,41	12,67%
2015	17 907 159,66	1 301 554,96	7,27%
2016	15 163 414,47	3 675 809,70	24,24%
2017	17 771 477,94	459 808,68	2,59%
2018	18 767 888,30	584 333,62	3,11%
2019	18 532 526,00	625 139,07	3,37%
2020	23 053 999,54	637 261,06	2,76%

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

Według Raportu o stanie Gminy Bolimów za rok 2020, pomoc społeczna świadczona była poprzez:

- świadczenia materialne: zasiłki stałe, okresowe, celowe;
- świadczenia w naturze np. zakup opału, zakup posiłków, zakup artykułów żywnościowych;
- dystrybucję żywności w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014-2020 współfinansowanego z Europejskiego Funduszu Pomocy Najbardziej Potrzebującym oraz organizowanie paczek świątecznych;
- usługi opiekuńcze i specjalistyczne usługi opiekuńcze m.in.:
 - udział w programie: „Usługi opiekuńcze dla osób niepełnosprawnych do 75 roku życia – edycja 2020”,
 - „Usługi opiekuńcze dla osób 75+”;

- działania na rzecz poprawy funkcjonowania osób i rodzin w ich środowisku społecznym, współpraca z Caritasem - realizacja 19 kart do Biedronki w programie „Na codzienne zakupy”;
- poradnictwo i interwencje w rodzinach, w których występują dysfunkcje opiekuńczo wychowawcze.

Ponadto, w 2020 roku realizowany był program „Wspieraj Seniora”, polegający na wsparciu osób 70 lat i więcej, które w obowiązującym stanie epidemii zdecydują się na pozostanie w domu. Pracownicy socjalni robili i dostarczali zakupy dla tych osób, załatwiali sprawy urzędowe.

Poniżej zaprezentowano dane służące do wykonania analizy porównawczej za rok 2020. W tym celu zaprezentowano jak wyżej: wydatki ogółem, wydatki na pomoc społeczną oraz udział wydatków na pomoc społeczną w wydatkach ogółem [%]. Ostatni wskaźnik pokazuje zróżnicowanie w realizowanych wydatkach wśród JST. Kolorem żółtym oznaczono wartość najniższą (1,53% gmina Nieborów), zaś niebieskim najwyższą (4,38% miasto Skierniewice) – co oznacza, iż wydatki na opiekę społeczną są znacznym obciążeniem dla budżetu miasta, a mieszkańcy borykają się z problemami życia społecznego. Wyższą wartość wydatków na pomoc społeczną od miasta Skierniewice odnotowano w całym województwie łódzkim. Wartość wskaźnika w gminie Bolimów jest wyższa od wskaźnika dla powiatu skierniewickiego (2,55%) i niższa od wskaźnika dla powiatu łowickiego (3,01%), powiatu sochaczewskiego (3,87%), powiatu żyrardowskiego (3,79%) oraz województwa (5,15%). W pozostałych analizowanych jednostkach JST, oprócz gmin: Kowiesy (2,85%), Skierniewice (3,79%), Puszcza Mariańska (3,47%), Wiskitki (3,90%), wartości te są niższe, co oznacza iż gmina Bolimów powinna podjąć działania ukierunkowane na wzrost zamożności mieszkańców.

Tabela 24 Wydatki ogółem oraz na pomoc społeczną, udział wydatków na pomoc społeczną w wydatkach ogółem – analiza porównawcza w 2020 roku

Jednostka terytorialna	Wydatki ogółem	wydatki na pomoc społeczną	udział wydatków na pomoc społeczną w wydatkach ogółem w %
Powiat łowicki	445 485 986,31	13 388 281,89	3,01
Nieborów	43 814 744,03	671 590,01	1,53
Powiat skierniewicki	237 947 391,05	6 057 154,11	2,55
Bolimów	23 053 999,54	637 261,06	2,76
Głuchów	31 449 622,75	634 939,29	2,02
Godzianów	17 529 855,45	366 225,98	2,09
Kowiesy	17 737 886,41	505 533,25	2,85
Lipce Reymontowskie	21 127 415,40	503 102,30	2,38
Maków	47 738 064,37	922 474,64	1,93
Nowy Kawęczyn	18 166 727,17	339 403,99	1,87
Skierniewice	48 046 824,02	1 819 805,05	3,79
Słupia	13 096 995,94	328 408,55	2,51
Skierniewice (miasto)	332 016 540,09	14 544 116,20	4,38
Powiat sochaczewski	490 429 038,00	19 004 082,01	3,87
Nowa Sucha	39 733 727,39	990 610,18	2,49
Powiat żyrardowski	484 006 170,90	18 355 602,87	3,79
Puszcza Mariańska	46 885 704,12	1 625 101,51	3,47
Wiskitki	55 425 582,82	2 162 918,01	3,90
województwo łódzkie	15 240 149 674,54	784 126 393,58	5,15

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

Grupami wymagającymi największego wsparcia w gminie są osoby bezrobotne i niepełnosprawne. Chociaż liczba osób bezrobotnych w gminie w badanym okresie przejawia tendencję malejącą, to analizując jednak dane dla powiatu skierniewickiego należy wyciągnąć wnioski, iż problem

ten występuje również w gminie Bolimów. W powiecie największy odsetek osób bezrobotnych w ogóle zarejestrowanych - według danych z 2020 roku - stanowią osoby w przedziale wiekowym: 45 lat i więcej – 31,5%, a znaczącym problemem powiatu jest długotrwałe bezrobocie. Wśród ogółu zarejestrowanych bezrobotnych, osoby które pozostają bez pracy dłużej niż rok stanowią 46,2%. Odnosząc ten wskaźnik do procenta ludności aktywnej zawodowo wynosi on 1,9%. Niepokojący jest wskaźnik - bezrobotni w wieku 55-64 lata pozostający bez pracy przez okres dłuższy niż 1 rok w bezrobotnych w wieku 55-64 lata ogółem, który wynosi 58,6%. Należy więc zaktywizować osoby bezrobotne zwłaszcza powyżej 45 roku życia, długotrwałe bezrobotne, organizować szkolenia oraz kursy podnoszące kwalifikacje zawodowe lub przekwalifikujące. Osoby długotrwałe bezrobotne należy dodatkowo wspierać poprzez rozmowę np. z psychologiem czy doradcą zawodowym. Jest to grupa, której szczególnie trudno odnaleźć się na rynku pracy – właśnie ze względu na bardzo długą przerwę w jej wykonywaniu. Do osób długotrwałe bezrobotnych zaliczają się również te, które po prostu nie chcą pracować, przywykły do sytuacji, nie chcą zmian, nie oczekują od życia niczego więcej.

Kolejną grupą wymagającą wsparcia są osoby niepełnosprawne, którym chyba najtrudniej odnaleźć się w rzeczywistości i którym najtrudniej znaleźć pracę. Pracodawcy wolą przyjąć osobę pełnosprawną, z którą wg. nich łatwiej będzie im współpracować.

Według danych GUS dla powiatu skierniewickiego w Powiatowym Urzędzie Pracy zarejestrowanych były w 2020 roku 40 osób niepełnosprawnych z czego 7 osób miało prawo do zasiłku. Do osób niepełnosprawnych skierowanych było 10 ofert pracy. Niełatwo jest przedsiębiorcom przekonać się do osób niepełnosprawnych, wiąże z tym utrudnienia w pracy, konieczność wprowadzania zmian. Bardzo często jest to problem bardziej natury psychologicznej, niż technicznej. Obserwując statystyki można zauważyć, że osoby niepełnosprawne dłużej poszukują pracy, co wynika m.in. z zapisów powyżej. Jednak nie tylko kwestia aktywności na rynku pracy jest problemem, osobom niepełnosprawnym bardzo trudno jest funkcjonować w świecie, który nie jest przystosowany do ich potrzeb, w otoczeniu, które utrudnia im wykonywanie podstawowych, najprostszych wydawałoby się czynności. Konieczne jest zatem wyrównywanie szans tych osób w życiu codziennym, wprowadzanie rozwiązań technologicznych i technicznych, które ułatwią im chociażby przemieszczanie się, czy też możliwość korzystania z dostępnych miejsc rekreacji i kultury. Należy pamiętać, że niepełnosprawność nie jest problemem tylko i wyłącznie osób dotkniętych nią bezpośrednio. Bardzo często jest to obciążenie dla całej rodziny, ponieważ wiąże się z ograniczeniem dochodów, a także opieką nad niepełnosprawnym członkiem rodziny.

Tempo zachodzących procesów i skutków transformacji systemowej wpływa na funkcjonowanie praktycznie wszystkich dziedzin życia, w tym grup i struktur społeczności lokalnej. Dlatego główne kierunki polityki społecznej w odniesieniu do lokalnego systemu pomocy społecznej powinny skupiać się na:

- zwiększeniu roli i efektywności niematerialnych form pomocy i wsparcia (głównie poradnictwa, ze szczególnym uwzględnieniem poradnictwa rodzinnego, psychologicznego, prawnego);
- dostosowaniu struktur instytucjonalnych i organizacyjnych do standardów krajów UE i wymogów wynikających z integracji;

- zwiększeniu udziału i roli sektora niepublicznego oraz aktywności mieszkańców w realizacji zadań z zakresu sfery społecznej;
 - przeciwdziałaniu wykluczeniu społecznemu osób i grup oraz poprawie warunków funkcjonowania i jakości życia rodzin, osób starszych i niepełnosprawnych;
 - budowaniu i powiększaniu kapitału społecznego na elementach: kompetencji, zaufania i partnerstwa między podmiotami publicznymi i niepublicznymi oraz zwiększeniu roli ekonomii społecznej;
 - wykształceniu rozwiązań systemowych i mechanizmów zabezpieczenia potrzeb rodzin niewydolnych wychowawczo oraz doświadczających przemocy w rodzinie;
 - zwiększeniu świadomości społecznej w zakresie poczucia odpowiedzialności za ochronę rodziny przed uzależnieniami od środków psychoaktywnych i uzależnieniami behawioralnymi oraz pobudzaniu aktywności mieszkańców w przeciwdziałaniu zagrożeniom spowodowanym skutkami zdrowotnymi i społecznymi uzależnień;
 - systematycznym diagnozowaniu i monitorowaniu potrzeb i jakości życia społeczności lokalnej.
- Usługi społeczne w gminie Bolimów przyczyniają się do zwalczania dyskryminacji, zapewnienia równości płci, poprawy warunków życia, tworzenia równych szans dla wszystkich i uczestnictwa w życiu społecznym

2.3.6. Rynek pracy

BEZROBOCIE

Stopa bezrobocia wg GUS na koniec miesiąca listopada 2021 roku wyniosła:

- powiat skierniewicki 3,5%,
- województwo łódzkie 5,7%,
- Polska 5,4%.

Bezrobocie stanowi jeden z najtrudniejszych problemów społeczno – gospodarczych. Rozmiar bezrobocia zależy od systemu gospodarczego i aktualnie prowadzonej polityki krajowego rynku pracy. Związane jest zwykle z poziomem nowych inwestycji i trwałym zatrudnianiem pracowników w nowopowstałych i nowoczesnych zakładach pracy sektora publicznego lub prywatnego.

Poniżej przedstawiono dane obrazujące sytuację na rynku pracy w gminie Bolimów. Analizę rozpoczęto od przedstawienia danych statystycznych dotyczących liczby zarejestrowanych osób bezrobotnych. Rok 2013 stał się rokiem przełomowym, od tego momentu liczba bezrobotnych w gminie Bolimów zaczęła się zmniejszać. 2020 rok pokazuje spadek bezrobocia w gminie do 61 zarejestrowanych bezrobotnych, czyli o 58 osób mniej niż w roku 2011. Niepokojący jest wzrost liczby zarejestrowanych osób bezrobotnych w 2020 r. w stosunku do roku 2018 o 10 osób. Zauważalny jest także wyższy wskaźnik bezrobocia wśród kobiet niż mężczyzn, który od 2016 roku ponownie przyjmuje tendencję wzrostową.

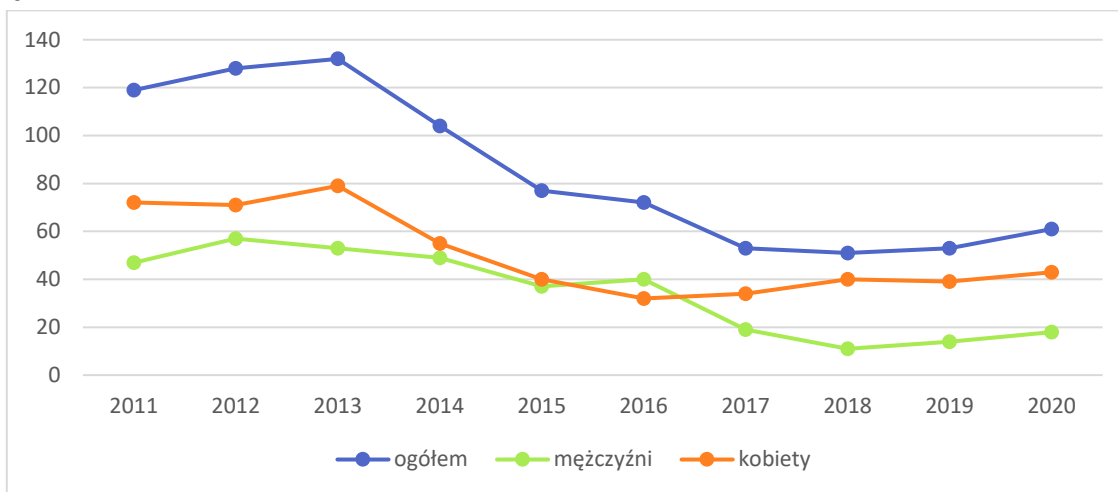
Tabela 25 Bezrobotni zarejestrowani z obszaru gminy Bolimów w latach 2011 – 2020

lata	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
ogółem	119	128	132	104	77	72	53	51	53	61
mężczyźni	47	57	53	49	37	40	19	11	14	18
kobiety	72	71	79	55	40	32	34	40	39	43

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

W gminie Bolimów w 2020 roku odnotowano 61 osób bezrobotnych, w tym 18 mężczyzn oraz 43 kobiety. Kobiety stanowiły 70,49 % ogółu bezrobotnych w gminie.

Wykres 10 Bezrobotni zarejestrowani z obszaru gminy Bolimów z podziałem na płeć w latach 2011 – 2020

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

W 2020 roku w większości gmin w Polsce obserwujemy wzrost poziomu bezrobocia. Pogarszająca się sytuacja na rynku pracy to prawdopodobnie efekt pandemii koronawirusa Covid-19. Pandemia znacząco zmieniła rynek pracy nie tylko pod względem liczby ofert pracy, ale także pod względem najbardziej poszukiwanych zawodów. W pierwszej kolejności firmy likwidowały plany zwiększenia zatrudnienia, a nie faktyczne zatrudnienie. W najtrudniejszym okresie pandemii próbowano na wszystkie możliwe sposoby utrzymać zatrudnienie korzystając np. z urlopów, przerw eksploatacyjnych. Wsparcie dla firm ze strony państwa, było często uzależnione od utrzymania zatrudnienia. Szacuje się, że większe zwolnienia pracowników mogą być odłożone w czasie. Będzie to związane z terminem zobowiązań, na bazie których firmy otrzymały pomoc.

W 2013 roku odnotowano najwięcej bezrobotnych w gminie – 132 osoby. Przekłada się to na poziom wskaźnika - udział % bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym, który w tymże roku również jest najwyższy i wynosi (5,3%). W 2020 roku udział ten jest połowę mniejszy i wynosi 2,6%. Podobnie sytuacja wyglądała w podziale na płeć.

Tabela 26 Udział % bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w gminie Bolimów

lata	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
ogółem	4,7	5,1	5,3	4,2	3,1	2,9	2,2	2,1	2,2	2,6
mężczyźni	3,5	4,2	4,0	3,7	2,8	3,0	1,4	0,9	1,1	1,4
kobiety	6,2	6,1	6,9	4,9	3,6	2,9	3,1	3,6	3,6	4,0

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

Przedstawione poniżej dane ukazują udział % bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w porównaniu z innymi gminami z mikroregionu gminy Bolimów.

Tabela 27 Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym (w %) w latach 2011 -2020 – analiza porównawcza

Jednostka terytorialna	Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym (w %)									
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Powiat łowicki	6,0	7,1	7,2	6,3	5,8	5,1	4,1	3,9	3,3	4,0
Nieborów	5,5	7,5	7,0	5,7	5,3	5,0	3,9	3,4	3,0	3,4
Powiat skierniewicki	5,4	6,1	6,0	4,9	4,3	3,3	2,9	2,7	2,6	2,9
Bolimów	4,7	5,1	5,3	4,2	3,1	2,9	2,2	2,1	2,2	2,6
Głuchów	3,7	4,1	3,8	3,5	2,7	1,8	2,0	2,0	1,9	2,2
Godzianów	4,9	6,8	5,0	3,0	2,8	2,2	1,7	2,0	1,9	2,7
Kowiesy	3,7	5,3	5,3	5,1	5,1	3,7	3,1	2,8	2,7	2,8
Lipce Reymontowskie	4,9	5,9	5,3	4,2	4,2	2,6	2,2	2,4	2,1	2,6
Maków	6,5	6,7	6,3	5,7	5,8	3,8	3,5	3,2	2,9	3,0
Nowy Kawęczyn	5,5	6,1	6,1	5,6	4,6	3,5	2,8	2,4	2,2	2,4
Skieniewice	6,9	7,4	8,3	6,1	5,4	4,8	4,3	3,7	3,7	4,1
Słupia	6,1	7,0	6,5	4,9	3,8	2,9	2,1	2,0	2,2	2,2
Skieniewice (miasto)	6,4	7,6	7,3	6,0	5,6	4,7	3,8	3,5	3,4	4,1
Powiat sochaczewski	6,8	7,3	7,5	6,9	5,7	5,4	4,6	4,0	3,2	3,4
Nowa Sucha	5,8	6,1	5,9	6,1	4,0	4,8	3,6	2,8	2,9	2,8
Powiat żyrardowski	7,5	8,4	9,2	8,8	8,0	7,6	6,5	6,2	5,8	6,8
Puszcza Mariańska	7,4	8,7	9,5	8,5	8,4	8,4	6,7	6,4	6,1	6,7
Wisitki	8,0	9,7	10,2	10,0	9,3	8,6	7,7	6,9	7,1	7,3
województwo łódzkie	8,6	9,5	9,7	8,1	7,2	6,0	4,9	4,5	4,1	4,8

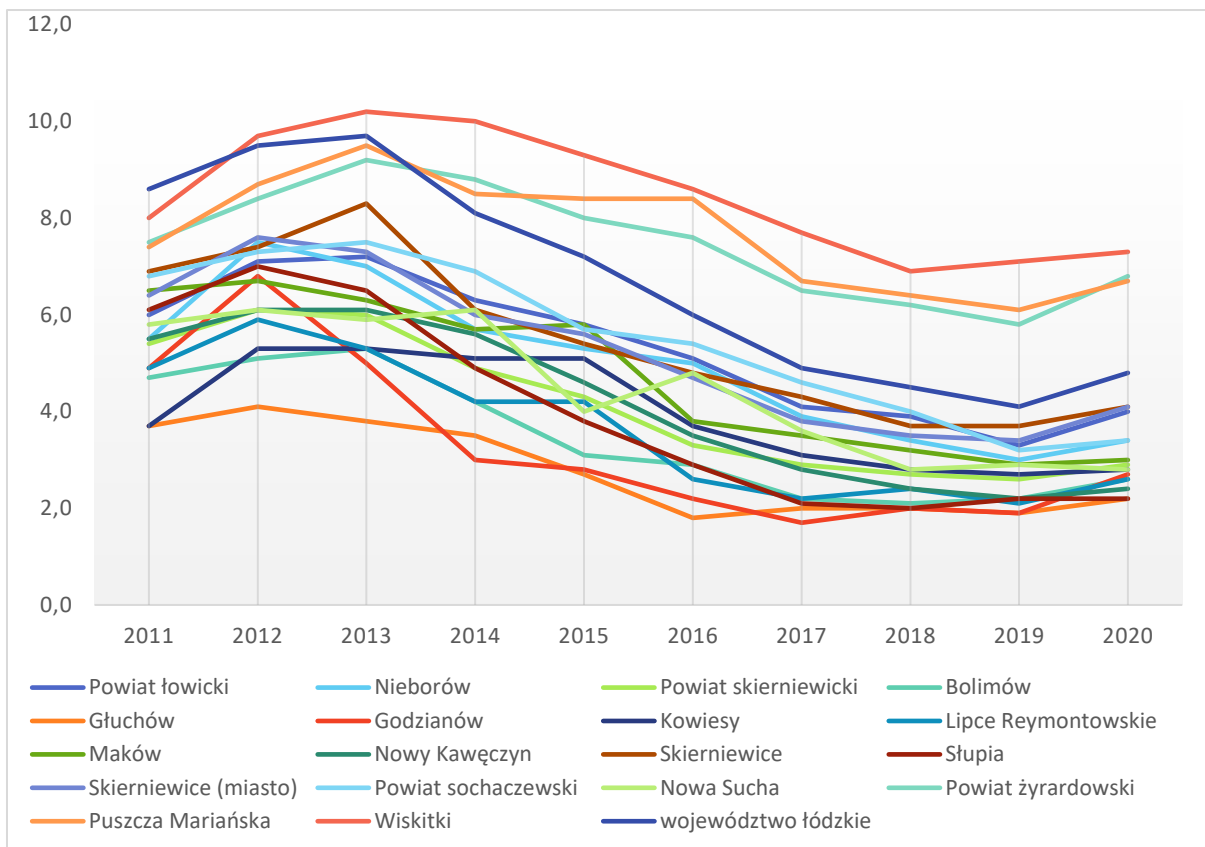
Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

W zestawieniu gminy Bolimów z pobliskimi jej gminami widzimy, że wartości obrazujące udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym dla gminy są wartościami średnimi względem pozostałych JST. W tabeli powyżej kolorem niebieskim zaznaczono wartości najwyższe, a kolorem pomarańczowym wartości najniższe w poszczególnych latach. W gminie Bolimów wskaźnik ten przyjmuje najwyższe wartości w roku 2013 (5,3%).

Najwyższe wartości badanego wskaźnika w roku 2011 odnotowano w województwie łódzkim. Od roku 2012 niezmiennie najwyższą wartość odnotowano w gminie Wisitki. Natomiast najniższe wartości analizowanego wskaźnika wśród badanych JST na przestrzeni badanych lat odnotowano w gminach: Głuchów, Godzianów. Do gmin z najlepszymi wskaźnikami dołączały sporadycznie, gmina Kowiesy w 2011 roku oraz gmina Słupia w roku 2018 i 2020. Najniższy wskaźnik w 2020 roku odnotowano w gminach Głuchów i Słupia, gdzie udział bezrobotnych w ludności w wieku produkcyjnym w 2020 roku wynosi 2,2%.

Poziom bezrobocie w gminie wiejskiej Bolimów w roku 2020 jest niższy od średniej dla wszystkich analizowanych powiatów oraz województwa łódzkiego. Generalnie, w prawie wszystkich gminach kształtowanie się wartości wskaźnika w latach podanych analizie przebiegało podobnie: do 2019 roku z niewielkimi wahaniami ulegał zmniejszeniu, a w 2020 roku (oprócz gminy Słupia i Nowa Sucha) zauważalny jest wzrost wskaźnika. Tendencja ta może się pogłębiać ze względu na kryzys gospodarczy spowodowany epidemią wirusa COVID-19.

Wykres 11 Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym (w %) w latach 2011 -2020 – analiza porównawcza

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

Wśród bezrobotnych w powiecie skierniewickim przeważają bezrobotni z wykształceniem policealnym, średnim zawodowym (26,8 – 25,8) oraz gimnazjalnym i poniżej (26,4% - 24,6%). Najmniej bezrobotnych w powiecie odnotowuje się z wykształceniem wyższym (9,8% - 13,2%) oraz średnim ogólnokształcącym (11,7% - 12,6%). Podobne tendencje obserwujemy w całym kraju.

Tabela 28 Odsetek bezrobotnych zarejestrowanych wg poziomu wykształcenia (%) w powiecie skierniewickim w latach 2011 – 2020

Poziom wykształcenia	lata									
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Wyższe	9,8	11,3	11,8	11,1	11,5	13,9	13,0	12,6	12,9	13,2
policealne, średnie zawodowe	26,8	27,0	24,5	26,6	22,3	21,2	21,8	22,8	26,5	25,8
średnie ogólnokształcące	11,7	11,1	9,9	10,3	11,7	10,1	11,5	12,3	11,5	12,6
zasadnicze zawodowe/branżowe	25,4	24,6	27,0	24,6	28,2	25,7	25,7	24,4	22,9	23,7
gimnazjalne i poniżej	26,4	26,0	26,8	27,4	26,3	29,2	28,0	27,9	26,1	24,6

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

Znacznym problemem powiatu skierniewickiego jest długotrwałe bezrobocie. Wśród ogółu zarejestrowanych bezrobotnych, osoby które pozostają bez pracy dłużej niż rok stanowią 46,2% (2020 rok). Odnosząc ten wskaźnik do procenta ludności aktywnej zawodowo wynosi on 1,9%. Niepokojący jest wskaźnik bezrobotni w wieku 55-64 lat pozostający bez pracy przez okres dłuższy niż 1 rok w bezrobotnych w wieku 55-64 lat ogółem, który wynosi 58,6% (2020 rok) oraz wzrost liczby osób długotrwałe bezrobotnych ogółem w roku 2020, w porównaniu do roku 2019.

Tabela 29 Bezrobocie rejestrowane w powiecie skierniewickim w latach 2011 – 2020

Bezrobotni zarejestrowani pozostający bez pracy dłużej niż 1 rok	lata									
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Ogółem (osoba)	364	360	430	358	334	312	294	268	252	300
ogółem w % bezrobotnych ogółem	29,1	25,4	30,8	31,6	33,1	40,8	44,5	43,9	42,8	46,2
w % ludności aktywnej zawodowo	2,4	2,3	2,8	2,3	2,2	2,0	1,9	1,7	1,6	1,9
bezrobotni w wieku 55-64 lat pozostający bez pracy przez okres dłuższy niż 1 rok w bezrobotnych w wieku 55-64 lat ogółem (%)	50,8	46,7	50,3	45,2	59,6	56,1	65,1	56,5	57,7	58,6
Bezrobotni zarejestrowani wg płci i typu ogółem (osoba)	1252	1420	1397	1133	1009	764	661	610	589	650

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

Należy zwrócić uwagę na bezrobocie wśród kobiet, ponieważ jest to grupa bardziej podatna na bezrobocie długotrwałe. Swoją specyfikę bezrobocie kobiet zawdzięcza silnemu oddziaływaniu przesłanek natury społeczno-kulturowej, związanych z istnieniem zestawów ról społecznych tradycyjnie przypisywanych poszczególnym płciom. Wspomniane zestawy ról determinują sfery aktywności, w jakich określone osoby mogą się realizować bez narażania się na przejawy społecznej dezaprobaty. Patrząc z perspektywy historycznej możemy zauważyć, że ta tendencja w kierunku podziału pracy względem płci okazuje się niezmiernie trwała i pomimo proegalitarnych działań współczesnych społeczeństw we wszystkich niemal wymiarach społecznej aktywności - nadal ma wpływ na dystrybucję zatrudnienia.

PRACUJĄCY

Rynek pracy tworzony jest przez następujące elementy:

- zasoby kapitału ludzkiego i jego wykorzystanie,
- podział pracowników wg pracujących, w poszczególnych sektorach gospodarki narodowej,
- wielkość i strukturę bezrobocia.

Rynek pracy pełni dwie zasadnicze funkcje w gospodarce. Dla ludzi występujących z podażą pracy stwarza on możliwość otrzymania dochodów, a dla firm zgłaszających popyt na pracę jest on źródłem tego podstawowego czynnika wytwórczego. Płace otrzymywane ze sprzedaży pracy stanowią źródło utrzymania dla ogromnej większości ludzi.

Jednym z ważnych czynników wpływających na rynek pracy jest poziom zatrudnienia. Poniżej przedstawiono dane obrazujące sytuację na rynku pracy w gminie Bolimów.

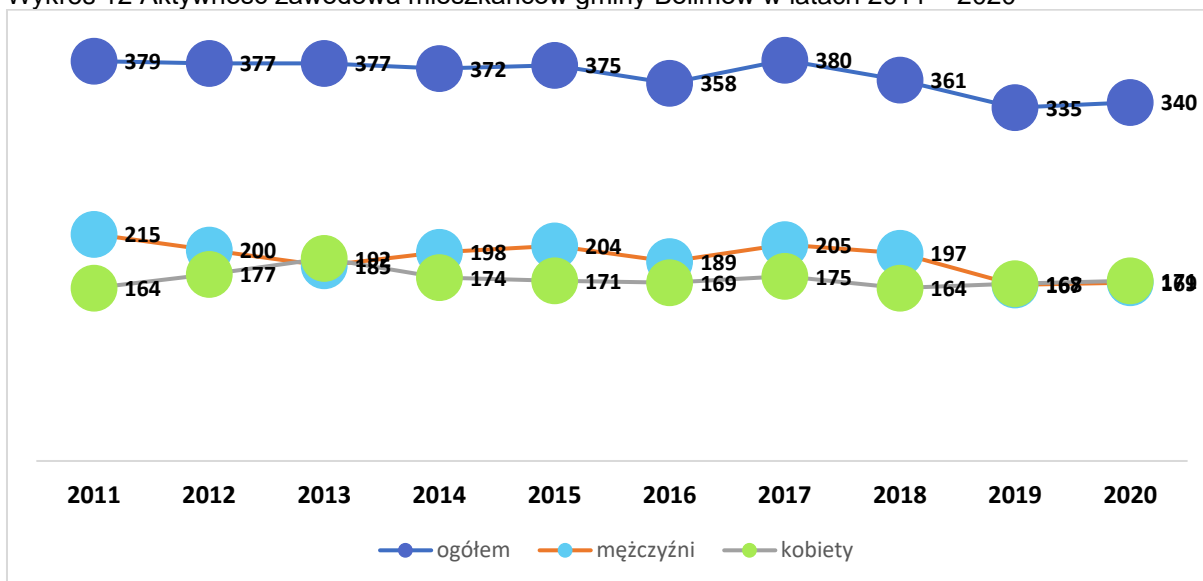
Tabela 30 Pracujący z terenu gminy Bolimów w latach 2011 – 2020

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
ogółem	379	377	377	372	375	358	380	361	335	340
mężczyźni	215	200	185	198	204	189	205	197	167	169
kobiety	164	177	192	174	171	169	175	164	168	171

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

W 2020 roku liczba osób pracujących z obszaru gminy Bolimów wyniosła 340 osób, w tym 169 mężczyzn i 171 kobiet. Na przestrzeni badanych lat liczba pracujących zmniejszyła się o 39 osób. Wśród osób aktywnych zawodowo dominują kobiety. Kobiety w 2020 roku stanowiły 50,29% ogółu zatrudnionych osób. Aktywność zawodowa mężczyzn w gminie Bolimów od 2019 jest niższa niż kobiet i jest to tendencja zauważalna od roku 2019. We wcześniejszych latach oprócz roku 2013 na rynku pracy dominowali mężczyźni, co przedstawia poniższy wykres.

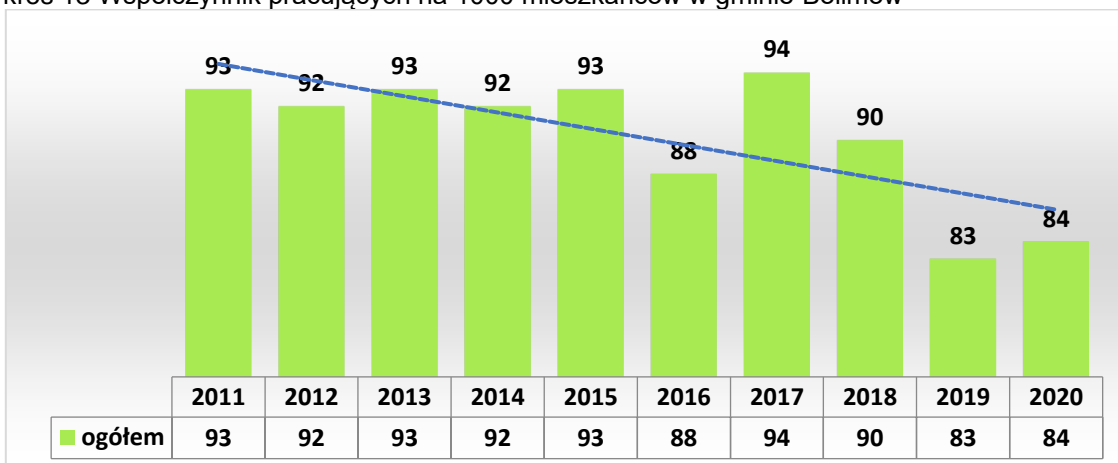
Wykres 12 Aktywność zawodowa mieszkańców gminy Bolimów w latach 2011 – 2020

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

Jak podaje Główny Urząd Statystyczny, wskaźnik „współczynnik pracujących na 1000 mieszkańców” opracowywany jest bez uwzględniania osób pracujących w jednostkach budżetowych działających w zakresie obrony narodowej i bezpieczeństwa publicznego, osób pracujących w gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie, duchownych oraz pracujących w organizacjach, fundacjach i związkach; bez podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób, wg faktycznego miejsca pracy i rodzaju działalności. Współczynnik pracujących na 1000 mieszkańców w badanych okresach kształtował się na poziomie od 83 osób w roku 2019 do 94 osób w roku 2017, w którym to był najwyższy. W porównaniu z wartością najwyższą, w 2020 roku wskaźnik spadł o 10 punktów.

Wykres 13 Współczynnik pracujących na 1000 mieszkańców w gminie Bolimów

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

Przedstawione dane dla gminy i jej mieszkańców świadczą o nie najlepszym wykorzystaniu zasobów pracy w gminie. Fakt, iż od roku 2017 wskaźniki: liczba osób pracujących oraz współczynnik pracujących na 1000 mieszkańców w gminie Bolimów zaczyna ponownie spadać, osiągając w 2019 roku najniższy poziom, świadczy o niezbyt dobrej koniunkturze. Gmina powinna poczynić starania zmieniające ten trend. Współczynnik pracujących na 1000 mieszkańców w gminie Bolimów w roku 2020 osiągnął poziom

84, w tym samym okresie dla powiatu skierniewickiego kształtował się na poziomie 122, dla powiatu łowickiego 164, sochaczewskiego 225, żyrardowskiego 197, a województwa łódzkiego 252. Tendencja ta może jeszcze się pogłębiać ze względu na kryzys gospodarczy spowodowany pandemią. W tabeli poniżej oznaczono kolorem niebieskim wartości najwyższe wśród analizowanych gmin wiejskich, a kolorem pomarańczowym wartości najniższe.

Tabela 31 Współczynnik pracujących na 1000 mieszkańców w latach 2011 – 2020 – analiza porównawcza

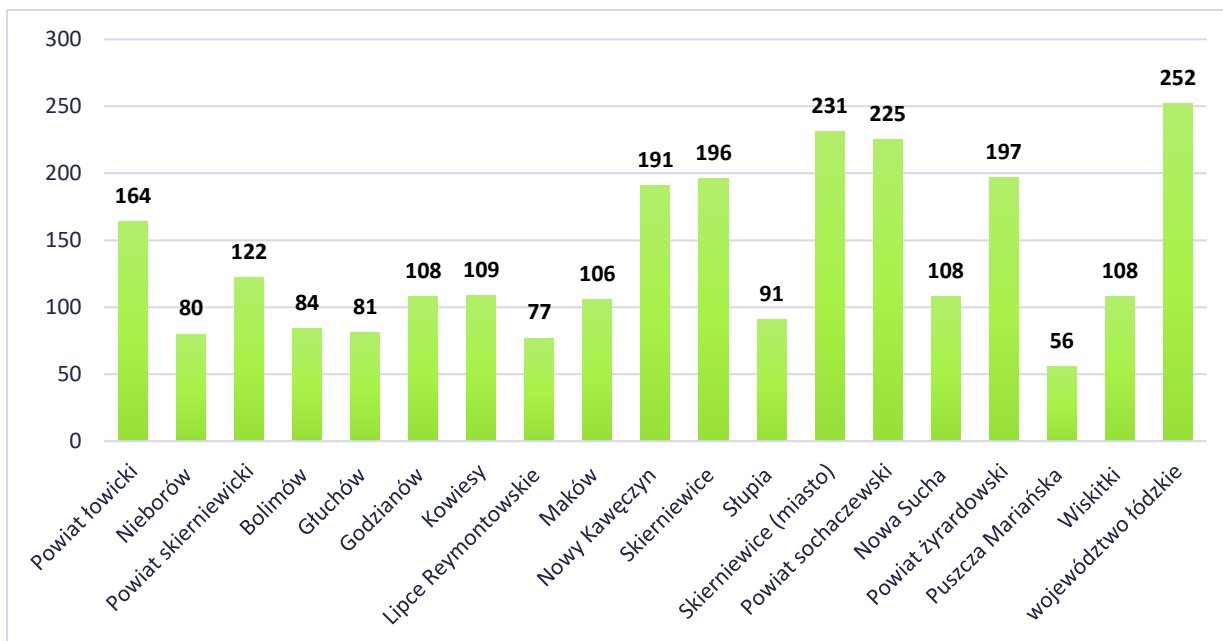
Jednostka terytorialna	Pracujący na 1000 ludności ogółem									
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Powiat łowicki	152	153	152	160	161	165	165	169	168	164
Nieborów	68	66	63	81	78	81	87	96	88	80
Powiat skierniewicki	103	102	101	101	103	107	121	129	123	122
Bolimów	93	92	93	92	93	88	94	90	83	84
Głuchów	73	71	77	82	81	82	89	86	79	81
Godzianów	81	81	85	90	97	82	110	124	104	108
Kowiesy	39	40	59	80	82	85	113	136	134	109
Lipce Reymontowskie	79	88	93	100	98	123	129	124	83	77
Maków	76	75	78	81	78	84	92	118	102	106
Nowy Kawęczyn	150	140	168	156	185	184	189	203	199	191
Skierniewice	197	191	153	135	136	149	175	174	192	196
Słupia	55	57	69	71	65	62	74	81	94	91
Skierniewice (miasto)	247	240	239	238	242	236	237	239	234	231
Powiat sochaczewski	196	200	210	214	212	215	203	216	220	225
Nowa Sucha	73	78	79	75	81	88	100	97	102	108
Powiat żyrardowski	178	174	177	178	178	179	181	180	188	197
Puszcza Mariańska	53	59	64	58	70	71	61	56	51	56
Wisłitki	78	66	66	60	60	59	53	62	113	108
województwo łódzkie	222	220	223	228	230	237	244	250	253	252

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne),

Z dostępnych danych wynika, iż najwięcej osób pracujących przypada na rok 2018 – są to 203 osoby pracujące na 1000 ludności w gminie Nowy Kawęczyn. W gminie Bolimów były to 94 osoby na 1000 ludności w 2017 roku. W powiecie skierniewickim ogółem najwięcej osób zatrudniono w roku 2018, było to 129 osób na 1000 ludności.

Najniższy wskaźnik wśród badanych JST przypada na rok 2011 w gminie Kowiesy - 39 pracujących na 1000 mieszkańców. W gminie Skierniewice było to 135 osób na 1000 ludności w roku 2014. W powiecie skierniewickim najmniej zatrudnionych na 1000 osób występuje w latach 2013 i 2014 z taką samą liczbą 101 pracujących.

Wykres 14 Współczynnik pracujących na 1000 mieszkańców - analiza porównawcza, rok 2020

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

Z dostępnych danych dla pozostałych JST wynika, że wartości obrazujące współczynnik pracujących na 1000 ludności są zróżnicowane i kształtują się od 56 w gminie Puszcza Mariańska do 231 w mieście Skierniewice. W województwie łódzkim wskaźnik wynosi 252. Gmina Bolimów z poziomem wskaźnika 84 klasyfikuje się na jednym z niższych miejsc spośród analizowanych JST.

WNIOSKI Z ANALIZY SPOŁECZNEJ

Gmina Bolimów to niewielka gmina wiejska, o charakterze typowo rolniczym. Przeprowadzone analizy wykazały, że w gminie są dobre warunki do zamieszkania. Warunki mieszkaniowe systematycznie się poprawiają, średnia wielkość mieszkania w 2020 roku wyniosła 86,5 m², a średnia powierzchnia przypadająca na 1 osobę to prawie 30,3 m². Na przestrzeni ostatnich 10 lat poprawił się dostęp do infrastruktury technicznej, prawie 86,8% mieszkańców posiada dostęp do sieci wodociągowej, a do sieci kanalizacyjnej 33,3%. W gminie Bolimów społeczeństwo się starzeje, należy zwiększyć nakłady na opiekę medyczną i socjalną. Gmina charakteryzuje się stosunkowo niskim bezrobociem rejestrowym, wynoszącym w 2020 roku 3,6%, stopa bezrobocia w powiecie skierniewickim na koniec listopada 2021 roku wynosi 3,5%, a w województwie łódzkim 5,7%, w Polsce 5,4%. Należy zauważyć, że na terenie gminy występuje bezrobocie tzw. "ukryte", związane z niezarejestrowaniem części bezrobotnych mieszkających na wsiach jako bezrobotnych.

22 marca 2021 roku uchwałą numer XXX/177/2021 Rady Gminy Bolimów, przyjęto *Strategię Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Bolimów na lata 2021 – 2028*, w której to określono następujący cel:

„Stworzenie spójnego systemu wsparcia zapewniającego godne warunki do życia i rozwoju mieszkańców gminy Bolimów w różnych sferach życia społecznego poprzez zapobieganie marginalizacji i wykluczeniu społecznemu”. Cel ten osiągnięty zostanie poprzez realizację następujących celów operacyjnych:

- skuteczne wspieranie rodziny przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo — wychowawczej;
- wspieranie osób starszych, niepełnosprawnych i ich rodzin w integracji i funkcjonowaniu w środowisku lokalnym;
- działania zmierzające do wzrostu poczucia bezpieczeństwa oraz minimalizowania występowania zjawiska przemocy domowej i jej skutków na rzecz mieszkańców gminy Bolimów;
- działania profilaktyczne - edukacyjne zmierzające do poprawy stanu zdrowia mieszkańców gminy Bolimów oraz system przeciwdziałania uzależnieniom, ze szczególnym uwzględnieniem zagrożonych tym zjawiskiem dzieci i młodzieży;
- wspieranie osób bezrobotnych w zwiększaniu szans na rynku pracy.

2.4. Sfera gospodarcza

2.4.1. Gospodarka

OTOCZENIE

Przez środek gminy Bolimów przebiega autostrada A2, dzieląc ją na dwie wyraźne strefy funkcjonalne. Po stronie północnej usytuowane jest miasto Bolimów, czyli lokalny ośrodek administracyjny. Znajdują się tam nieliczne przedsiębiorstwa. Część południowa to Bolimowski Park Krajobrazowy. Zagęszczenie ludności jest tam niewielkie, a jakakolwiek działalność gospodarcza znacznie utrudniona czynnikami środowiskowymi.

Gmina Bolimów jest wspaniałym obszarem rekreacyjno - wypoczynkowym. Gmina zajmuje powierzchnię 11 171 ha, z czego 3 800,44 ha to tereny utworzonego w 1986 roku Bolimowskiego Parku Krajobrazowego. Bogactwo przyrodnicze Parku koncentruje się wokół doliny rzeki Rawki, która niemal w całości zachowała swój naturalny charakter. Na turystyczny charakter gminy ma także wpływ nie zdegradowane środowisko (brak uciążliwego przemysłu), który sprzyja produkcji zdrowej i czystej ekologicznie żywności oraz rozwojowi agroturystyki. Dodatkową atrakcją turystyczną gminy jest wybudowany w 2004 r. zbiornik retencyjno-rekreacyjny „Joachimów-Ziemiary” o powierzchni 41 ha.

Problemem gminy jest połączenie z autostradą, ponieważ w gminie nie znajduje się zjazd z niej. Najbliższe zlokalizowane są w Nieborowie i Wiskitkach. Gminę łączy ze zjazdami sieć dróg powiatowych i gminnych. Drogi powiatowe są w złym stanie. Bezpieczny i szybki przejazd do autostrady jest niemożliwy. Hamuje to więc rozwój przedsiębiorczości w gminie, która posiada doskonale położenie geostrategiczne. Niedaleko przecież znajduje się skrzyżowanie autostrad w Strykowie, dojazd do Warszawy zajmuje 30 minut, niewiele więcej do Łodzi. Brak połączeń wewnętrznych powoduje, że inwestorzy zewnętrzni nie chcą inwestować w Bolimowie, a lokalnych firm istnieje niewiele. Mała ilość firm lokalnych i niski poziom aktywizacji gospodarczej są więc spowodowane słabymi warunkami do prowadzenia działalności gospodarczej. Drogi nie ułatwiają stworzenia spójnej sieci drogowej, która w sposób sprawny łączyłaby Gminę z siecią dróg TEN-T.

Gmina Bolimów ma rolniczy charakter. Na jej obszarze funkcjonuje firma PPH Fructodor Sp. z o. o. z siedzibą w Bolimowie, która prowadzi działalność od 1989 r., która zajmuje się produkcją mrożonych owoców i warzyw, sprzedażą i świadczeniem usług z zakresu składowania, przetwórstwa i zamrażalnictwa.

PODMIOTY GOSPODARCZE

W badanym okresie ostatniej dekady liczba podmiotów gospodarczych zwiększyła się o 65. W 2020 roku zarejestrowano w gminie 303 podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru Regon. Stanowiły one 10,17% ogółu podmiotów w powiecie skierniewickim (2 978).

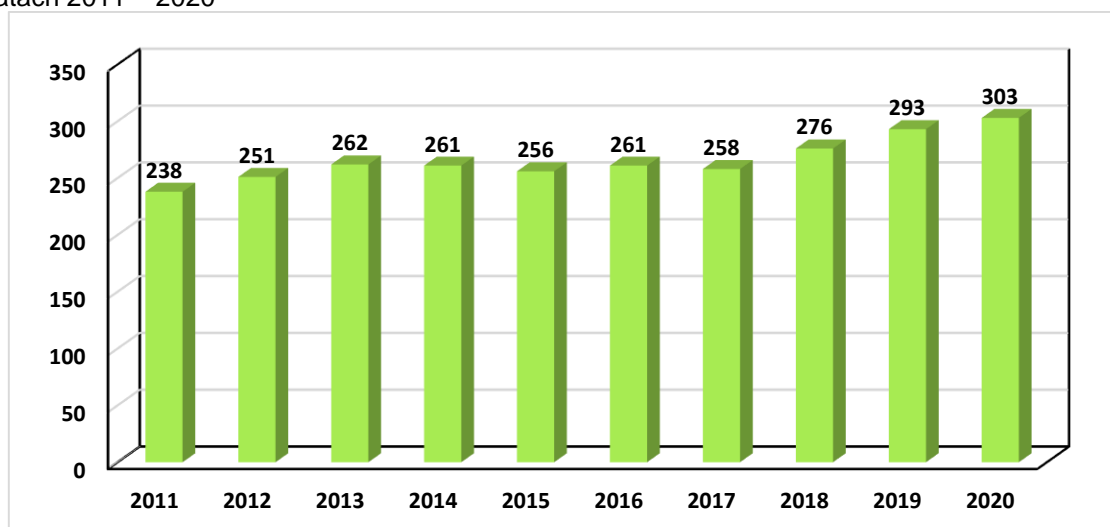
Tabela 32. Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru Regon w gminie Bolimów w latach 2011 – 2020

rok	liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w REGON
2011	238
2012	251
2013	262
2014	261
2015	256
2016	261
2017	258
2018	276
2019	293
2020	303

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

Badany okres to czas, w którym wartość zmiennej ulegała wahaniom, analizując rok do roku zauważalny jest jednak spadek w roku 2015 i 2017, po czym wzrost w górę w latach 2017 - 2020, gdzie obecnie wartość jest najwyższa, biorąc pod uwagę ostatnie 10 lat.

Wykres 15 Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru Regon w gminie Bolimów w latach 2011 – 2020

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

W latach 2014 – 2020 zmiany w liczbie podmiotów gospodarki narodowej wpisanych do rejestru REGON wg Sekcji PKD 2007 w poszczególnych sekcjach kształtowały się łagodnie, nie odnotowano

spektakularnych wzrostów oraz spadków, za wyjątkiem branży transportowej i gospodarki magazynowej (wzrost o 91,67% liczby podmiotów w relacji 2014 rok do roku 2020) oraz działalność profesjonalnej, naukowej i technicznej (wzrost o 50%), pozostałej działalności usługowej (wzrost o 43,48%), a także rolnictwem łowiectwem i rybactwem (wzrost o 35,29%). Największy spadek odnotowano w Sekcji R: Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją; (spadek o 25% liczby podmiotów w relacji 2014 rok do roku 2020).

Zwiększenie się liczby podmiotów gospodarczych na przestrzeni 7 analizowanych lat odnotowały sekcje: A, F, H, I, K, M, N, E, Q, S i T. W tym największy wzrost:

- Sekcja H -Transport i gospodarka magazynowa: + 11 podmiotów (91,67%);
- Sekcja S i T - Pozostała działalność usługowa oraz Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby: + 10 podmiotów (43,48%);
- Sekcja M - Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna: +7 podmiotów (50,00%)
- Sekcja A - Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo: + 6 podmiotów (35,29%)
- Sekcja Q - Opieka zdrowotna i pomoc społeczna: + 3 podmioty (42,86%).

Natomiast spadek zaobserwowano w sekcjach: G, R, w tym największy spadek przez 7 lat zanotowała:

- sekcja G: Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle – ubyły 2 podmioty (3,45%).
- Sekcja R - Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją: ubył 1 podmiot (25,00%).

W 2020 roku w Sekcji B: Górnictwo i wydobywanie: nie działał ani jeden podmiot, nastąpiło więc zmniejszenie o 100%, w porównaniu z rokiem 2019 i latami wcześniejszymi, które poddano analizie.

Tabela 33 Podmioty gospodarki narodowej w gminie Bolimów wpisane do rejestru Regon wg sekcji PKD 2007 (stan w dniu 31.XII)

Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru Regon wg sekcji PKD 2007 (stan w dniu 31.XII)		Wartości w latach						
		2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
1.	Sekcja A - Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	17	14	19	20	19	21	23
2.	Sekcja B - Górnictwo i wydobywanie	1	1	1	1	1	1	0
3.	Sekcja C - Przetwórstwo przemysłowe	21	21	20	21	22	21	21
4.	Sekcja D - Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych	5	5	6	6	5	5	5
5.	Sekcja E - Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją	2	2	2	2	2	2	2
6.	Sekcja F - Budownictwo	43	41	40	37	40	44	45
7.	Sekcja G - Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle	58	56	54	51	54	59	56
8.	Sekcja H - Transport i gospodarka magazynowa	12	12	13	13	15	18	23
9.	Sekcja I - Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi	7	7	7	7	7	8	9
10.	Sekcja J - Informacja i komunikacja	13	13	12	11	15	14	13
11.	Sekcja K - Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	4	5	3	3	4	4	5
12.	Sekcja L - Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości	1	1	2	1	1	1	1
13.	Sekcja M - Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	14	12	14	17	19	22	21
14.	Sekcja N - Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca	4	4	3	3	3	4	5
15.	Sekcja O - Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne	7	7	7	7	7	7	7
16.	Sekcja P - Edukacja	18	19	18	19	19	19	20

Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru Regon wg sekcji PKD 2007 (stan w dniu 31.XII)		Wartości w latach						
		2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
17.	Sekcja Q - Opieka zdrowotna i pomoc społeczna	7	8	10	10	10	10	10
18.	Sekcja R - Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	4	3	3	3	3	3	3
19.	Sekcja S i T - Pozostała działalność usługowa oraz Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby	23	25	27	26	29	29	33
Ogółem		261	256	261	258	276	293	303

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

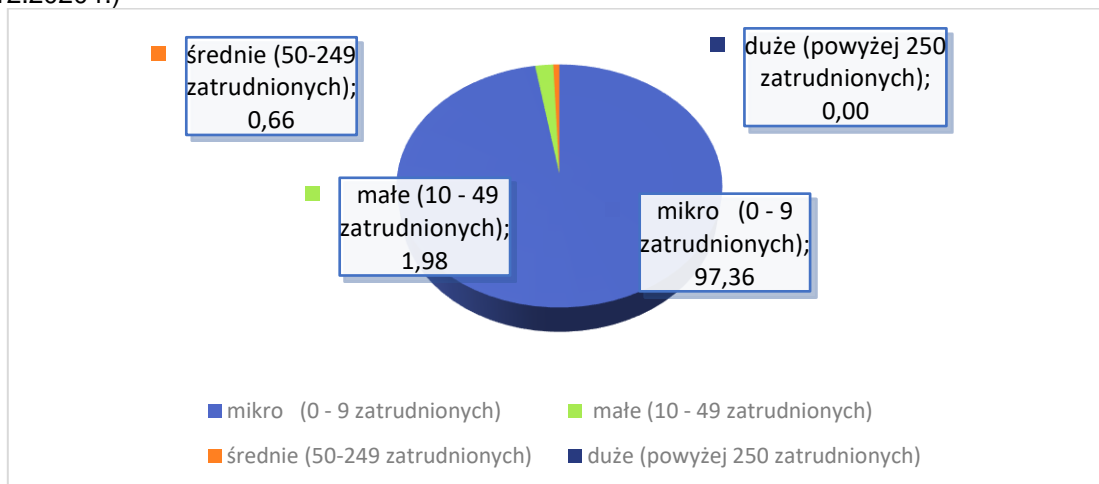
Najliczniejszy udział w całkowitym zestawieniu podmiotów gospodarczych mają podmioty zaklasyfikowane do Sekcji:

- G: Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych – 56 podmiotów (18,48% ogółu);
- F: Budownictwo – 45 podmioty (14,85% ogółu);
- S i T: Pozostała działalność usługowa oraz gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników – 33 podmioty (10,89% ogółu);
- H: Transport i gospodarka magazynowa – 23 podmioty (7,59% ogółu);
- A: Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo – 23 podmioty (7,59% ogółu);
- C: Przetwórstwo przemysłowe – 21 podmiotów (6,93% ogółu).

Gospodarka gminna opiera się głównie na handlu, usługach i działalności budowlanej. W następnej kolejności funkcjonuje transport i gospodarka magazynowa oraz rolnictwo, a także przetwórstwo przemysłowe. Stosunkowo niewielka jest liczba podmiotów prowadzących działalność związaną z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi (2,93%), chociaż na przestrzeni badanych lat nastąpił wzrost o (28,57%). Gmina zapewnia mieszkańcom podstawowe usługi społeczne i finansowe – na terenie gminy funkcjonują placówki opieki zdrowotnej i pomocy społecznej, oświaty i edukacji, kultury, komunikacji.

Według klasy wielkości dominują mikroprzedsiębiorstwa, niewielki jest w tym udział małych firm. W gminie funkcjonują dwa średnie przedsiębiorstwa, brak jest dużych podmiotów gospodarczych.

Wykres 16 Rozkład podmiotów gospodarki narodowej według klasy wielkości (stan na dzień 31.12.2020 r.)

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

Spośród wszystkich podmiotów gospodarczych prowadzących działalność na terenie gminy, najwięcej podmiotów zatrudniało od 1 do 9 osób - na koniec 2020 roku było 295 takich jednostek. Drugą pod względem liczebności grupę stanowiły podmioty zatrudniające od 10 do 49 osób - na koniec 2020 roku było 6 takich podmiotów. Kolejną grupę stanowiły podmioty zatrudniające od 50 do 249 pracowników - na koniec 2020 roku na terenie gminy funkcjonowały 2 takie podmioty. Należy liczyć się ze spadkiem liczby firm w roku 2021 i 2022 ze względu na kryzys gospodarczy spowodowany pandemią.

Tak jak w całym kraju, w strukturze podmiotów dominuje sektor prywatny - w 2020 roku odnotowano 287 prywatnych podmiotów gospodarczych, w tym 242 osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą. Na terenie gminy działają głównie podmioty nie generujące dużej ilości miejsc pracy, lecz przeważnie oparte na samozatrudnieniu. W dominującej części zasięg oddziaływania prowadzonej działalności gospodarczej jest niewielki, realizowany przez małe podmioty, zarówno pod względem kapitału, jak i zatrudnienia. Udział sektora prywatnego wynosi 94,72%. Sektor publiczny reprezentowany jest zaś przez Urząd Miasta i Gminy Bolimów, placówki oświatowe oraz instytucje kultury.

Tabela 34 Podmioty gospodarki narodowej w gminie Bolimów w latach 2014-2020 wg rejestru REGON

Podmioty wg sektorów własnościowych		Wartości w latach						
		2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
1.	podmioty gospodarki narodowej ogółem	261	256	261	258	276	293	303
2.	sektor publiczny - ogółem	17	17	16	17	17	16	16
	sektor publiczny - państwowe i samorządowe jednostki prawa budżetowego	14	14	13	14	14	13	13
	sektor publiczny - spółki handlowe	1	1	1	1	1	1	1
3.	sektor prywatny - ogółem	244	239	245	241	259	277	287
	sektor prywatny - osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	205	200	202	197	213	232	242
	sektor prywatny - spółki handlowe	9	9	11	12	11	9	7
	sektor prywatny - spółki handlowe z udziałem kapitału zagranicznego	1	1	1	1	0	0	0
	sektor prywatny - spółdzielnie	2	2	2	2	1	1	1
	sektor prywatny - fundacje	0	0	1	2	2	2	2
	sektor prywatny - stowarzyszenia i organizacje społeczne	11	11	12	11	10	10	12

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

GMINA BOLIMÓW W ANALIZIE PORÓWNAWCZEJ Z INNYMI JST

W tabeli poniżej zaprezentowano liczbę podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON. W badanym przedziale czasowym odnotowujemy wzrost ilości podmiotów gospodarczych we wszystkich JST. Wśród gmin wiejskich największy wzrost liczby podmiotów gospodarczych odnotowują kolejno gminy: Wiskitki (225), Skierniewice (189), Puszcza Mariańska (163), Nowa Sucha (142), Nieborów (139), Maków (127), Łyszkowice (100), Nowy Kawęczyn (79), Głuchów (69), **Bolimów (65)**, Lipce Reymontowskie (64), Godzianów (54), Kowiesy (48). Najmniejszym przyrostem charakteryzuje się gmina Słupia (44) podmiotów gospodarki narodowej.

Jednym z podstawowych wskaźników najlepiej ilustrujących stan lokalnej gospodarki jest poziom **aktywizacji gospodarczej** liczony jako ilość zarejestrowanych podmiotów gospodarczych na 10 tys. mieszkańców. Wyraża on skłonność danej populacji do podejmowania działalności gospodarczej, jak również zaufanie do sytuacji na rynku.

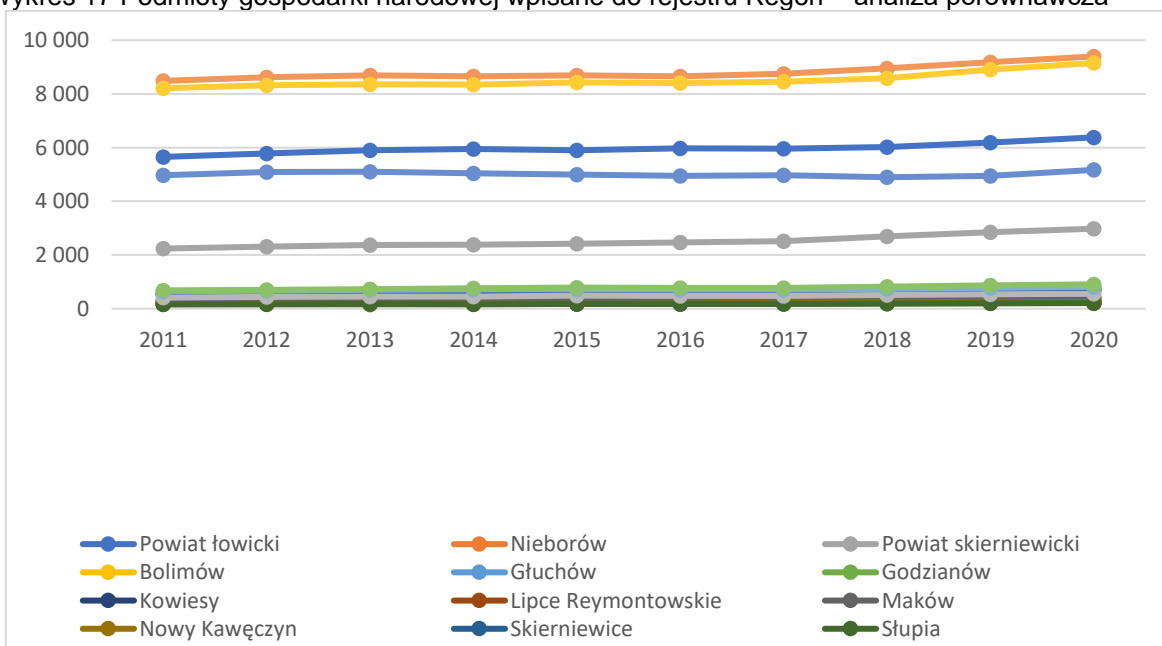
W większości przypadków obszary zaliczane do gmin miejskich i miejsko – wiejskich charakteryzują się wyższym poziomem przedsiębiorczości, korzystniejszym otoczeniem biznesowym, zatem liczba podmiotów gospodarczych jest wyższa od liczby podmiotów z terenów typowo wiejskich, w przypadku miasta Skierniewice ta zasada jednak się nie potwierdza.

Tabela 35 Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru Regon – analiza porównawcza

Jednostka terytorialna	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Różnica
Powiat łowicki	5 653	5 778	5 904	5 953	5 905	5 968	5 956	6 022	6 188	6 380	727
Nieborów	531	529	555	565	581	605	614	637	650	670	139
Powiat skierniewicki	2 239	2 307	2 376	2 385	2 419	2 468	2 514	2 693	2 851	2 978	739
Bolimów	238	251	262	261	256	261	258	276	293	303	65
Głuchów	321	328	338	342	342	346	346	360	379	390	69
Godzianów	162	161	158	169	175	179	181	192	200	216	54
Kowiesy	183	185	187	186	181	178	197	209	217	231	48
Lipce Reymontowskie	191	196	201	195	199	208	208	225	249	255	64
Maków	275	289	307	303	317	328	343	366	387	402	127
Nowy Kawęczyn	170	178	182	175	180	186	206	220	241	249	79
Skierniewice	536	551	568	583	592	601	598	656	687	725	189
Słupia	163	168	173	171	177	181	177	189	198	207	44
Skierniewice (miasto)	4 968	5 091	5 103	5 038	4 995	4 946	4 972	4 895	4 951	5 169	201
Powiat sochaczewski	8 485	8 620	8 690	8 653	8 687	8 656	8 745	8 958	9 184	9 395	910
Nowa Sucha	413	440	453	454	485	477	480	507	537	555	142
Powiat żyrardowski	8 209	8 322	8 361	8 345	8 432	8 409	8 456	8 577	8 905	9 150	941
Puszcza Mariańska	646	665	704	715	732	715	716	736	769	809	163
Wisitki	682	705	726	757	781	773	779	822	873	907	225
województwo łódzkie	228	234	237	239	241	243	245	247	254	261	32 961
	537	079	915	578	462	280	855	502	322	498	

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

Wykres 17 Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru Regon – analiza porównawcza

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

Jednym z podstawowych wskaźników najlepiej ilustrujących stan lokalnej gospodarki jest **poziom aktywizacji gospodarczej** liczony jako ilość zarejestrowanych podmiotów gospodarczych na 10 tys. mieszkańców. Wyraża on skłonność danej populacji do podejmowania działalności gospodarczej, jak również zaufanie do sytuacji na rynku.

Tabela 36 Poziom aktywizacji gospodarczej w gminach w latach 2011 – 2020 – analiza porównawcza

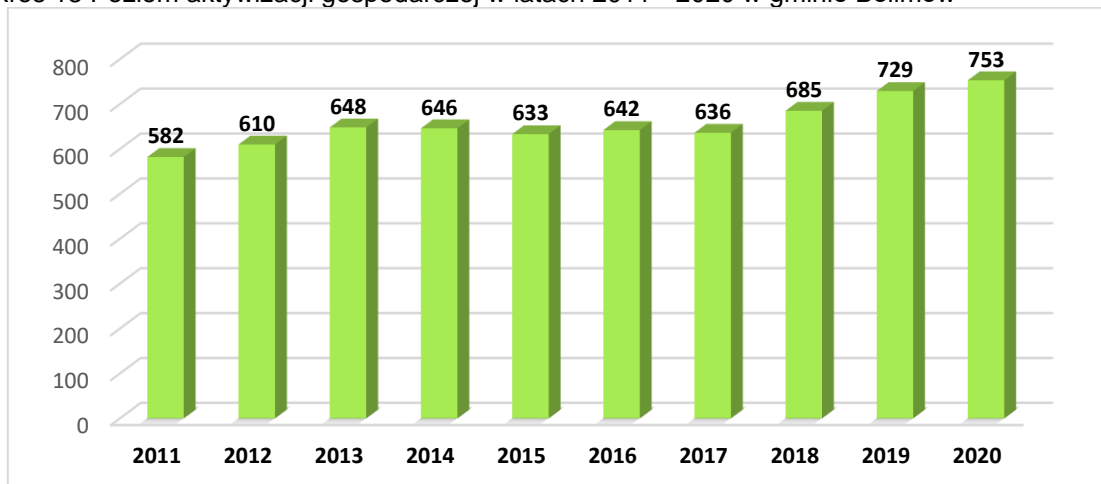
Jednostka terytorialna	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Różnica
Powiat łowicki											
Nieborów	567	563	591	600	615	644	654	678	697	716	149
Powiat skierniewicki											
Bolimów	582	610	648	646	633	642	636	685	729	753	171
Głuchów	542	554	572	582	585	594	595	625	662	684	142
Godzianów	615	613	605	646	674	686	688	723	756	811	196
Kowiesy	613	618	621	624	616	614	677	717	746	802	189
Lipce Reymontowskie	574	593	611	594	604	631	631	683	754	778	204
Maków	460	481	507	504	529	548	573	615	647	669	209
Nowy Kawęczyn	510	533	543	520	533	552	609	650	715	738	228
Skierniewice	738	756	778	796	801	803	797	866	903	950	212
Słupia	605	618	638	635	655	681	668	719	758	793	188
Skierniewice (miasto)	1 021	1 045	1 049	1 035	1 032	1 023	1 029	1 016	1 030	1 085	64
Powiat sochaczewski											
Nowa Sucha	656	690	702	701	744	726	729	763	803	828	172
Powiat żyrardowski											
Puszcza Mariańska	768	785	833	843	857	831	830	853	888	933	165
Wisłoki	691	715	739	767	794	783	789	832	884	921	230

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

Od 2011 roku poziom aktywizacji gospodarczej w gminie Bolimów wzrósł o 171 punktów. Wskaźnik aktywizacji gospodarczej nie wzrastał jednak regularnie w badanych latach. Na przestrzeni analizowanego okresu we wszystkich gminach obserwowany jest wzrost wartości wskaźnika. Wśród wskazanych jednostek, miasto Skierniewice ma najwyższe wskaźniki aktywizacji gospodarczej, jest to związane z lepszym otoczeniem biznesowym. Najwyższą wartość wskaźnika w 2020 roku oznaczono kolorem niebieskim, zaś najniższą kolorem pomarańczowym. Zdecydowanie najwyższy wskaźnik w 2020 roku odnotowuje miasto Skierniewice 1 085 punktów. Wśród analizowanych gmin wiejskich najlepszym wskaźnikiem charakteryzuje się gmina Skierniewice: 950 punktów, natomiast najniższy przypada w gminie wiejskiej Maków: 669 punktów.

Poniżej przedstawiono wykres z przebiegiem poziomu aktywizacji gospodarczej gminy Bolimów na przestrzeni 10 badanych lat.

Wykres 18 Poziom aktywizacji gospodarczej w latach 2011 - 2020 w gminie Bolimów

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

Jednak poziom aktywizacji gospodarczej jest tylko jednym ze wskaźników obrazujących aktywność biznesową populacji. Ważnym wskaźnikiem dodatkowym jest tzw. indeks **PEAI** (Present Economic Activity Index – wskaźnik aktualnej aktywności gospodarczej), obliczany jako procentowa zmiana ilości firm na 10 tys. mieszkańców w ostatnich trzech latach. PEAI powyżej 9% oznacza pomyślną koniunkturę, a powyżej 15% gwałtowny rozwój. Okres od roku 2011 jest okresem bardzo dużego wzrostu gospodarczego w całym kraju. W gminach wiejskich wskaźnik PEAI bardzo często jest większy niż 4%, a w gminach wiejsko – miejskich często przekracza 9%.

Warto zauważyć, że nie ma prostej korelacji między poziomem aktywizacji gospodarczej, a indeksem PEAI. Należy to interpretować następująco: poziom aktywizacji to skumulowany przez wiele lat dorobek aktywności lokalnego sektora gospodarczego, natomiast PEAI obrazuje aktualną dynamikę.

Tabela 37 Saldo ilości firm w ostatnich 3 latach (2017/2020) – analiza porównawcza

Jednostka terytorialna	Saldo ilości firm w ostatnich trzech latach	
	Ilość nowych firm	Przyrost procentowy PEAI
Powiat łowicki	424	9,02%
Nieborów	56	9,51%
Powiat skierniewicki	464	18,61%
Bolimów	45	18,26%
Głuchów	44	14,93%
Godzianów	35	17,81%
Kowiesy	34	18,40%
Lipce Reymontowskie	47	23,31%
Maków	59	16,73%
Nowy Kawęczyn	43	21,20%
Skierniewice	127	19,19%
Słupia	30	18,83%
Skierniewice (miasto)	197	5,39%
Powiat sochaczewski	650	7,90%
Nowa Sucha	75	13,62%
Powiat żyrardowski	694	9,19%
Puszcza Mariańska	93	12,43%
Wiskitki	128	16,63%
województwo łódzkie	15643	8,08%

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

Według powyższych obliczeń najwyższy wskaźnik PEAI wśród analizowanych gmin przypada w gminie wiejskiej Lipce Reymontowskie - aż 23,31% - oznacza to, że na terenie gminy występuje gwałtowny

rozwój gospodarczy, w ciągu trzech lat przybyło 47 nowych podmiotów gospodarczych. Wskaźnik PEAI powyżej 15%, odnotowano, aż w 10 spośród analizowanych JST, co oznacza, iż w regionie mamy do czynienia z gwałtownym rozwojem gospodarczym. Wskaźnik PEAI powyżej 9 oznaczający pomyślną koniunkturę odnotowano w gminach: Nieborów (9,51%), Nowa Sucha (13,06%), Puszcza Mariańska (12,43%). Wśród badanych JST najtrudniej sytuacja wygląda w mieście Skierniewice, przyrost nowych podmiotów gospodarczych (+197), daje wskaźnik PEAI najniższy w regionie, na poziomie 5,39%. Należy w tym miejscu zauważyć, iż ze względu na kryzys gospodarczy spowodowany pandemią, w całym kraju, następuje zmniejszenie liczby zakładanych przedsiębiorstw oraz obserwuje się coraz więcej takich, które zawieszają bądź zamykają prowadzoną dotychczas działalność gospodarczą. Sytuacja w analizowanych JST tego nie odzwierciedla. Na ten moment jednak bardzo trudno jest przewidzieć, kiedy pandemia zakończy się oraz jak bardzo dotkliwe będą jej skutki m.in. w sferze gospodarczej.

ROLNICTWO

Gmina jest obszarem o profilu rolniczym, co potwierdza struktura użytkowania gruntów. W powierzchni gminy dominują użytki rolne zajmując 6637 ha, czyli 59,41% całkowitej powierzchni. Znaczny udział mają również grunty leśne, stanowiąc 34,85% powierzchni. Większość użytków rolnych, a jednocześnie niemalże połowę powierzchni gminy zajmują grunty orne (47,8%), za nimi plasują się zaś lasy obejmujące 34,85% powierzchni.

Gmina posiada niezbyt korzystne warunki dla rozwoju i intensyfikacji produkcji rolnej, choć są one bardzo zróżnicowane w poszczególnych rejonach. Najgorsze warunki dla rozwoju rolnictwa występują w południowej części gminy, gdzie grupują się największe kompleksy leśne. Korzystniejsza sytuacja jest w północnej części gminy, zaś najlepsze warunki są w części środkowej. Najwartościowsze obszary, obejmujące swym zasięgiem gleby III klasy bonitacyjnej winny być chronione dla potrzeb gospodarki rolnej. W skali całej gminy produkcja rolna prowadzona jest na średnim poziomie intensywności. Brak jest specjalizacji produkcji. Walory przyrodniczo–krajobrazowe, niskie skażenie środowiska i dość słabe rolnictwo stwarzają szansę na rozwój agroturystyki, sprzyjają wdrażaniu ekologicznych bądź integrowanych metod produkcji rolnej.

W 2010 roku w na terenie gminy znajdowało się 771 gospodarstw rolnych. Strukturę poszczególnych typów gospodarstw rolnych przedstawia poniższa tabela:

Tabela 38 Gospodarstwa rolne wg grup obszarowych użytków rolnych w gminie Bolimów w 2010 roku

Ogółem	do 1 ha włącznie	powyżej 1 ha razem	1 – 5 ha	5 – 10 ha	10 – 15 ha	powyżej 15 ha
771	149	622	319	187	61	55
100%	19,3%	80,7%	51,3%	30,1%	9,8%	8,8%

Źródło: Program Ochrony Środowiska dla Gminy Bolimów na lata 2019-2022 z perspektywą na lata 2023-2026

W gminie Bolimów obserwuje się duże rozdrobnienie gospodarstw. Najliczniej występują gospodarstwa mieszczące się w grupie obszarowej 1 – 5 ha. 8,8 % zajmują gospodarstwa o areale powyżej 15 ha.

W 2020 roku w gminie przeprowadzony został Powszechny Spis Rolny 2020, który zakończył się z dniem 30 listopada. Na dzień sporządzenia Strategii na stronie GUS nie ma jeszcze udostępnionych danych.

Według *Raportu o stanie Gminy Bolimów za rok 2020*, na terenie gminy - według ewidencji podatkowej - na koniec 2020 roku znajdowało się 2350 jednostek podatku od gruntów rolnych. Największym podmiotem posiadającym grunty to Wspólnota Lasów w Osadzie Bolimów, która posiada łącznie 361,5732 ha. Spółka dla Zagospodarowania Wspólnoty Gruntowej w Osadzie Bolimów użytki rolne: 19,14 ha (0,65 ha opodatkowane; 18,49 ha - nieopodatkowane grunty kl. V i VI) lasy: 361,5732 ha (298,2674 ha - lasy z drzewostanem powyżej 40 lat; 63,3058 ha - lasy z drzewostanem poniżej 40 lat). Wspólnota Lasów Osady Bolimów to wyjątkowy w swojej strukturze podmiot, który skupia tak duże tereny w gminie Bolimów gdyż posiada 10% terenów leśnych leżących w granicach gminy. Aktem prawnym dotyczącym wspólnot gruntowych jest ustawa z 29 czerwca 1963 o zagospodarowaniu wspólnot gruntowych. Do operacyjnego zarządzania mieniem wspólnoty powstała Spółka do Zagospodarowania Wspólnoty Lasów Osady Bolimów.

PODSUMOWANIE

Zaprezentowane powyżej dane wskazują, że sfera gospodarcza w gminie Bolimów rozwija się stabilnie, lecz powoli. Pomyślna koniunktura gospodarcza nie wpływa znacząco na wzrost liczby zakładanych przedsiębiorstw, zaś wartości wskaźników w analizie porównawczej z innymi gminami pozwalają wnioskować, iż gmina potrzebuje silnego akceleratora zmian.

Zdolność do kreowania polityki rozwoju na terenie gminy jest silnie uwarunkowana czynnikami zewnętrznymi. Z jednej strony, położenie geograficzne gminy może mieć znaczenie przy podejmowaniu decyzji o rozpoczęciu aktywności gospodarczej w zakresie sektora kreatywnego, kulturalnego, technologii IT, turystyki czy przemysłu czasu wolnego. Z drugiej - gmina posiada endogeniczny potencjał, który wciąż nie jest w pełni możliwości wykorzystany np. dla rozwoju turystyki.

Ponadto, planując obecnie dalsze kierunki rozwoju gminy, należy mieć na uwadze skutki pandemii, które z pewnością będą odczuwalne dla mieszkańców, a tym samym dla całej gminy Bolimów w długim okresie czasu. Należy wykorzystać doświadczenia, które gmina nabyła od marca 2020 roku, wykorzystać potencjał tkwiący w cyfryzacji i informatyzacji instytucji publicznych, ale również podjąć działania wspierające ochronę środowiska, jak również sferę gospodarczą.

POLITYKA FINANSOWA

Polityka finansowa gminy Bolimów realizowana jest w oparciu o uchwałę budżetową corocznie uchwalaną przez Radę Gminy, która określa źródła dochodów oraz kierunki wydatkowania środków. Realizacja inwestycji oparta jest o przedsięwzięcia wyszczególnione w Wieloletniej Prognozie Finansowej oraz o załącznik do uchwały budżetowej wskazujące wydatki majątkowe.

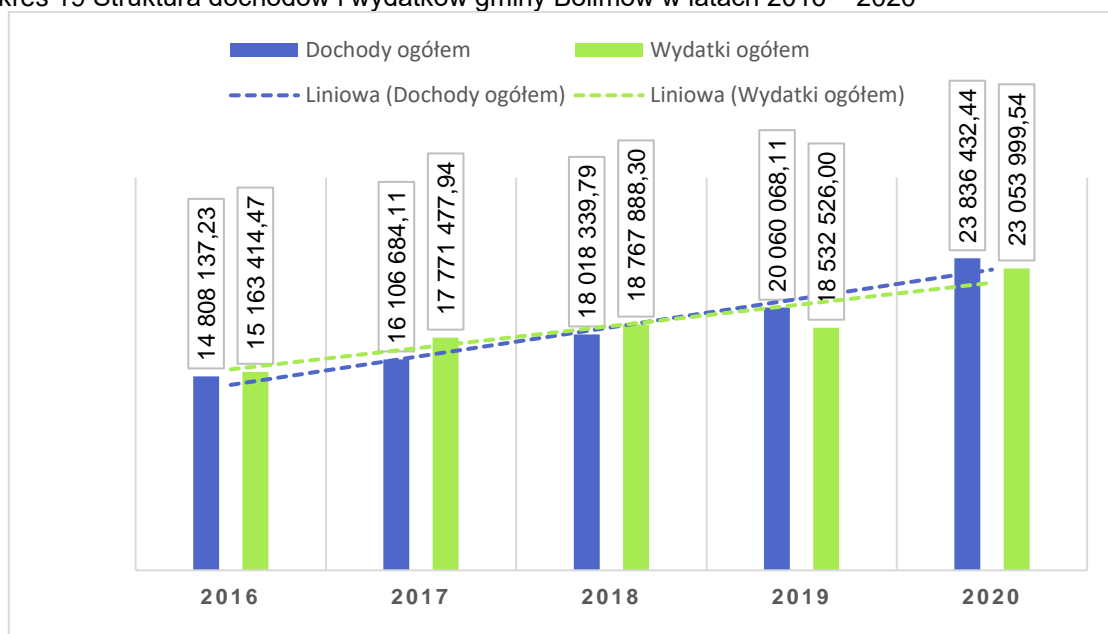
Tabela 39 Wyniki finansowe samorządu gminy Bolimów w latach 2016 – 2020

	2016	2017	2018	2019	2020
Dochody ogółem	14808137,23	16 106 684,11	18018339,79	20060068,11	23836432,44
Wydatki ogółem	15163414,47	17 771 477,94	18767888,30	18532526,00	23053999,54
Wynik finansowy	-355 277,24	-1 664 793,83	-749 548,51	1 527 542,11	782 432,90
Wynik finansowy/dochody (%)	-2,40	-10,34	-4,16	7,61	3,28

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

Wynik różnicy między dochodami ogółem budżetu JST, a wydatkami ogółem JST stanowi odpowiednio nadwyżkę lub deficyt budżetu. Gmina Bolimów w analizowanych latach 2019 - 2020 zamknęła budżet nadwyżką, zaś w latach 2016 – 2018 wynik finansowy był ujemny, a deficyt wynosił odpowiednio (-2,40%), (-10,34%) oraz (-4,16%). Na przestrzeni lat widoczny jest wzrost zarówno dochodów jak i wydatków gminy poza rokiem 2019, w którym to wydatki były niższe w porównaniu z rokiem 2018. Najwyższy wzrost dochodów gmina odnotowała w 2020 roku (ok. 15,84%), podobnie jak i wydatków (wzrost prawie 19,61%). Linia trendu pokazuje jednakże, że znacznie szybciej rosną liczby po stronie dochodowej niż wydatkowej.

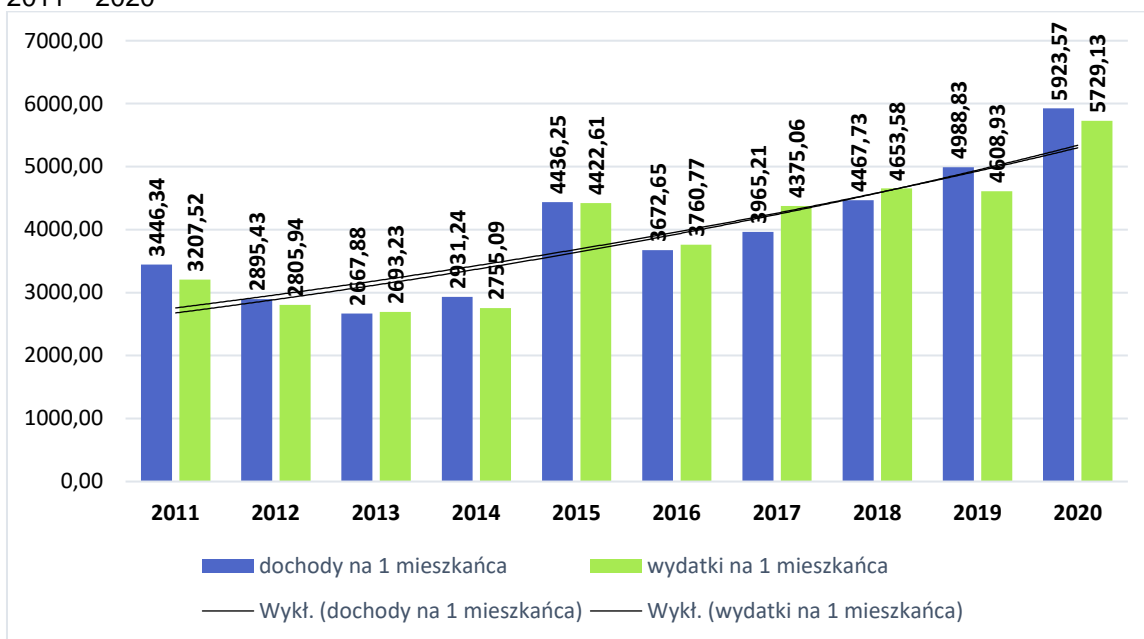
Wykres 19 Struktura dochodów i wydatków gminy Bolimów w latach 2016 – 2020

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

Obserwowany stały wzrost dochodów w budżecie gminy ma swoje odzwierciedlenie również w wielkości dochodu w przeliczeniu na 1 mieszkańca, co jest zgodne z zachodzącą w województwie łódzkim tendencją dochodową. Dochody gminy Bolimów corocznie wzrastają (w różnym tempie). Zamożność samorządu obrazuje dochód liczony na 1 mieszkańca, który sukcesywnie powiększał się począwszy od kwoty 2 667,88 zł na 1 mieszkańca w 2013 (w którym to był najniższy) do 5 923,37 zł na 1 mieszkańca w 2020 roku, co oznacza wzrost o 94,47%. Wraz ze wzrostem dochodów, jeszcze szybciej rosną wydatki per capita w gminie Bolimów (wzrost o 94,65% w 2020 roku w porównaniu do roku 2013).

Wykres 20 Dochody i wydatki w przeliczeniu na 1 mieszkańca w gminie Bolimów w latach 2011 – 2020

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

W porównaniu do roku 2013 dochody na jednego mieszkańca w roku 2020 są większe o 3 255,69 zł, a wydatki zwiększyły się o 3 035,90 zł.

W tabeli poniżej przedstawiono analizę porównawczą dochodów i wydatków na jednego mieszkańca w badanych JST dla okresu 2018 – 2020. Kolorem niebieskim oznaczono najwyższe dochody i wydatki, a kolorem żółtym najniższe dochody i wydatki, w danym roku poddanych analizie. Najwyższe dochody na jednego mieszkańca, w analizowanych latach były w 2018 roku w gminie Słupia, a w latach 2019-2020 w mieście Skierniewice. Zauważalne są rozbieżności w kwotach dochodów na jednego mieszkańca, sięgające do 35% w roku 2020. Niewątpliwie związane jest to z wyższym poziomem aktywizacji gospodarczej, czy pozyskanymi środkami zewnętrznymi. Najniższe dochody w roku 2018 i 2020 były w gminie Nieborów, a w 2019 roku w gminie Wiskitki.

Poziom wydatków jest powiązany z poziomem dochodów i wśród badanych JST w roku 2018 najwyższy był w gminie Słupia, w 2019 w mieście Skierniewice, a w 2020 w gminie Maków. Najniższy poziom wydatków na jednego mieszkańca w analizowanych latach przypadał na gminę Nieborów i gminę Bolimów. Dochody i wydatki w gminie Bolimów kształtują się na średnim poziomie wśród JST poddanych analizie.

Tabela 40 Dochody i wydatki w przeliczeniu na 1 mieszkańca w latach 2018 – 2020 – analiza porównawcza

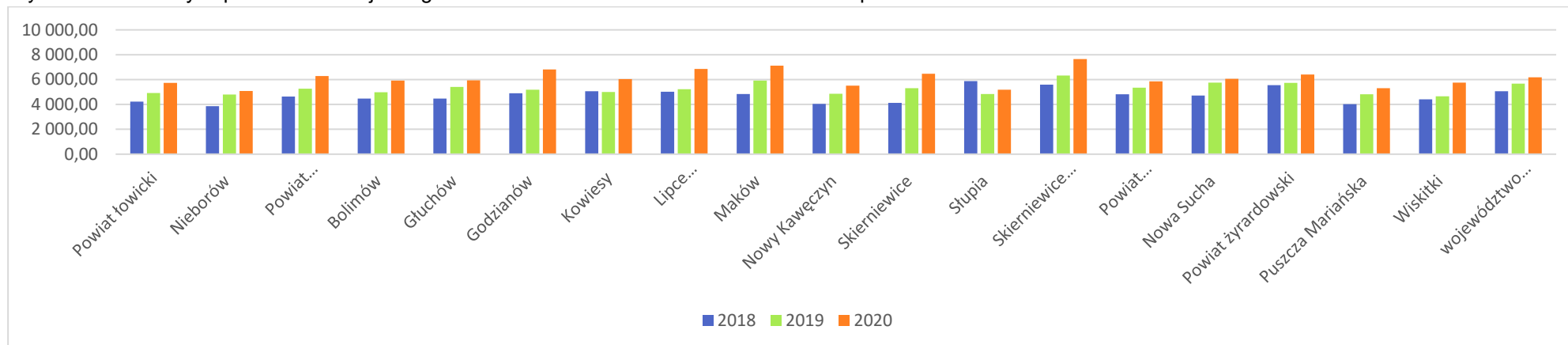
Jednostka terytorialna	Dochody na 1 mieszkańca			Wydatki na 1 mieszkańca		
	2018	2019	2020	2018	2019	2020
Powiat łowicki	4 233,35	4 923,15	5 738,92	4 369,62	5 123,94	5 722,95
Nieborów	3 851,67	4 793,61	5 079,91	3 993,41	4 993,97	4 692,09
Powiat skierniewicki	4 640,72	5 271,25	6 286,43	5 321,33	5 242,05	6 236,17
Bolimów	4 467,73	4 988,83	5 923,57	4 653,58	4 608,93	5 729,13
Gluchów	4 465,40	5 400,27	5 931,08	6 207,17	4 783,11	5 518,45
Godzianów	4 899,68	5 194,05	6 808,07	4 989,11	5 103,00	6 592,65
Kowiesy	5 055,81	5 008,47	6 032,15	5 740,12	5 746,34	6 146,18
Lipce Reymontowskie	5 017,48	5 216,85	6 860,13	5 597,64	4 826,76	6 423,66
Maków	4 840,41	5 916,81	7 126,03	5 617,19	6 175,28	7 969,63

Jednostka terytorialna	Dochody na 1 mieszkańca			Wydatki na 1 mieszkańca		
	2018	2019	2020	2018	2019	2020
Nowy Kawęczyn	4 048,59	4 863,99	5 506,39	4 259,20	4 889,81	5 384,33
Skierniewice	4 126,02	5 299,72	6 468,66	4 395,95	5 331,35	6 295,44
Słupia	5 880,33	4 831,95	5 194,19	7 254,27	5 392,52	5 031,50
Skierniewice (miasto)	5 587,37	6 336,25	7 647,37	6 157,07	6 549,53	6 926,82
Powiat sochaczewski	4 828,46	5 350,98	5 855,05	5 131,45	5 291,58	5 769,69
Nowa Sucha	4 724,54	5 760,18	6 065,95	4 770,73	6 109,54	5 949,05
Powiat żyrardowski	5 553,70	5 729,11	6 411,64	5 985,45	5 944,51	6 400,84
Puszcza Mariańska	4 032,62	4 812,11	5 297,80	4 136,07	5 136,79	5 401,58
Wisłok	4 406,75	4 661,62	5 755,55	5 141,34	5 478,36	5 635,54
województwo łódzkie	5 055,51	5 671,37	6 184,58	5 183,13	5 792,66	6 223,74

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

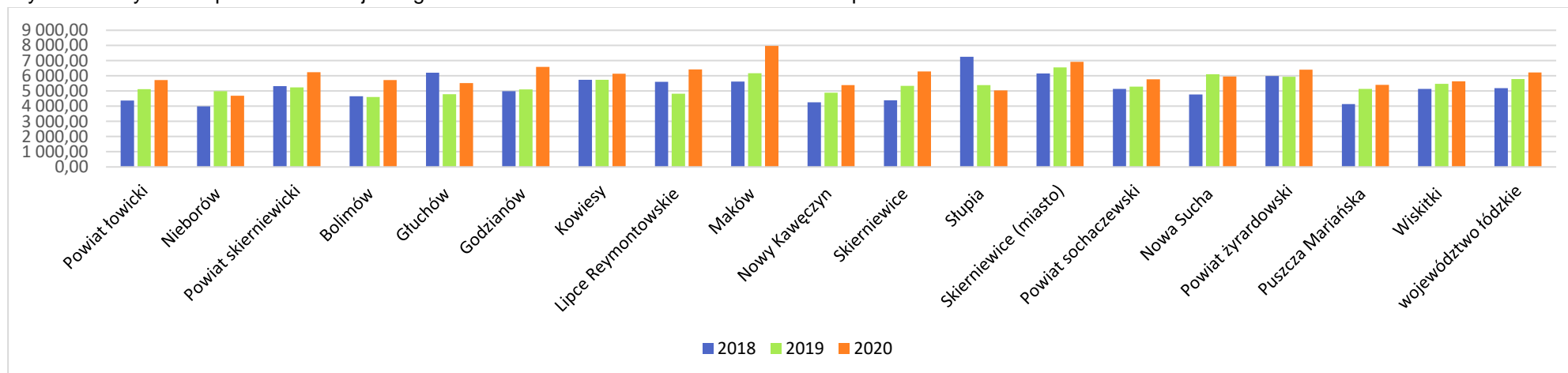
Należy zauważyć, iż w każdej JST poddanej analizie, w latach 2018 - 2020 zauważalna jest tendencja do wzrostu dochodów jak i wydatków na jednego mieszkańca. W gminie Bolimów zarówno najwyższy poziom wydatków jak i dochodów per capita odnotowano w 2020 roku.

Wykres 21 Dochody w przeliczeniu na jednego mieszkańca w latach 2018 – 2020 - analiza porównawcza

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

Wykres 22 Wydatki w przeliczeniu na jednego mieszkańca w latach 2018 – 2020 - analiza porównawcza

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

W porównaniu z badanymi JST, poziom dochodów na jednego mieszkańca w roku 2020 w gminie Bolimów kształtuje się na średnim poziomie - jest mniejszy o 1 723,80 zł od dochodu przypadającego na jednego mieszkańca w mieście Skierniewice i większy o 843,66 zł od dochodu w gminie Nieborów, w której to wskaźnik jest najniższy. Odnośnie wydatków wskaźnik ten jest niższy o 2 240,50 zł od gminy Maków, w której wydatki były najwyższe, ale wyższy o 1 037,04 zł od kwoty wydatków przypadających na jednego mieszkańca w gminie Nieborów.

Struktura dochodów i wydatków

Gmina w celu realizacji zadań własnych gromadzi dochody. Zgodnie z ustawą o dochodach jednostek samorządu terytorialnego na dochody JST składają się trzy podstawowe elementy: dochody własne, subwencja ogólna, dotacje z budżetu państwa, udziały we wpływach z podatku dochodowego od osób fizycznych oraz z podatku dochodowego od osób prawnych. Dochodami JST mogą być także: środki pochodzące ze źródeł zagranicznych niepodlegające zwrotowi, środki pochodzące z budżetu Unii Europejskiej oraz inne środki określone w odrębnych przepisach.

Tabela 41 Struktura dochodów na 1 mieszkańca w gminie Bolimów w zł w latach 2011 – 2020

dochody na 1 mieszkańca w zł	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
ogółem	3446,34	2895,43	2667,88	2931,24	4436,25	3672,65	3965,21	4467,73	4988,83	5923,57
dochody własne	1963,96	1419,45	1224,11	1393,51	1997,59	1457,82	1522,73	1793,81	1903,29	2300,37
dochody własne - udziały w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa podatek dochodowy od osób fizycznych	375,51	352,36	459,69	460,18	524,40	530,12	624,12	707,97	836,42	806,08
dochody własne - udziały w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa podatek dochodowy od osób prawnych	2,01	6,06	13,39	2,29	4,11	5,00	8,49	7,60	3,31	- 2,73
dochody własne - dochody podatkowe ustalone i pobierane na podstawie odrębnych ustaw	410,37	440,92	488,16	514,01	570,96	531,22	519,18	555,34	599,92	605,57

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

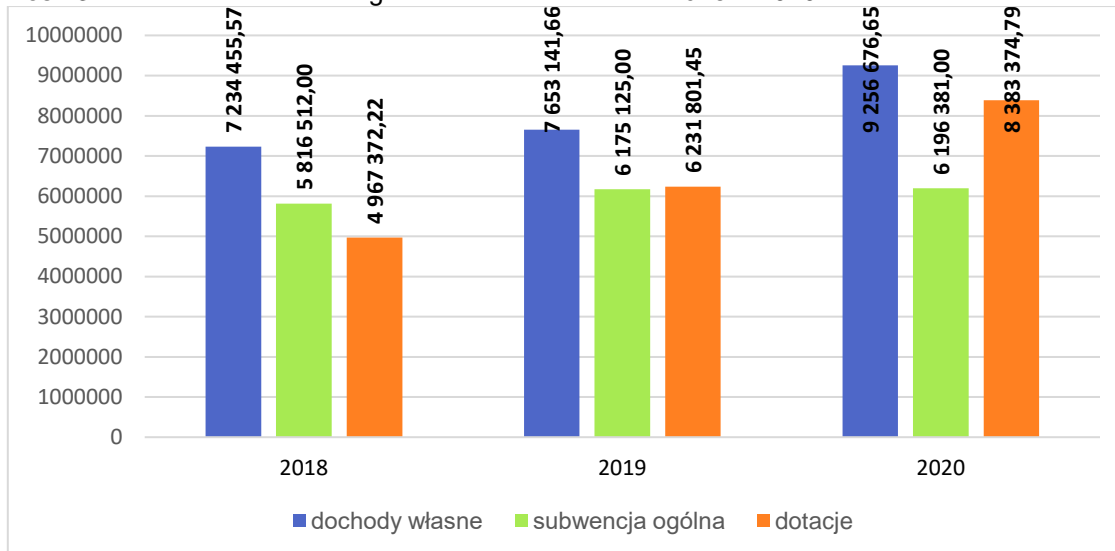
W dochodach gminy Bolimów na przestrzeni badanych lat widoczne są coraz większe wpływy z podatków per capita:

- podatku dochodowego od osób fizycznych - wzrost wpływów per capita w 2020 roku o 114,66% w stosunku do roku 2011 - co niewątpliwie ma związek z wzrostem dochodów mieszkańców gminy;
- podatki ustalone i pobierane na podstawie odrębnych ustaw – wzrost wpływów per capita w 2020 roku o 47,57% w stosunku do roku 2011.

Podatek dochodowy od osób prawnych na przestrzeni badanych lat ulega procesom gospodarczym zachodzącym w kraju, czy na świecie i przyjmuje różne wartości – w 2014 roku odnotowany spadek wpływów z podatku CIT per capita o 82,89% w porównaniu do roku 2013, zaś w 2020 roku udział w podatku CIT zmniejszył się o 235,82% w stosunku do roku bazowego.

W budżecie gminy Bolimów największy udział mają dochody własne, które stanowiły odpowiednio: 40,15%, 38,15%, 38,83%. Dotacje stanowiły w roku 2018 -27,57% dochodów gminy, w 2019 roku – 31,07% dochodów, a w 2020 roku – 35,17%. W dochodach gminy z roku na rok wzrasta również poziom przyznanych subwencji.

Wykres 23 Struktura dochodów w gminie Bolimów w latach 2018 – 2020

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

ŚRODKI ZEWNĘTRZNE

Na finansowanie różnego rodzaju projektów inwestycyjnych jednostki samorządu terytorialnego mogą ubiegać się o pozyskiwanie środków z dotacji Unii Europejskiej. Obszarów, w których gminy mogą pozyskać fundusze jest bardzo wiele, a do najważniejszych z nich należą: infrastruktura, ochrona środowiska, informatyzacja, projekty społeczne, projekty kulturalne.

Gmina Bolimów realizuje/ zrealizowała dotychczas wiele projektów, na które uzyskała dofinansowanie ze środków zewnętrznych, w tym Unii Europejskiej:

2.4.2. Turystyka

Atrakcyjność turystyczna gminy Bolimów związana jest przede wszystkim z jej walorami środowiskowymi oraz krajobrazowymi. Prawie połowa powierzchni gminy charakteryzuje się najwyższymi walorami przyrodniczo–krajobrazowymi w skali regionalnej, występowaniem cennych i rzadkich gatunków roślin i zwierząt oraz wysoką bioróżnorodnością. Dzięki licznym walorom środowiska przyrodniczego gminę Bolimów bez wątpienia zaliczyć można do grupy terenów atrakcyjnych zarówno pod względem turystycznym jak i krajoznawczym. Do najważniejszych walorów przyrodniczych należą bez wątpienia lasy Puszczy Bolimowskiej, objęte ochroną prawną w postaci Bolimowskiego Parku Krajobrazowego oraz dolina rzeki Rawki, której dno i koryto rzeczne objęte są ochroną w postaci rezerwatu przyrody. Ze względu na naturalny i nie zmieniony krajobraz oraz jego

walory estetyczne, tereny te są miejscem idealnym do wypoczynku, spacerów, kontemplacji i podziwiania piękna natury.

Fotografia 9 Rzeka Rawka w Bolimowie

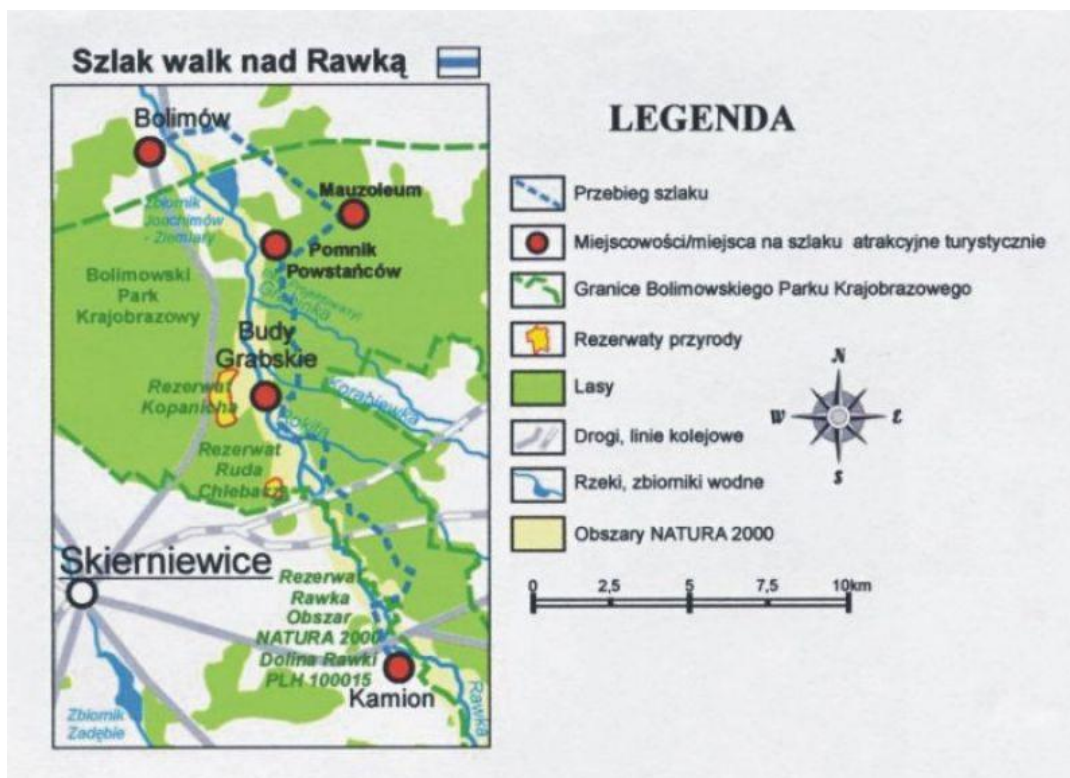

Źródło: Fotografia własna

Od kilku lat na obszarze gminy Bolimów funkcjonuje wykorzystywany na potrzeby turystyczne zbiornik wodny Joachimów-Ziemiary, położony w odległości ok. 3 km od Bolimowa. Zbiornik o powierzchni 33,2 ha i pojemności całkowitej 0,66 mln m³ położony jest w północnej części Bolimowskiego Parku Krajobrazowego, a od zachodu graniczy z terenem rezerwatu Rawka. Ze względu na otaczającą zalew przyrodę, podlegającą ochronie prawnej, zbiornik traktowany jest jako część składowa Bolimowskiego Parku Krajobrazowego i dodatkowy walor turystyczno – krajobrazowy. Obecność zalewu Joachimów-Ziemiary pozwala na aktywne spędzania czasu wolnego min. na spacerach, plażowaniu, wędkowaniu, a korzystanie z jego wód może obejmować kajakowanie czy korzystanie z łodzi wiosłowych.

Dobre połączenia drogowe umożliwiają turystom dojazd do gminy, doskonałym pomysłem na podziwianie walorów regionów są również wyprawy rowerowe i piesze, z myślą o których stworzono specjalne **szlaki**. Planując jednak wycieczkę rowerową lub pieszą warto najpierw zapoznać się z przebiegiem trasy, jej trudnością i długością.

1. **(kolor niebieski) „Szlak Walk nad Rawką”**: Bolimów PKS - Joachimów - Mogiły, Pomnik Powstańców - wysoki brzeg Rawki - Rawka PKP - Samice - Kamion PKS - długość ok. 21 km, szlak dość trudny, zimą niedostępny.

Źródło: www.bolimow.pl

Atrakcje: Wieś Bolimów, (dawniej miasto, zachowany układ urbanistyczny z dużym budynkiem, dwa zabytkowe kościoły, kaplice i cmentarze wojenne, warsztat garncarski, punkt informacji turystycznej w Gminnym Ośrodku Kultury, urząd gminy, poczta, ośrodek zdrowia, przystanek PKS), Puszcza Bolimowska, Krasnów (dworek z resztką parku), Halin (dworek z parkiem), wieś letniskowa Joachimów-Mogiły (mauzoleum żołnierzy niemieckich z I i II wojny światowej, miejsce bitwy w 1863r., pomnik powstańców styczniowych), skrzyżowanie z zielonym szlakiem Skierniewice - Żyrardów -Radziejowice, na wysokim brzegu Rawki ślady okopów z I wojny światowej, rezerwat przyrody Rawka i siedliska bobrów, projektowany rezerwat przyrody „Do-lina Grabinki”, dolina rzeki Korabiewki (fragment lasy gradowego, siedliska bobrów, łąki w dolinie Rawki, starorzecza), wieś letniskowa Budy Grabskie: skrzyżowanie ze szlakiem zielonym Skierniewice - Żyrardów -Radziejowice oraz żółtym Boguszyce - Nieborów - Łowicz i Szlakiem walk nad Rawką, Leśna Galeria Rzeźby, ścieżki dydaktyczne: entomologiczna „Owady lądowe”, „Rokita - ostoja bobrów”, „Ruda - Chlebacz”, „Dolina rzeki Rawki”, Zielona Szkoła - Kopanicha - Rawka”, „Skrajem Puszczy Bolimowskiej”, Pracownie Terenowe Dyrekcji Bolimowskiego Parku Krajobrazowego (Zielona Szkoła, biblioteka, baza danych przyrodniczych, punkt informacji turystycznej, hotel), rezerwat przyrody „Kopanicha”, Budy Grabskie (cmentarz wojskowy z I wojny światowej, most „Kopersztajna” na rzece Rawce, dzikie kąpielisko), ścieżki dydaktyczne: „Rokita - ostoja bobrów”, „Skrajem Puszczy Bolimowskiej”, parking leśny urządzony przy leśniczówce Ruda, ścieżka dydaktyczna „Droga Leśników”, Skierniewice - Rawka (poczta, sklepy, kościół, przystanek PKP), wieś Samice (niegdyś miejsce pozyskania rudy darniowej i wytopu żelaza, cmentarz z I wojny światowej, kapliczki, stare drewniane chałupy), wieś Kamion (dwór z parkiem i sta-wami, zbiornik na Rawce z elektrownią wodną, za wsią dwa cmentarze z I wojny światowej i pomnik poległych żołnierzy, sklepy, kościół, restauracja, przystanek PKS).

2. **Szlak pieszy (kolor zielony): Skierniewice Rawka PKP – Radziejowice:** Skierniewice Rawka PKP - Budy Grabskie - Joachimów - Mogiły - Tartak Bolimowski - Jesionka - Radziejowice - długość ok. 44 km. Szlak pieszy, dość łatwy, na niektórych odcinkach leśnych niedostępny zimą.

Atrakcje: Skierniewice-Rawka PKP (węzeł szlaków: żółtego Boguszyce - Nieborów, żółtego rowerowego Skierniewice-Rawka PKP - Nieborów, czarnego łącznikowego Skierniewice-Rawka PBCP, dzięki kąpielisko nad Rawką, poczta, sklepy, kościół, przystanek autobusów komunikacji miejskiej, przystanek PKP, w pobliżu Ośrodek Wypoczynkowy „Sosenka” w Budach Grabskich, rezerwat przyrody „Rawka”, urządzony parking leśny przy leśniczówce Ruda, skrzyżowanie ze „Szlakiem walk nad Rawką”), wieś letniskowa Budy Grabskie: skrzyżowanie ze szlakiem żółtym Boguszyce - Nieborów - Łowicz oraz Szlakiem walk nad Rawką, Leśna Galeria Rzeźby, ścieżki dydaktyczne: entomologiczna „Owady lądowe”, „Rokita - ostoja bobrów”, „Ruda - Chlebacz”, „Dolina rzeki Rawki”, „Zielona Szkoła - Kopanicha -Rawka”, „Skrajem Puszczy Bolimowskiej”, Pracownie Terenowe Dyrekcji Bolimowskiego Parku Krajobrazowego (Zielona Szkoła, biblioteka, baza danych przyrodniczych, punkt informacji turystycznej, hotel). Puszcza Bolimowska, rezerwat przyrody „Kopanicha, trakt leśny - ścieżka dydaktyczna „Droga Łowicka”, rezerwat przyrody „Siwica”, ścieżka dydaktyczna „Kręgowce lądowe polany Siwica”, projektowany rezerwat przyrody „Dolina Grabinki”, wieś letniskowa Ziemiary (zbiornik wodny na Rawce), wieś letniskowa Joachimów-Mogiły (miejsce bitwy z 1863r. pomnik powstańców styczniowych, mauzoleum żołnierzy niemieckich z I i II wojny światowej, ślady okopów z I wojny światowej, leśniczówka Tartak Bolimowski (gospodarstwo agroturystyczne, parking leśny), gajówka Wiczy Kierz (parking leśny), wieś Jesionka (sklepy, przystanek PKP), wieś Korytów (Dąb Chełmońskiego, sklepy, przystanek PKS), wieś letniskowa Hamernia (zagospodarowany turystycznie zbiornik wodny), wieś Radziejowice (zabytkowy modrzewiowy dwór, zabytkowy pałac klasycystyczny z parkiem i stawami, zabytkowy kościół, urząd gminy, ośrodek zdrowia, poczta, sklepy, przystanek PKS) - miejscowość położona na terenie projektowanego Parku Krajobrazowego im. Józefa Chełmońskiego.

3. Szlak rowerowy (kolor żółty) Skierniewice Rawka PKP – Nieborów: Skierniewice - Rawka PKP - Budy Grabskie - Droga Łowicka - Rezerwat "Polana Siwica" - Nieborów - ok. 20 km, rowerowy. Szlak łatwy dostępny o każdej porze roku, prowadzący głównie lasem.

Źródło: www.bolimow.pl

Atrakcje: rezerwat Rawka, urządzony parking leśny przy leśniczówce Ruda, ośrodek wypoczynkowy „Sosenka” w Budach Grabskich, wieś letniskowa Budy Grabskie: skrzyżowanie ze szlakiem zielonym Skierniewice - Żyrardów - Radziejowice oraz żółtym Boguszyce - Nieborów - Łowicz i Szlakiem walk nad Rawką, Leśna Galeria Rzeźby, ścieżki dydaktyczne: entomologiczna „Owady lądowe”, „Rokita - ostoja bobrów”, „Ruda-Chlebacz”, „Dolina rzeki Rawki”, „Zielona Szkoła - Kopanicha - Rawka”, „Skrajem Puszczy Bolimowskiej”, Pracownie Terenowe Dyrekcji Bolimowskiego Parku Krajobrazowego (Zielona Szkoła, biblioteka, baza danych przyrodniczych, punkt informacji turystycznej, hotel). Puszcza Bolimowska, rezerwat przyrody „Kopanicha”, trakt leśny - ścieżka dydaktyczna „Droga Łowicka”, rezerwat przyrody „Siwica”, ścieżka dydaktyczna „Kręgowce lądowe polany Siwica”, Zespół Przyrodniczo-Krajobrazowy „Nieborów”, ścieżka dydaktyczna „Nieborów - Siwica - Arkadia”, wieś Nieborów (zespół pałacowo-parkowy, pałac Radziwiłłów, urząd gminy, poczta, ośrodek zdrowia, sklepy, przystanek PKS).

Do obiektów stanowiących bazę turystyczną należą:

- **Gospodarstwo Agroturystyczne „HALIN” – Maria Sikorska**, Joachimów Mogiły 47

Wyremontowany przedwojenny folwark Halin, znajdujący się w otulinie Bolimowskiego Parku Krajobrazowego na skraju dawnej Puszczy Bolimowskiej, niedaleko rzeki Rawki i zbiornika wodnego.

- **Gospodarstwo Agroturystyczne Miodowy Raj – Jarosława i Roman Woynarowscy**, Łasieczniki 62

Oferuje m.in. teren rekreacyjny około 5 ha, staw, rowery, grill, poczęstunki miodem z własnej pasieki - możliwość zakupu miodu i owoców.

- **Gospodarstwo Agroturystyczne "Pawie oczko"**, Łasieczniki 27

Gospodarstwo agroturystyczne prowadzone przez ludzi z pasją, nastawione na hodowlę zwierząt:

- bliski kontakt z naturą - możliwość głaskania i karmienia zwierząt,
- rodziny z dziećmi jak i grupy zorganizowane,
- możliwość rozpalenia ogniska.

- **Przystań Nowe Horyzonty**, Joachimów – Mogiły 3A

To urokliwe miejsce położone w samym sercu Puszczy Bolimowskiej. Na powierzchni ponad hektara dostępna jest całoroczna sala bankietowa urządzona w stylu marynarskim, dwie wiaty grillowe, boisko do siatkówki oraz tematyczne strefy relaksu dla dzieci oraz dorosłych. Przystań to przede wszystkim niezapomniany klimat, cudowne walory przyrodnicze oraz wysublimowana kuchnia oparta na produktach lokalnych.

- **Gospodarstwo agroturystyczne Zaścianek Babie Lato**, Ziemiary 56

Gospodarstwo agroturystyczne położone w Bolimowskim Parku Krajobrazowym, w pobliżu rzeki Rawki. Gospodarstwo zajmuje się organizacją imprez firmowych, prywatnych i półkolonii. Realizuje zajęcia dla dzieci w ramach programu Wioska Odkrywania Talentów, który uzyskał certyfikat Miejsce Odkrywania Talentów nadany przez Ośrodek Rozwoju Edukacji przy MEN.

- **Gospodarstwo agroturystyczne Leśny Zakątek**, Kurabka 51

- **Ośrodek Szkoleniowo-Wypoczynkowy – Henryk Jeżak**, Kolonia Bolimowska-Wieś 42A

Oferuje kwatery pracownicze.

- **Gospodarstwo Agroturystyczne – Ewa Szwarocka**, Joachimów Mogiły 2

Gospodarstwo agroturystyczne we wsi Joachimów-Mogiły. Położone w otulinie Puszczy Bolimowskiej na trasie spływów kajakowych rzeką Rawką, w niewielkiej odległości od Bolimowa i Skierniewic w województwie łódzkim. Dojazd z Warszawy autostradą A2 (zjazd Wiskitki) zajmuje w przybliżeniu od 40 do 50 minut.

- **Agroturystyka u Bożeny i Grzegorza Bożena i Grzegorz Nadulscy**, Ziemiary 45

Gospodarstwo położone w pobliżu rzeki Rawki, oferuje m.in.: wypożyczenie rowerów, ognisko, grill.

Oprócz oczywistych walorów środowiska naturalnego, które opisano w rozdziałach wcześniejszych, gmina jest miejscem występowania zabytkowych obiektów, związanych z jej bogatą historią. Co więcej, w bezpośrednim sąsiedztwie Bolimowa odnaleźć można wysokiej klasy zabytek - późnobarokowy Pałac Radziwiłłów wraz z ogrodem w Nieborowie oraz Ogród Romantyczny Heleny Radziwiłłowej w Arkadii.

Bolimów jest również osadą o bardzo starych tradycjach garncarskich i kowalstwa artystycznego. Produkcja naczyń glinianych stanowiła przez dziesiątki lat jedno z głównych zajęć miejscowej ludności. W wieku XVIII w Bolimowie prowadziło działalność kilka warsztatów garncarskich. W XIX wieku istniał tu cech garncarski skupiający co najmniej 20 garncarzy. Po zakończeniu I wojny światowej podjęło pracę jedynie 6 warsztatów /wg wspomnień Konopczyńskiego/, a po roku 1945 wznowiło pracę jedynie dwóch bolimowskich garncarzy – Stefan Konopczyński i Czesław Smela. Obecnie działa tylko warsztat rodziny Konopczyńskich.

Cechy stylu bolimowskiego to: biała lub jasnokremowa szklista polewa oraz zdobienie malaturą złożoną z barwnych motywów roślinnych i zwierzęcych. Najbardziej charakterystycznym motywem jest

"bolimowski ptaszek", symbolizujący zapewne cały "ptasi rodzaj" w ogóle, jako że nie można przypisać go do żadnego konkretnego gatunku.

Fot. Henryk Bałut

„Bolimowskiego ptaszka” często zastępują mniej lub bardziej stylizowane koguciki, gołąbki, wróbelki, sikorki i motylki. Elementy roślinne to zwykle polne kwiaty, gałązki drzew, kłosa zbóż, czy źdźbła traw. Ornamenty te o bardzo zróżnicowanej i nieco wymyślnej kolorystyce mają również wymyślne kształty, na czym zresztą polega ich cała uroda.

Od roku 1993 Bolimów zaistniał również jako ośrodek wytwarzania kwiatów bibułkowych, a stało się to za sprawą Teresy Mechockiej, która w odpowiedzi na program Ministerstwa Kultury i Sztuki pn. "Ginące zawody" rozpoczęła, i to z dobrym efektem, "produkcję" kwiatów z bibułki. Kwiaty Teresy Mechockiej promują bolimowską sztukę ludową w kraju i za granicą. Poprzez warsztaty i zajęcia plastyczne w bolimowskim ośrodku kultury twórczyni ta nauczyła liczne grono dzieci i młodzieży trudnej sztuki wytwarzania kwiatów z różnokolorowej bibułki.

2.5. Wyniki badań ankietowych

W dniu 30 sierpnia 2021 roku uchwała Rady Gminy Bolimów Nr XXXIV/208/2021 określiła szczegółowy tryb i harmonogram opracowania „Strategii Rozwoju Gminy Bolimów na lata 2021 – 2030”. W ramach konsultacji przyjęto dwie metody badań: ankietę internetową oraz tradycyjny formularz papierowy. Obie ankiety zawierały te same pytania, były udostępnione w formie formularza oraz rozdawane na zebraniach wiejskich.

W trakcie zbierania wyników łącznie przeanalizowano 105 ankiet, z czego 84 to ankiety internetowe, które cieszyły się zdecydowanie większą popularnością.

Analizą i opracowaniem ankiet zajął się zespół powołany Zarządzeniem Wójta nr 43/2021 z dnia 30 sierpnia 2021 roku.

Wyniki ankiety zostały udostępnione na stronie internetowej gminy Bolimów dnia 27.10.2021 roku. Poniżej przedstawiono wybrane pytania i odpowiedzi.

Co Pani/Pana/Państwa zdaniem jest największą szansą dla rozwoju Gminy?

- Węzeł drogowy na autostradzie A2 i DW 705
- Turystyka połączona z rozwojem gastronomii
- Zagospodarowanie zbiornika wodnego Joachimów – Mogiły / Ziemiary
- Wykorzystanie walorów przyrodniczych gminy poprzez zwiększenie jej promocji
- Tereny rekreacyjne w kompleksie Joachimów – Mogiły oraz tereny zabudowy jednorodzinnej

Co Pani/Pana zdaniem jest najważniejszą mocną stroną Gminy ?

- Lokalizacja w centralnej Polsce, pomiędzy Łodzią i Warszawą, w bezpośrednim zasięgu czterech dużych miast (Łowicz, Sochaczew, Żyrardów, Skierniewice)
- Potencjał przyrodniczy oparty o Bolimowski Park Krajobrazowy oraz Rezerwat Rzeki Rawki
- Potencjał historyczny ze szczególnym uwzględnieniem okresu Wielkiej Wojny oraz ataków gazowych
- Potencjał rekreacyjny oparty na zbiornikach wodnych z możliwością ich zagospodarowania

Co Pani/Pana zdaniem jest największym zagrożeniem dla rozwoju Gminy?

- Powstanie Centralnego Portu Komunikacyjnego
- Budowa linii Kolei Dużych Prędkości na terenie gminy
- Przemysł – planowane inwestycje zewnętrzne
- Brak chęci ludzi do zmian
- Zastój i brak działań promujących gminę
- Brak zaplecza turystycznego

Co Pani/Pana zdaniem jest najsłabszą stroną Gminy ?

- Problemy komunikacyjne (brak połączeń autobusowych, niedostateczne połączenie z autostradą A2)
- Niezadawalający stan infrastruktury (drogi, oświetlenie, ścieżki rowerowe) oraz poziom usług komunalnych (wodociągi i kanalizacja)
- Brak Żłobka w Bolimowie
- Brak zagospodarowania zbiorników wodnych
- Niewykorzystanie funduszy europejskich (brak specjalisty)
- Styl rządzących (brak planów rozwojowych)

Co Pani/Pana zdaniem wpływa pozytywnie na jakość życia w Gminie?

- Spokój i cisza, bez większych uciążliwości, czyste powietrze
- Przyroda, bliskość natury
- Bliskość placówek oświatowych, poczty, sklepów, GOK i inne usługowe

Co Pani/Pana zdaniem wpływa negatywnie na jakość życia w Gminie?
• Brak wystarczającej infrastruktury drogowej w tym węzła drogowego na autostradzie A2 i ścieżek rowerowych oraz obwodnicy Bolimowa • Niewystarczająca ilość przedsiębiorstw dających możliwość zatrudnienia, w tym niskie zarobki i wysokie opłaty • Brak lokali gastronomicznych • Niewystraszająca ilość wydarzeń kulturalnych w tym niewystarczająca promocja gminy • Przerwy w dostawie wody

Co Pani/Pana zdaniem należy zmienić/poprawić w Gminie w pierwszej kolejności?
• Poprawić drogi, wybudować chodniki i ścieżki rowerowe, poprawić oświetlenie • Poprawić ofertę rekreacyjną i promocję Gminy dla odwiedzających i inwestorów • Poprawić komunikację PKS do sąsiadujących miast (Skierniewice, Łowicz, Żyrardów, Sochaczew) • Doprowadzić do budowy węzła autostradowego na autostradzie A2 i DW 705 • Poprawić pozyskiwanie funduszy zewnętrznych dla rozwoju Gminy • Poprawić parking targowiska poprzez powiększenie oraz poprawić wygląd centrum miejscowości Bolimów (rynek) • Poprawić zagospodarowanie zbiornika wodnego w miejscowości Joachimów – Mogiły – Ziemiary

Wyniki badań ankietowych zostały przeanalizowane, a propozycje zmian / inwestycji uwzględnione w wyznaczeniu kierunków działań. Nie wszystkie propozycje można było uwzględnić, nie każdy zakres działań leży w kompetencjach gminy / jest od niej zależny.

2.6. Analiza SWOT

SPOŁECZEŃSTWO, SYTUACJA SPOŁECZNA	
MOCNE STRONY – Dobre położenie geostrategiczne gminy, pomiędzy Łodzią a Warszawą, przy autostradzie A2; – Silnie zakorzenione więzi kulturowe, głęboka świadomość dziedzictwa historycznego i kulturowego; – Zabytki i dziedzictwo kulturowe; – Przynależność do organizacji i stowarzyszeń skupiających samorządy w ramach Lokalnej Grupy Działania „Gniazdo” oraz Stowarzyszenia Powiatów i Gmin Dorzecza Bzury; – Działalność instytucji pracujących na rzecz osób potrzebujących: Komenda Miejska Policji, Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Bolimowie, Powiatowe Centrum pomocy Społecznej; – Stopniowo zmniejszająca się liczba osób bezrobotnych;	SŁABE STRONY – Trend zmniejszającej się liczby ludności; – Począwszy od 2011 roku, co roku za wyjątkiem roku 2014, odnotowywany jest ujemny przyrost naturalny; – Stosunkowo niski poziom wykształcenia mieszkańców; – Problem ubóstwa i marginalizacji osób ubogich oraz niepełnosprawnych; – Występowanie problemu patologii społecznych; – Niewystarczające środki na pomoc dla osób potrzebujących; – Niewystarczająca liczba atrakcyjnych miejsc spotkań ludzi młodych, ale również dorosłych i turystów; – Zbyt małe możliwości rozwoju zawodowego i podwyższania kwalifikacji zawodowych;

SPOŁECZEŃSTWO, SYTUACJA SPOŁECZNA	
- Utrudniony dostęp do narkotyków; - Dodatnie saldo migracji wewnętrznych w większości lat w badanym okresie czasu; - Dobre warunki mieszkaniowe; - Coraz mniejsza liczba osób korzystających ze wsparcia pomocy społecznej; - Korzystanie ze środków EFRR oraz EFS;	- Ostatnim dostępnym szczeblem kształcenia jest poziom podstawowy; - Brak pracy dla osób wykształconych, spełniającej ich ambicje i wykorzystującej wiedzę i umiejętności; - Brak żłobka;

ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE	
MOCNE STRONY - Usuwanie azbestu z obszaru gminy; - Brak zakładów przemysłowych emitujących znaczne zanieczyszczenia do powietrza; - Bardzo wysoki wskaźnik lesistości gminy; - Występowanie dolin rzecznych, łąk oraz zbiornika wodnego Joachimów-Ziemiary; - Występowanie form ochrony krajobrazu; - Wykorzystywanie odnawialnych źródeł energii; - Niski poziom degradacji środowiska przyrodniczego; - Stosunkowo niskie zanieczyszczenie powietrza atmosferycznego na terenach oddalonych od ciągu komunikacyjnych;	SŁABE STRONY - Obszary objęte ochroną prawną ograniczają rozwój gospodarczy Gminy; - Niewystarczająco rozwinięta sieć kanalizacyjna; - Występowanie raczej słabych gleb; - Zbyt niski poziom wykorzystania odnawialnych źródeł energii dla produkcji energii elektrycznej i ciepłej; - Niska efektywność energetyczna budynków prowadząca do zwiększonego zużycia paliw; - Zanieczyszczenie powietrza przy głównych ciągach komunikacyjnych;

TURYSTYKA, SPORT, REKREACJA	
MOCNE STRONY - Wysokie walory przyrodnicze Gminy, w tym krajobrazowe; - Ogromny potencjał dla budowy produktów turystycznych, rozwoju agroturystyki; - Funkcjonowanie zbiornika wodnego Joachimów-Ziemiary, szlaków turystycznych; - Bogata historia i tradycja regionu (m.in. tradycje garncarskie, kowalstwo artystyczne); - Funkcjonowanie kilku gospodarstw agroturystycznych; - Występowanie obiektów zabytkowych oraz bogata historia obszaru; - Funkcjonowanie klubów sportowych; - Funkcjonowanie obiektów bazy sportowej; - Przeprowadzenie rewitalizacji przestrzeni publicznych w Bolimowie;	SŁABE STRONY - Niewystarczający poziom rozwinięcia bazy sportowej, turystycznej i rekreacyjnej, w tym brak ścieżek rowerowych oraz infrastruktury służącej rozwojowi elektromobilności; - Niska liczba miejsc spotkań dla dzieci, młodzieży i dorosłych; - Brak długookresowej promocji turystycznej gminy; - Brak stałych/cyklicznych imprez kulturalnych oraz sportowych; - Brak lokali gastronomicznych;

PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ I ROLNICTWO	
MOCNE STRONY - Stabilizacja gospodarcza Gminy; - Doskonale położenie geograficzne i komunikacyjne dla rozwoju przedsiębiorczości; - Bliskość Miasta Skierniewice; - Odzyskanie przez Bolimów praw miejskich; - Położenie pomiędzy Łodzią i Warszawą – bliskość dużych rynków zbytu; - Doskonale warunki dla rozwoju agroturystyki oraz upraw ekologicznych; - Zwiększająca się świadomość, co do możliwości wykorzystania funduszy unijnych; - Stopniowy wzrost liczby podmiotów gospodarczych; - Współpraca lokalna w ramach: Lokalnej Grupy Działania „Gniazdo” oraz Stowarzyszenia Powiatów i Gmin Dorzecza Bzury;	SŁABE STRONY - Niska aktywność społeczna i zawodowa mieszkańców; - Braki w podstawowej infrastrukturze technicznej sprzyjającej powstawaniu przedsiębiorstw; - Brak zjazdu z autostrady A2 na obszarze gminy; - Szara strefa w zatrudnieniu; - Stosunkowo niski poziom wykształcenia zawodowego rolników; - Niski poziom intensyfikacji produkcji rolnej; - Brak specjalizacji rolnictwa; - Niskie kwalifikacje zawodowe osób bezrobotnych - trudności w dostosowaniu się do potrzeb lokalnego rynku pracy; - Brak instytucji otoczenia biznesu; - Znaczne rozdrobnienie gospodarstw rolniczych, a przy tym niska ich dochodowość; - Niewielki udział gospodarstw nowoczesnych w ogóle; - Niski udział upraw ekologicznych w ogóle produkcji rolniczej;

INFRASTRUKTURA TECHNICZNA	
MOCNE STRONY - Dobrze rozwinięta sieć wodociągowa; - Prawidłowo rozwinięta sieć połączeń drogowych; - Dostęp do połączeń kolejowych; - Dobrze rozwinięta sieć elektroenergetyczna; - Funkcjonowanie segregacji odpadów u źródła; - Istnienie przydomowych oczyszczalni ścieków;	SŁABE STRONY - Brak rozwiniętej sieci kanalizacyjnej; - Brak sieci gazowej; - Głównym źródłem ciepła jest węgiel kamienny - Niski poziom wykorzystania odnawialnych źródeł energii; - Budynki wymagają termomodernizacji; - Niewystarczająco rozwinięta sieć ścieżek rowerowych; - Niska efektywność energetyczna budynków; - Zbyt mała liczba przydomowych oczyszczalni ścieków; - Niezadawalający stan infrastruktury (drogi, oświetlenie, ścieżki rowerowe) oraz poziom usług komunalnych (wodociągi i kanalizacja);

EDUKACJA I SPOŁECZEŃSTWO INFORMACYJNE	
MOCNE STRONY - Działalność Miejsko-Gminnego Ośrodka Kultury w Bolimowie, w tym Izby Pamięci oraz Miejsko-Gminnej Biblioteki Publicznej; - Dostęp do bazy kultury, bogate tradycje i historia; - Dobra baza szkolnictwa; - Wykorzystywanie funduszy unijnych dla realizacji projektów społecznych;	SŁABE STRONY - Stosunkowo niski poziom wykształcenia mieszkańców; - Zbyt mała liczba osób posiadających wykształcenie w kierunku rolno- spożywczym, które ułatwiłoby zoptymalizowanie i unowocześnienie pracy gospodarstw rolniczych; - Nierówny dostęp do kształcenia; - Marginalizacja dzieci i młodzieży, a także osób starszych o niższym statusie społecznym;

POMOC SPOŁECZNA I OCHRONA ZDROWIA	
MOCNE STRONY – Dostęp do podstawowej opieki zdrowotnej; – Dostęp do bezpłatnych badań profilaktycznych; – Działalność Miejsko-Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Bolimowie, otwartość pracowników ośrodka na współpracę ze środowiskiem lokalnym; – Funkcjonowanie gminnych programów służących społeczeństwu, np. dotyczących problemów alkoholowych i narkotyków – Działalność jednostek Ochotniczej Straży Pożarnej, Policji – Zmniejszająca się liczba osób korzystających z pomocy społecznej;	SŁABE STRONY – Zbyt mała ilość bezpłatnych badań profilaktycznych; – Problem ubóstwa, bezrobocia, alkoholizmu, niepełnosprawności; – Niekorzystna sytuacja osób niepełnosprawnych oraz dotkniętych długotrwałą lub ciężką chorobą; – Brak organizacji czasu wolnego oraz socjoterapii dla młodzieży zagrożonej wykluczeniem społecznym; – Coraz większe zagrożenia dla zdrowia młodych ludzi, wynikające ze zmiany stylu życia; – Brak szybkiego i bliskiego dostępu do specjalistycznej pomocy lekarskiej; – Niedostateczne środki finansowe na realizację zadań i zaspakajanie potrzeb społeczeństwa korzystającego z pomocy społecznej;

SZANSE	ZAGROŻENIA
– Przynależność do rozwijającego się województwa; – Wykorzystanie przynależności do powiatu skierniewickiego; – Budowa zjazdu z autostrady A2 na obszarze gminy; – Wykorzystanie walorów przyrody w celu tworzenia produktów turystycznych; – Promowanie regionu przez jednostki zewnętrzne; – Utrzymujący się w Polsce wzrost gospodarczy; – Wykorzystanie funduszy strukturalnych z Unii Europejskiej; – Łatwiejszy dostęp do kredytów na rozwój działalności gospodarczej; – Rozwój możliwości w zakresie edukacji i pracy na odległość; – Moda na zdrowy styl życia i aktywność sportową; – Nastawienie polityki UE na wykorzystanie endogenicznych, unikalnych potencjałów regionów; – Dobre warunki dla rozwoju odnawialnych źródeł energii;	– Wyludnianie się obszarów wiejskich; – Odływ wykształconej młodzieży do większych miast; – Preferowanie konsumpcyjnego stylu życia; – Brak świadomości problemu i umiejętności szukania pomocy przez rodziny dysfunkcyjne; – Uzależnienie rodzin od pomocy społecznej oraz zjawisko tzw. „dziedziczenia biedy”; – Większa aktywność negatywnych zjawisk pogodowych; – Problemy w krajowym systemie ochrony zdrowia; – Brak środków na rozwój firm; – Duża konkurencja wśród wnioskujących o wsparcie ze środków Unii Europejskiej; – Rosnąca inflacja; – Pandemia Covid-19; – Bezrobocie strukturalne; – Spadek szybkiego tempa wzrostu gospodarczego; – Słaby rozwój małych i średnich firm spowodowany dużymi kosztami pracy – podatki, ZUS; – Skomplikowane procedury i wysokie wymagania instytucji pomocowych udzielających wsparcia finansowego; – Niska opłacalność produkcji rolnej; – Rozpowszechniony handel produktami przez sieć Internet oraz duża dostępność produktów o niskiej jakości i cenie np. z Chin, na czym mogą tracić lokalni przedsiębiorcy;

1 stycznia 2022 miejscowość Bolimów ponownie otrzymała prawa miejskie. To niezwykle ważny element rozwoju miasta i przypomnienie o bogatej historii. Otrzymanie praw miejskich będzie miało wymierny wpływ na rozwój gospodarczy nie tylko Bolimowa, ale również całej gminy. W ostatnich latach

przeprowadzono działania rewitalizacyjne w centrum miasta, co przywróciło mu dawny blask i historyczny charakter. Na rynek powróciła drobna działalność gospodarcza. Rynek Tadeusza Kościuszki w Bolimowie jest dzisiaj odwiedzany przez turystów. Mieszkańcy znajdują tu również miejsce do wymiany opinii, odpoczynku. Cała gmina zyskała centrum rozwoju społecznego. To niezwykle ważne dla małych miejscowości, które tracą tożsamość i nie identyfikują się z własnym regionem. Miasto Bolimów stanie się więc niezwykle ważnym element integracji społecznej, wokół niego budowana będzie tożsamość i historia całej gminy.

Miasto przyciągnie również nowych inwestorów. W gminie szczególnie ważnym elementem są inwestycje oparte na turystyce, spędzaniu czasu wolnego. Bolimów ma nie tylko integrować, ale również stwarzać nowe możliwości do prowadzenia działalności gospodarczej. W kolejnych latach należy liczyć się z nowymi firmami zlokalizowanymi wokół centrum miasta, dzięki prowadzeniu działań rewitalizacyjnych.

Najważniejszym efektem rewitalizacji ma stać się wzrost średnich dochodów mieszkańców centrum Bolimowa oraz polepszenie ich warunków życia. Centrum miasta ma stać się miejscem prestiżowym i dobrym do życia.

2.7. Identyfikacja najważniejszych problemów występujących na danym terenie

Do najważniejszych problemów występujących na obszarze Gminy Bolimów zaliczają się:

Niewykorzystany potencjał turystyczny obszaru gminy

Niepodważalnym atutem gminy jest jej położenie, zarówno względem ważnych ciągów drogowych jak i na obszarze bardzo atrakcyjnym przyrodniczo. Przez obszar gminy przebiega autostrada (najbliższe zjazdy znajdują się w Wiskitkach i Nieborowie), droga wojewódzka, a także drogi powiatowe i rozwinięta sieć połączeń dróg gminnych. Czyste powietrze, lasy, rzeki, piękne krajobrazy stanowią ogromny potencjał dla rozwoju turystyki, potencjał który jest tylko w części wykorzystany. Brakuje w gminie oznakowanych szlaków turystyki rowerowej, zaplecza noclegowego, gastronomicznego. Brak jest infrastruktury służącej elektromobilności, która w kolejnych latach z pewnością będzie zyskiwać na znaczeniu. Brakuje także długofalowej strategii promocji gminy.

Trudności w pozyskaniu inwestorów / przedsiębiorców, którzy chcieliby prowadzić działalność na obszarze gminy

Korzystne położenie geostrategiczne gminy nie jest w pełni wykorzystane, albowiem brak jest na obszarze gminy zjazdu z autostrady A2, który umożliwiłby szybkie skomunikowanie się z tutejszymi terenami inwestycyjnymi. W kategoriach konkurencyjności obszaru pod względem gospodarczym, coraz ważniejsza staje się jego dostępność komunikacyjna. Szybkość i łatwość dotarcia do celu podróży coraz bardziej zyskują na znaczeniu. W tym kontekście gmina Bolimów

obecnie nie jest obszarem konkurencyjnym w porównaniu do innych jednostek, które charakteryzują się bezpośrednim dostępem do autostrad / dróg krajowych.

Rozdrobnienie gospodarstw rolnych oraz spadek ich dochodowości

Znacznym problemem w gminie jest coraz niższa opłacalność prowadzenia działalności rolniczej. Gospodarstwa są rozdrobnione. Niewiele jest również gospodarstw, które na większą skalę zajmowałyby się uprawami ekologicznymi.

Braki w podstawowej infrastrukturze technicznej

Dostrzegalne są braki w infrastrukturze drogowej, ubytki w jezdniach, brak ścieżek rowerowych, poszczególne z dróg wymagają przebudowy. Problemem jest również niewystarczająco rozwinięta sieć kanalizacyjna. Problem dotyka zarówno mieszkańców jak i sferę gospodarczą, ponieważ bez rozwiązania problemu gospodarki ściekowej, rozwój większych przedsiębiorstw na terenie gminy jest niemożliwy. Zmniejsza się konkurencyjność i atrakcyjność inwestycyjna gminy. Podobny wpływ na lokalne życie społeczno-gospodarcze ma sieć wodociągowa i choć jest ona o wiele lepiej rozwinięta, to i tak wymaga działań w zakresie rozbudowy i modernizacji.

INNE PROBLEMY GMINY TO:

- niewystarczające zagospodarowanie centrów miejscowości;
- występowanie niebezpieczeństw dla środowiska i ludzi;
- brak firm o potencjale innowacyjnym;
- niskie kwalifikacje ludności;
- rozdrobnienie gospodarstw rolnych;
- patologie społeczne z przewagą alkoholizmu;
- brak dostatecznej oferty kulturalnej;
- brak długofalowej kampanii promującej gminę;
- bezrobocie, niski poziom zarobków, niewystarczająca ilość przedsiębiorstw dających możliwość zatrudnienia;
- niewystraszająca ilość wydarzeń kulturalnych.

3. Trendy rozwojowe

Realizacja Strategii musi być skorelowana z trendami rozwojowymi. Chodzi tu o trendy w gospodarce światowej, które bezpośrednio wpływać będą na rozwój gminy w okresie programowania. Coraz bardziej pogłębia się integracja Polski z krajami europejskimi i światem. Tereny wiejskie również czerpią z tej otwartości, a rozwój gospodarki światowej bezpośrednio wpływa na rozwój gospodarki lokalnej. Wskazane trendy są zgodne ze Strategią Rozwoju Województwa Łódzkiego 2030. Wzięto również pod uwagę zmiany w światowej gospodarce spowodowane pandemią koronawirusa COVID – 19 i prognozowane zmiany, które dotyczyć będą całego okresu realizacji Strategii.

Mieszkańcy gminy Bolimów coraz częściej korzystają z globalizacji. Swoboda przemieszczania się wewnątrz Unii Europejskiej (i nie tylko) spowoduje, że mieszkańcy coraz częściej korzystają z wspólnego rynku. Ostatnie lata to etap otwierania się przedsiębiorstw i mieszkańców na kontakty międzynarodowe. Kolejne lata to dalsza integracja i tworzenie powiązań korporacyjnych z firmami spoza naszego kraju. Rozwój technologii informatycznej i konieczność korzystania z nowych środków komunikacji spowoduje, że kontakty z Europą i światem staną się łatwiejsze, tańsze, a co za tym idzie bardziej dostępne dla mieszkańców gminy. Zamknięcie gospodarek spowodowane COVID – 19 w latach 2020 – 2021 nauczyło wielu przedsiębiorców działać, pomimo utrudnień w przemieszczaniu się. Jednak należy zwrócić szczególną uwagę na fakt, że nie wszyscy mieszkańcy, firmy z terenu gminy potrafią przystosować się do zmian. Ostatnie lata pokazały, że firmy opierają swoją konkurencyjność na szybkim wprowadzaniu zmian w procesie produkcyjnym i organizacyjnym. Dlatego też, aby rozwijać gospodarkę gminy należy szczególną uwagę poświęcić edukacji firm i przyszłych przedsiębiorców. O ile to możliwe, należy skupić się na budowaniu potencjału nowoczesnej, innowacyjnej gospodarki opartej na wiedzy i kontaktach międzynarodowych. Wprowadzenie ruchu bezwizowego pomiędzy Polską a Stanami Zjednoczonymi pozwala w kolejnych latach budować nowe rynki zbytu. To szansa dla lokalnych przedsiębiorców, którą trzeba wykorzystać.

Kolejne lata to szybki wzrost przepustowości połączeń internetowych. Nastąpi szybki rozwój sieci 5G, co spowoduje nową erę w cyfryzacji naszego życia. Szybki transfer danych otworzy możliwości do rozwoju nowych firm i rozwój już istniejących nie tylko w branży informatycznej. W kolejnych latach w naszych domach, gospodarstwach zagospodarczą nowe urządzenia. Połączenie ich z siecią informatyczną spowoduje, że samodzielnie podejmować będą decyzje, sterować systemem grzewczym, energetycznym. Już dzisiaj coraz częstsze w gminie są samobieżne odkurzacze czy kosiarki do trawy. Sterować możemy kamerami, piecami. Już niedługo zegarek zmierzy nam tętno, puls i prześle wyniki do ośrodka zdrowia. To duże ułatwienie, szczególnie dla ludzi starszych, gdzie konieczne jest częste monitorowanie stanu zdrowia. Rewolucja następuje również w kulturze i naszych przyzwyczajeniach. Telewizje zastępują platformy streamingowe, muzyka jest łatwo dostępna w Internecie. Przykłady można mnożyć, jednak kolejne lata to szybkie zmiany, które należy monitorować i wykorzystywać do rozwoju. Szczególnie chodzi o firmy, które mogą wyznaczać nowe zmiany w gospodarce lokalnej. Rozwój kosiarek automatycznych wymaga stworzenia ich serwisu, a rozwój e-handlu powoduje, iż warto pomyśleć o stworzeniu sklepu internetowego. Jednak w gminie ujawnia się jeden problem, na który zwrócić muszą władze gminy w kolejnych latach. Jest to pełny dostęp

do technologii informacyjnej oraz szybkiego, taniego Internetu. Może więc dojść do sytuacji, iż dostęp do szybkiego Internetu warunkować będzie rozwój gospodarczy. Należy dołożyć wszelkich starań, aby jak najszybciej umożliwić wszystkim mieszkańcom dostęp do szybkiej sieci internetowej. Jak pokazują doświadczenia roku 2020/2021 (nauka zdalna w szkołach), w dalszym ciągu występują poważne problemy z dostępem do urządzeń i Internetu w gospodarstwach domowych. Chodzi głównie o osoby o niższych dochodach. Dlatego wyzwaniem staje się stworzenie programu pełnego dostępu do podstawowych usług cyfrowych.

Analiza trendów / tendencji społeczno-gospodarczych i przestrzennych zachodzących w gminie i jej otoczeniu w ostatnich latach wskazuje, iż coraz więcej będzie w gminie turystów, dzięki czemu silniej rozwijać się będzie branża turystyczna. Sprzyjają temu uwarunkowania przyrodnicze i historyczne. Należy w tym miejscu zwrócić uwagę na fakt, iż w wyniku pandemii coraz bardziej atrakcyjne stają się w oczach mieszkańców większych miast obszary położone z dala od dużych skupisk ludności, oferujące bliski kontakt z naturą, co może stać się znacznym atutem gminy Bolimów. Malownicze położenie gminy oraz czystsze niż w miastach powietrze mogą spowodować wzrost zainteresowania obszarem gminy. Z tego względu należy zwrócić szczególną uwagę na uwarunkowania rozwoju branży turystycznej i pokrewnych.

Innym, silnym trendem w gospodarce, powiązanim również z turystyką będzie rozwój elektromobilności. Szacuje się, że samochody, autobusy i inne pojazdy elektryczne będą stawały się coraz tańsze, a co z tym związane również coraz częściej wykorzystywane w gospodarstwach domowych. Do rozwoju elektromobilności z pewnością przyczynią się decyzje podejmowane przez lokalne władze, które mogą zachęcać mieszkańców, ale również dawać dobry przykład w tym zakresie. Należy w tym miejscu zaznaczyć, że dla rozwoju elektromobilności w gminie niezbędna jest odpowiednia infrastruktura, która stanie się bodźcem dla miejscowej ludności do wprowadzenia zmian.

Trend w rozwoju elektromobilności wiązał się będzie bezpośrednio ze zmianami w lokalnej i regionalnej gospodarce. Nastąpi wzrost popytu na zakłady mechaniki pojazdowej dostosowane do obsługi pojazdów elektrycznych. Zmieni się specyfika tych zakładów. Wykonywanych będzie coraz mniej prac mechanicznych, coraz więcej z zakresu zaawansowanej elektroniki i informatyki. Pojazdy elektryczne posiadają zaawansowane systemy elektroniczne, które już za kilka lat umożliwią np. jazdę autonomiczną. Konieczne jest więc przekwalifikowanie mechaników pojazdowych i przygotowanie kadr do obsługi pojazdów napędzanych przez silniki elektryczne.

Problemem gminy i całego województwa będzie dostęp do wody i okresowe susze. Zjawisko suszy jest złożonym procesem zachodzącym w środowisku przyrodniczym. Prowadzi do zmniejszenia zasobów wodnych i powolnego wyczerpywania się wód w zlewni. W następstwie suszy atmosferycznej pojawia się tzw. susza glebowa. Dalszy brak opadów prowadzi do suszy rolniczej, negatywnie wpływającej na produkcję roślinną. Susza to złożony proces, którego konsekwencją jest zmniejszenie ilości wody w danym ekosystemie. Główną przyczyną tego zjawiska jest długotrwały brak opadów atmosferycznych, połączony często z wyższą temperaturą powietrza, a także cyrkulacją powietrza (wiatry), która znacząco zwiększa wysuszenie. Przesuszenie gleby, obniżenie poziomu wód gruntowych oraz zmniejszenie przepływów rzecznych stwarza bezpośrednie zagrożenia gospodarczo-społeczne i ekonomiczne dla człowieka. Szczególnie narażone jest rolnictwo, gdyż zmniejszają się plony roślin

uprawnych a zwiększają straty ekonomiczne. Występuje wówczas tzw. „susza „gospodarcza”. Całe województwo łódzkie jest w kolejnych latach zagrożone suszą strukturalną. Widać to również w Gminie Bolimów. Na polach uprawnych występuje problem niedoboru wody. W całym województwie susze prowadzić będą do zmian gospodarczych i demograficznych. Należy się liczyć z pogłębianiem się poziomów warstw wodonośnych i zamieranie ekosystemów na powierzchni. Następować będzie stepowanie terenów. Największym wyzwaniem staje się zapewnienie nieprzerwanych dostaw wody dla wszystkich mieszkańców. *Program Ochrony Środowiska dla Gminy Bolimów na lata 2019-2022 z perspektywą na lata 2023 - 2026* podaje jako jedno z zagrożeń ryzyko wystąpienia suszy i klęsk nieurodzaju.

4. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej gminy

Model struktury funkcjonalno-przestrzennej gminy został zawarty w dokumencie „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Bolimów” i będzie aktualny na lata 2022 -2030. Studium przedstawia poglądy i deklaracje na temat kierunków działań podejmowanych przez Samorząd dla rozwoju gminy. Przyjmuje się zrównoważony rozwój obszaru gminy jako podstawę do formułowania kierunków zasad i warunków zagospodarowania. Polityka przestrzenna określona w dokumencie odpowiada zasadom ustanowionym przepisami prawa, a jednocześnie posiada charakter wytycznych do sporządzenia miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Bolimów podaje co następuje:

„Przy wytyczaniu kierunków rozwoju gminy uwzględniono zarówno środowisko przyrodnicze, jak i wszystkie dziedziny życia związane z działalnością człowieka na tym obszarze. Wytyczone kierunki rozwoju gminy winny zapewnić jej mieszkańcom dobre warunki do zamieszkania, pracy i wypoczynku, zgodne z ich potrzebami i aspiracjami. Program rozwoju poszczególnych funkcji gminy związany jest z konkretnym obszarem. Rozmieszczenie terenów o różnej obecnej i przyszłej funkcji oraz sposobie użytkowania, w tym lokalna sieć osadnicza, jej powiązania i relacje zewnętrzne (regionalne) i wewnętrzne (lokalne) tworzą strukturę funkcjonalno–przestrzenną obszaru gminy. Kierunek przekształceń przestrzeni gminy Bolimów jest konsekwencją dotychczasowego wielofunkcyjnego rozwoju obszaru na granicach stref wpływów Łódzkiego i Warszawskiego Obszaru Metropolitalnego. Podstawowymi funkcjami realizującymi powyższy kierunek są: ekologicznie uwarunkowana pozarolnicza działalność gospodarcza (usługowa, produkcyjno–usługowa i produkcyjna, w szczególności – produkcja energii i nieuciążliwy przemysł, eksploatacja kopalni, obsługa transportu i komunikacji), przetwórstwo rolno–spożywcze, rolnictwo, turystyka.

Funkcjami równorzędnymi wobec wyżej wymienionych są: mieszkalnictwo niskie i rekreacja – wykorzystujące walory krajobrazowe gminy i jej dobrą dostępność komunikacyjną w regionie.

Podstawowy, wielofunkcyjny kierunek przekształceń obszaru gminy realizowany będzie w oparciu o ukształtowaną strukturę funkcjonalno–przestrzenną, z zachowaniem zasad zrównoważonego rozwoju.

Na podstawie analizy uwarunkowań wynikających z dotychczasowych trendów rozwojowych sieci osadniczej oraz dynamiki powiązań zewnętrznych przyjmuje się, że rozwój wykorzystywać będzie istniejącą strukturę sieci osadniczej opartą o lokalny (gminny) ośrodek obsługi w Bolimowie²⁹.

²⁹ Obecnie Miasto Bolimów

Fotografia 10 Miasto Bolimów

Źródło: Fotografia własna

Zakłada się, że rozwój osadnictwa będzie sankcjonował ukształtowane tereny zabudowy w poszczególnych miejscowościach, a nowe tereny inwestycyjne będą nawiązywały do ww. wykształconych struktur osadniczych oraz uwarunkowań wynikających z istniejących zasobów oraz walorów przyrodniczych. Generalnie, przewiduje się wspieranie polityką przestrzenną gminy kształtujących się, niekonfliktowych tendencji przekształceń struktury funkcjonalno–przestrzennej i ukształtowanych funkcji w poszczególnych jednostkach osadniczych.

Przewiduje się przekształcenia istniejących struktur w kierunku następujących dominujących funkcji:

- kierunku wielofunkcyjnym w centrum gminy – w obrębie Bolimowa i przyległych, funkcjonalnie związanych jednostek: Ziemiary i Bolimowska Wieś;
- o kierunku mieszkalnictwa niskiego i usług nieuciążliwych – w obrębie Sierzchów, Nowe Kęszyce i Kęszyce Wieś;
- o kierunku leśnictwa, rekreacji, obsługi turystyki i ekstensywnego mieszkalnictwa – w Joachimowie Mogiłach i Wólce Łasickiej;
- o kierunku rolnictwa i zabudowy zagrodowej z dopuszczeniem zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej i nieuciążliwej aktywności gospodarczej – na pozostałym obszarze gminy.

(...) Podstawowymi strategicznymi celami rozwoju przestrzennego gminy są:

- Podnoszenie konkurencyjności i atrakcyjności inwestycyjnej gminy pod kątem przede wszystkim funkcji mieszkalnictwa, turystyki i rekreacji oraz nieuciążliwej działalności produkcyjno-usługowej;
- Wielofunkcyjny, zrównoważony rozwój gospodarczy terenów istniejących miejscowości, przyjazny środowisku, rewitalizacja historycznych zespołów przestrzennych w powiązaniu z krajobrazem;

- Tworzenie bezpiecznego i atrakcyjnego środowiska pracy, zamieszkania i wypoczynku; wykorzystującego walory przyrodnicze i kulturowe obszaru.

Podstawową zasadą kształtowania polityki przestrzennej gminy jest równoważenie rozwoju sfer: społecznej, gospodarczej i środowiskowej z wykorzystaniem zewnętrznych powiązań gospodarczych i przestrzenno–środowiskowych. (...)

Podstawowymi funkcjami gminy są: ekologicznie uwarunkowana pozarolnicza działalność gospodarcza (w tym eksploatacja kopalin, działalność usługowa, produkcyjno–usługowa i produkcyjna, w szczególności – produkcja energii i obsługa turystyki i komunikacji, przetwórstwo rolno–spożywcze, obsługa turystyki i rekreacji rolnictwo). Równorzędną funkcją jest mieszkalnictwo (w szczególności ekstensywna zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna i mieszkalnictwo niskie) oraz zabudowa służąca rekreacji indywidualnej. W ramach podstawowej funkcji nową dziedziną staje się realizacja przedsięwzięć związanych z pozyskiwaniem energii z alternatywnych źródeł. Zakłada się, iż wielofunkcyjny kierunek przekształceń obszaru gminy realizowany będzie w oparciu o ukształtowaną strukturę funkcjonalno–przestrzenną i strukturę sieci osadniczej, z zachowaniem zasad zrównoważonego rozwoju. Przyjęto, że rozwój wykorzystywać będzie hierarchiczną strukturę sieci osadniczej opartą o gminy ośrodek obsługi w Bolimowie. (...)

Obsługę komunikacyjną zapewni ustalony i wskazany układ komunikacyjny dróg publicznych, z których najistotniejszy wpływ na rozwój i obsługę gminy będzie miała droga wojewódzka nr 705, w ciągu której wskazuje się wariantowe rozwiązania obwodnicy miejscowości Bolimów oraz drogi powiatowe, w szczególności drogi o nr 1322 E i 1327 E zapewniające powiązanie obszaru gminy z węzłami na autostradzie A2.”

5. Ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w gminie

Podstawową zasadą kształtowania polityki przestrzennej gminy Bolimów jest równoważenie rozwoju sfer: społecznej, gospodarczej i środowiskowej z wykorzystaniem zewnętrznych powiązań gospodarczych i przestrzenno–środowiskowych. Zakłada się, iż wielofunkcyjny kierunek przekształceń obszaru gminy realizowany będzie w oparciu o ukształtowaną strukturę funkcjonalno–przestrzenną i strukturę sieci osadniczej, z zachowaniem zasad zrównoważonego rozwoju.

Należy utrzymać dotychczasowe funkcje obszarów wyróżnionych w ramach działań polityki przestrzennej.

Przewiduje się rozwój funkcji turystycznej, który wynikać będzie z bardzo atrakcyjnych uwarunkowań środowiskowych i historycznych. Wskazuje się na możliwość stworzenia markowych produktów turystycznych, dzięki którym gmina zyskałaby większą rozpoznawalność oraz stała się bardziej atrakcyjna dla potencjalnych turystów.

Niezwykle istotnym atrybutem gminy jest położenie przy autostradzie A2 – gmina może zyskać korzyści gospodarcze w momencie utworzenia zjazdu z autostrady na jej obszarze. Jest to bardzo pożądany kierunek zmian, który mógłby wpłynąć na ożywienie lokalnego życia gospodarczego.

Rekomendacje do obszaru objętego strategią to:

- w związku z faktem, że na terenie całej gminy rozwija się funkcja mieszkalna, kompleksowych rozwiązań wymaga całość gospodarki wodno – ściekowej oraz zapewnienie wszystkim mieszkańcom dostępu do podstawowych usług publicznych;
- na terenach do wykorzystania na potrzeby turystyki krajobrazowej oraz wykorzystania historycznych obiektów zabytkowych oraz produktów tradycyjnych, należy rozwijać funkcję turystyczną. Niezwykle ważnym elementem będzie rozwój turystyki weekendowej i jednodniowej, m.in. z uwzględnieniem szlaków rowerowych, kajakowych oraz ofertą gospodarstw agroturystycznych;
- kształtowanie zieleni m.in. poprzez powiązanie z usługami sportu i rekreacji;
- podporządkowanie nowej zabudowy mieszkalnej historycznej kompozycji przestrzennej szczególnie w tradycyjnych miejscowościach wiejskich;
- zwiększenie udziału zieleni w centrach miejscowości;
- podnoszenie jakości życia i zamieszkania;
- dążenie do poprawy dostępności infrastruktury społecznej (żłobek, przedszkola, szkoły, place zabaw, skwery) i możliwie pełnej dostępności infrastruktury technicznej;
- uspokajanie ruchu poprzez: priorytet komunikacji pieszej, rowerowej i zbiorowej, ograniczanie ruchu samochodowego, dążenie do powiększania powierzchni przeznaczonej do ruchu pieszego i rowerowego;
- dobra organizacja miejsc parkingowych przy kluczowych obiektach;
- kształtowanie struktury przestrzennej uwypuklające i wzmacniające znaczenie istniejących obiektów o ważnych funkcjach lokalnych i ponadlokalnych;

- opracowanie systemu komunikacyjnego wspierającego transport niskoemisyjny (również elektromobilność);
- ochrona i pielęgnacja centrum miejscowości (zachowanie kultury regionu);
- tworzenie stref rozwoju energetyki odnawialnej (elektrownie solarne);
- wyznaczenie miejscowości celem stworzenia tzw. wiosek energetycznych.

Wszystkie projekty inwestycyjne zostały zamieszczone i opisane w rozdziale 7.

6. Cele strategiczne rozwoju w wymiarze społecznym, gospodarczym i przestrzennym

Strategia to dokument bazowy, który wspiera i wpływa na realizację celów i działań sprecyzowanych w innych dokumentach planistycznych i strategicznych gminy, oddziałując na ożywienie społeczno-gospodarcze oraz rozwój gminy w sferze społecznej, kulturalnej, przestrzennej i turystyczno-rekreacyjnej. Wszystkie te sfery są ze sobą powiązane, dlatego strategia ma charakter kompleksowy. Ustalenia zawarte w strategii rozwoju stanowią podstawę do prowadzenia przez władze gminy długookresowej polityki rozwoju społeczno-gospodarczego.

Na podstawie diagnozy sytuacji społeczno-gospodarczej gminy Bolimów, uzupełnionej o wyniki badania ankietowego oraz dane zebrane na spotkaniach, wyznaczono obszary działalności gminy, które wymagają poprawy bądź dodatkowego impulsu rozwojowego. Poniżej przedstawiono mapę strategii, ukazującą wyznaczone cele strategiczne i operacyjne. W dalszej części zostały one scharakteryzowane, a także przedstawiono działania, których realizacja pomoże w osiągnięciu założonych celów.

Katalog działań jest otwarty i może być aktualizowany w miarę występujących potrzeb, dostępnych środków finansowych oraz pojawiających się pomysłów na rozwój gminy.

CEL STRATEGICZNY 1	CEL STRATEGICZNY 2	CEL STRATEGICZNY 3
Zrównoważony rozwój gospodarczy	Ochrona środowiska naturalnego, zrównoważone wykorzystanie zasobów dla rozwoju życia społeczno-gospodarczego	Wysoki standard życia lokalnej społeczności
CELE OPERACYJNE		
1.1 Zwiększanie atrakcyjności inwestycyjnej gminy	2.1 Tworzenie i promocja działań kulturalnych i turystycznych	3.1 Rozwój bazy sportowo-rekreacyjnej i turystycznej, kultywowanie tradycji dziedzictwa kulturalnego
1.2 Wspieranie przedsiębiorczości i aktywności gospodarczej	2.2 Poprawa i ochrona środowiska przyrodniczego, adaptacja do zmian klimatu	3.2 Wzrost poziomu świadczonych usług
1.3 Poprawa funkcjonalności budynków i obszarów na terenie gminy	2.3 Rozwój turystyki w oparciu o zasoby endogeniczne gminy	3.3 Aktywizacja osób bezrobotnych, nieaktywnych zawodowo, starszych;

CEL STRATEGICZNY 1**Zrównoważony rozwój gospodarczy**

Rozwój gminy opiera się w głównej mierze na aktywności gospodarczej jej mieszkańców i inwestorów. Potencjał przyrodniczy oraz kulturowy gminy Bolimów stanowi podstawę rozwoju działalności gospodarczej, w tym może stanowić bodziec dla rozwoju różnorodnych form turystyki oraz przemysłów czasu wolnego. Ważnym elementem lokalnej gospodarki jest także rolnictwo, które z jednej strony należy wspierać w zakresie podnoszenia wydajności i opłacalności produkcji, z drugiej zaś strony należy promować i wykorzystywać potencjał drzemący w rozwoju rolnictwa ekologicznego i promocji produktów lokalnych. Czyste środowisko oraz rozwój gminy w kierunku turystycznym mogą stanowić dla części gospodarstw rolnych szansę na poprawę sytuacji ekonomicznej właśnie poprzez rozwój agroturystyki i produkcję zdrowej żywności metodami ekologicznymi.

Przyciągnięcie inwestycji zewnętrznych, a tym samym powstanie nowych miejsc pracy, to jeden z ważnych elementów rozwoju społeczno-gospodarczego gminy, który pozwoli na podniesienie dochodów ludności. Przyciągnięcie inwestorów zależy jednak od istnienia odpowiednich uwarunkowań infrastrukturalnych, spełniających oczekiwania inwestorów. Niezbędna jest w gminie odpowiednia, wysokiej jakości infrastruktura techniczna: drogowa, wodno-kanalizacyjna, energetyczna. Niezbędna jest dbałość o stworzenie optymalnych warunków dla inwestorów zewnętrznych, dbałość o ład i zagospodarowanie przestrzenne, ale także atrakcyjność gminy w sferze społecznej. Konieczne jest również zadbanie o zwiększenie funkcjonalności obszarów oraz istniejących już budynków, tak aby były one bezpieczne dla użytkowników oraz środowiska. Równoległe należy zapewnić odpowiednią informację i promocję możliwości inwestowania na terenie gminy.

Poniżej przedstawiono przykłady działań w ramach celu strategicznego 1 i przyporządkowanych mu celów operacyjnych:

Cel operacyjny	Działania/zadanie/projekt
1.1 Zwiększanie atrakcyjności inwestycyjnej gminy	Przebudowa drogi gminnej w miejscowości Józefów, gmina Bolimów
	Wykonanie skropienia powierzchniowego nawierzchni jezdni dróg gminnych na terenie gminy Bolimów
	Budowa drogi wewnętrznej na działce nr ew. 459/2 w miejscowości Bolimów
	Obwodnica Bolimowa
	Modernizacja oświetlenia ulicznego na terenie gminy (zasilanie słoneczne, centralne sterowanie, system LED)
	Wykonanie ścieżek rowerowych na terenie gminy Bolimów
	Budowa małej architektury wykorzystującej technologię smart - city
	Rozbudowa sieci wodociągowej w gminie Bolimów
	Modernizacja sieci wodociągowej na terenie gminy Bolimów
	Wykonanie odwiertów i budowa nowych studni na ujęciach wody w Gminie Bolimów
	Budowa kanalizacji sanitarnej we wschodniej części gminy Bolimów wraz z gminną oczyszczalnią ścieków
	Modernizacja istniejącej oczyszczalni ścieków
	Modernizacja PSZOK w Gminie Bolimów
	Przygotowanie terenu pod osiedle mieszkaniowe w mieście Bolimów
	Budowa centrum edukacyjno – muzealnego w formie budynku pasywnego
	Budowa kompleksu sportowo – hotelowego jako ośrodka przygotowań w multidyscyplinach (stadion, hala, obiekt hotelowy)

	Utworzenie centrum rekreacyjnego w rejonie zbiornika wodnego Joachimów – Mogiły/Ziemiary (strefa wypoczynku, ekologiczna ścieżka rowerowo – piesza, kładka na rzece Rawce, wioska OZE)
	Zagospodarowanie starorzecza rzeki Rawki oraz zalewu Joachimów – Mogiły / Ziemiary
	Promocja gminy Bolimów
1.2 Wspieranie przedsiębiorczości i aktywności gospodarczej	Przebudowa drogi gminnej w miejscowości Józefów, gmina Bolimów
	Wykonanie skropienia powierzchniowego nawierzchni jezdni dróg gminnych na terenie gminy Bolimów
	Budowa drogi wewnętrznej na działce nr ew. 459/2 w miejscowości Bolimów
	Obwodnica Bolimowa
	Budowa żłobka w Bolimowie
	Promocja gminy Bolimów
1.3 Poprawa funkcjonalności budynków i obszarów na terenie gminy	Utworzenie centrum rekreacyjnego w rejonie zbiornika wodnego Joachimów – Mogiły/Ziemiary (strefa wypoczynku, ekologiczna ścieżka rowerowo – piesza, kładka na rzece Rawce, wioska OZE)
	Zagospodarowanie starorzecza rzeki Rawki oraz zalewu Joachimów – Mogiły / Ziemiary
	Przygotowanie terenu pod osiedle mieszkaniowe w mieście Bolimów
	Remont budynku Urzędu Miasta i Gminy Bolimów
	Dostosowanie budynków użyteczności publicznej do potrzeb osób niepełnosprawnych: - winda w budynku będącym własnością Gminy Bolimów (ośrodek zdrowia), - budynek Urzędu Miasta i Gminy Bolimów (schodolaz, dostosowanie łazienek)
	Budowa budynku wielorodzinnego przeznaczonego na cele socjalne
	Budowa żłobka w Bolimowie
	Budowa MGOKu w kompleksie muzealnym Parku Kulturowego
	Modernizacja szkół i obiektów sportowych
	Termomodernizacja oraz wymiana źródeł ciepła w budynkach użyteczności publicznej na terenie gminy Bolimów
	Ochrona środowiska naturalnego gminy Bolimów poprzez instalację odnawialnych źródeł energii w budynkach prywatnych
	Budowa centrum edukacyjno – muzealnego w formie budynku pasywnego

CEL STRATEGICZNY 2

Ochrona środowiska naturalnego, zrównoważone wykorzystanie zasobów dla rozwoju życia społeczno-gospodarczego

Cel strategiczny 2 koncentruje się wokół ochrony środowiska, ład przestrzennego oraz wartości kulturowo-turystycznych. Poprawa jakości powietrza i wód to najważniejsze wyzwania, które wpływają nie tylko na rozwój i atrakcyjność gminy, ale także na jakość życia mieszkańców (aspekty zdrowotne, podwyższenie warunków życia). Należy też zwrócić szczególną uwagę na kwestie rozwoju turystyki, z poszanowaniem środowiska naturalnego.

Turystyka jest jednym z najbardziej intensywnie rozwijających się sektorów nowoczesnej gospodarki. Przyciągnięcie turystów do gminy uwarunkowane jest rozbudową bazy rekreacyjnej i turystycznej, która sprosta rosnącym wymaganiom gości i klientów. Ważne znaczenie ma również oferowanie atrakcyjnych, zintegrowanych produktów turystycznych, w tym związanych m.in. z dziedzictwem kulturowym, przyrodniczym, historycznym i religijnym, a w szczególności tworzenie sieci szlaków rowerowych (w tym promujących infrastrukturę elektromobilności), pieszych, nordic walking, itp. Realizacji celu sprzyjają zatem:

Cel operacyjny	Działania/zadanie/projekt
2.1 Tworzenie i promocja działań kulturalnych i turystycznych	Budowa MGOKu w kompleksie muzealnym Parku Kulturowego
	Modernizacja szkół i obiektów sportowych
	Budowa centrum edukacyjno – muzealnego w formie budynku pasywnego
	Budowa kompleksu sportowo – hotelowego jako ośrodka przygotowań w multidyscyplinach (stadion, hala, obiekt hotelowy)
	Budowa Parku Kulturowego 1914/1915
	Utworzenie centrum rekreacyjnego w rejonie zbiornika wodnego Joachimów – Mogiły/Ziemiary (strefa wypoczynku, ekologiczna ścieżka rowerowo – piesza, kładka na rzece Rawce, wioska OZE)
	Zagospodarowanie starorzecza rzeki Rawki oraz zalewu Joachimów – Mogiły / Ziemiary
	Promocja gminy Bolimów
2.2 Poprawa i ochrona środowiska przyrodniczego, adaptacja do zmian klimatu	Obwodnica Bolimowa
	Modernizacja oświetlenia ulicznego na terenie gminy (zasilanie słoneczne, centralne sterowanie, system LED)
	Wykonanie dokumentacji dendrologicznej i zabiegi pielęgnacyjne drzewostanu na terenie Gminy Bolimów
	Rozbudowa sieci wodociągowej w gminie Bolimów
	Modernizacja sieci wodociągowej na terenie gminy Bolimów
	Wykonanie odwiertów i budowa nowych studni na ujęciach wody w Gminie Bolimów
	Budowa kanalizacji sanitarnej we wschodniej części gminy Bolimów wraz z gminną oczyszczalnią ścieków
	Modernizacja istniejącej oczyszczalni ścieków
	Modernizacja PSZOK w Gminie Bolimów
	Termomodernizacja oraz wymiana źródeł ciepła w budynkach użyteczności publicznej na terenie gminy Bolimów
	Ochrona środowiska naturalnego gminy Bolimów poprzez instalację odnawialnych źródeł energii w budynkach prywatnych
	Budowa centrum edukacyjno – muzealnego w formie budynku pasywnego
	Utworzenie centrum rekreacyjnego w rejonie zbiornika wodnego Joachimów – Mogiły/Ziemiary (strefa wypoczynku, ekologiczna ścieżka rowerowo – piesza, kładka na rzece Rawce, wioska OZE)
Zagospodarowanie starorzecza rzeki Rawki oraz zalewu Joachimów – Mogiły / Ziemiary	
Edukacja ekologiczna	
2.3 Rozwój turystyki w oparciu o zasoby endogeniczne gminy	Przebudowa drogi gminnej w miejscowości Józefów, gmina Bolimów
	Wykonanie ścieżek rowerowych na terenie gminy Bolimów
	Budowa małej architektury wykorzystującej technologię smart - city
	Wykonanie dokumentacji dendrologicznej i zabiegi pielęgnacyjne drzewostanu na terenie Gminy Bolimów
	Budowa centrum edukacyjno – muzealnego w formie budynku pasywnego
	Budowa kompleksu sportowo – hotelowego jako ośrodka przygotowań w multidyscyplinach (stadion, hala, obiekt hotelowy)
	Budowa Parku Kulturowego 1914/1915
	Utworzenie centrum rekreacyjnego w rejonie zbiornika wodnego Joachimów – Mogiły/Ziemiary (strefa wypoczynku, ekologiczna ścieżka rowerowo – piesza, kładka na rzece Rawce, wioska OZE)
	Zagospodarowanie starorzecza rzeki Rawki oraz zalewu Joachimów – Mogiły / Ziemiary
	Promocja gminy Bolimów

CEL STRATEGICZNY 3**Wysoki standard życia lokalnej społeczności**

Cel strategiczny 3 kieruje działania ku kapitałowi społecznemu. Wysoki standard życia mieszkańców wiąże się z koniecznością zapewnienia wystarczającego dostępu do edukacji, usług zdrowotnych, opiekuńczych i socjalnych, a także usług związanych z administracją. Jakość życia zależy również od dostępności do podstawowej infrastruktury – jakość dróg i oraz funkcjonalna infrastruktura okołodrogowa, dostęp i rozwój infrastruktury wodociągowej i kanalizacyjnej. Rozwój infrastruktury technicznej warunkuje poziom jakości życia mieszkańców oraz stanowi podstawę do rozwoju usług. Na postęp ekonomiczny coraz większy wpływ ma jakość zasobów ludzkich.

Jako że to mieszkańcy tworzą Gminę, wszelkie aktywności zapisane w strategii mają sens tylko wtedy, kiedy są użyteczne dla lokalnej społeczności (w sposób pośredni jak i bezpośredni). W związku z tym wskazano następujące, przykładowe cele operacyjne oraz działania.

Cel operacyjny	Działania/zadanie/projekt	
3.1 Rozwój bazy sportowo-rekreacyjnej i turystycznej, kultywowanie tradycji dziedzictwa kulturalnego	Wykonanie ścieżek rowerowych na terenie gminy Bolimów	
	Budowa małej architektury wykorzystującej technologię smart - city	
	Budowa MGOKu w kompleksie muzealnym Parku Kulturowego	
	Modernizacja szkół i obiektów sportowych	
	Budowa centrum edukacyjno – muzealnego w formie budynku pasywnego	
	Budowa kompleksu sportowo – hotelowego jako ośrodka przygotowań w multidyscyplinach (stadion, hala, obiekt hotelowy)	
	Budowa Parku Kulturowego 1914/1915	
	Utworzenie centrum rekreacyjnego w rejonie zbiornika wodnego Joachimów – Mogiły/Ziemiary (strefa wypoczynku, ekologiczna ścieżka rowerowo – piesza, kładka na rzece Rawce, wioska OZE)	
	Zagospodarowanie starorzecza rzeki Rawki oraz zalewu Joachimów – Mogiły / Ziemiary	
	Promocja gminy Bolimów	
	Edukacja ekologiczna	
	3.2 Wzrost poziomu świadczonych usług	Rozbudowa sieci wodociągowej w gminie Bolimów
		Modernizacja sieci wodociągowej na terenie gminy Bolimów
Wykonanie odwiertów i budowa nowych studni na ujęciach wody w Gminie Bolimów		
Budowa kanalizacji sanitarnej we wschodniej części gminy Bolimów wraz z gminną oczyszczalnią ścieków		
Modernizacja istniejącej oczyszczalni ścieków		
Zakup koparko-ładowarki i minikoparki		
Modernizacja PSZOK w Gminie Bolimów		
Przygotowanie terenu pod osiedle mieszkaniowe w mieście Bolimów		
Remont budynku Urzędu Miasta i Gminy Bolimów		
Dostosowanie budynków użyteczności publicznej do potrzeb osób niepełnosprawnych: - winda w budynku będącym własnością Gminy Bolimów (ośrodek zdrowia), - budynek Urzędu Miasta i Gminy Bolimów (schodolaz, dostosowanie łazienek)		
Budowa budynku wielorodzinnego przeznaczonego na cele socjalne		
Budowa żłobka w Bolimowie		
Budowa MGOKu w kompleksie muzealnym Parku Kulturowego		
Modernizacja szkół i obiektów sportowych		
Termomodernizacja oraz wymiana źródeł ciepła w budynkach użyteczności publicznej na terenie gminy Bolimów		
Budowa centrum edukacyjno – muzealnego w formie budynku pasywnego		
Budowa kompleksu sportowo – hotelowego jako ośrodka przygotowań w multidyscyplinach (stadion, hala, obiekt hotelowy)		
Budowa Parku Kulturowego 1914/1915		

Cel operacyjny	Działania/zadanie/projekt
3.3 Aktywizacja osób bezrobotnych, nieaktywnych zawodowo, starszych	Rozwój usług opiekuńczych dostosowanych do potrzeb starszych i chorych mieszkańców oraz członków ich rodzin, godzących życie zawodowe z opieką nad osobą chorą/niesamodzielną
	Uatrakcyjnienie oferty kulturalnej skierowanej do starszych mieszkańców
	Budowa MGOKu w kompleksie muzealnym Parku Kulturowego
	Zapewnienie możliwości realizacji programów profilaktyki zdrowotnej. Współpraca z podmiotami opieki zdrowotnej w zakresie zapewniania programów profilaktycznych.
	Współpraca pomiędzy samorządem a organizacjami pozarządowymi, w zakresie organizacji życia kulturalnego, sportu, rekreacji, turystyki, ochrony zdrowia
	Współpraca z samorządami na szczeblu lokalnym, jak i ponadlokalnym, a także z samorządami spoza granic Polski
	Dostosowanie budynków użyteczności publicznej do potrzeb osób niepełnosprawnych: - winda w budynku będącym własnością Gminy Bolimów (ośrodek zdrowia), - budynek Urzędu Miasta i Gminy Bolimów (schodolaz, dostosowanie łazienek)
	Budowa budynku wielorodzinnego przeznaczonego na cele socjalne

7. Kierunki działań podejmowanych dla osiągnięcia celów strategicznych

W okresie programowania Gmina Bolimów zamierza zrealizować następujące projekty inwestycyjne. Jest to lista, którą można modyfikować, uzupełniać, w miarę dostępnych środków oraz możliwości dofinansowania.

Tytuł projektu
Przebudowa drogi gminnej w miejscowości Józefów, gmina Bolimów
Lata realizacji
2023 - 2024
Szacunkowy koszt
3 400 000,00 PLN, w tym przewidywane finansowanie: Środki zewnętrzne, w tym UE: 2 720 000,00 PLN Środki własne: 680 000,00 PLN
Miejsce realizacji
Gmina Bolimów

Tytuł projektu
Wykonanie skropienia powierzchniowego nawierzchni jezdni dróg gminnych na terenie gminy Bolimów
Lata realizacji
2022 - 2027
Szacunkowy koszt
1 600 000,00 PLN, w tym przewidywane finansowanie: Środki zewnętrzne, w tym UE: 1 280 000,00 PLN Środki własne: 320 000,00 PLN
Miejsce realizacji
Gmina Bolimów

Tytuł projektu
Budowa drogi wewnętrznej na działce nr ew. 459/2 w miejscowości Bolimów
Lata realizacji
2022 - 2023
Szacunkowy koszt
1 400 000,00 PLN, w tym przewidywane finansowanie: Środki zewnętrzne, w tym UE: 1 120 000,00 PLN Środki własne: 280 000,00 PLN
Miejsce realizacji
Gmina Bolimów

Tytuł projektu
Obwodnica Bolimowa
Lata realizacji
Do uzgodnienia
Szacunkowy koszt
120 000 000,00 PLN, w tym przewidywane finansowanie: Środki zewnętrzne, w tym UE: 96 000 000,00 PLN Środki własne: 24 000 000,00 PLN
Miejsce realizacji
Gmina Bolimów

Tytuł projektu
Modernizacja oświetlenia ulicznego na terenie gminy (zasilanie słoneczne, centralne sterowanie, system LED)
Lata realizacji
2023 - 2025
Szacunkowy koszt
10 000 000,00 PLN, w tym przewidywane finansowanie: Środki zewnętrzne, w tym UE: 8 500 000,00 PLN Środki własne: 1 500 000,00 PLN
Miejsce realizacji
Gmina Bolimów

Tytuł projektu
Wykonanie ścieżek rowerowych na terenie gminy Bolimów
Lata realizacji
2024 - 2027
Szacunkowy koszt
26 000 000,00 PLN, w tym przewidywane finansowanie: Środki zewnętrzne, w tym UE: 20 800 000,00 PLN Środki własne: 5 200 000,00 PLN
Miejsce realizacji
W kierunku miejscowości: Nieborów, Humin, Miedniewice

Tytuł projektu
Budowa małej architektury wykorzystującej technologię smart - city
Lata realizacji
2024 - 2030
Szacunkowy koszt
400 000,00 PLN, w tym przewidywane finansowanie: Środki zewnętrzne, w tym UE: 320 000,00 PLN Środki własne: 80 000,00 PLN
Miejsce realizacji
Gmina Bolimów

Tytuł projektu
Wykonanie dokumentacji dendrologicznej i zabiegi pielęgnacyjne drzewostanu na terenie Gminy Bolimów
Lata realizacji
2022 - 2025
Szacunkowy koszt
1 000 000,00 PLN, w tym przewidywane finansowanie: Środki zewnętrzne, w tym UE: 850 000,00 PLN Środki własne: 150 000,00 PLN
Miejsce realizacji
Aleja Lipowa w Rynku im. T. Kościuszki, ul. Cmentarna, pomniki przyrody, zadrzewienia przydrożne w pasie dróg gminnych

Tytuł projektu
Rozbudowa sieci wodociągowej w gminie Bolimów
Lata realizacji
2022 - 2023
Szacunkowy koszt
2 000 000,00 PLN, w tym przewidywane finansowanie: Środki zewnętrzne, w tym UE: 1 600 000,00 PLN Środki własne: 400 000,00 PLN
Miejsce realizacji
Miejscowości: Kęszyce Wieś, Kęszyce Nowe, Kol. Wola Szydłowiecka, Humin

Tytuł projektu
Modernizacja sieci wodociągowej na terenie gminy Bolimów
Lata realizacji
2022 - 2023
Szacunkowy koszt
4 000 000,00 PLN, w tym przewidywane finansowanie: Środki zewnętrzne, w tym UE: 3 200 000,00 PLN Środki własne: 800 000,00 PLN
Miejsce realizacji
Budowa sieci wodociągowej w miejscowości Kol. Wola Szydłowiecka i Joachimów – Mogiły; Budowa sieci wodociągowej w miejscowości Joachimów – Mogiły, Zakup i montaż elektronicznych liczników wodociągowych wraz z systemem do odczytu, modernizacja sieci poprzez wymianę zasuw i hydrantów;

Tytuł projektu
Wykonanie odwiertów i budowa nowych studni na ujęciach wody w Gminie Bolimów
Lata realizacji
2023 - 2024
Szacunkowy koszt
800 000,00 PLN, w tym przewidywane finansowanie: Środki zewnętrzne, w tym UE: 640 000,00 PLN Środki własne: 160 000,00 PLN
Miejsce realizacji
Bolimów – 2 studnie, Humin – 1 studnia

Tytuł projektu
Budowa kanalizacji sanitarnej we wschodniej części gminy Bolimów wraz z gminną oczyszczalnią ścieków
Lata realizacji
Do uzgodnienia
Szacunkowy koszt
90 000 000,00 PLN, w tym przewidywane finansowanie: Środki zewnętrzne, w tym UE: 72 000 000,00 PLN Środki własne: 18 000 000,00 PLN
Miejsce realizacji
Gmina Bolimów

Tytuł projektu
Modernizacja istniejącej oczyszczalni ścieków
Lata realizacji
2027 - 2030
Szacunkowy koszt
4 000 000,00 PLN, w tym przewidywane finansowanie: Środki zewnętrzne, w tym UE: 3 200 000,00 PLN Środki własne: 800 000,00 PLN
Miejsce realizacji
Gmina Bolimów

Tytuł projektu
Zakup koparko-ładowarki i minikoparki
Lata realizacji
2023
Szacunkowy koszt
450 000,00 PLN, w tym przewidywane finansowanie: Środki zewnętrzne, w tym UE: 360 000,00 PLN Środki własne: 90 000,00 PLN
Miejsce realizacji
Gmina Bolimów

Tytuł projektu
Modernizacja PSZOK w Gminie Bolimów
Lata realizacji
2022
Szacunkowy koszt
150 000,00 PLN, w tym przewidywane finansowanie: Środki zewnętrzne, w tym UE: 120 000,00 PLN Środki własne: 30 000,00 PLN
Miejsce realizacji
Gmina Bolimów

Tytuł projektu
Przygotowanie terenu pod osiedle mieszkaniowe w mieście Bolimów
Lata realizacji
2023 - 2025
Szacunkowy koszt
6 000 000,00 PLN, w tym przewidywane finansowanie: Środki zewnętrzne, w tym UE: 4 800 000,00 PLN Środki własne: 1 200 000,00 PLN
Miejsce realizacji
Miasto Bolimów

Tytuł projektu
Remont budynku Urzędu Miasta i Gminy Bolimów
Lata realizacji
Do uzgodnienia
Szacunkowy koszt
1 200 000,00 PLN, w tym przewidywane finansowanie: Środki zewnętrzne, w tym UE: 960 000,00 PLN Środki własne: 240 000,00 PLN
Miejsce realizacji
Miasto Bolimów

Tytuł projektu
Dostosowanie budynków użyteczności publicznej do potrzeb osób niepełnosprawnych: - winda w budynku będącym własnością Gminy Bolimów (ośrodek zdrowia), - budynek Urzędu Miasta i Gminy Bolimów (schodolaz, dostosowanie łazienek)
Lata realizacji
2022
Szacunkowy koszt
550 000,00 PLN, w tym przewidywane finansowanie: Środki zewnętrzne, w tym UE: 440 000,00 PLN Środki własne: 110 000,00 PLN
Miejsce realizacji
Gmina Bolimów

Tytuł projektu	
Budowa budynku wielorodzinnego przeznaczzonego na cele socjalne	
Lata realizacji	
2024 - 2030	
Szacunkowy koszt	
15 000 000,00 PLN, w tym przewidywane finansowanie: Środki zewnętrzne, w tym UE: 12 000 000,00 PLN Środki własne: 3 000 000,00 PLN	
Miejsce realizacji	
Bolimów	

Tytuł projektu	
Budowa żłobka w Bolimowie	
Lata realizacji	
2025 - 2030	
Szacunkowy koszt	
10 000 000,00 PLN, w tym przewidywane finansowanie: Środki zewnętrzne, w tym UE: 8 500 000,00 PLN Środki własne: 1 500 000,00 PLN	
Miejsce realizacji	
Bolimów	

Tytuł projektu	
Budowa MGOKu w kompleksie muzealnym Parku Kulturowego	
Lata realizacji	
2025 - 2030	
Szacunkowy koszt	
20 000 000,00 PLN, w tym przewidywane finansowanie: Środki zewnętrzne, w tym UE: 17 000 000,00 PLN Środki własne: 3 000 000,00 PLN	
Miejsce realizacji	
Bolimów	

Tytuł projektu	
Modernizacja szkół i obiektów sportowych	
Lata realizacji	
2023 - 2025	
Szacunkowy koszt	
10 000 000,00 PLN, w tym przewidywane finansowanie: Środki zewnętrzne, w tym UE: 8 500 000,00 PLN Środki własne: 1 500 000,00 PLN	
Miejsce realizacji	
Gmina Bolimów	

Tytuł projektu
Termomodernizacja oraz wymiana źródeł ciepła w budynkach użyteczności publicznej na terenie gminy Bolimów
Lata realizacji
2021 - 2025
Szacunkowy koszt
15 000 000,00 PLN, w tym przewidywane finansowanie: Środki zewnętrzne, w tym UE: 12 000 000,00 PLN Środki własne: 3 000 000,00 PLN
Miejsce realizacji
Gmina Bolimów

Tytuł projektu
Ochrona środowiska naturalnego gminy Bolimów poprzez instalację odnawialnych źródeł energii w budynkach prywatnych
Lata realizacji
2022 - 2030
Szacunkowy koszt
6 000 000,00 PLN, w tym przewidywane finansowanie: Środki zewnętrzne, w tym UE: 4 800 000,00 PLN Środki własne: 1 200 000,00 PLN
Miejsce realizacji
Gmina Bolimów

Tytuł projektu
Budowa centrum edukacyjno – muzealnego w formie budynku pasywnego
Lata realizacji
2021 - 2025
Szacunkowy koszt
15 000 000,00 PLN, w tym przewidywane finansowanie: Środki zewnętrzne, w tym UE: 12 000 000,00 PLN Środki własne: 3 000 000,00 PLN
Miejsce realizacji
Bolimów

Tytuł projektu
Budowa kompleksu sportowo – hotelowego jako ośrodka przygotowań w multidyscyplinach (stadion, hala, obiekt hotelowy)
Lata realizacji
2023 - 2027
Szacunkowy koszt
20 000 000,00 PLN, w tym przewidywane finansowanie: Środki zewnętrzne, w tym UE: 17 000 000,00 PLN Środki własne: 3 000 000,00 PLN
Miejsce realizacji
Bolimów

Tytuł projektu
Budowa Parku Kulturowego 1914/1915
Lata realizacji
2024 - 2030
Szacunkowy koszt
10 000 000,00 PLN, w tym przewidywane finansowanie: Środki zewnętrzne, w tym UE: 8 500 000,00 PLN Środki własne: 1 500 000,00 PLN
Miejsce realizacji
Gmina Bolimów

Tytuł projektu
Utworzenie centrum rekreacyjnego w rejonie zbiornika wodnego Joachimów – Mogiły/Ziemiary (strefa wypoczynku, ekologiczna ścieżka rowerowo – piesza, kładka na rzece Rawce, wioska OZE)
Lata realizacji
2023 - 2027
Szacunkowy koszt
10 000 000,00 PLN, w tym przewidywane finansowanie: Środki zewnętrzne, w tym UE: 8 500 000,00 PLN Środki własne: 1 500 000,00 PLN
Miejsce realizacji
Joachimów-Mogiły, Ziemiary

Tytuł projektu
Zagospodarowanie starorzecza rzeki Rawki oraz zalewu Joachimów – Mogiły / Ziemiary
Lata realizacji
2025 - 2030
Szacunkowy koszt
20 000 000,00 PLN, w tym przewidywane finansowanie: Środki zewnętrzne, w tym UE: 17 000 000,00 PLN Środki własne: 3 000 000,00 PLN
Miejsce realizacji
Bolimów, Joachimów-Mogiły

Tytuł projektu
Promocja gminy Bolimów
Lata realizacji
2022 - 2027
Szacunkowy koszt
1 500 000,00 PLN, w tym przewidywane finansowanie: Środki zewnętrzne, w tym UE: 1 200 000,00 PLN Środki własne: 300 000,00 PLN
Miejsce realizacji
Gmina Bolimów

Tytuł projektu
Edukacja ekologiczna
Lata realizacji
2022 - 2030
Szacunkowy koszt
300 000,00 PLN, w tym przewidywane finansowanie: Środki zewnętrzne, w tym UE: 240 000,00 PLN Środki własne: 60 000,00 PLN
Miejsce realizacji
Gmina Bolimów

8. Wytyczne do sporządzania dokumentów wykonawczych

Poniżej odniesiono się do dokumentów gminnych, wskazując w jaki sposób zachodzi zgodność ze strategią.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Bolimów

Podstawowymi strategicznymi celami rozwoju przestrzennego gminy, przy wykorzystaniu dotychczas ukształtowanej struktury funkcjonalno–przestrzennej i zewnętrznych powiązań przestrzennych dynamizujących rozwój, są:

- Podnoszenie konkurencyjności i atrakcyjności inwestycyjnej gminy w regionie;
- Wielofunkcyjny, przyjazny środowisku rozwój obszaru gminy;
- Tworzenie bezpiecznego i atrakcyjnego środowiska pracy, zamieszkania i rekreacji;
- Zachowanie i ochrona walorów przyrodniczych (stanowiących ważny element regionalnego i krajowego systemu obszarów chronionych) i kulturowych gminy i ich zrównoważone zagospodarowanie.

Podstawową zasadą kształtowania polityki przestrzennej gminy jest równoważenie rozwoju sfer: społecznej, gospodarczej i środowiskowej w konfrontacji z ograniczonymi zasobami środowiskowymi i z wykorzystaniem zewnętrznych powiązań gospodarczych, przestrzennych i środowiskowych.

Zapisy Studium są zbieżne z planami, celami i kierunkami działań przedstawionymi w niniejszej strategii rozwoju gminy.

Plan Gospodarki Niskoemisyjnej dla Gminy Bolimów (PGN)

Zapisy PGN pokrywają się z zapisami Strategii. Kwestie ochrony środowiska, w tym ochrony powietrza są bardzo istotne w kontekście rozwoju gminy Bolimów. W PGN wyróżniono do realizacji inwestycję polegającą na przeprowadzeniu głębokiej termomodernizacji budynku Szkoły Podstawowej w Bolimowie, a także m.in.: kontynuację procesu edukacji ekologicznej, wspieranie produktów i usług efektywnych energetycznie.

Zapisy te są zgodne z zapisami niniejszej strategii rozwoju gminy.

Strategia Rozwoju Elektromobilności dla gminy Bolimów

Jak zapisano w strategii rozwoju elektromobilności, czysty transport stanowi jeden z kluczowych tematów rozwoju w gminach. Polska w 2017 roku podjęła działania zmierzające do stworzenia warunków dla rozwoju elektromobilności oraz paliw alternatywnych (prąd, gaz skroplony/sprężony) w sektorze transportowym, dlatego też 11 stycznia 2018 roku została uchwalona ustawa o elektromobilności i paliwach alternatywnych (Dz.U. 2019 poz. 1124 z późn. zm.). Nowe regulacje mają stymulować rozwój transportu nisko- i zeroemisyjnego oraz zastosowanie paliw ekologicznych.

W szeregu przepisów ustawa wskazuje na polskie samorządy jako jednego z ważniejszych uczestników procesu zmian w zakresie wykorzystania energii w transporcie. Celem bezpośrednim strategii jest rozwój elektromobilności na terenie gminy Bolimów. Gmina w tym momencie nie posiada praktycznie żadnej infrastruktury służącej elektromobilności. Dlatego działania inwestycyjne należy wzbogacić o inne, które spopularyzują elektromobilność oraz stworzą system sprawny, użyteczny. System ten musi być przyjazny oraz bezpieczny dla wszystkich użytkowników ruchu.

Elektromobilność to temat wzbudzający duże emocje wśród mieszkańców. Strategia Elektromobilności jest elementem szerszej Strategii realizowanej przez Gminę, wyznacza tylko specyficzne cele i założenia. Przygotowuje jednak Gminę na zmieniającą się rzeczywistość i zmiany w technologii. Buduje też system bezpieczeństwa dla wszystkich użytkowników ruchu i infrastruktury dostępnej w Gminie. Rozwój technologii związanej z elektromobilnością, odnawialnymi źródłami energii, magazynowaniem jej jest bardzo dynamiczny. Dlatego też Strategia ma przyczynić się do realizacji celów pośrednich, niezwiązanych bezpośrednio z elektromobilnością. Strategia ma budować społeczeństwo oparte o wiedzę, otwarte na innowacje i łatwo przystosowujące się do zmian. Strategia ma również wpłynąć bezpośrednio na ochronę środowiska naturalnego Gminy. Wpłynąć na zmiany przyzwyczajzeń, ograniczyć ruch pojazdów spalinowych ale również promować wykorzystanie odnawialnych źródeł energii, promować ekologię.

Niniejsza strategia przewiduje m.in. budowę ścieżek rowerowych, budowę małej architektury wykorzystującej technologie smart-city, prowadzenie edukacji ekologicznej, modernizację oświetlenia ulicznego, montaż OZE w budynkach użyteczności publicznej, które to zawarte są również w strategii rozwoju elektromobilności.

Dokumenty są ze sobą zgodne.

Program Ochrony Środowiska dla Gminy Bolimów na lata 2019 - 2022 z perspektywą na lata 2023 – 2026 (POŚ)

POŚ przedstawia obszary interwencji, a w ich ramach działania inwestycyjne przewidziane do realizacji. Wśród zadań tych figurują m.in.: termomodernizacja budynków, budowa farmy fotowoltaicznej, budowa i przebudowa dróg, zadania z zakresu urządzeń melioracji wodnej, uporządkowanie gospodarki wodno-ściekowej, które wymienione zostały także w przedmiotowym dokumencie. Cele niniejszej strategii rozwoju gminy koncentrują się m.in. wokół zagadnień z zakresu ochrony środowiska.

Dokumenty są ze sobą zgodne.

9. Oczekiwane rezultaty planowanych działań

W celu sprawnego monitorowania postępów we wdrażaniu Strategii, poniżej zaproponowano wskaźniki dzięki którym można śledzić postępy w wykonaniu poszczególnych zadań i celów strategicznych.

- Długość wybudowanych dróg [km]
- Długość zmodernizowanych dróg [km]
- Długość wybudowanych chodników [km]
- Długość zmodernizowanych chodników [km]
- Długość wybudowanych ścieżek rowerowych [km]
- Długość zmodernizowanych ścieżek rowerowych [km]
- Liczba opracowanych dokumentów koncepcyjnych z zakresu komunikacji publicznej [szt.]
- Liczba powstałych miejsc parkingowych [szt.]
- Powierzchnia dostępnych gminnych terenów inwestycyjnych [ha]
- Liczba inwestycji z zakresu zagospodarowania turystycznego miejsc np. przy ciekach i zbiornikach wodnych [szt.]
- Liczba wydarzeń promujących sprzedaż bezpośrednią na rynku lokalnym [szt.]
- Liczba zamontowanych lamp w przestrzeni publicznej [szt.]
- Liczba zainstalowanych kamer monitoringowych [szt.]
- Kwota przeznaczona na dofinansowania [zł]
- Liczba budynków gminnych z zainstalowaną infrastrukturą do pozyskiwania energii odnawialnej lub budynków prywatnych, które otrzymały dofinansowanie [szt.]
- Liczba budynków gminnych objętych termomodernizacją [szt.]
- Kwota przeznaczona na dofinansowania do wymiany pieców [zł]
- Liczba gospodarstw domowych, które otrzymały dofinansowanie do wymiany pieców [szt.]
- Długość wybudowanej sieci wodociągowej [km]
- Liczba nowych gospodarstw domowych przyłączonych do sieci wodociągowej [szt.]
- Długość wybudowanej sieci kanalizacyjnej [km]
- Liczba nowych gospodarstw domowych przyłączonych do sieci kanalizacyjnej [szt.]
- Liczba wprowadzonych rozwiązań z zakresu małej retencji [szt.]
- Liczba przeprowadzonych kampanii edukacyjnych [szt.]
- Liczba przeprowadzonych kampanii edukacyjnych w tematyce zapylaczy [szt.]
- Liczba zmodernizowanych obiektów szkolnych i przedszkolnych [szt.]
- Liczba budowanych, rozbudowanych lub zmodernizowanych obiektów sportowych [szt.]
- Liczba wybudowanych obiektów kulturalnych [szt.]
- Liczba zmodernizowanych obiektów kulturalnych [szt.]

Poniżej przedstawiono wskaźniki efektów realizacji Strategii:

Nazwa wskaźnika	Opis wskaźnika	Wartość wskaźnika do osiągnięcia na koniec realizacji strategii
Wzrost liczby przedsiębiorstw na obszarze Gminy	Dane można zweryfikować na stronach Głównego Urzędu Statystycznego. Dodatkowo można uzyskać informację, w jakich branżach nastąpił wzrost, a w jakich zmniejszenie się liczby przedsiębiorstw. Dane należy skorelować z poziomem bezrobocia, wykształcenia oraz średnimi dochodami gospodarstw domowych.	+ 2,2%
Zmniejszenie się liczby osób bezrobotnych	Dane można uzyskać na stronach GUS, również Powiatowego Urzędu Pracy w Skierniewicach. Dane z PUP pozwolą na bardziej szczegółową analizę zarejestrowanych osób bezrobotnych. Wskaźnik należy porównać z poziomem wykształcenia mieszkańców, liczbą przedsiębiorstw oraz średnimi dochodami gospodarstw domowych.	- 4,3%
Wzrost średnich dochodów gospodarstw domowych	Jest to wskaźnik o szczególnym znaczeniu dla rozwoju obszaru Gminy. Dochody determinują jakość życia, ich wzrost w większości przypadków świadczy zatem o podniesieniu pewnych standardów. Należy zauważyć, że możliwość nabywania dóbr i usług napędza gospodarkę, a zatem większe zarobki znajdują odzwierciedlenie we wzroście gospodarczym. Dane można uzyskać w GUS.	+ 2,2%
Wzrost ceny działek na obszarze Gminy	Wzrost wskaźnika świadczyć będzie o zwiększeniu się atrakcyjności i potencjału regionu, co ma ogromny wpływ na jego rozwój społeczno- gospodarczy.	+5,5%
Wzrost liczby nowych mieszkańców Gminy	Wskaźnik ten pokaże, czy podjęte działania stworzyły bezpieczny i atrakcyjny dla życia obraz Gminy Bolimów. Dane dostępne są w GUS. Można je skorelować ze średnimi dochodami gospodarstw domowych, poziomem wykształcenia oraz bezrobocia mieszkańców.	+ 2,2%

10. Źródła finansowania

W związku z możliwościami finansowania poszczególnych projektów, planuje się pozyskanie dofinansowania na ich realizację m.in. ze środków: RPO WŁ, Europejskiego Funduszu Odbudowy, Funduszu Sprawiedliwej Transformacji, ale również Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w ramach Funduszu Elektromobilności. Dodatkowo wkład własny wniosą mieszkańcy gminy biorący udział w projekcie, polegającym na budowie instalacji OZE oraz wymiany źródeł ogrzewania. Oczywiście będą brane pod uwagę wszystkie dostępne i akceptowalne dla Gminy źródła finansowania.

Koszty poszczególnych inwestycji oszacowano w rozdziale 7.

Tabela 42 Przewidywane źródła finansowania inwestycji

Tytuł projektu	Przewidywane źródła finansowania			
	środki własne Gminy	środki UE	środki inne	mieszkańcy
Przebudowa drogi gminnej w miejscowości Józefów, gmina Bolimów	X	X	X	
Wykonanie skropienia powierzchniowego nawierzchni jezdni dróg gminnych na terenie gminy Bolimów	X		X	
Budowa drogi wewnętrznej na działce nr ew. 459/2 w miejscowości Bolimów	X	X	X	
Obwodnica Bolimowa	X	X	X	
Modernizacja oświetlenia ulicznego na terenie gminy (zasilanie słoneczne, centralne sterowanie, system LED)	X	X		
Wykonanie ścieżek rowerowych na terenie gminy Bolimów	X	X	X	
Budowa małej architektury wykorzystującej technologię smart - city	X	X		
Wykonanie dokumentacji dendrologicznej i zabiegi pielęgnacyjne drzewostanu na terenie Gminy Bolimów	X		X	
Rozbudowa sieci wodociągowej w gminie Bolimów	X	X	X	
Modernizacja sieci wodociągowej na terenie gminy Bolimów	X	X	X	
Wykonanie odwiertów i budowa nowych studni na ujęciach wody w Gminie Bolimów	X	X	X	
Budowa kanalizacji sanitarnej we wschodniej części gminy Bolimów wraz z gminną oczyszczalnią ścieków	X	X		
Modernizacja istniejącej oczyszczalni ścieków	X	X		
Zakup koparko-ładowarki i minikoparki	X	X		
Modernizacja PSZOK w Gminie Bolimów	X	X		
Przygotowanie terenu pod osiedle mieszkaniowe w mieście Bolimów	X		X	
Remont budynku Urzędu Miasta i Gminy Bolimów	X	X		
Dostosowanie budynków użyteczności publicznej do potrzeb osób niepełnosprawnych: - winda w budynku będącym własnością Gminy Bolimów (ośrodek zdrowia), - budynek Urzędu Miasta i Gminy Bolimów (schodolaz, dostosowanie łazienek)	X	X	X	
Budowa budynku wielorodzinnego przeznaczonego na cele socjalne	X	X	X	

Tytuł projektu	Przewidywane źródła finansowania			
	środki własne Gminy	środki UE	środki inne	mieszkańcy
Budowa żłobka w Bolimowie	X	X		
Budowa MGOKu w kompleksie muzealnym Parku Kulturowego	X	X		
Modernizacja szkół i obiektów sportowych	X	X	X	
Termomodernizacja oraz wymiana źródeł ciepła w budynkach użyteczności publicznej na terenie gminy Bolimów	X	X		
Ochrona środowiska naturalnego gminy Bolimów poprzez instalację odnawialnych źródeł energii w budynkach prywatnych	X	X		X
Budowa centrum edukacyjno – muzealnego w formie budynku pasywnego	X	X		
Budowa kompleksu sportowo – hotelowego jako ośrodka przygotowań w multidyscyplinach (stadion, hala, obiekt hotelowy)	X	X	X	
Budowa Parku Kulturowego 1914/1915	X	X		
Utworzenie centrum rekreacyjnego w rejonie zbiornika wodnego Joachimów – Mogiły/Ziemiary (strefa wypoczynku, ekologiczna ścieżka rowerowo – piesza, kładka na rzece Rawce, wioska OZE)	X	X		
Zagospodarowanie starorzecza rzeki Rawki oraz zalewu Joachimów – Mogiły / Ziemiary	X	X		
Promocja gminy Bolimów	X	X		
Edukacja ekologiczna	X	X	X	

11. System wdrażania Strategii

Strategia jest dokumentem ponadkadencyjnym, określającym cele i programy działań na kilka lat oraz wymagającym ciągłej pracy nad podnoszeniem jej jakości. Proces jej wdrażania jest złożonym przedsięwzięciem, wymagającym dobrego przygotowania informacyjnego i stałej komunikacji z otoczeniem. Wdrożeniu Strategii towarzyszyć będzie jej ewaluacja, która będzie się opierać na pozyskiwaniu obiektywnej informacji o jej przebiegu, skutkach i publicznym odbiorze. Strategia gminy jest warunkiem koniecznym rozwoju danej jednostki terytorialnej. Sam dokument nie jest jednak receptą na sukces. Aby mógł przynieść zaplanowane efekty, konieczne jest sukcesywne jego wdrażanie, czuwanie nad jego realizacją i kontrolowanie przebiegu.

Właściwy proces wdrażania Strategii wymaga połączenia wysiłków wielu instytucji, organizacji i osób. Przedkładana Strategia jest "własnością" społeczności lokalnej - dla niej przede wszystkim była budowana. Udział lokalnych liderów i lokalnej społeczności będzie czynnikiem wspierającym procesy implementacyjne. Niezwykle istotne jest partnerstwo ponadgminne. Wdrażanie wytyczonych planów zakłada potrzebę animacji od podstaw, która wiąże się z głębszymi kwestiami, takimi jak: zmiana mentalności, stosunki społeczne oraz kultura lokalna, których ewolucja jest procesem rozłożonym na wiele lat.

Realizacja Strategii uzależniona jest od wysokości pozyskanych środków zarówno krajowych jak i z funduszy strukturalnych. Biorąc pod uwagę prognozę dopuszczalnej wysokości zobowiązań w poszczególnych latach i wysokość środków, jakie mogą być wydatkowane bezpośrednio z budżetu, możliwości finansowe Gminy wskazują, że na realizację przyjętych celów Jednostka zabezpieczy 15 – 50% wkładu w stosunku do uzyskanych środków wspólnotowych.

Za wdrażanie Strategii odpowiedzialny będzie Urząd Miasta i Gminy Bolimów.

1. Zarządzanie

Funkcję Instytucji Zarządzającej i koordynującej realizację Strategii będzie pełnił specjalnie powołany zespół pracowników. Zakres zadań Instytucji Zarządzającej obejmuje m.in.:

- zapewnienia zgodności realizacji Strategii z poszczególnymi dokumentami programowymi wyższego rzędu, w tym w szczególności w zakresie zamówień publicznych, zasad konkurencji, ochrony środowiska, jak też zagwarantowanie przestrzegania zasad zawierania kontraktów publicznych;
- zbieranie danych statystycznych i finansowych na temat postępów wdrażania oraz przebiegu realizacji projektów w ramach Strategii;
- zapewnienie przygotowania i wdrożenia planu działań w zakresie informacji i promocji Strategii;
- przygotowanie rocznych raportów na temat wdrażania Strategii;
- zbieranie informacji do rocznego raportu o nieprawidłowościach;
- dokonanie oceny po zakończeniu realizacji Strategii.

2. Instytucja wdrażająca Strategię Gminy.

Urząd Miasta i Gminy Bolimów, jako instytucja wdrażająca Strategię, odpowiedzialny będzie za:

- opracowanie i składanie wniosków o finansowanie zewnętrzne;
- bezpośrednią realizację działań przewidzianych w Strategii w zakresie przygotowania przetargów, gromadzenia dokumentacji bieżącej, nadzoru nad wykonawcą pod kątem terminowości i jakości wywiązania się z zobowiązania;
- zapewnienie informowania o współfinansowaniu przez UE realizowanych projektów.

W przypadku Strategii, kluczową postacią w procesie jej realizacji i monitoringu jest Burmistrz. Kierując bieżącą działalnością, ma największy wpływ zarówno na sam proces opracowywania Strategii, jej wdrażania, jak również oceny jej realizacji. Do najważniejszych zadań Burmistrza w zakresie zarządzania i monitoringu należałby bezpośredni nadzór nad wdrażaniem strategii oraz wyznaczenie koordynatora jej realizacji.

Ważną rolę w procesach wdrożeniowych Strategii odgrywać powinien koordynator strategii jako osoba zaangażowana bezpośrednio w realizację zadań wyznaczonych w Dokumentie i dobrze zorientowana w istniejących realiach, mająca jednocześnie bezpośredni wpływ na procesy gospodarcze i społeczne zachodzące w gminie.

Główne zadania koordynatora polegałyby na:

- bieżącej analizie stanu realizacji Strategii;
- obserwacji uwarunkowań wewnętrznych i zewnętrznych wpływających lub mogących wpłynąć na realizację strategii;
- prowadzeniu bazy informacji;
- wypracowaniu kryteriów oceny stanu realizacji Strategii;
- aktywnym poszukiwaniu źródeł finansowania.

Wdrażanie na każdym etapie podlega weryfikacji i aktualizacji. Opierać powinno się ono na odpowiednim rozdziale zadań realizacyjnych w ramach struktury organizacyjnej Urzędu. Pozwala to na koncentrowanie się na konkretnym przedsięwzięciu, a tym samym zwiększa jego efektywność.

12. Sposoby monitorowania, oceny i komunikacji społecznej Strategii

12.1. System monitorowania

Monitorowanie jest procesem, który ma na celu analizowanie stanu zawansowania projektu, czy strategii i jej zgodności z postawionymi celami. Istotą monitorowania jest wyciąganie wniosków z tego, co zostało i nie zostało zrobione. Jest nią także modyfikowanie dalszych poczynań w taki sposób, aby osiągnąć zakładany cel w przyszłości. Istotnym elementem monitorowania jest wypracowanie technik zbierania informacji oraz opracowanie odpowiednich wskaźników, które będą odzwierciedlały efektywność prowadzonych działań.

Monitorowania wdrażania Strategii oraz jej poszczególnych elementów dokonywać będzie Komitet Monitorujący. Aby zachować ciągłość procesu przygotowania Strategii i jej realizacji, w skład Komitetu Monitorującego wchodzić będą członkowie grupy roboczej, zaangażowanej w sporządzanie Strategii.

Zebrania Komitetu Monitorującego odbywać się będą raz na dwa lata. Istnieje możliwość częstszych spotkań po uprzednim zawiadomieniu członków Komitetu przez Sekretariat Komitetu. Funkcję Sekretariatu Komitetu Monitorującego pełnić będzie sekretariat Urzędu. Obowiązkiem Sekretariatu będzie zawiadamianie członków Komitetu o terminach posiedzeń oraz przygotowywanie na w/w posiedzenia szczegółowych informacji na temat postępów w realizacji Strategii w formie standardowego raportu monitorującego. Obowiązkiem Sekretariatu będzie także przygotowywanie protokołów z posiedzeń Komitetu Monitorującego, zawierających ustalenia w/w posiedzeń i przesyłanie ich do członków Komitetu. Komitet Monitorujący analizować będzie ilościowe i jakościowe informacje na temat wdrażanych projektów i całej Strategii w aspekcie finansowym i rzeczowym. Celem takiej analizy jest zapewnienie zgodności realizacji projektów i Strategii z wcześniej zatwierdzonymi założeniami i celami. Jeśli w raportach monitoringowych ujawnione zostaną problemy związane z wdrażaniem Strategii, Komitet Monitorujący powinien podjąć działania mające na celu wyeliminowanie pojawiających się trudności wdrożeniowych.

Na koniec każdego podokresu planowania Komitet Monitorujący sporządzi raport końcowy, obrazujący faktycznie zrealizowane zadania w kontekście założeń Strategii. Wszelkie rozbieżności pomiędzy ustaleniami Strategii, a jego rzeczywistym wykonaniem będą w w/w raporcie szczegółowo wyjaśnione. Raport końcowy będzie dostępny do wglądu w Sekretariacie Urzędu.

12.2. Sposób oceny

W procesie monitorowania Strategii przewidziano następujące fazy:

OCENA WSTĘPNA

Rozpoczęcie strategii i wchodzących w jej skład projektów poprzedzone zostanie ustaleniem wszelkich parametrów ilościowych i jakościowych (wskaźniki określające wyniki realizowanych zadań). Zostaną również wyraźnie określone etapy cząstkowe realizacji poszczególnych zadań (termin rozpoczęcia i zakończenia). Przyjęte raz parametry powinny być stosowane przez cały czas realizacji strategii i projektów.

MONITORING STERUJĄCY

Dotyczy całego okresu wdrażania strategii. Zadaniem prowadzonego monitorowania będzie wykrycie wszelkich odchyłeń, jakie mają miejsce w trakcie realizacji strategii.

KONTROLA KOŃCOWA - EWALUACJA EFEKTÓW

Ewaluacja zaczyna się w już procesie planowania/programowania. Można powiedzieć, że planowanie ukierunkowuje ewaluację i ewaluacja ukierunkowuje planowanie przyszłych działań. Jest to bardzo ważna funkcja ewaluacji, gdyż pozwala na zbadanie wewnętrznej logiki strategii/projektu. Logika strategii/projektu opisuje relacje pomiędzy wszystkimi jego elementami: potrzebami, strategią, celami, nakładami, działaniami, produktami, rezultatami i wpływem. Ewaluacja, badając wewnętrzną spójność strategii/projektu, weryfikuje w jaki sposób nakłady programu przekształcane są w produkty, jak produkty prowadzą do uzyskania rezultatów i oddziaływania, a więc i zaspokojenia potrzeb grup docelowych.

Ogólnym celem ewaluacji jest podwyższanie stopnia adekwatności, efektywności i znaczenia rezultatów wynikających z programów finansowanych przez Unię Europejską. Głównym zadaniem jest, zatem dążenie do stałego ulepszania skuteczności i efektywności interwencji publicznej, rozumiane nie tylko jako pozytywne efekty społeczne lub gospodarcze związane bezpośrednio z programem, lecz także jako zwiększenie przejrzystości i promowania działań podejmowanych przez władze publiczne.

Główne zastosowania ewaluacji:

- identyfikacja słabych i mocnych stron,
- oszacowanie możliwości i ograniczeń,
- usprawnienie zarządzania,
- wskazanie kierunków rozwoju i priorytetów działalności sektora publicznego,
- poprawianie błędów dla celów odpowiedzialności,
- wsparcie alokacji zasobów finansowych,
- ulepszenie procesu decyzyjnego.

W szczególności zadaniem ewaluacji jest dostarczenie odpowiednim odbiorcom dokładnych ocen stanu wdrożenia programów w zakresie:

- działania strategii;
- wydajności i trwałości w stosunku do założonych celów;

- wpływu na problemy, do których odnoszą się projekty;
- wyciągniętych wniosków w celu poprawy wdrożenia strategii i wyznaczania nowych projektów;
- identyfikacji dobrych praktyk o potencjalnym szerszym zastosowaniu.

Jednym z celów ewaluacji jest również zapewnienie przejrzystości wykorzystania środków publicznych poprzez przekazywanie i upowszechnianie informacji o powodzeniu lub niepowodzeniu przedsięwzięć finansowanych z programów pomocowych. Ewaluacja ma również wymiar edukacyjny. Uczy bowiem rejestrować i stymulować zmianę, analizować i rozumieć złożoność zjawisk.

Ocena końcowa powinna określić na ile zakładane w Strategii cele zostały osiągnięte oraz ustalić przyczyny wszelkich odchyłeń w realizacji. Ewaluacja posłuży za podstawę sprawdzenia, czy planowane efekty są zgodne z przyjętymi celami i ich miarami. W trakcie ewaluacji zostanie również dokonana analiza podejmowanych działań korygujących. Wnioski z ewaluacji zostaną wykorzystane w trakcie realizacji kolejnych, podobnych projektów w przyszłości.

13. Zgodność ze Strategią Rozwoju Województwa Łódzkiego 2030

Poniższy rozdział przygotowano w oparciu o *Strategię rozwoju województwa łódzkiego 2030* - Załącznik do Uchwały Nr XXXI/414/21 Sejmiku Województwa Łódzkiego z dnia 6 maja 2021 r.. Podkreślono aspekty szczególnie istotne z punktu widzenia niniejszej *Strategii Rozwoju Gminy Bolimów na lata 2022 – 2030*.

Cytując dokument: „Strategia rozwoju województwa jest najważniejszym dokumentem samorządu województwa określającym wizję i cele polityki regionalnej w wymiarze gospodarczym, społecznym i przestrzennym oraz działania niezbędne do ich osiągnięcia. Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego 2030 jest odpowiedzią władz województwa na zmieniające się uwarunkowania i wyzwania, przedstawia spójny plan powiązanych i przemyślanych działań w perspektywie najbliższej dekady, stanowiący punkt wyjścia do szerokiej współpracy, której efektem będzie podniesienie jakości życia mieszkańców województwa łódzkiego. (...)”

Strategia 2030 jest odpowiedzią na wyzwania wewnętrzne i globalne, jakie stoją przed województwem łódzkim. Podejmowane w ramach strategii działania będą służyły ograniczaniu negatywnych skutków procesów demograficznych związanych z depopulacją i starzeniem się społeczeństwa, podnoszeniu innowacyjności i konkurencyjności gospodarki, w tym transformacji w kierunku Przemysłu 4.0. Niezbędnym warunkiem tych przemian będzie rozwój cyfryzacji i całego sektora e-usług. Dla zapewnienia spójności społecznej podejmowane będą działania zmierzające do zwiększenia dostępności do wysokiej jakości usług w zakresie ochrony zdrowia, polityki społecznej, edukacji, kultury, sportu i turystyki. Kompleksowa poprawa dostępności województwa sprzyjać będzie budowaniu spójności terytorialnej. Niezmiernie istotne będą również działania związane z adaptacją do zmian klimatu oraz poprawą jakości powietrza. Województwo łódzkie dostrzega potencjał sektora energetycznego, jak również potrzebę jego transformacji. Sprawiedliwa i włączająca transformacja ma kreować nowy model rozwoju dla obszaru górniczego przy jednoczesnym zapobieganiu regresowi gospodarczemu i społecznemu.

Rok 2020 przyniósł całkowicie nowe wyzwanie związane z ograniczaniem skutków kryzysu wywołanego przez pandemię COVID-19. Zarząd Województwa podjął zdecydowane działania mające na celu odbudowę gospodarki oraz przeciwdziałanie zwiększaniu się bezrobocia. W celu zapobiegania i ograniczania wpływu kolejnych zagrożeń, które mogą się pojawić w przyszłości, niezwykle istotna jest kontynuacja podjętych działań, również w obszarze ochrony zdrowia i rozwoju cyfryzacji, w tym rozwijania kompetencji cyfrowych wszystkich grup społecznych.

Zaproponowane w Strategii 2030 działania koncentrują się na przeciwdziałaniu negatywnym zjawiskom, jak również na wzmacnianiu wewnętrznych potencjałów. Wymiar terytorialny interwencji będzie kontynuowany, dostosowany do potrzeb i możliwości rozwojowych poszczególnych terytoriów, w tym Obszarów Strategicznej Interwencji wskazanych z poziomu krajowego i regionalnego. Koncentracja interwencji na tych obszarach będzie służyła wyrównywaniu szans rozwojowych poszczególnych obszarów województwa i budowaniu jego spójności terytorialnej.

Osią działań będzie jak najlepsze wykorzystanie wszelkich dostępnych zasobów. W kręgu szczególnego zainteresowania samorządu województwa będzie rodzina i stworzenie godnych warunków życia dla wszystkich mieszkańców województwa łódzkiego.”³⁰

Niniejsza *Strategia Rozwoju Gminy Bolimów na lata 2022 – 2030* wpisuje się w wizję oraz w cele określone w SRWŁ 2030. WIZJA ROZWOJU zawarta w SRWŁ 2030 brzmi:

„Wizja regionu odzwierciedla pożądaną stan województwa w perspektywie 2030 roku, w trzech strategicznych wymiarach rozwoju tj. gospodarczym, społecznym i przestrzennym, który jest odpowiedzią na sformułowane wyzwania rozwojowe. Uwzględnia zachodzące w świecie zmiany i globalne megatrendy, które będą w najbliższych latach kształtować społeczeństwa i gospodarki.

HARMONIJNIE ROZWIJAJĄCE SIĘ WOJEWÓDZTWO W CENTRUM POLSKI, PRZYJAZNE RODZINOM, MIESZKAŃCOM MIAST I OBSZARÓW WIEJSKICH. REGION, W KTÓRYM NOWOCZESNA GOSPODARKA IDZIE W PARZE Z OCHRONĄ WALORÓW KULTUROWYCH I PRZYRODNICZYCH.

(...) W Strategii wskazano trzy cele strategiczne w ramach trzech sfer gospodarczej, społecznej i przestrzennej:

1. Nowoczesna i konkurencyjna gospodarka
2. Obywatelskie społeczeństwo równych szans
3. Atrakcyjna i dostępna przestrzeń.

(...) Dodatkowo wskazano jeden cel horyzontalny: Efektywnie i odpowiedzialnie zarządzany region.

Skuteczne działania podejmowane w sferze zarządczej pozytywnie oddziałują na realizację wskazanych powyżej celów strategicznych oraz pozwolą na skuteczną realizację Strategii i optymalizację procesów rozwojowych. W ramach tego celu działania będą skoncentrowane na poprawie funkcjonowania administracji publicznej oraz rozwoju współpracy na różnych poziomach zarządzania, szczególnie współpracy samorządu wojewódzkiego i samorządów lokalnych.

Istotą tego celu będzie prowadzenie zintegrowanej polityki rozwoju, zgodnie z ideą zrównoważonego rozwoju poprzez wzmacnianie potencjału endogenicznego miast i obszarów wiejskich, podniesienie ich atrakcyjności osadniczej, niwelowanie barier rozwojowych, zapobieganie peryferyzacji. Kluczowe znaczenie będzie przy tym miało poszanowanie zasad ochrony środowiska, w tym najwartościowszych elementów środowiska przyrodniczego, dziedzictwa kulturowego i krajobrazu. Polityka zrównoważonego rozwoju pozwoli na zaspokojenie potrzeb obecnych mieszkańców regionu łódzkiego i zachowanie najcenniejszych elementów środowiska dla przyszłych pokoleń. Osiągnięcie efektu synergii w procesach rozwoju społeczno-gospodarczego będzie odbywało się z poszanowaniem walorów przestrzeni.”

TERYTORYALNY WYMIAR STRATEGII

Obszary Strategicznej Interwencji

Zgodnie z ustawą o zasadach prowadzenia polityki rozwoju obszar strategicznej interwencji to określony w strategii rozwoju obszar o zidentyfikowanych lub potencjalnych powiązaniach funkcjonalnych

³⁰ *Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego 2030*

lub o szczególnych warunkach społecznych, gospodarczych lub przestrzennych, decydujących o występowaniu barier rozwoju lub trwałych, możliwych do aktywowania potencjałów rozwojowych, do którego kierowana jest interwencja publiczna łącząca inwestycje, w szczególności gospodarcze, infrastrukturalne lub w zasoby ludzkie, finansowane z różnych źródeł, lub rozwiązania regulacyjne. W Strategii wskazano OSI dwojakiego rodzaju: krajowe oraz regionalne.”

W ramach OSI regionalnych gmina Bolimów została zakwalifikowana jako:

- Obszar walorów turystyczno-środowiskowo-rolnych, który w wyniku strategicznej interwencji przekształci się w Obszar Zielonej Gospodarki.

Poniżej przedstawiono opisy zaczerpnięte z SRWŁ 2030:

„OBSZAR ZIELONEJ GOSPODARKI

Rysunek 8 Obszar Zielonej Gospodarki

Źródło: SRWŁ 2030 [za:] dane BPPWŁ

„W gminach, w których potencjał rolnictwa jest wysoki, grunty rolne powinny być chronione, a wiodąca funkcja rozwijana. Istotne będą działania związane z prowadzeniem racjonalnej gospodarki rolnej, w tym m.in. właściwym doбором upraw dostosowanych do warunków środowiskowych, wykorzystaniem potencjału produkcyjnego trwałych użytków zielonych dla produkcji zwierzęcej, racjonalnym stosowaniem nawożenia i środków ochrony roślin. W zakresie zwiększania opłacalności produkcji rolnej istotne będzie polepszanie struktury gospodarstw rolnych, wprowadzanie nowych technologii i innowacji, inwestycje we wzrost produktywności, rozwijanie współpracy rolników między sobą i branżą przetwórstwa, rozwój rynków lokalnych i targowisk. Ważnym kierunkiem działań będzie wspieranie

przetwórstwa rolno-spożywczego. Na obszarze gmin położonych w sąsiedztwie obszarów chronionych i cennych przyrodniczo wskazaniem dla gospodarowania będzie system rolnictwa zrównoważonego, produkcja żywności wysokiej jakości, w tym rozwój produkcji ekologicznej.

Istotne będzie również wspieranie działań umożliwiających dywersyfikację gospodarczą tych obszarów związanych m.in. z rozwojem turystyki aktywnej, wspieraniem bazy turystycznej (w tym ekoturystyki i agroturystyki), rozbudową szlaków turystycznych i infrastruktury rowerowej, kreowaniem marki i popytu na usługi balneologiczne, uzdrowiskowe i rehabilitacyjne, budowaniem zintegrowanych produktów turystycznych opartych na walorach kulturowych i przyrodniczo-krajobrazowych oraz kultywowaniu tradycji, wykreowaniem wizerunku obszarów jako atrakcyjnych turystycznie, które będą sprzyjać budowaniu rozpoznawalnej marki turystycznej województwa.

Zarówno dla rozwoju funkcji rolniczej, jak i turystycznej ważne będą działania związane z ochroną i poprawą jakości środowiska oraz wzmocnieniem odporności OSI na zmiany klimatu i zagrożenia naturalne. Wymagać to będzie interwencji z zakresu m.in. zwiększania zdolności retencyjnych zlewni (m.in. wprowadzania zalesień, zakrzewień, zadrzewień, budowy i modernizacji zbiorników wodnych, rozwoju systemów melioracyjnych, odtwarzania oczek wodnych i mokradł) oraz rozwiązań ukierunkowanych na ochronę środowiska (m.in. poprawę czystości wód, w tym tworzenie wysokoefektywnych stref ekotonowych, renaturalizację siedlisk i cieków wodnych, zwiększanie powierzchni obszarów objętych ochroną prawną), a także inwestycji w infrastrukturę przeciwwązrożeń (m.in. przeciwpowodziową, przeciwpożarową). Ważną rolę w Obszarze Zielonej Gospodarki odgrywać będą miasta – ośrodki wsparcia dla funkcji rozwijanych na terenach wiejskich.”

CELE SRWŁ 2030 W UKŁADZIE MIASTA, OBSZARY WIEJSKIE

Gmina Bolimów jest obszarem miejsko-wiejskim. Z tego powodu poniżej przedstawiono zapisy odnoszące się do tych terenów:

„Miasta to ośrodki koncentracji ludności, działalności gospodarczej i usług, stanowiące centra rozwoju społeczno-gospodarczego. Wsparcie obszarów miejskich będzie realizowane za pośrednictwem wielu celów operacyjnych sformułowanych w sferze gospodarczej, społecznej i przestrzennej oraz w ramach celu horyzontalnego „Efektywnie i odpowiedzialnie zarządzany region”. Jednym z największych problemów miast województwa łódzkiego jest silna i utrwalona depopulacja. Odwrócenie, bądź choćby wyhamowanie tego trendu, wiąże się z szerokim spektrum działań obejmujących m.in. poprawę stanu zdrowia ludności, wzmocnienie gospodarcze miast oraz wzrost atrakcyjności osadniczej realizowany m.in. przez procesy rewitalizacyjne. Kolejny problem dotyczy systemów transportowych miast, które są tym większe, im bardziej zaludniony jest dany ośrodek miejski. Rozwiązaniem są inwestycje w transport zbiorowy, uzupełnianie sieci drogowej, modernizacje istniejących i budowa nowych szlaków kolejowych oraz wspieranie infrastruktury ekologicznych środków transportu indywidualnego. Problemem miast jest również adaptacja do zmian klimatycznych. Potrzebne są działania zmierzające do zwiększenia odporności miast na zmiany klimatu oraz polepszające stan środowiska przyrodniczego. W ramach zwiększania spójności społecznej przewiduje się wspieranie inicjatyw oddolnych, w tym projektów w ramach budżetu obywatelskiego, programu LEADER+, wojewódzkiego programu mikrograntów. W rozwoju miast województwa łódzkiego

szczególnie ważne będzie wdrażanie koncepcji inteligentnych miast (smart city). Miasto smart to miasto dobrze zarządzane i przyjazne mieszkańcom, które w zrównoważony sposób wykorzystuje technologie ułatwiające mieszkańcom funkcjonowanie w przestrzeni miejskiej oraz chroniące środowisko. Dla kształtowania takiego miasta niezwykle istotne są inwestycje związane z rozwojem infrastruktury teleinformatycznej i technologii informacyjno-komunikacyjnych. Poza infrastrukturą konieczne jest również inwestowanie w wiedzę i umiejętności mieszkańców, w tym kompetencje cyfrowe, dostępność e-usług, sprawne zarządzanie informacją i komunikacją w kontaktach z ludnością oraz zwiększenie partycypacji społecznej w procesach decyzyjnych.

Obszary wiejskie województwa łódzkiego prezentują bogate spektrum typów funkcjonalnych począwszy od rolniczych gmin wiejskich skończywszy na gminach o przemysłowym, usługowym bądź wielofunkcyjnym charakterze. Istnieje też znaczna liczba gmin, położonych głównie w sąsiedztwie średnich i dużych miast, mająca funkcje typowo mieszkaniowe. Pomimo tak dużej różnorodności posiadają one wspólny mianownik barier i problemów rozwojowych: są to różnego rodzaju problemy transportowe, począwszy od braków w infrastrukturze komunikacyjnej na wykluczeniu z transportu publicznego skończywszy. Słabą stroną większości gmin wiejskich jest niski potencjał gospodarczy, którego wzmocnienie będzie wymagało wsparcia i modernizacji rolnictwa, rozwoju funkcji pozarolniczych, inwestycji w kapitał ludzki i społeczny. Kolejnym problemem gmin wiejskich jest stan środowiska naturalnego, w szczególności w zakresie niskiej jakości wód i powietrza oraz niewystarczającej ochrony obszarów cennych pod względem walorów przyrodniczo-krajobrazowych. Negatywnym zjawiskiem, zwłaszcza w gminach położonych w otoczeniu średnich i dużych miast, jest presja urbanizacyjna, której efektem jest chaos przestrzenny, rosnące koszty społeczne i niewystarczający rozwój infrastruktury technicznej w stosunku do potrzeb rosnącej populacji.

Wdrażanie modelu wielofunkcyjnego wsi będzie wiązało się z rozwijaniem branż komplementarnych dla rolnictwa bazujących na lokalnych zasobach. Ponadto zróżnicowanie działalności gospodarczej i wzrost liczby nowych podmiotów gospodarczych oferujących profesjonalne usługi naukowe i techniczne będą skorelowane ze wzrostem innowacyjności w rolnictwie oraz rozwojem nowych sektorów gospodarki specyficznych dla takich obszarów jak: biogospodarka, zielona gospodarka, OZE. W perspektywie najbliższych lat w związku z ekologizacją sektorów i branż w krajowej gospodarce oraz społeczną świadomością w zakresie ochrony środowiska wzrośnie zapotrzebowanie na produkty i usługi w sektorze zielonej gospodarki.

Na obszarach wiejskich wzrośnie również zapotrzebowanie na świadczenie usług społecznych (opiekuńczych, terapeutycznych, integracyjnych) w efekcie starzejącego się społeczeństwa, co pozwoli na urzeczywistnienie w praktyce idei rolnictwa społecznego oraz zwiększenie i dywersyfikację dochodów gospodarstw. Włączenie obszarów wiejskich w procesy rozwojowe będzie następowało za sprawą wykorzystania środowiskowego i turystycznego potencjału obszarów wiejskich; dynamicznie będzie rozwijał się również sektor usług czasu wolnego (m.in. turystyka 3E)³¹.

Niski poziom przedsiębiorczości i kwalifikacji mieszkańców obszarów wiejskich wskazuje na konieczność wsparcia podnoszenia kwalifikacji zawodowych, umożliwienia zdobywania kwalifikacji

³¹ Turystyka 3E (Entertainment – rozrywka, Excitement – ekscytacja, Education – edukacja), inaczej zwana turystyką kreatywną.

rynkowych oraz szkoleń w kierunku reorientacji zawodowej i tworzenia warunków do rozwoju edukacji, a także wyrównywania szans w dostępie do usług edukacyjnych. Dużą rolę w realizacji tych celów odgrywać będzie zwiększenie dostępności transportowej obszarów wiejskich oraz likwidowanie deficytów w infrastrukturze telekomunikacyjnej i dostępie do Internetu.

Ze względu na nowe możliwości tworzenia miejsc pracy oraz konieczność poprawy jakości życia na wsi istotne będzie wdrażanie koncepcji Inteligentnych wsi (Smart Villages) – tj. nowej koncepcji w zakresie kształtowania polityki UE. Idea Smart Villages dotyczy różnych obszarów życia wsi i stwarza nowe możliwości, np. poprawy mobilności, rozwoju przedsiębiorczości, innowacyjnych rozwiązań w zakresie ochrony środowiska, korzystania z szans, jakie daje biogospodarka i gospodarka o obiegu zamkniętym (w tym krótkie łańcuchy dostaw żywności, energia odnawialna, Rolnictwo 4.0), zapewnienia wysokiej jakości edukacji i usług zdrowotnych lub zapobiegania wykluczeniu społecznemu.

Zrównoważonemu rozwojowi obszarów wiejskich sprzyjać będzie działalność Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich (KSOW) oraz Lokalnych Grup Działania.

Dla poprawy jakości życia mieszkańców Łódzkiego kluczowe będzie zapewnienie jak najlepszej jakości środowiska przyrodniczego. Jednym z głównych jego elementów są tereny zielone, stanowiące miejsca rodzinnego wypoczynku, rekreacji i indywidualnej aktywności fizycznej. Dla zapewnienia ochrony terenów o największych walorach przyrodniczo-krajobrazowych i zachowania różnorodności biologicznej konieczne będzie prowadzenie racjonalnej polityki zarówno na szczeblu regionalnym, jak i lokalnym. Wyrazem tej polityki mogą być preferencje dla gmin. Na obszarach objętych ochroną prawną (w myśl art. 6 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody) lub na terenach gmin z największym udziałem obszarów chronionych mogą być dodatkowo premiowane działania i kierunki działań określone w strategii związane z ochroną środowiska, wykorzystaniem potencjału cennych walorów przyrodniczych, kulturowych i krajobrazowych, poprawy jakości i zagospodarowania wód powierzchniowych, sportem, turystyką, polityką społeczną, zdrowiem, edukacją, rozwojem gospodarstw ekologicznych, produkcją żywności ekologicznej i tradycyjnej.”